

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**FLÖRT VE GÖRÜCÜ USULÜ EVLİLİKLERDE
PSİKO-SOSYAL ÖZELLİKLERİN ETKİSİ
- DEMİRCİ ÖRNEĞİ -**

DOKTORA TEZİ

A. Muhsin YILMAZÇOBAN

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

Tez Danışmanı: Yrd. Doç.Dr. Fethi GÜNGÖR

ŞUBAT - 2008

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FLÖRT VE GÖRÜCÜ USULÜ EVLİLİKLERDE PSİKO-SOSYAL
ÖZELLİKLERİN ETKİSİ - DEMİRCİ ÖRNEĞİ -

DOKTORA TEZİ

A. Muhsin YILMAZÇOBAN

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

Bu tez 21/02/2008 tarihinde aşağıdaki heyet tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

A. Muhsin YILMAZÇOBAN

21.02.2008

ÖNSÖZ

Hızlı değişen toplumsal yapıda kültür ve zihniyet yapısındaki kavramların değişimiyle birlikte insanımız; geleneksel ilişki kalıplarını günümüz modernleşmesinin getirdiği ilişki örgüsü içinde tutarlı şekilde tutum ve davranışlarına yansıtamamaktadır.

Bu sorun bireyin gündelik yaşamında belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu da araştırma konumuz olan evlilik öncesi ilişki biçimlerinde, geleneksel görücü usulü ile modernizmin ürünü olan flört arasında kalan tutum ve davranışlarda kendini göstermektedir.

Evlilik adayı birey, kognitif dünyasında çelişkiler yaşamaktadır. Acaba günümüzün kadın ve erkeği geleneksel ile modern aralığının neresinde durmaktadır? Birey ve çevresi bu yöndeki tavrı ile evlilik sonrası mutluluğu sağlayabilmiş midir? Eşini seçerken kendisinin ve karşısındakinin “farkındalığına” varabilmiş midir? Geleneksel ve modern anlayış bakımından evlilik öncesi ilişki tercihinde ve davranışında, görücü usulü ve flört arasında hangisine yakın tutumlar içindedir?

Araştırmalarda evlilik öncesi ilişki biçimlerine önem verilmelidir. Zira bu alandaki eksiklikler, boşanmalara kadar varan sonuçlara neden olmaktadır. Zamanın ilişkiler örgüsüne karşı form ve şekil bakımından hayatiyetini korumakta zorlanan görücülük, işlevselliğini yitirmektedir. Günümüzde hatalı da olsa, evlenilecek kişinin uzun süreli tanınmasının gerektiği gibi yaygın bir kanaat vardır. Buna karşılık görücülüğün, fazlaca katı ve keskin kurallar ve normlar barındırdığı kabul edilmektedir. Benzer araştırmalarla, bugünün ilişki örgüsüne karşılık gelebilecek çözümler üretilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Manisa ilimizin Demirci ilçesinde saha araştırması yöntemiyle konu ele alınarak savunulan hipotezler alanda test edilmiştir.

Araştırmanın ortaya çıkmasında desteklerini esirgemeyen başta sevgili oğullarıma, anne ve babama şükranlarımı sunarım. Çalışma boyunca teşviklerini esirgemeyen Prof. Dr. Musa Taşdelen'e, sabırlarını esirgemeyen değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Fethi Güngör'e, eski danışmanım Yrd. Doç. Dr. Neşide Yıldırım'a, metodoloji konusunda önümü açan Prof. Dr. Zeki Arslantürk ile Prof. Dr. M. Cihangir Doğan'a şükran borçluyum. Ayrıca, araştırmayı destekleyen Demirci Belediyesi ile Demirci Kaymakamlığı'na, görüşmecii ekipte yer alan arkadaşlarıma, son olarak görüşmecileri kabul eden Demircili ailelere içten teşekkürlerimi sunarım.

A. Muhsin YILMAZÇOBAN

21 Şubat 2008

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	viii
TABLO LİSTESİ	ix
ÖZET	xiii
SUMMARY	xiv
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1: AİLE ve EVLİLİK KURUMU

BÖLÜM 1: AİLE ve EVLİLİK KURUMU	31
1.1. Genel Olarak Aile	31
1.2. Türk Aile Yapısı	33
1.3. Ailenin Bireysel ve Toplumsal İşlevi	35
1.4. Sosyolojik Yönüyle Aile Tipleştirmeleri	38
1.4.1. Geniş Aile	39
1.4.2. Çekirdek Aile	40
1.4.3. Geçiş Ailesi	41
1.4.4. Bütünleşmecî Aile	43
1.5. Psiko-Sosyal Açısından Ailede Yetiştirme Tarzı	44
1.5.1. Normal Aile Modeli	45
1.5.2. İlgisiz, Olumsuz Aile Modeli	46
1.5.3. Titiz, Üstünlük Uman, Baskıcı Aile Modeli	46
1.5.4. Destekleyici Aile	47
1.6. Genel Olarak Evlilik	48
1.7. Evliliğin Bireysel ve Toplumsal İşlevi	50
1.8. Sosyolojik Yönüyle Evlenme Biçimleri	52
1.8.1. Çevre Ölçülerine Göre Evlenme Biçimleri	53
1.8.1.1. Grup İçi Evlilik (Endogamy)	54
1.8.1.2. Grup Dışı Evlilik (Exogamy)	54
1.8.2. Eş Sayısı Ölçülerine Göre Evlenme Biçimleri	54
1.8.2.1. Tek Eşle Evlilik (Monogamy)	55
1.8.2.2. Çok Eşle Evlilik (Poligamy)	55
1.8.2.2.1. Çok Kadınla Evlilik (Poligeny)	55

1.8.2.2.2. Çok Erkekle Evlilik (Polyandry)	57
1.9. Farklı Kültür-Zihniyet Yapıları ile Dinlerin Evliliğe Etkisi	58
1.9.1. Kültür-Zihniyet Yapısı	58
1.9.2. Günümüzde Kültür-Zihniyet Yapısı	61
1.9.3. Farklı Dini sistemler	64
1.9.3.1. Vahiy Dışı Dinler (düşünce sistemleri)	65
1.9.3.2. Vahiy Kökenli Dinler	68
1.9.3.2.1. Yahudilikte Evlilik	68
1.9.3.2.2. Hıristiyanlıkta Evlilik	68
1.9.3.2.3. İslamiyet'te Evlilik	69

BÖLÜM 2: EVLİLİK ÖNCESİ İLİŞKİYİ BELİRLEYEN UNSURLAR VE ARKADAŞLIK İLİŞKİSİ

2.1. Bireyin Gelişim Süreci	74
2.1.1. Gelişim Sürecini Etkileyen Unsurlar	74
2.1.1.1. Biyolojik Süreç	74
2.1.1.2. Çevrenin Etkisi	75
2.1.1.2.1. Ekonomik Düzey	75
2.1.1.2.2. Okul Durumu	75
2.1.1.2.3. Aile Yaşantısı	75
2.1.1.3. Etkileşim Süreçleri	77
2.1.2. Gelişim Sürecinde Bireyin Gelişim Aşamaları	78
2.1.2.1. Ergen Dönemde (12-18 yaş) Bedensel Gelişim	78
2.1.2.2. Ergen Dönemde Bilişsel Gelişim	79
2.1.2.3. Ergen Dönemde Sosyal ve Duygusal Gelişim	80
2.1.2.3.1. Ergen Dönemde Benlik Bilinci	80
2.1.2.3.2. Ergen Dönemde Arkadaşlık İlişkisi	82
2.1.3. Gençlik Dönemi (18-30 yaş)	84
2.1.3.1. Gençlik Döneminde Sosyal ve Duygusal Gelişim	85
2.1.3.1.1. Gençlik Döneminde Benlik Bilinci	85
2.1.3.1.2. Gençlik Döneminde Arkadaşlık İlişkileri	87
2.2. Cinsiyet Durumu	89

2.2.1. Kadın ve Erkekte Yetişkinlik	90
2.2.2. Kadın ve Erkeğin Cinsiyet Farklılıkları	91
2.2.3. Kadın ve Erkek Cinsiyetinin Psiko-sosyal Özellikleri	93
2.2.3.1. Duygusal Alanda Kadın ve Erkek	94
2.2.3.2. Sevgi ve Hoşlanmaya Dayalı Kuramlar	95
2.2.3.3. Arzu, Sevgi ve Aşkın Sosyo-Psikolojik Yönü	99
2.2.3.4. Duygusal ve Mantıksal Diğer Öğeler ve Evlilik	102
2.2.3.5. Cinsiyet Kültürünün Oluşumu	106
2.3. Evlilik Adayının Arkadaşlık İlişkisi	107
2.3.1. Evlilik Öncesi Eş Seçimi Yaklaşımları	107
2.3.1.1. Benzer Özellikler Yaklaşımı (Homogamy)	108
2.3.1.2. Farklı Özellikler Yaklaşımı (Heterogamy)	109
2.3.1.3. Birbirlerini Tamamlayan İhtiyaçlar Yaklaşımı	109
2.3.1.4. Uyarıcı Değer ve Rol Yaklaşımı	110
2.3.2. Evlilik Adaylarını Determine Eden Unsurlar	111
2.3.2.1. Kültür ve Zihniyet Yapısı	111
2.3.2.2. Duygusal Özellikler ve Yakınlık	111
2.3.2.3. Kişisel Özellikler	114
2.3.2.4. İdeal Eş Arayışı	117
2.3.2.5. Yetişme Tarzı	118
2.3.2.6. Aile ve Yakınların Etkisi	118
2.3.2.7. Mekan ve Çevre Etkisi	119
2.3.3. Arkadaşlık İlişkisinin Oluşumu ve Gelişim Aşamaları	120
2.3.3.1. İlk Karşılaşma ve Farkına Varma Aşaması	121
2.3.3.2. İlişkide Seçim Aşaması	121
2.3.3.3. İlişkiyi Geliştirme Aşaması	122
2.3.3.4. İlişkiyi Devam Ettirme veya Sonlandırma Kararı	123
2.3.4. Sanal Arkadaşlık	123
2.3.5. Evlilik Öncesi Arkadaşlık İlkeleri	124

BÖLÜM 3: FLÖRT VE GÖRÜCÜ USULÜ EVLİLİKLERDE PSİKO-	
SOSYAL ÖZELLİKLERİN ETKİSİ	125
3.1. Farklı Kültür-Zihniyet Yapısı Bakımından Flört ve Görücü Usulü	125
3.2. Gelişim Süreci Bakımından Flört ve Görücü usulü	132
3.3. Cinsiyet Farklılığı Bakımından Flört ve Görücü usulü	136
3.4. Sosyal Psikolojik Bakımdan Flört ve Görücü usulü	139
3.5. Arkadaşlık İlişkileri Bakımdan Flört ve Görücü usulü	143
3.5.1. Flörtte İlişki Aşamaları	145
3.5.1.1. Flörtte Arkadaşlık Aşaması	145
3.5.1.2. Flörtte Sevgililik Aşaması	145
3.5.1.3. Flörtte Cinsellik Aşaması	146
3.5.2. Flört ile Eğitim İlişkisi	147
3.5.3. Flört Süresi	148
3.5.4. Arkadaşlık İlişkisi Bakımından Ulaşılan Sonuçlar	151
3.6. Evliliğe Etkisi Bakımdan Flört ve Görücü Usulü	152
3.6.1. Görücü Usulü İlişkisi Aşamaları	153
3.6.1.1. Kız İsteme ve Söz Kesme Aşaması	153
3.6.1.2. Nişan Aşaması	155
3.6.1.3. Nikah Aşaması	156
3.6.2. Arabuluculuk Mekanizması	157
3.6.3. Evliliğe Etkisi Bakımdan Ulaşılan Sonuçlar	159
3.7. Farkındalık İlişkisi	160
3.7.1. Farkındalık İlişkisinde Öncelikli Temel Unsurlar	162
3.7.1.1. Birey Olma Bilinci	162
3.7.1.2. Saygı Bilinci	163
3.7.1.3. Hoşgörü Bilinci	163
3.7.1.4. Sevgi Bilinci	164
3.7.1.5. Biz Olma Bilinci	164
3.7.2. Kendini Tanıma Aşaması	164
3.7.3. Karşısındakini Tanıma Aşaması	166
3.7.4. Aile ile İlişki ve Uyum	168
3.7.5. Kendini Gerçekleme ile Test Etme Bilinci	171

BÖLÜM 4: BULGULAR VE TARTIŞMA	175
4.1. Olgusal Durum	175
4.1.1. Örneklem Grubunun Cinsiyeti	175
4.1.2. Örneklem Grubunun Yaş Durumu	176
4.1.3. Örneklem Grubunun Medeni Durumu	177
4.1.4. Örneklem Grubunun Eğitim Düzeyi	178
4.1.5. Örneklem Grubunun Mesleki Durumu	179
4.1.6. Örneklem Grubunun Burç Durumu	181
4.1.7. Örneklem Grubunun Ekonomik Durumu	182
4.1.7.1. Örneklem Grubunun Gelir Düzeyi	183
4.1.7.2. Örneklem Grubunun Gider Düzeyi	184
4.1.7.3. Örneklem Grubunun Borçluluk-Alacaklılık İlişkisi	186
4.1.7.4. Örneklem Grubunun Ev Sahibi Olma Durumu	188
4.1.8. Örneklem Grubunun Kimlerle Kalması Durumu	189
4.2. Örneklem Grubunda Eş Olarak Kadın ve Erkeğin Kişisel Özellikleri	193
4.3. Evliliği Etkileyen Unsurlardan Mekan ve Çevre Etkisi	198
4.3.1. Sevgililikte Mekan ve Çevre	200
4.3.2. Söz ve Nişanda Mekan ve Çevre	201
4.3.3. Evlilikte Mekan ve Çevre	203
4.3.4. Evlilik Sonrasında Mekan ve Çevre’de Yaşanılan Sorunlar	205
4.4. Evliliği Etkileyen Unsurlardan Yakınların Etkisi	207
4.4.1. Karşı Cins ile Tanışmada Yakınların Etkisi	208
4.4.2. Görücülükte Yakınların Etkisi	210
4.4.3. Söz ve Nişanda Yakınların Etkisi	211
4.4.4. Evlilikte Yakınların Etkisi	213
4.4.5. Evlilik Sonrasında Yakınların Olumsuz Etkisi	215
4.5. Evlilikte Tercih ve Beklentiler	216
4.5.1. Genel Tercihler ve Beklentiler	216
4.5.2. Cinsiyete Göre Tercihler ve Beklentiler	218
4.5.3. Genel Tercihler ve Beklentilerde Yaşanılan Hayal Kırıklığı	219
4.5.4. Cinsiyete Göre Tercihler ve Beklentilerdeki Hayal Kırıklığı	219
4.5.5. Genel Beklenti Düzeyinin Mutluluğu Karşılması Oranı	220

4.5.6. Cinsiyete Göre Beklenti Düzeyinin Mutluluğu Karşılması Oranı	221
4.6. Flört (Çıkma) Aşamaları, Ciddiyeti ve Aileyle Tanıştırma	223
4.6.1. Flört İlişkisinde Tutumlar	224
4.6.2. Flört İlişkisinin Ciddiyeti ve Başarısında Süre	226
4.6.3. Flört İlişkisinin Ciddiyeti ve Başarısı İçin Gereken Şartlar	228
4.6.4. Flörtte Sevgiliyi Aile İle Tanıştırma Zamanı	231
4.6.5. Flörtte Sevgili ile Paylaşılanlar	233
4.6.6. Sevgili/ Eşe Karşı Takınılan Hitap Tarzı	235
4.7. Evlilik Sonrası Aile İlişkileri	237
4.7.1. Eş ile İlişkileri Düzenleyen Tutumlar	237
4.7.2. Eş ile İlişkilerde Geçerli İlke ve Kurallar	239
4.7.3. Eş ile İlişkilerde Görev ve Sorumluluk Paylaşımı	241
4.7.4. Eş ile İlişkilerde Cinsellikle İlgili Tutumlar	245
4.7.4.1. Cinsel İlişkide Başlıca Sorunlar	246
4.8. Yakınlık Tutumu Bakımından Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi	248
4.8.1. Kendi Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi	249
4.8.2. Eşin Ailesinin Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi	250
4.8.3. Eşlerin Akrabalarının Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi	252
4.8.4. En Yakın Komşunun Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi	254
4.9. Eş ile İlişkide Evlilik Öncesi Süreçten Kaynaklanan Sorunlar	257
4.9.1. Eş ile İlişkinin Etkilenmesine Neden Olan Sorunlar	257
4.9.2. Eşlerin Kendilerinden Kaynaklanan Sorunlar	260
4.9.3. Eşinden Kaynaklanan Tutumların Değişmesinin Nedenleri	263
4.10. Flört ve Görücü Usulünün Değerlendirilmesi	266
4.10.1. Kişisel Özelliklerin Değerlendirmesinde Ayırt Edici Unsurlar	266
4.10.2. Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşanılan En Büyük Sorunlar	269
4.10.3. Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşanılan Sorunların Nedenleri	273
4.10.4. Aradığı Eşi Bulmada Flört ve Görücü Usulü	286

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	287
KAYNAKLAR	307
EKLER	313
ÖZGEÇMİŞ	324

KISALTMALAR

DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
KAMUSEN	: Türkiye Kamu Sendikası
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
P	: Anlamlılık Düzeyi (significance)
S.d.	: Serbestiyet Derecesi (D.F. = degree of freedom)
SED	: Sosyo Ekonomik Düzey
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Program Paketi)
T.A.B.	: Türkiye Ana Britanica Ansiklopedisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğeri/ diğerleri
vs.	: Ve saire
x²	: Chi-square, Ki-kare değeri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Örneklem Grubunun Cinsiyeti	175
Tablo 2. Örneklem Grubunun Yaş Durumu	176
Tablo 3. Örneklem Grubunun Medeni Durumu	178
Tablo 4. Örneklem Grubunun Eğitim Düzeyi	179
Tablo 5. Örneklem Grubunun Mesleki Durumu	181
Tablo 6. Örneklem Grubunun Burç Durumu	182
Tablo 7. Örneklem Grubunun Gelir Düzeyi.....	184
Tablo 8. Örneklem Grubunun Gider Düzeyi.....	186
Tablo 9. Örneklem Grubunun Borçlanma Düzeyi	188
Tablo 10. Örneklem Grubunun Borçlandığı Kişiler.....	189
Tablo 11. Örneklem Grubunun Ev Sahibi Olma Durumu.....	190
Tablo 12. Örneklem Grubunun Kimlerle Oturduğu	191
Tablo 13. Örneklem Grubunun Bölgede Oturma Süresi	192
Tablo 14. Örneklem Grubunun Bölgede Yakınlarla Oturması	193
Tablo 15. Deneklerin Kişisel Özellikleri Durumu	196
Tablo 16. Sevgili İle Vakit Geçirilen Arkadaş Çevresi.....	200
Tablo 17. Sevgili İle Vakit Geçirilen Sosyal ve Kültürel Faaliyet.....	200
Tablo 18. Sevgili İle Vakit Geçirilen Dini Faaliyet	200
Tablo 19. Sözlü veya Nişanlı İle Vakit Geçirilen Aile ve Akraba Çevresi.....	201
Tablo 20. Sözlü veya Nişanlı İle Aralarında Paylaşılan Boş Zaman	202
Tablo 21. Sözlü veya Nişanlı İle Vakit Geçirilen Dini Faaliyet	202
Tablo 22. Evlilikte Vakit Geçirilen Boş Zaman Faaliyeti.....	203
Tablo 23. Evlilikte Vakit Geçirilen Aile ve Akraba Çevresi	204
Tablo 24. Evlilikte Vakit Geçirilen Sosyal ve Kültürel Faaliyet	204
Tablo 25. Evlilikte Sorun Yaşanan Boş Zaman Faaliyeti	205
Tablo 26. Evlilikte Sorun Yaşanan Aile ve Akraba Çevresi.....	206
Tablo 27. Evlilikte Sorun Yaşanan Sosyal ve Kültürel Faaliyet.....	206
Tablo 28. Tanışmada Etkili Olan Kendi Kararları	208
Tablo 29. Tanışmada Etkili Olan Uzak Akraba	208
Tablo 30. Tanışmada Etkili Olan Anne ve Kayınvalide	209

Tablo 31. Tanışmada Etkili Olan Yakın Çevre	209
Tablo 32. Tanışmada Etkili Olan Uzak Çevre	209
Tablo 33. Görücü Gelme/Gitmede Etkili Olan Baba ve Kayınbaba	210
Tablo 34. Görücü Gelme/Gitmede Etkili Olan Baba Yakını	211
Tablo 35. Görücü Gelme/Gitme de Etkili Olan Kendi Kararları	211
Tablo 36. Söz ve Nişanda Etkili Olan Anne Yakını	212
Tablo 37. Söz ve Nişanda Etkili Olan Baba Yakını	213
Tablo 38. Söz ve Nişanda Etkili Olan Kendi Kararları	213
Tablo 39. Evlilikte Etkili Olan Anne/ Kayınvalide	214
Tablo 40. Evlilikte Etkili Olan Kendi Kararları	215
Tablo 41. Evlilikte Uzak Akraba Etkisi	215
Tablo 42. Evlilik Sonrasında Anne/ Kayınvalide Etkisi	216
Tablo 43. Evlilik Sonrasında Kendi Kararlarının Etkisi	216
Tablo 44. Evlilik Sonrasında Uzak Akraba Etkisi	216
Tablo 45. Çiftlerin Genel Beklenti Düzeyi	222
Tablo 46. Cinsiyete Göre Beklenti Düzeyi	223
Tablo 47. Karşı Cinsle Çıkmak İçin Arkadaşlık	226
Tablo 48. Karşı Cinsle Çıkmak İçin Teklif Etmek	227
Tablo 49. Karşı Cinsle Çıkmak İçin Büyükten Yardım İstemek	228
Tablo 50. Flört (Çıkma) İlişkisinde Ciddiyet ve Süre	229
Tablo 51. İlişkinin Ciddiyeti İçin Gereken Şartlardan İş/ Meslek	230
Tablo 52. İlişkinin Ciddiyeti İçin Gereken Şartlardan Askerlik	232
Tablo 53. İlişkinin Ciddiyeti İçin Gereken Şartlardan Cinsellik Yaşanması	232
Tablo 54. Çıkkılan Kişiyi/Sevgiliyi Aile İle Tanıştırma Aşamaları	234
Tablo 55. Çıkkılan Sevgili İle Paylaşılan Dini Faaliyet	236
Tablo 56. Çıkkılan Sevgili İle Paylaşılan İş Hayatı	237
Tablo 57. Çıkkılan Sevgili İle Paylaşılan Karşı Cinsin Evi	238
Tablo 58. Çıkkılan Kişi/Sevgili veya Eşe Hitap Şekilleri	239
Tablo 59. Eş ile İlişkilerde Anlatıcı Tutum	240
Tablo 60. Eş ile İlişkilerde Diyalogdan Yana Olan Tutum	241
Tablo 61. Eş ile İlişkilerde Kabullenici Tutum	241
Tablo 62. Eş ile İlişkilerde Sorumluluk Anlayışı	242

Tablo 63. Eş ile İlişkilerde Fedakarlık Anlayışı	243
Tablo 64. İnanılan İlkeleri/ Kuralları İhlal Edenler	244
Tablo 65. Ailede Alınan Kararlara Etki Eden Nedenler	247
Tablo 66. Cinsel İlişkide Başlıca Sorunlar	249
Tablo 67. Cinsel İlişki Sıklığı Durumu	250
Tablo 68. Kendi Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi	251
Tablo 69. Eşin Ailesinin Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi	253
Tablo 70. Kendi Akrabalarının Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi	254
Tablo 71. Eşin Akrabalarının Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi	256
Tablo 72. En Yakın Komşunun Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi	258
Tablo 73. En Yakın Komşunun Çocukla İlişkisinin Değerlendirilmesi	258
Tablo 74. Eş ile İlişkilerin Etkilenmesinde Olumsuz Karakter	261
Tablo 75. Eş ile İlişkilerin Etkilenmesinde Manevi Kayıplar	262
Tablo 76. Eş ile İlişkilerin Etkilenmesinde Psikolojik Sorunlar	262
Tablo 77. Eş ile İlişkilerin Etkilenmesinde Yanlış Tanıma	263
Tablo 78. Eşin Kendisinden Kaynaklanan Manevi Kayıplar	264
Tablo 79. Eşin Kendisinden Kaynaklanan Olumsuz Karakter	265
Tablo 80. Eşin Kendisinden Kaynaklanan Yanlış Tanıma	266
Tablo 81. Eşin Değişen Tutumlarının Nedenlerinden Huy Değişmesi	267
Tablo 82. Eşin Değişen Tutumlarının Nedenlerinden Arkadaş Etkisi	268
Tablo 83. Eşin Değişen Tutumlarının Nedenlerinden Başka Bir İlişki	269
Tablo 84. Kişisel Özelliklerin Ayırtımı Sağlayan Aile Yapısı	271
Tablo 85. Kişisel Özelliklerin Ayırtımı Sağlayan Aile Yapısı.....	272
Tablo 86. Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşanan Maddi Kaygılar	274
Tablo 87. Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşanan Uyumsuzluk	274
Tablo 88. Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşanan Teknolojik Baskı	275
Tablo 89. Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşanan Güvenilirlik	275
Tablo 90. Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşanan Bilinçsizlik	276
Tablo 91. Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşanan Aşkın Maddeleşmesi	277
Tablo 92. Arkadaşlık İlişkilerindeki Sorun Nedeni Dini Bunalım	278
Tablo 93. Arkadaşlık İlişkilerindeki Sorun Nedeni Toplumsal Değişme	279
Tablo 94. Arkadaşlık İlişkilerindeki Sorun Nedeni Ailenin Yozlaşması	280

Tablo 95. Aradığı Eşi Bulmada Flört	282
Tablo 96. Aradığı Eşi Bulmada Görücü Usulü	283
Tablo 97. Aradığı Eşi Bulmada Hem Flört Hem Görücü	283
Tablo 98. Aradığı Eşi Bulmada Nasip - Kader	284
Tablo 99. Aradığı Eşi Bulmada Daha Çok Flört	285
Tablo 100. Aradığı Eşi Bulmada Zamana Bırakmak	286

Tezin Başlığı: Flört ve Görücü Usulü Evliliklerde Psiko-Sosyal Özelliklerin Etkisi	
Tezin Yazarı: A. Muhsin Yılmazçoban	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Fethi Güngör
Kabul Tarihi: 21. 02. 2008	Sayfa Sayısı: xiv (ön kısım) + 312 (tez) + 2 (ekler)
Anabilimdalı: Sosyoloji	Bilimdalı: Sosyoloji
Görücü usulü ve flört, geleneksel ve modern değerlere sahip doğu ve batı zihniyetlerinin ürünü iki farklı ilişki biçimidir. Batı toplumunda geleneksel toplumdaki “anne kadın” normuna karşılık “çalışan kadın” normu hakim olmuştur. Batının toplumsal yapısı, evlilik öncesinden başlayan anlayışla, içinde cinsel ilişkinin doğal sayıldığı flört ile, “hayatının erkeğini ya da kadını aramaktadır. Türk toplumu ise, “evlilikte keramet vardır” anlayışıyla, sevgi duygusunu daha çok evlilikte geliştirdiği görücü usulü ile eşini bulmaktadır. Zihniyet ve kültür evlilik öncesi ilişkileri biçimlendirmektedir. Evlilik adayı birey, aynı zamanda gelişim süreci, cinsiyet farklılığı, psiko-sosyolojik unsurların etkisiyle bir benlik ve kimlik yapısı geliştirmektedir. Diğer birçok etkilerle birlikte evliliğe hazırlanan yetişkin kadın ve erkek, evlilik öncesinde söz konusu iki farklı ilişki biçimiyle karşılaşmaktadır. Türk toplum yapısında daha yaygın kabul gören evlilik şekli görücü usulü ile yapılan evliliktir. Fakat flörtlere göre görüçülük katı ve baskıcı normlarla uygulanmaktadır. Çözüm olarak, aile ve toplumu ilişki sürecine katan “farkındalık ilişkisi” sunulabilir. Bunun için, toplumsal dinamiklerin, sağlıklı bir cinsiyet kültürü oluşturması da gerekmektedir. Bu ise, aile, eğitim ve sağlık kurumlarının işbirliğiyle gerçekleşmelidir. Demirci örneğinde, flört ve görücü usulü aralığında, evli karı-kocaların evlilik öncesi ilişki biçimleri ile ilgili tutum ve davranışları incelenerek birçok karşılaştırmalı sonuca ulaşılmıştır. Örneklem grubu evliliklerinde daha çok görücü usulü geçerli olmaktadır. Ancak, bilimsel araştırmaların aksine, yaygın kanaat, flört süresi ne kadar çok uzarsa, ilişkinin o kadar başarılı olacağı şeklindedir. Bu durum, toplumda “hayırlı işlerde acele edilmesi gerektiği” kanaati ile çelişmektedir. Çalışma, evlilik adayı gençlere akademik disiplin içinde kılavuzluk yapmaya yönelik birtakım somut öneriler de getirmektedir. Toplumda var olan evlilik kararını kolaylaştırarak uyumlu aileler kurulmasını sağlayan geleneksel “arabulucu mekanizma” seçenekleri gittikçe kaybolmaktadır. Doğan boşluğun doldurulmasını sağlayabilecek en önemli tedbir ise; belediyelerin evlenecek adaylardan kan tahlili belgesi istemesi gibi, bireyin evlilik için yeterliliğini ve farkındalığını gösteren “evlilik yeterlilik sertifikası” da istenmelidir. Evliliğe ilişkin hukuki mevzuat yeniden düzenlenmelidir. Evliliğe hazırlananlara yönelik hizmet, öncelikle sosyolog, psikolog ve pedagoğ gibi ilgili uzmanlar tarafından verilmelidir. Uzmanların mesleki formasyonları yanında, yapacakları yeterlilik değerlendirmesinde, bireyin sosyokültürel özellikleri ile zihniyet dünyasından kaynaklanan farklılıklara önem vermeleri gerekmektedir.	
Anahtar kelimeler: Aile, evlilik, görücü usulü, flört	

Title of the Thesis: The effects of Psycho-Social Characteristics in Match-maker and flirtation marriage	
Author: A. Muhsin Yılmazçoban	Supervisor: Asist. Prof. Dr. Fethi Güngör
Date: 21.02.2008	Nu. of pages: xiv (pre text) + 312 (main body) + 2 (appendices)
Department: Sociology	Subfield: Sociology
Match-maker system and dating are two types of relationship representing traditional and modern values that result from East and West mentalities, respectively. In contrast to ‘mother–woman’ norm in traditional society, ‘working-woman’ norm have become predominant. In Western society, starting before marriage, individuals look for male or female candidate as spouse by flirting in that sexual act is accepted as normal. In Turkish society, with the understanding of ‘there is a miracle in marriage’, individuals find his/her mate with the system of match-maker, in that affection mostly develops after marriage. Mentality and culture give shape to relationship before marriage. Individual candidate builds up personality and identity with the influences of development process, sexual difference, social and psychological elements. In conjunction with the other effects, both male and female preparing to marriage encounter with two different type of relationship. Commonly accepted marriage type for Turkish society is match-maker system. But, this system is applied with firm and compulsion norms compared to dating. As a solution, ‘conscious relationship’ may be represented with the inclusion of family and society. For this, social dynamics should also create healthy gender culture. This must be accomplished with family, education and health institution. In the example of Demirci, it was achieved comparative conclusion after investigating attitudes and behaviors of married couple relevant pre-marriage relationship between dating and match-maker systems. In the sample group marriage, mostly match-maker system is effective. But, contrary to the scientific finding, the longer dating duration, the healthier relationship is, common sense. This contradicts with the belief of ‘be hastening in beneficial affairs’. The study presents a set of perceptible suggestions to the young marital candidate for guiding in academic discipline. As a social fact, ‘mediator mechanism’ option, facilitating marital decision and harmonious family construction, is disappearing. The most important precaution to fill this gap, municipality must request ‘marriage sufficiency certificate’ or document’ showing individual’s readiness and consciousness as they request blood analysis from both sides. Legal legislation for this case should be renewed. Services towards the candidates should be given by preliminary the specialist in the field of sociology, psychology and pedagogy. Besides professionalism in the area, these specialists should also consider social and cultural attributes and mentality differences of each individual for sufficiency evaluation.	
Keywords: Family, marriage, match-maker system, flirtation	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu adından da anlaşılacağı gibi, evlilik öncesinden başlayarak, ailenin kurulmasıyla sonuçlanan veya sonuçlanamayan “evlilik öncesi ilişkiler süreci”ni kapsamaktadır.

Sosyologlar ve antropologlar sosyal ilişkilerin oluşumunda iki şartın öncelikle var olması gerektiğini söylerler. Bunlar; karşılıklı haberdarlık ve birlikte mensubiyet duygusudur (Kurtkan, 1982: 4-5). Bireyler arasındaki etkileşim ve iletişimi içeren bu süreç çoğunlukla sosyal grup ve kurumsallaşmalarla sonuçlanmaktadır. İlk insandan buyana kurumsal kimliğini devam ettiren ailenin kuruluşu da aynı kanunlara göre olmuştur.

Kurumlar bir sosyal grubu oluşturan bireylerin ihtiyaçları ile ilgili davranış sözleşmelerinin yapılaşmış olgularıdır (Arslantürk ve Amman, 2001: 281-283). Bu bağlamda çalışma, aile kurumunun evlilik öncesi süreçle ilgili olgusal durumu bilimsel bir yöntemle incelemeyi hedeflemiştir.

İlişkilerin evlilikleri biçimlendiren temel yapılanması, flört ve görücü usulü uygulamaları çerçevesinde olmaktadır. Evlilik öncesi sürecin araştırılmasında, iki farklı ilişki biçiminin ele alınarak çözümlenebilmesi gerekmektedir.

Günümüzün toplumsal yapısında görülmekte olan aile sorunları ve boşanmaların, bir taraftan yaşanan hızlı toplumsal değişime, diğer taraftan da bu değişimin ailelerde evlilik öncesi ilişkilerle ilgili olduğu varsayılmıştır. Daha açık bir ifade ile ister evlenmeyle sonuçlansın isterse evlenme gerçekleşmesin, evlilik öncesi ilişkiler modern toplumda geleneksel toplumdaki farklı sorunlar oluşturmaktadır.

Bunlar arasında boşanmaların artışı önemli bir sosyal olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Modernleşme sürecinde yer alan bütün toplumlar gibi buna Türkiye de dahildir. Türkiye genelinde 1930’da % 01,5 olan boşanma oranı, 2005’te % 1,33 oranına ulaşmış durumdadır (TÜİK, 2005). TÜİK araştırmasında yer alan bulgulara göre, evliliklerin ilk ayları içinde gerçekleşen boşanma sayısı, 1975’te 268 iken, 2005’te 4023 adede ulaşmıştır. İlk sene sonunda 2005’teki boşanma sayısı ise, 8946 olmuştur.

Bir sosyal olay ve olguyu etkileyen ve belirleyen temel süreç zamandır (Arslantürk, 2004: 49-57). Zamanın determinasyonunda oluşan sosyal olay ve olguların evlilik öncesi ilişkilerde de rol üstlenmesi doğaldır. Flört dönemi olarak adlandırılan bu dönemde zamanın determinasyonunda bulunan yaş olgusu önemli bir etkidir. Bir yandan zamanla birlikte mekanın, ilişki taraflarının psikolojik ve biyolojik yapıları, kültürel, ekonomik, dini, siyasi, eğitim durumları evlilik öncesi ilişkilere katılmaktadır. Böylece modern dönemin bu olgularla karşılıklı bağımlılığı evlilik öncesi süreçleri karmaşık bir hale getirmektedir.

Örnekleme giren ailelerin olgusal durumunu etkileyen evlilik öncesi sürecin araştırılması önem taşımaktadır. Bunun için araştırmada yer alan “ailelerin evlilik öncesi ilişki biçimi ne idi?” sorusuna cevap aramaya özel bir önem atfedilmiştir. Diğer bir ifade ile araştırmada tez çerçevesi içerisinde kalarak konunun sınırlandırılması gerekiyordu. Bu yüzden konu; aile yapısının etraflıca ortaya çıkartılmasından daha çok aile yapısı, “evlilik öncesi” süreç ile ilişkisi bakımından ele alınmıştır. Ayrıca bu süreç içindeki birçok ilişki biçimleri arasından, belli başlı iki ana tarz ele alınarak konu; görücü usulü ve flört ilişkileri çerçevesinde incelenmiştir.

Ele alınan temel konu; ailede ve toplumda var olan evlilik öncesi tanışma, arkadaşlık, sevgililik, cinsellik şeklindeki ilişki aşamalarının, görücü usulü ile flört nda ortaya çıkan tutum ve davranışlar aracılığı ile evliliklerin ne şekilde etkilendiği olmuştur. Karı-kocaların evlilik öncesi ilişkilerindeki farkındalık ve bilinç düzeyleri, evlilikleri sonrasındaki tutumlarının değerlendirilmesiyle, ölçülmeye çalışılmıştır.

Araştırmada, kişisel karakter özellikleri ile karşılıklı uyum bakımından, flört yada görücü usulde, ilişkiyi olumlu yada olumsuz olarak etkileyen dış etkenlere ve etki oranlarına önem verilmiştir.

Evlilik öncesi ilişkilerin nasıl bir ilişki ve iletişim örgüsü taşıması gerektiği bilinci bireyin kognitif dünyasında (Arslantürk, 2004: 52) karmaşık bir yapılaşma içindedir. Bu durum ise gündelik ilişkilerde takınılacak tutum ve davranışları etkilemektedir.

Hızlı değişen toplumsal yapının özellikle kültür ve zihniyet yapısı üzerinde belirgin boşlukların doğmasıyla birlikte birey, geleneksel ilişki kalıplarını günümüz modernleşmesinin getirdiği yeni ilişki örgüsü ile tutum ve davranış kalıplarına uyarlama

ve uyum sorunu yaşamaktadır. Bireyin gündelik yaşamında bu sorun daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmakta, bu da, evlilik öncesi ilişki biçim ve usullerinde, geleneksel olan görücü usulü ile modern anlayışın ifadesi olan flört arasındaki tutumların belirlenmesinde, bir takım çelişkilerle kendini göstermektedir.

Birey bu yönde oluşturduğu ve obje tasavvurunun sonucu olan (kognitif yapı sayesinde), sahip olduğu evlilik öncesi tutumları ile evlilik sonrası mutluluğu sağlayabilmekte midir? Evlilik öncesi ile sonrası arasında çelişki yaşanmakta mıdır? Bireyin kendinde içselleştirdiği zihniyet yapısı ile aile kuruluşunda ve evlilik öncesi eş adayını tanımakta kullandığı, görücü usulü yada flört arasında oluşturduğu tutumlar bakımından, hangi oranda tutarlılık oluşturabilmiştir? Araştırmada görülen, evli karı-kocaların daha önceki evlilik öncesi süreçten ve kullandıkları yöntemden pek de memnun olmadıkları yönündedir.

Günümüz ailesi ve karı-koca her iki üyesi yada evlilik adayı gençler, gündelik tavır alışları ve taşıdıkları zihniyet bakımından Demirci örneğinde, 2007 yılında doğulu yada batılı kültürel yapının daha çok hangi tarafını benimsemektedirler? Önce ahlak ve zihniyet araştırması ile meseleyi ele almak gerekmektedir. Çünkü zihniyetler, davranışları ortaya çıkaran tutumları belirlemektedir.

Araştırmanın uygulamalı olması ve gündelik pratik sonuçlara ulaşmayı hedeflemesi, bu konuda derin bir zihniyet incelemesine girmeyi engellemektedir. Konunun kültür tarihi bakımından toplumsal yapının geleneksel köklerine inilmesi ayrıca bugünün birey, toplum, aile ve evlilik ilişkilerini de açıklaması için önemli veriler sağlayabilir. Bunun örneklerini geleneksel yapıdaki sanat ve edebiyat eserlerinde ve Ülgener'in ifade ettiği (1991: 41), tasavvuf ve özellikle de divan edebiyatı manzumelerinde bulabiliriz.

Araştırmanın bu boyutu da kapsamı konunun sınırlandırılmasını engelleyecektir. Fakat burada belirtmelidir ki, günümüz toplumunun gelenekselleşmiş kimi tutum ve davranışlarının geçmişten gelen ahlak ve zihniyet yapısı ile ilgisini kurmak çok önemlidir. Bu tür zihniyet araştırmalarının sistematik olarak ve geniş ekip çalışmasıyla yapılması da, sosyokültürel ve psiko-sosyal çalışmaların altyapısını oluşturacak, öncelikli işlerin başında gelmektedir.

Evlilik öncesi süreçle ilgisi bakımından toplum yapısını irdelerken, uygulamalı saha araştırması ile görüşme cetveli sorularının içeriğinde, zihniyet dünyasını ölçecek sorulara ayrı bir önem verilmelidir. Diğer taraftan yine içerikte kognitif yapı ile davranış arasında tutarlı bir bütünlük olup olmadığı test edilebilmelidir. Bu bağlamda bu araştırmada inanç, norm ve değerlerin biçimlendirdiği tutumlar ile gündelik hayatta görülen davranışlar arasında “çelişki” var mıdır? Varsa hangi orandadır? Bu tür bir “çelişki çözümü” tek tek birey ile ait olduğu grubu kendi içinde ve diğeriyle ilişkisi bakımından ele alarak, günümüz tutum ve davranışlarını açıklayabilecek, toplumsal bütünlükçü bir yoruma ulaşılmak istenmiştir.

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Her bilimsel araştırma gibi bu araştırmanın genel amacı bilime katkıdır. Ancak bilimsellik iddiasında olan bir araştırmanın bilime katkısı yanında araştırmanın ilgili olduğu toplumsal olay ve olguların çözümlenmesi gereken sorunlar olması gerekir.

Öncelikle çalışılan konuyla birlikte önem verilen bir husus; yaşanan toplumsal sorunların bilimsel bir içerikle günün problemlerine, (sıkça teorik tekrarlardan kaçınarak) çözümler üretebilmek amacı ile uygulamalı alan çalışmalarına yönelmek gerekmektedir. Teorik çözümler, alandaki bulgularla örneklenebilmelidir.

Araştırma, evlilik öncesi ilişki biçimlerinin aile yapısı içindeki değerlendirilişini, ele almıştır. Şimdiye kadar ülkemizde oluşan araştırma literatürü, genellikle aile ve evlilik kurumları incelenmiş; evlilik öncesi sürece yönelik uygulamalı araştırmalar fazla konu edilmemiştir.

Aile ve evlilik kurumu bilim adamlarının öne çıkardığı unsurlara göre, çeşitli şekillerde incelenmiştir. Araştırmada, ilişkiye etki eden birçok psiko-sosyolojik etken unsurla birlikte özellikle, mekan-çevre ile yakınların etkisine önem verilmiştir. Kasaba toplum yapısının geleneksel rolleri ve statüleri ile ilgili tutum ve davranışları, evlilik öncesine yönelik olarak belirlenmeye çalışılacaktır. Bu süreç uygulamalı olarak Manisa ilinin Demirci ilçesi örneğiyle incelenecektir.

Günümüzün toplum yapısında aile uyumu ve mutluluğu, evlilik öncesi sürecin bilinçle yönetilmesinde aranmalıdır. Diğer taraftan araştırmanın evli çiftlere yönelik yapılmasıyla da, bir taraftan ailelerin evlilik öncesine ait kişisel tecrübesi ortaya

konulurken, bir taraftan da ailelerin geçmişe ve bugüne yönelik zihniyet ve kültür yapısı üzerinde belirginleşen tutumlarındaki değişimin sonuçları çıkarılacaktır.

Toplum ve aile yapısının boşanmaların hızlı artışına neden olan değişen zihniyet ve kültür yapısının sınırlı araştırmalarla da olsa ortaya çıkartılması büyük önem kazanmıştır. Boşanmaların hızla artış eğiliminde olması da yukarıda belirtildiği gibi, hem evlilik öncesine dayanmakta, hem de sorunun çözümü için, aile yapılarının araştırılmasını gerektirmektedir. Kısacası araştırma ile boşanma sorununa yönelik birtakım sonuçlara da ulaşılmış olacaktır. Evlilik öncesi sürecin boşanmalara yönelik etkisinin incelenmesi, birçok başka bulgular ortaya koyacaktır. Konu ayrı bir araştırmayla, boşanmalara etkisi bakımından ele alınmalıdır.

Üzerinde çalışılan Demirci örneğinin de ayrıca önemi bulunmaktadır. Benzer sosyo-kültürel yapıya sahip bireylerin yaşadığı kapalı toplumsal yapıdan dolayı kültür birliğinin oluşturduğu ortak kognitif yapı, evlilik öncesi ile ilgili özgün örnekler verebilecektir. İncelenen aileler ile evlilik öncesi ilişkiye yönelik, “kendine has ilişki modeli” ve “aile modeli” ortaya çıkabilecektir. Bu husus aşağıda daha ayrıntılı şekilde işlenmiş bulunmaktadır.

Araştırmanın başlıca amaçlarından biri, evlilik öncesi ana ilişki biçimlerinden flört ve görücü usulünün mekan, çevre ve yakınların etkisi ile; hem nişanlılık hem evlilik hem de evlilik sonrası aşamalarının her birinin ulaştığı ilişkiler örgüsünün çözümlemesine ulaşılmasıdır.

Çözümleme ve yorumlamalarda görücü ve flört ilişkisinin kendine özgü aşamaları, doğal determinasyon ilkeleri yardımıyla araştırılmıştır. Bir taraftan flörtün tanışma, arkadaşlık, sevgililik, cinsellik aşamalarına yönelik değerlendirmeler incelenirken; diğer taraftan da görücü formlarının söz, nişan, nikah ile evlilik aşamaları birlikte, ele alınmıştır.

Böylece evlilik öncesi her iki ilişki biçimi bakımından aile yapıları ortaya çıkartılarak, daha çok hangi biçimin mutlu ailelerin oluşumuna olumlu etkisi olabileceği bulunacaktır. Evreni temsil eden örneklem grubunda hangi tarz ilişki biçiminin geçerli olduğu sorusuna bulunacak cevapla yetinilmeyerek; Türk toplum yapısına daha uygun

formun oluşturulmasına yönelik ölçülerin belirlenmesiyle, ideal yöntemin belirlenebilmesine çalışılacaktır.

Araştırmanın yönlendirilmemesi, soruların içten ve kolay cevaplanabilmesi için de, hem çok seçenekli hem de asıl amacın saklanabilmesini sağlayacak dolaylı sorular sorularak, güvenilir bir sonuca ulaşmak hedeflenmiştir.

Ayrıca araştırma sonucunda evlilik adayı bireylere yönelik bilimsel veriler ve önerilerin oluşumu hedeflenmiştir. Eğitim seviyeleri ne kadar yüksek olursa olsun, evlenecek kadın ve erkek her iki cinsiyet de, evlilik danışmanlığı hizmeti alabilmelidir. Çünkü insan hayatında, meslek seçiminden önemli olan eş seçimi ile evlilik kararının (çok farklı ihtisaslaşmaların yoğun olduğu günümüzde), o alanın uzmanları yardımıyla alınması gerekmektedir.

Denence

Araştırma öncesinde üzerinde düşünülen birçok hipotez vardı. Araştırmanın ortaya çıkmasını teşvik eden bu hipotezler sayesinde, bağlı birçok denence ile inceleme konusunun genel sistemini oluşturarak çelişik ve aykırı öğeler ayıklandı. Hipotezlerin oluşturulmasında daha çok yapısalcı ve işlevselci bakışlardan yararlandı. Aşağıda iki ayrı kümede örneklenen hipotezlerle nasıl bir çıkarım yapıldığı gösterilmektedir.

İncelenen ailelerde, üyelerinin benzerliği ve buna bağlı ortaya çıkacak aralarındaki uyumun yükseklik oranı önemli olmaktadır. Eş seçiminde daha çok benzer özelliklerin arandığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Örneklemin geleneksel ve kapalı toplum yapısından seçilmesi de benzerliklerin daha çok tercih edildiğini gösterecektir.

Örneklem grubuna yönelik hipotez veya denencede örneğin; “Yeni kurulacak ailede üyelerinin benzerliklerinin fazla olması, o ailenin yapısının, olumsuz dış unsurlara karşı direncinin güçlü olmasını sağlayacaktır” yargısına ulaşılabilir.

Bu denenceye (hipotez) ulaşılmasındaki mantık örgüsü aşağıda belirtilmektedir:

(1) Bir ailenin üyeleri arasındaki benzerlik ne kadar çoksa orada aile uyumu da o ölçüde yüksek derecededir.

(2) Bir ailenin üyeleri arasındaki aile uyumu ne kadar yüksek ise bu üyelerin aykırı (kural dışı) davranışlara karşı dirençleri o ölçüde yüksek olur.

(3) Bir ailenin üyeleri ne kadar çok birbirlerine benzerse aykırı davranışlara karşı dirençleri de o kadar yüksek olur.

Aile üyelerinin benzerliği aralarındaki uyumu da kolaylaştıran bir unsurdur. Ayrıca birbirine benzerliğinden dolayı yüksek uyumlu olan eşler, aileye karşı aykırı davranışlara da, o kadar yüksek direnç ile tepki verirler.

Buradan hareketle, evlilik adaylarının, toplumsal statü, toplumsal rol, toplumsal konum, toplumsal tabaka, etnik, dini, kültürel, çevre vb. gibi aynı türden özelliklere sahip eş seçimi ile daha sağlıklı birliktelikler kurulabilecektir.

Toplumda yaygınlıkla inanılan; “Evlilik öncesi süreçte adaylar birbirini ne kadar çok tanır ve ilişki ne kadar uzun sürerse o kadar başarılı bir evlilik yapılıır” anlayışıdır.

Fakat batıda yapılan birçok araştırma sonucunda ulaşılan bulgular Huston ve Surra'nın 1981'deki araştırmalarında da doğrulanmaktadır. Buna göre; “ilişkinin süresi ne kadar uzarsa evlilik ile sonuçlanabilmesi ve başarısı da o kadar düşük olmaktadır” olgusal yargısına ulaşılmaktadır. Bu konuda ülkemizde geniş araştırmalar yapılmamış olmakla birlikte, yapılan gözlemler batılı araştırmaları doğrulamaktadır.

Araştırmadaki bulgular, batıdaki araştırma sonuçlarının aksine bir kanaate sahip olunduğudur. Bu durum örneklem grubunda genellikle, görücü usulü evlilik yapan evli çiftlerin, modernleşme sürecinden etkilendiklerini göstermesi bakımından manidar bulunmuştur.

Batıda yapılmış olan araştırmaların, bu hipoteze ulaşmasındaki mantık örgüsü aşağıda belirtilmektedir:

(A) Bir evlilik öncesi arkadaşlık ilişkisi ne kadar uzun sürerse, ilişkinin başarısı da o ölçüde düşük derecededir.

(B) Bir evlilik öncesi ilişkinin başarısı ne ölçüde düşük derecede ise evlilik kararı almaları da o ölçüde düşük olur.

(C) Bir evlilik öncesi arkadaşlık ilişkisi ne kadar uzun sürerse evlilik kararı almaları da o kadar düşük olur.

Ancak batıda yapılan araştırmalarda ortaya çıkan bu sonuca rağmen; özellikle görücü usulde evlenenler tarafından bunun tersine bir kanaat bulunmaktadır. Örneklem grubuna ait olduğu varsayılan yaygın tutum ise aşağıda zikredilmektedir:

Bir evlilik öncesi arkadaşlık ilişkisi ne kadar uzun sürerse evlilik kararı almaları da o kadar yüksek olur.

Örneklem grubunda söz konusu anlayışın yaygın bir kanaat olarak kabul grdğu sanılmaktadır. Yerleşik kanaat, araştırmada test edilerek yorumlanacaktır.

Modernizm sürecini tamamlamış olan batıda evlilik öncesi sürece yönelik yapılmış birçok araştırma hipotezi bulunmaktadır. Ancak henüz daha modernleşme sürecini yaşayan Türk toplumunda bu hipotezlerin ve elde edilen teorilerin denenerek test edilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan geleneksel yapının da dikkate alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın denenceleri oluşturulmuş bulunmaktadır. Konunun kapsadığı alan içinde yukarıdaki denencelere bağlı olarak ele alınan diğer hipotezler şu şekildedir:

- Evliliklerde aile ve akrabalık ilişkilerinde onaylanan toplumsal yapıda geçerli ilişki biçimi, görücü usulüdür.
- Görücü usulü; evlilik öncesi ilişki biçimi olarak geçerliliği azalmış ilişkiler örgüsüne sahip bulunmaktadır.
- Görücülük toplumsal ilişkiler sisteminde, daha çok şekil ve form bakımından uygulanabilmektedir.
- Görücü usulü daha çok şekil ve form olarak uygulansa da, normatif yapısı katılığını sürdürmektedir.
- Grclğn katı normatif yapısı gençleri gizli ve sağlıksız ilişkilere yöneltebilmektedir.
- Görücü usulü evlilik adaylarına aileleriyle birlikte çiftlerin, karşılıklı kişisel ve zihniyet uyumlarını test edebilecekleri uygun fırsatlar oluşturabilmelidir.

- Karşı cinslerin evlilik amaçlı evlilik öncesi ilişki biçimi görücü usulüdür.
- Karşı cinslerin tanıma amaçlı arkadaşlık ilişkisi biçimi flört dir.
- Batı tarzı ilişki biçimi olan flört nin taşıyıcısı eğitim kurumu ve özellikle üniversitelerdir.
- Türk toplumunda kadın ve erkek, evlilik öncesi süreçte flört na karşı yaygın özlem duygusu içindedir.
- Toplumsal yapıda geçerli olan görücü usulü ve flört, toplumsal yapıdaki ilişkiler örgüsünü tam olarak karşılayamamaktadır.
- Görücü usulü zamanın ilişkiler örgüsüne uygun mekanizmalar geliştirmelidir.
- Flört evlilik kararının başarıya ulaşması bakımından genellikle olumlu sonuçlar doğurmamaktadır.

Bu önermeler, yapılan araştırma planı çerçevesinde oluşturulan sorular ile saha araştırmasında, uygulanmıştır. Ortaya çıkan bulgular, başka birtakım sonuçlar da ortaya çıkarmıştır. Farklı denenceler ve çıkan diğer sonuçlar dikkate alınarak, konu yorumlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın İlkeleri

Araştırma modeli ve denenceler çevresinde aşağıdaki ilkeler belirlenmiştir:

1. Aile ve evlilik evrensel kurumlardır. Buna karşılık aile, evlilik ve evlilik öncesi ilişkiler yapısı ve işleyişi toplumdan topluma değişmektedir.
2. Toplumsal değişme kanunları aile, evlilik ve evlilik öncesi süreç için de geçerlidir. Bu nedenle modernleşme aile, evlilik ve evlilik öncesi süreci kendi dinamikleri doğrultusunda değiştirmektedir.
3. Araştırma alanında kullanılan kurumlar doğu ve batı, geleneksel ve modern ayrıştırması ile ikili ana kategori çerçevesinde analiz edilmektedir.
4. Araştırmada kullanılan metot ve teknikler, araştırmanın modelini gerçekleştirecek güçtedir.

5. Deneklerin görüşme sorularına doğru olarak cevap verdikleri düşünülmektedir.
6. Araştırmada kullanılan kaynaklar güvenilir kaynaklardır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Aile ve evlilik öncesi ilişki biçimleri hassas bir konudur. Böyle bir konuda araştırma yapmanın güçlüğü ortadadır. Ayrıca özellikle görücü usulü ve flört konusunda daha önce akademik düzeyde fazla araştırma yapılmamış olması örnek model ve literatür sıkıntısı yaşanmasını sağlamıştır. Bu yönü ile de bazı sınırlılıklar yaşanmış olması doğaldır.

Hipotezlerin tespitiyle birlikte bunların görüşme formunda sorulara dönüştürülmesi titizlikle uygulanmaya çalışılmıştır. Konunun hassasiyeti sorulara cevap veren denekleri de etkilemiş ve bazı soruların mahrem sayılması nedeniyle, cevapların içtenliğine zarar vermiş olabilir.

Geniş bir veri tabanına erişme kaygısıyla (sorular kapalı uçlu olsa da), seçeneklerin uygulamada fazla sayıda tutulması ve tabloların çokluğu çalışmada bazı sıkıntılara yol açmıştır. Fakat seçenek ve tabloların çokluğu sorunu, istatistik analizlerde kullanılan anlamlılık testleri sayesinde elenerek, maksada hizmet edecek sonuçlara ulaşılması sağlamıştır.

Bütün zorluklara rağmen çalışma, bu konudaki ilk çalışmalardan olması hasebiyle, sonraki yeni araştırmalara katkı sağlayabilirse, yararlı olduğuna hükmedilebilecektir.

Araştırmanın Planı

Teorik çerçevede, genel olarak aile ve evlilik kurumu incelendikten sonra, genel olarak doğu-batı toplumlarının aile-evlilik yapısı ile Türk toplumunun aile-evlilik yapısı, birçok bakımdan ve kültür-zihniyet yönüyle ortaya konulacaktır. Daha sonra bireyin içerisinde yetiştiği aile ile sosyalizasyon sürecinde edindiği evlilik ilişkilerinin psiko-sosyal, kültürel, ekonomik, dini, eğitim vb. unsurlarının evlilikleri determine eden yapısı belirlenecektir.

Evlilik adayının karşılaştırmalı olarak, farklı kültür-zihniyet yapısı, gelişim süreci, cinsiyet farklılıkları ve sosyal psikolojik özellikleri incelenecektir. Böylece, incelenen ana öge olan, evliliğe aday bireyi determine eden unsurlar, ortaya çıkartılacaktır.

Bu tür bir analizden sonra, bütün bu etkilerin sonucu oluşan evlilik adayının yapısı belirlenmiş olacaktır. Bu yapıya bağlı olarak, asıl incelenen flört ve görücü usulü ilişki biçimleri çerçevesinde, dört unsurun etkisiyle nasıl bir yapı ortaya çıktığı belirlenecektir.

Teorik kısmın son çözümlemesi ise, flört ve görücü usulün arkadaşlık ilişkisi ile evliliğe etkisi olacaktır. Böylece her iki evlilik öncesi ilişki biçimi, sosyal ve psikolojik yönleriyle, incelenmiş olacaktır.

Uygulamalı bölümde ise, teorik kısımda ele alınan unsurların etkisi, birtakım yönleriyle, örneklenmeye çalışılacaktır. Örneklem grubunda ortaya çıkan bulgular ve teorik çerçevedeki sonuçlar karşılaştırılarak, sonuç ve değerlendirme kısmında yorumlanacaktır.

Araştırma genel olarak dört bölümden oluşmaktadır:

1. Bölümde: Aile, Evlilik Kurumu.
2. Bölümde: Evlilik Öncesi İlişkiyi Belirleyen Unsurlar.
3. Bölümde: Flört ve Görücü Usulü Evliliklerde Psiko-Sosyal Özelliklerin Etkisi.
4. Bölümde: Bulgular ve Tartışma.

konu başlıkları işlenmiş olup son olarak, sonuç ve değerlendirmeye yer verilmiştir.

Kullanılan Temel Kavramlar

Araştırmanın temel kavramları evlilik ve ailedir. Bunlara bağlı olarak flört ile görücü usulü, birbirleri ve genel toplumsal yapıyla ilişkileri bakımından, karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Araştırmada tutum soruları da önem taşımaktadır.

Evlilik

Kadın ve erkeğin, hem sosyal ve kültürel hem de hukuki açıdan içinde yaşadıkları toplumda hakim olan kurallara uygun olarak; “karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak,

yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşme” (Özgüven, 2000: 19) ile karşılıklı sorumluluklar üstlenmek suretiyle hayatlarını birleştirmeleri, aile kurup bir arada yaşamaya başladıkları yasal bir ilişki biçimidir.

Aile

“Nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukların (yeni kuşağın) sosyalleştiği, ferdi yalnızlaştırmama, ekonomik, biyolojik, ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının (işlevinin) yerine getirildiği (Erkal, 1995: 92) (kültürel, dini ve ekonomik vb. unsurların belirleyiciliğiyle oluşan) sosyal bir müessesedir”.

Flört

Karşı cinslerin birbirlerini tanımak ve uyumluluklarını test etmek amacıyla arkadaşlık, sevgililik ve cinsellik aşamalarının yaşandığı duygusal ilişki biçimidir (Hortaçsu, 2002).

Görücü Usulü

Genellikle kırsal kesimde ve bazen şehirde oğullarını evlendirmek isteyen ailelerin, yakın akraba ve komşulardan başlayarak, tanıdıkların da yardımıyla kız aramaya çıkarak” görücü grubu ile, kızları bulunan uygun evleri ziyaret ederek, ilgili kızın hamaratlığına, temizliğine, saygısına, sadakat ve saflığına, ailenin geçmişine ve sosyo-ekonomik özelliklerine bakılarak, gelin adayı yada adaylarının belirlenmesi usulüdür (Özgüven, 2000: 34).

Tutum

Kişilerin, belirli psikolojik objelere ilişkin düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını düzenli bir şekilde oluşturan (istikrarlı) eğilimlerine denir (Kağıtçıbaşı, 1976). Ahlaki açıdan ise, doğru veya yanlış, iyi veya kötü, uygun veya uygun olmayanın belirlenmesinde konu edinilen şey (Demir ve Acar, 1993: 361). Dini açıdan ise, sevap yada günahın belirlenmesinde konu edinilen şey denilebilir. Buna göre tutumlar, düşünce, duygu ve davranış olarak üç boyuta sahiptir.

Tutum belirten her cümle bir önermedir. Örneğin “İtalyanlar makarnacıdır” denildiğinde, doğru yada yanlış olsun bir önerme ortaya koyulmaktadır. Tutumlarımızın

düşünce boyutunu oluşturan bu önermeler, duyguları ve davranışları yönlendirme gücüne sahiptir (Dökmen, 2005: 111).

Özellikle, geçerliği kuşkulu bilgilere dayanan kalıplaşmış tutumlar, kişilerarası ilişkilerde sorun oluşturur. Örnek olarak, bir ülkeye mensup kişilerin tümünün “kötü ve aptal” olduklarını düşünmek, bu kişilere karşı olumsuz tutum geliştirmeye yol açar (Dökmen, 2005: 111). Aynı şekilde, toplumsal statüsü ve eğitimi düşük kişilerin “beceriksiz ve yeteneksiz” olduğunu düşünen, yeterince eğitim almamış kayınvalidesine karşı da (bu düşüncesini yansıtarak) olumsuz tutum geliştirir. Bu tutumundan dolayı da kayınvalidesiyle çatışma ihtimali yüksek olacaktır.

Araştırma Modeli

Yapılması gereken kültür ve zihniyet temelini daha derinliğine incelemek olmalıdır. Fakat bu yoğunlukta yapılacak bir çalışma çok sayıda uzmanın ve akademisyenin bir araya gelmesini gerektiren geniş bir ekibin ancak altından kalkabileceği bir iş olurdu. Bu da bireysel gayret ile yapılabilecek bir görev olamazdı. Buna rağmen yapılan çalışmalarda, zihniyet ve kültür yapısının bazı ana öğelerini araştırmayı da ihmal etmemek gerekmektedir.

Bu gibi nedenlerle araştırmada derinlikli ve etraflıca olmasa da bu bakış tarzı ile konu içeriği ve soru tipi belirlenmeye çalışıldı. Bunun içinde her bir karı-koca'ya uygulanan görüşme cetvelini gruplayarak eşlerin birbirini değerlendirmesiyle, şu anki tutum ve davranışları ile kognitif dünyaları arasındaki ahlak ve zihniyet anlayışı da, incelenmiştir.

Kültürün sosyal kalıba girerek kendini ifade etmesi “dil” ile olmaktadır. Dil ve kültür arasındaki ilişki gayet açık net ve belirgindir. Bireyin yapısı; içine doğduğu çevre ve cemiyete mensup olma şuuru (Kurtkan, 1993: 141) sayesinde toplumsallaşmasıyla birlikte, kognitif yapıdan, kendi kişisel özelliklerine göre biçimlenmesiyle oluşmaktadır.

Sosyokültürel özelliklerin, gündelik hayattaki anlamlandırmaları ve ifadelendirmeleri, dil vasıtasıyla olur. Levi Strauss'dan anlaşılan, dil ile ilgili kategoriler insan beyninin evrensel olan yapısal özelliklerini, insan kültürünün yine evrensel olan yapısal özelliklerine dönüştürecek düzenekleri sağlamaktır (Bottomore ve Nisbet, 1990: 597).

Durkheim'in belirttiği üzere, nedensellik, mekan, güç, zaman ve benzeri kavramlara ilişkin kategoriler, duyularla ilgili izlenimleri özümsemek ayıklamak ve bir düzene sokmak için gereklidir. Durkheim Kant'ın bu kategorilerin zihin içinde olduğu zihinden ayrıştırılamayacağı (Bottomore ve Nisbet, 1990: 581) görüşünü eksik bularak zihnin toplumsal boyutuna işaret eder. Kısacası zihin kategorileri de toplumun dolayısıyla onun oluşturduğu kültürün etkisiyle biçimlenmektedir.

Genel tanımıyla yapısalcılık; çözümlene birimi olarak yapıyı alan ve yapıyı da onu oluşturan öğelerin toplamından daha farklı bir nitelikte kabul eden yaklaşımdır (Demir ve Acar, 1993: 379). Comte ve Durkheim ile öğrencilerinden başlayarak Radcliffe Brown, Strauss ve Jean Piaget'in katkılarıyla devam eden yapısalcı anlayış, çözümlenmelerde yeterli olmamaktadır.

Araştırmada analitik bireysellikten kesinlikle uzak durulmuş, fakat, bireyin kişisel özelliklerinin eşiyile, akrabalık sistemiyle ve genel toplum yapısıyla uyumu gözetildi. İş bölümü ve dayanışmacılıkla ilintileri de hesaba katılarak, yapılar arasındaki işlevsel ilişkiler önemsendi. Yapısalcı anlayışta, "ilişki, taraflardan daha önemlidir" (Bottomore ve Nisbet, 1990: 573). Bu yapılırken tarafların kişisel özellikleri ve yapısı da aynı öneme sahip olarak fakat etkileşim örgüsü içinde ele alınmalıdır. İlişkilerin yapısal bütünleşik örgüsü önde olmakla birlikte, biri diğerine tercih edilmemelidir.

Durkheim' in belirttiği gibi "sorun, soyutlama yoluyla belirli bir anda bir toplumun dondurulmasında değil, o toplumun oluşumunu incelemek ve açıklamakta yatmaktadır (Bottomore ve Nisbet, 1990: 579). Demirci'nin sürüp giderek dönüşüm geçiren hareketli (dinamik) yapısının görüşme ve gözlem tekniği ile, o andaki durgun (statik) görünümünün fotoğrafı çekildi. Toplumsal yapının devamlı dönüşüm içindeki hareketli yapısının farkında olunmalıdır.

Zihniyet kategorilerinin sosyokültürel unsurlarla şekillenerek, her iki yönün de birbirlerinin yapısını etkilemesi önemlidir. Toplumun zihniyet ve kültür yapısının, toplumsal yapıyı anlamak bakımından, dış dünyanın zihne etkisi ile birlikte karşılıklı etkileşimi değerlendirilmelidir.

Yapı kavramının, Piaget'in belirttiği gibi, bütünlük, dönüşüm ve kendi kendini ayarlama fikri (Bottomore ve Nisbet, 1990: 598), bütünsel anlamıyla ve "ampirik" yöntemin

kullanılmasıyla uygulanabilir. Diğer taraftan ele alınan alanın Mauss, Halbwachs ve Piagette’de görülen psikolojik boyutlarıyla da incelenmesi gerekir.

Diğer taraftan, araştırmalarda, değişik açıklama ve disiplinlerden faydalanarak bütüncü bir tasvire ulaşılması önemlidir. Zira çeşitli yaklaşımlar objenin bir yada birkaç yönünü öne çıkartarak farklılık kazanmaktadırlar. Yapısalcılıkla ilişkili olarak, yapı ve sistem içindeki öğelerin işlevlerinin belirtilmesine yönelik açıklama (Demir ve Acar, 1993: 15) ise “işlev” unsurunu öne çıkarmaktadır.

Yapısalcı işlevsel yaklaşımclar arasında ABD’de Talcott Parsons, Kingsley Devis, Robert Merton, George Homans, W. Goode, Mkarion Levy, Fransa’da A. Girard, Levi Strauss sayılabilir.

Toplum kurum olarak adlandırılan alt sistemlerin oluşturduğu bir sistemdir. Toplumu oluşturan parçalar birbirleri ile etkileşim halinde diğer parçaları işlevleri bakımından etkilerler. Toplumsal sistemler hareketli bir devinim ve denge içinde varlığını devam ettirir.

Dolayısıyla buna göre aile, toplumsal alt sistemlerden biri, toplumsal bütünü oluşturan parçalardan biri, diğer yönüyle de, toplum için belli görevleri yerine getiren bir parça (Bottomore, Nispet, 1997: 589) olarak kabul edilir. Ailede statüler ve roller ağı ile oluşmuş aile sistemi aracılığıyla bütün aile yapısı varlığını devam ettirebilmektedir. Böylece ele alınan ailedeki her birimi kendi aralarında ve bütün yapıyla ilişkisi içinde ele almak gerekmektedir.

İşlevci kuramın temsilcisi Parsons, cinsel rol ayrımının, araçlı ve anlatımlı roller arasındaki yapısal bir farklılaşmayı ifade ettiğini savunur. Araçlı roller amaca ulaşmayı ve uyumu içeren aile ile toplum arasındaki ilişki ile ilgiliyken; anlatımlı roller, bütünleşmeyi içeren ailenin iç yapısı ve işleviyle ilgilidir. Erkekler aile içinde lider, yaratıcı, özgün, eve gelir getiren işleviyle araçsal (instrumental) bir rol oynarken; kadınlar, müşfik, itaat edici, doyurucu, sevgi ihtiyacını karşılayıcı, duygulu işlevleriyle, aile içinde anlamlı (expressive) rol oynamalıdır (Polama, 1993: 38). Geleneksel rol dağılımının etkin olduğu aile sisteminin ahenk içinde olabileceği ifade edilmektedir.

Evlilikteki roller temel belirleyici özelliktedir. Kadın ev dışında çalışıyorsa, kazancı yada statüsü kocasından daha yüksektir. Bu durum evliliği tehdit edecektir. Adeta

patlamaya hazır bir bomba etkisi aile sisteminin ortasına kurulmuş gibidir. İşlevselci anlayışta, eşlerden ikisinin de başarı elde etmesinin çiftler arasında rekabete yol açacağı öngörülmektedir (Hare, Mustin, 1988: 38). Ailedeki gerilimin giderilmesi kadının evde ve iş hayatında, geleneksel rolünü benimsemesine bağlıdır.

Kadın ve erkeğin farklı rol dağılımını gerçekleştirerek farklı alanlara yönelmesi, Parsons'a göre, geleneksel toplumlarda aile içindeki parçalanmayı önlerken; şehirli sanayi toplumlarındaki kırılma yapısını destekleyerek evlilik kurumunu koruyacaktır Hare, Mustin, 1988: 38). Türk toplumu düşünüldüğünde bu durum olağan bulunmaktadır.

Araştırmadaki yorumlamalar, yukarıdan beri görüldüğü gibi, sadece tek yaklaşımın etkisi ile düzenlenmemiştir. Araştırmanın konusunu tayinden sonuçların sunulmasına kadar geçen faaliyetleri kapsayan süreç (Arslantürk, 2004: 39) modeli ortaya koymaktadır.

Yorumlamalarda değişik yaklaşımlardan yararlanılarak, çözümlenmelere ulaşılmak istenmiştir. Araştırmada karşılaştırma metodu kullanılmıştır. İnceleme alanına giren problemi açıklayabilmek için, vasıflama ve karşılaştırma aşamalarını, halis fenomenleri, gerçek sebep sonuç ilişkisini ve analoginin kurallarını, doğru bilgiyi verecek şekilde uygulamak gerekir. Karşılaştırmanın esasını, analiz-sentez, sebep-sonuç ilişkisini bulma ve analogi teşkil etmektedir (Arslantürk, 2004: 78).

Uygulamalı araştırmanın modelinde ise, görüşme tekniği kullanılmıştır.

Araştırma Evreni ve Örneklem

Evren, Manisa'nın Demirci ilçesi merkezinin toplam 22 mahallesinin yerleşim birimlerinden belediye verileri ölçü alınarak, hane başı karı-kocalar bir birim oluşturularak ele alınmıştır.

Evreni temsil edecek örneklem seçimi, tesadüfi sistematik örnekleme yolu ile (Gökçe, 1992: 136) yapılmıştır. Bu seçenek hayli kullanışlı olmakta ve titiz uygulandığında tarafsız ve yansız sonuçlar vermektedir.

Hazırlanan soru cetveli pilot olarak uygulanarak eksikleri giderilmiş asıl uygulamaya tespit edilen eksiklikler giderildikten sonra başlanmıştır. Sahada uygulama mahalle ve

sokaklara göre temsil oranının gözetilerek, denek grubunun titizlikle seçilmesiyle, adreslerinde yetişmiş görüşmeciler tarafından yüz yüze görüşmeyle gerçekleştirilmiştir.

Alfabetik sırayla Akıncılar ile Yenice mahalleleri arasında 22 mahalleden 500 örneklem alarak çalışma planlanmıştır. Bu esnada Demirci Belediyesi'nden ve Kaymakamlık başta olmak üzere resmi kurumlardan destek görülmüş ve bu yüzden örneklem grubu özel görüşmeci ekibine ilgili davranmıştır.

Uygulama aşaması, daha önce TÜİK'in "Demirci nüfus araştırması"nı henüz bitirmiş olan ve üniversitede okuyan kız öğrencilerden oluşan, tecrübeli bir ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Ekiple birlikte uzun süreli toplantı yapılmıştır. Daha önce bildikleri ve yaptıkları bir yöntem olduğu için, kendileriyle yapılan toplantılarda yöntemi öğretmekten çok, uygulaması yapılacak soru içeriklerinin ve tabloların ayrıntılı tanıtılması, takip edilecek strateji ve karşılaşılabilecek sorunların çözümlenmesi gibi hususlar anlatılarak eğitimler tamamlanmıştır.

Sahada uygulama esnasında ufak tefek aksamlar dışında önemli bir sorun yaşanmamış ve uygulama 10 kişilik uzman ekip tarafından, 10 gün içinde bitirilmiştir. Standardizasyonu (Karasar, 1986) önlemek amacıyla saha çalışması kısa sürede tamamlanmıştır. Uygulama sırasında çok az aksaklıklar olmuş, bunlar da anında denetlenerek yönlendirilmiştir.

Veri girişi ve bilgisayar tahlili, soru kapsamı ve tablolar geniş tutulduğundan uzun sürmüş fakat herhangi önemli bir aksaklık yaşanmamıştır. Veri girişi ve sonrasında şekil ve tabloların oluşturulmasında uzmanlar ile birlikte çalışılmıştır. İlk etapta Excel programında bilgisayara girilen veriler, istatistik değerlendirmelerde benzerleri arasında sosyoloji için en uygunu olan SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programının 15.0 sürümünde analiz edilmiş, bu programda ki-kare değeri de eklenerek oluşturulan tablolar MSWord programına aktararak yeniden düzenlendikten sonra teorik bölümlerle bağlantısı da gözetilerek yorumlanmıştır.

Demirci İlçesinin Sosyal Yapısı

Konuyu tahlile geçmeden önce, uygulamalı alan araştırmamızın evrenini oluşturan Manisa ilinin Demirci ilçesinin sosyal yapısını incelemek yararlı olacaktır.

Daha öncede belirtildiği gibi, evli karı kocaların kişisel uyumu ve aile yapılarından yola çıkarak, evlilik öncesi ilişki biçimi incelenmeye çalışıldı. Araştırmada, evli karı kocaların yaşadıkları evliliğe kadar olan süreç, genel toplumsal yapının zihniyet ve kültür yapısı ile bağlantılı şekilde ele alındı.

Bunun için, kuruluşu en az 30 bin yıl öncesine dayanan ve Friglere kadar uzanan geçmişle büyük kültür ve medeniyetlerin uğrak yeri olan Demirci; nüfusu ve kapalı toplum yapısıyla da kırsalın özelliklerini barındıran kendine has bir toplum yapısına sahiptir.

Farklı toplumsal yapısı, araştırma konusu bakımından Demirci evreni olarak, örneklemin alınacağı uygun bir yerleşim merkezi yapmaktadır. Geleneksel sosyo-kültürel yapısı günümüz evlilik öncesi ilişkilerde, bazı ilginç veriler ile genel Türk toplum yapısından farklı olabilecek özellikleriyle, birtakım farklı tutum ve davranışlara ait rol modelleri sunacak, bilgiler verebilecektir.

Konumuz bakımından üzerinde çalışılan Demirci örneği; toplumsal bunalımın hem zihniyet hem de gündelik hayatta beliren tutum ve davranışlarda evlilik öncesi ile ilgili, belirsizlik ve tutarsızlıklara karşı olumlu katkılar yapabilecektir.

Aynı kültüre sahip insan ve insan toplulukları, kültür birliğinden dolayı kognitif dünyaları, birbiriyle ortak özellikler göstermektedir. Aynı kültür grubuna mensup şahısların istek, arzu, ihtiyaç ve amaç-hedeflerinin yaklaşık olması, fiziki, coğrafi ve sosyal çevrelerinin birbirine benzemesi, aynı öğrenme tecrübelerine sahip olmaları dolayısıyla kognitif dünyalarında bir birlik meydana gelir (Arslantürk, 2004: 52).

Demirciye özgü bu özellikler dolayısıyla aynı kültür grubuna sahip olan kapalı ve homojen nüfusuyla da muhtemelen ortak kognitif yapısının sonucu olarak, aile ile evlilik öncesi ilişkisine yönelik olarak; “kendine has ilişki modeli” ortaya çıkabilecektir.

Aşağıda ana hatlarıyla Demircinin nüfus yapısı, tarihi ve coğrafi konumu, ekonomik, sosyal-siyasi, cemaat-cemiyet yapısıyla ilgili bilgi ve tahliller örneklem olarak neden yörenin seçildiğini ortaya koyabilecektir.

Demirci İlçesinin Coğrafi Durumu

Demirci, Ege Bölgesi'nin geniş alüvyallerle kaplı, ekonomik faaliyetleri kolaylaştırıcı topografya ve uygun ulaşım koşullarının bulunduğu Asıl Ege Bölümü'nde değil de, tarım alanlarının sınırlı, topografya şartlarının ekonomik faaliyetleri zorlaştırıcı olduğu, iklim şartlarının sertleştiği, önemli şehirlere uzak olmasının yanında, ulaşım şartlarının yetersiz kaldığı, bu nedenle erişilebilirliğin azaldığı İç Batı Anadolu Bölümü'nde yer almaktadır. Demirci, idari fonksiyon olarak ilçe statüsünde olup, Manisa'ya bağlıdır. Sahip olduğu arızalı ve engebeli arazi yapısı, sınırlı olarak yapılan tarım faaliyetlerinde modern yöntem ve tekniklerin uygulanmasını engellemektedir.

Demirci, Ege den İç Anadolu'ya doğru açılan, küçük ve büyük vadilerle, nehir yataklarının bulunduğu paraleller üzerinde kurulduğundan; tarihin her çağında insan topluluklarına ve gelip geçen medeniyetlere sahne olmuş, sinesinde her devreye ait vesika ve kalıntıları bugüne kadar saklamıştır" (Boyacıoğlu, 1972:27). Eski, tarihi yapısı farklı bir yerleşim kültürü oluşmasını sağlamaktadır.

Demircinin kuruluşu 30 bin yıl öncesine ve Friglere kadar dayandığı söylenmektedir. Boyacıoğulları ve Alakese şehir merkezinde Tepetarla, Sanayi çarşısı, Fatih ve İçhisar mahallelerinde bina hafriyatlarında rastlanan bazı temel ve mezarların Friglere ait olduğu (Boyacıoğlu ve Alakese, 1972: 36) iddia edilmişse de, bunu doğrulayacak nesnel bilimsel veriler bulunmamaktadır.

Antik döneme ait bilgiler M.Ö. 700 yıllarında Frigleri yenen Lidyalıları göstermektedir. Demirci ilçesi sınırları içerisinde 1836 yılında Hamilton tarafından keşfedilen Saitta (Sidas) şehri Lidyalıların önemli şehirlerindedir. Burada daha sonraları değişik bilim adamları tarafından araştırmalar yapılmıştır. Buradaki kalıntılar, dönemle ilgili önemli ipuçları vermektedir (Aydın, 2003: 22).

Demirci İlçesinin Nüfus Yapısı

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde nüfusun olgusal özelliklerini "şehir yedi tepe ve dereli yere kurulmuş ve tek katlı evlerden müteşekkildir.18 mahallesi vardır. Ve 3060 toprak örtülü Türkistan evleridir. Ve duvarları baştan başa kerpiçe yapılmıştır. 42 adet Cami ve Mescidi vardır" (Çelebi, 1978: 51) diye belirtir.

15. Yüzyılın ikinci yarısında 15 mahalle, 3 nahiye ve 127 köye sahiptir. Merkez nüfusu 1845’de 6.355 iken % 16’lık artış oranıyla 1908’de 7412 olmuş aynı aralıkta çevresiyle birlikte nüfusu 25.258’den 36.800’e çıkarak % 45 oranında artış gerçekleşmiştir (Gökmen, 2000: 336).

Demirci’nin nüfus dağılımı mahallelere göre ve merkeze uzaklığı bakımından farklılık arz etmektedir. Toplam 22 mahalle değişik nüfus ve daha başka sosyoekonomik özelliklere göre ayrılmaktadır.

En kalabalık mahalleleri Akıncılar 2.850, Beyazıt 2.650, Mithatpaşa 1610 nüfusa sahip olarak sıralanmaktadır. Akıncılar mahallesi Eğitim Fakültesi ve MYO ile sosyoekonomik bakımdan Demirciye önemli katkı sağlamaktadır. Nüfusu öğrencilere ve üniversite çalışanlarına yönelik evlerin yapılmasıyla ve sosyal hizmet veren işyerlerinin çokluğu ile daha hareketlidir ve sürekli artmaktadır. Şehrin kuzeyinde yer alan ve kuzey ve kuzeydoğusu iskana açık olmasıyla genişlemeye elverişli bir konumda bulunmaktadır. Ayrıca 1993 yılında yapılan ilk toplu konut kooperatifi “Halıkent Kooperatif Evleri” de gelişime açık Akıncılar mahallesinde bulunmaktadır.

Demircinin nüfus itibarıyla ikinci en büyük mahallesi Beyazıt mahallesi ise devlet kurumlarının en fazla olduğu yerleşim yeridir. Anadolu Lisesi, Halk Eğitim ve Emniyet Müdürlüğü, Kültür sitesi gibi kamu kurumları bunda önemli rol oynamaktadır. Ankara çevre yolunun da buradan geçmesi önemlidir. Buradaysa 2002’de iskana açılan iki toplu konut kooperatifi Ersel ve Belkent toplu konutları bulunmaktadır (Aydın, 2003: 40).

Demircinin en az nüfusa sahip yerleşim yerleri ise 190 nüfusla Camiatik, 375 nüfusla Hacitürbek, 380 nüfusla Hacıhasan mahalleleridir. Bu mahallelerin yüz ölçümleri küçük ve en eski yerleşimlerdir. İşyerlerinin çokluğu ve eskiden beri ticari işleve sahip olmaları Hacıhasan ve Camiatik mahallelerini mesken yoğunluğu bakımından küçük bırakmıştır. Ayrıca Ahi Evran Sanayi Sitesini barındıran Dr. Mehmet Akarsu mahallesi 162 işyeri sayısı ile diğer iki mahallenin önünde ve ilk sıradadır. Burada da mesken sayısı azdır. Zira diğer iki mahallede olduğu gibi burası da iş alanı olarak değerlendirilmekte yaşam alanı olarak diğer iskana uygun mahalleler seçilmektedir (Aydın, 2003: 41).

Demirci İlçesinin Tarihi

Demircinin tarihi Paleolitik-Neolitik döneme kadar eski çağlardan beri birçok devlete ait olmakla birlikte bilinen en uzun ve parlak dönemini Osmanlı topraklarındaiken yaşamıştır. Aralıklarla fetret dönemleri de geçirmiş ve beyliklerin hakimiyetinde de kalmıştır.

Müslüman Türk orduları 1071'de Malazgirt Savaşı ile Anadolu'yu fethederek 1074'de akıncıların bir kolu Demirci-Kütahya havalisini ele geçirmiştir. 1313 yılında Saruhanoğulları Manisa ve çevresini fethederek beyliklerini kurmuşlardır. Saruhan Bey, Demirci ve çevresinin yönetimini kardeşi Çuğa Bey'e vermiştir. Ölümünden sonra Demirci idaresini Saruhan Bey'in oğlu Devlet Han almıştır. Sürekli topraklarını genişleten Osmanlı Devleti padişahı Yıldırım Beyazıt Manisa ve çevresi ele geçirip, yönetimini Saruhan Beyi Hızır Şah'a vermiştir. Yıldırım Beyazıt'ın 1402 yılında Ankara Savaşı'nda Timur'a yenilmesi sonucu Timur, Osmanlıların eline geçen beylik topraklarını beyliklere geri iade etmiş, Saruhanoğulları Beyliği'nin başına da Hızır Şahı tekrar getirmiştir (Uluçay, 1993: 242).

Hızır Şah, Osmanlı sultanlarından Çelebi Mehmet'in kardeşleri ile mücadelesi sırasında Çelebi Mehmet aleyhine faaliyet göstermiş ve bunun sonucunda Çelebi Mehmet, Manisa'ya gelmiş ve Hızır Şah'ı yakalayarak 1410 yılında öldürmüştür (Sevim ve Yücel, 1989: 304). Bu tarihten itibaren Demirci Osmanlı Devleti idaresinde Saruhan Sancağı'na bağlı kaza olarak kalmış ve 1410-1595 yılları arasında şehzadelerin yönetiminde olmuştur.

Şehzadelerden sonra Saruhan Sancağı, beylere ve paşalara arpalık olarak verilmeye başlanmış ancak, beyler ve paşalar genelde seferlerde olduklarından başına geçinceye kadar olan bu zaman sürecinde yönetim mütesellim denilen ağalar tarafından yürütülmektedir (Çandırcı, 1991: 23). Bu dönemde Demirci, on üç kadılıktan oluşan Saruhan Sancağı'nın bir kadılığı olup, Anadolu Kazaskeri tarafından atanan kadılarca yönetilmektedir.

Demirci 1595-1754 tarihleri arasında kadılarla yönetilmiş, daha sonra ayanların idaresine geçmiş ve bu durum şehirde belediyenin kurulduğu tarihe kadar sürmüştür. Demirci 21-31 Temmuz tarihleri arasında 10 gün ve 7 Temmuz - 30 Ağustos 1921

döneminde olmak üzere iki defa Yunan işgaline uğramıştır. Kurtuluş savaşı sırasında şanlı efeleriyle ve veli zatlarıyla şimdiye dek söylenilen destanlara konu olmuştur.

Demirci İlçesinin Ekonomik Yapısı

Demirci’de yapılan ekonomik faaliyetler tarım, halıcılık, hayvancılık, çancılık dikkat çekmektedir. Sahip olduğu topografya şartları nedeniyle Demirci’de yetiştirilen tarım ürünleri, şehir halkının ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Hatta üretilen tahıl ürünleri şehir halkına yetmediğinden Afyon ve Kütahya çevresinde üretilen tahıllarla şehirde üretilen kuru üzüm takas edilmekteydi. Demirci’de meyvecilik, özellikle üzüm yetiştiriciliği, önemli bir yer tutmaktadır. Halıcılık için yapılan ve toprakların derin bir şekilde işlendiği kök boyacılık faaliyetinden vazgeçilmesi ile bu alanlara yine derin kazı isteyen bağ çubukları dikilmiştir. Bağcılığın temelleri böylece atılmıştır. Çeşitli türleri üretilen üzüm yaş olarak, pekmez ve özellikle çekirdeksiz üzüm kurutulmuş tüketilmekte yada satılmaktadır. Hatta çekirdeksiz üzüm yurt dışına ihraç edilmektedir. Bunun yanında Figan Efendi Eriği de üzüm ile birlikte yurt dışına pazarlanmaktadır (Aydın, 2003: 28).

Eski dönemler kadar olmamakla birlikte yün halıcılığı önemlidir. Dokunan halılar dünyaya ihraç edilmektedir. Fakat yün halıcılığı emek yoğunluk isteyen zor bir zanaattır. Hayvanların kırpım dönemlerinde Demircili tüccarlar Balıkesir ve Trakya’ya giderek burada üretilen yapakları satın alarak getirmekte, yıkayıp temizleyecek sınai tesisleri olmadığından Demirci ve Simav derelerinde günlerce kalarak yıkanmakta ve kurutulmaktadır. Temizlenen yapaklar iplik haline getirilip kök boyası ile boyanarak kullanıma uygun hale getirilmektedir.

Demirci şehrini uzun süre ekonomik olarak ayakta tutan faaliyet halıcılık olmuştur. El halısı dokumacılığının yanında fabrika halıcılığı da yaygınlaşmaya başlamıştır. Fabrikalarda çalışan işçiler, fabrikalardan toptan halı alıp, ülkemizin değişik şehirlerinde minibüslerle seyyar halı pazarlayan yüzlerce pazarlamacı ve işçi istihdam imkanı bulmuştur.

El halısı dokuma yevmiyelerinin düşük olması, fabrikalardaki işçilerin asgari ücret hatta daha düşük ücretle çalıştırılmaları, sigortala primlerinin tam veya hiç yatırılmaması sonucu bu sektörde fabrika sahipleri ile pazarlamacılar ekonomik olarak tatmin olmuş,

ancak geniş halk kitleleri tatmin olamamıştır. Bunun yanında köylerde tütün tarımının yaygın olması ve bu ürünü yetiştiren çiftçilerin sadece yılın bir döneminde para kazanabilmekte, bu durumda piyasada para dolaşımı gerçekleşmemekte ve şehir esnafının işleri iyi olmamaktadır. Bu nedenle şehir dışına (İzmir, Manisa, Salihli vb.) göç başlamıştır. Bu durum Demirci’de şehirleşmeyi olumsuz yönde etkilemektedir (Aydın, 2003: 35).

Demirci’de bu dönemde daha çok el dokuması halıcılık yapılırken 1956 yılında Özkul, 1966 yılında da Örnek halı fabrikalarının kurulmasıyla fabrika halıcılığına geçiş başlamıştır. 1960 yılında Demirci’den yurt dışına 295.000-m, 1965’te 345.000-m ve 1970’te de 550.00-m halı ihracatı gerçekleştirilmiştir. Demirci ve köylerinde dokunan el halıları şehirdeki Orhunlar iş hanı, Örnek Palas ve Örnek otellerinin avlularında Cuma günleri kurulan halı pazarlarında satılmaktadır (Aydın, 2003: 35).

Tarım alanında Demirci tarım ürünlerinde kendine yetecek bir üretim yapmakla birlikte üretilen tütün miktarı köylerde yaşayan kırsal nüfus alternatifsiz olan tütün yetiştiriciliğinden geçimini sağlamaktadır. Bu durumun olumsuz tarafı da Tekel’in para ödediği dönemlere göre ticari hareketliliğin ve paranın dolaşımının olabilmesidir. Esnaf bu durumdan şikayetçi olmakta para dolaşımının ekonomiye canlı katkısı daha çok üniversite öğrencilerinin harcamasına dayanmaktadır. Bu durumun somut ekonomik göstergesi fastfood, kafe, kırtasiye ve lokantalardan özellikle üniversite caddesi üzerinde bulunanlar, yaz mevsiminde kapanırken, kapanmayanlardan Tekel ürünü satıcılarının iş kapasiteleri bu dönemde %75-80, ticari taksilerde %90, telefon kontörü ve hazır kart satıcılarda %95, marketlerde %80, şehir içi otobüs yolcularında %60-70, şehirlerarası otobüs yolcularında ise %75 oranında bir azalma söz konusu olmaktadır. Ayrıca Şehirde Cumartesi günleri kurulan haftalık pazar yaz aylarında daha sakin ve tenha iken, okulda eğitim öğretimin devam ettiği dönemi ise öğrencilerin pazara çıkması ile oldukça hareketli ve kalabalık olmaktadır (Aydın, 2001: 12).

Demirci Eğitim Fakültesi’nin 1992’de Celal Bayar Üniversitesine bağlanması ile birlikte öğrenci ve çalışanlarının sayısı önemli ölçüde artmış ekonomik getirisinin yanında özellikle şehrin gelişimini kuzey yönüne çevirmesiyle de boş ve kıraç olan topraklar cazibe merkezi haline gelmiştir. Ayrıca Fakülte ve MYO yöreye eğitim ve kültür yönüyle daha fazla katkı sağlarsa Demircinin toplumsal yapısına da hizmet

edecektir. Zira üniversite şehir işbirliği ve dayanışması yeterli düzeyde bulunmamaktadır.

Demirci kaplıca bakımından da zengin bir yerleşim yeridir. Demirci Hisar Kaplıcası belediye tarafından yapılan 7 adet sıhhatlik banyosu, 2 adet havuzu ve hamamı ile birlikte Osmanlı mimari tarzı ile devreye sokulmuş bulunmaktadır. Böylece sağlık turizmi canlanmış ve bölgede önemli bir klima-terapi merkezi haline gelmiştir (Ünlü, 1998: 560).

Demirci sağlık turizmi bakımından tabii şartları, coğrafi imkanları bakımından az bulunur konuma sahiptir. Bu alanda yapılacak ciddi yatırımlar demirci ekonomisine artı değer katacaktır. Görüldüğü kadarıyla bu alandaki yatırımlar öncelikli ilk üç yatırım sahası içinde değerlendirilmelidir.

Tarım imkanları sınırlı olmasına rağmen, tarım toplumu kimliği sürmektedir. Coğrafi yapının sınırlılığından dolayı mesken kullanımında eski tip kargir binalar onararak kullanımı devam etmektedir.

Halıcılık ise yine çeşitli sınırlılıklar yüzünden geleneksel şekilde devam etmektedir. Bölgenin uzun tarihi geçmişinde eski Yörük kültürü etkisi halen sürmekte olan ekonomik yapıda da görülmektedir. Üretilen halı, kilim, çul, heybe, çuval, keçe vs. Yörük kültürü ürünleri (Doğan ve Doğan, 2005a: 14) gibi mamul eşyalar halen köylerde ve geleneksel usullerle sürmektedir.

Tarihi kültürel yapının izleri; bir taraftan üretimleri kendine yeterli düzeyde ihtiyaçları kadar olurken diğer taraftan fazlasını diğer ihtiyaçlarını karşılamak üzere elden çıkarmalarına (Doğan ve Doğan, 2005a: 14) dayalı ticari zihniyetlerinde görülmektedir. Fabrikalaşma sınırlı sayıda kalmıştır. Geleneksel usulle köylerde ve fabrikalarda üretilen halı direk büyük şehirlere fakat daha çok dış ülkelere ihraç edilmektedir.

Bu yüzden yerli ticaret erbabı gelişmemektedir. Üretim sistemini elinde bulunduran çok az sayıda üst sosyo ekonomik düzeydeki grup ise, sürekli İzmir'e göç etme eğilimindedir. Bu göç yüzünden de Demirci ekonomisi yine güçlü bir yapı kazanmamaktadır. Ayrıca transport şebekesinin kurulmaması ve iletişim imkanlarının yetersizliği bu duruma etki eden temel unsurlardır. Türkiye de cep telefonunun en geç geldiği yer olduğunun bilinmesi, durumun daha net anlaşılmasını sağlayabilecektir.

Demirci İlçesinin Demografik ve Siyasi Yapısı

Demirci nüfusu Kurtuluş Savaşı sonrası tekrar artmaya başlamış, 1927 yılında 5.468 iken 1940'da 5.594, 1950'de 6.501, 1960'da 8.745, 1970'de 13.007, 1980'de 14.538, 1990'da 20.576, 1997'de 28.667 ve 2000 yılında da 21.230 olmuştur. Bu durumda “nüfusu 10 bini bulmayan yerleşmeleri şehir olarak kabul etmeyen” ölçüye göre Demirci, 1927, 1935, 1940, 1945, 1950, 1955 ve 1960 yıllarındaki sayımlarda nüfusu 10 binin altında olduğu için şehir sayılmazken, ilçe merkezi olduğu için (nüfusu ne olursa olsun il veya ilçe merkezlerini şehir kabul eden ölçüye göre) şehir olarak kabul edilmektedir. 1965 yılında ise Demirci'nin nüfusu 10 bini aşarak bu nüfus ölçülerine göre de şehir gurubuna girmiştir. Ancak bu tarihten itibaren Demirci'nin nüfusu hiçbir zaman 50000'i bulmamış ve sürekli “küçük şehir” olarak kalmıştır (Aydın, 2003: 38).

Demircinin nüfus oluşumu ve artış grafiği temelde çevre köylerden beslenen göç hareketine dayanmaktadır. Diğer taraftan sürekli Manisa, İzmir ve Salihli ilçesine doğru seyreden dışarıya doğru göç hareketi de devam etmektedir. Kısacası bir yönden köyden gelen göçe karşı diğer yönden dışarıya doğru olan göç hareketi nüfusun artışına engel olmaktadır. Yörede tarım alanlarının çok küçük olması, düz arazi yokluğu ve sulama yetersizliği yüzünden tarıma dayalı endüstri gelişmemekte ve buna dayalı kazanç oluşmamaktadır. Bu nedenlerle tarım toplumu kimliği sürmektedir.

Demircinin 1985-1990 döneminde hızlı bir nüfus artışı göstermesinde; özellikle 1980 sonrası şehirde yaşanan yüksek orandaki okullaşmanın önemli etkisi vardır. Önceleri Dokuz Eylül Üniversitesi'ne bağlı olarak eğitim veren Eğitim Yüksek Okulu 1981 yılında açılmıştır. Okul 1989 yılında 4 yıllık yüksekokul olmuş, 1992 yılında da Celal Bayar Üniversitesi' ne bağlanarak Demirci Eğitim Fakültesine dönüştürülmüştür. Bugün fakültede 3.200'e yakın öğrenci öğrenim görmektedir.

Fakültenin yanı sıra Demirci Meslek Yüksek Okulu'nun eğitim-öğretime başlamasının da nüfus artışında etkisi büyük olmuştur (Aydın, 2003: 39). Bu durum özellikle sosyoekonomik yönüyle yöre için birinci öncelikler arasındadır. Yukarıda da değinildiği gibi üniversite toplum dayanışma ve bütünleşmesi eksiktir ve acilen çözüm yönünde planlamalar yapılmalıdır. Zira bulunduğu yörede üniversite bir çok alanda işlevsel olmalıdır. Bu da öncelikle üniversitenin yöreyi yapılan bilimsel çalışmalar ile etüt

etmesiyle ve teorik çalışmaların yanında Demirci toplumsal yapısına uygulamaya dönük pratik çalışmalarla çözümlerin hayata geçirilebilmesiyle yapılmalıdır.

Bu yönde sadece diğer Devlet kurumlarının işlev üstlenmesi yetmemekte özellikle üniversite ve sivil toplumun birlikte Demircinin toplumsal dinamizmi ve ortak sorun çözme yeteneğinin artırılarak sinerji oluşturulmasıyla, hedeflenen fayda en üst düzeyde gerçekleşebilir.

Batının ve ülkemiz genelinin toplum yapısının çözümlenmemiş bir çok yapısal sorununun yanında Yörenin araştırma konumuz olan aile ve evlilik yapısı bakımından bazılarınca uygun bulunmasa da daha ideal bir düzeyde kendi çözümlerine eksikliklerle birlikte sahip olma durumu genel anlamda Demirci yapısını olumlu kılmaktadır.

Anadolu'da esnaf ve sanatkarların birliğini ve maddi manevi dayanışmasını ifade eden Ahilik 13. ile 20. yüzyıllar arası Anadolu'nun şehir, kasaba ve köylerine kadar yayılan, esnaf ve sanatkarların eleman ve usta yetiştirme, işleyiş, kontrol ve eğitimlerini vererek düzenleyen bir kurum olarak (Çağatay, 1988: 1) dini, sosyal, psikolojik ve kültürel işleve sahip çok kapsamlı hizmetler üreten tarihi yapısı ile asırlardır kurumlaşmış geleneksel özgün bir kurumdur.

Osmanlı'nın Demirci kazasında da faaliyet gösteren Ahilik teşkilatı Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte kapatılmış fakat yöre esnafı ve ahalisinde geleneksel kültür yorumu olarak kalıcı mirasını muhafaza etmektedir. Bazı uygulama ve Ahi liderleri unutulmamış ve mesela Demirci Esnaf Şeyhlerinden Mehmet Ağa yörenin bildiği bir hizmet eri olarak hala belleklerde yerini korumaktadır.

Demircinin siyasi yapısı konusunda Metin'in Demircinin siyasal gelişimiyle ilgili çalışması, sınırlı da olsa önemli bilgiler vermektedir. Tek parti ve çok partili demokrasi ayrımında toplumsal yapı çok farklı yansımaktadır (Kaçmazoğlu, 1988). Aslında bu durum, önceki totaliter tek parti döneminin baskısı sonucu halkın gerçek tavır ve tutumlarının tam anlamıyla yansımamasından kaynaklanmaktadır.

Tek parti döneminde Cumhuriyet döneminin önemli sosyal ve kültürel kurumlarından olan Halkevleri (1931-1950) ve Köy Enstitüleri (1939-1950), parti devletinin ideolojisini yayma ve kültürel bir birliktelik oluşturmak için eğitimin yaygınlaştırılması amacını taşıyorlardı.

Demirci’de halkevinin kökeni Türk Ocağına dayanmaktadır. Türk Ocağı şubesinin açılışı bilinmemekle birlikte Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren var olduğunu ve çeşitli toplantıların yapıldığını konuştuğumuz bazı yaşlı kişiler doğrulamaktadır. Halkevlerinin kuruluşundan kısa bir süre sonra Türk Ocağının Halkevine dönüştürülmesi gerçekleşmiştir.

Halkevinde kitap okunduğu, oyun temsili ve gecelerin düzenlendiği bilinmektedir. Bu durum kültürel yapının oluşumu ve gelişimi için önemli olmuştur. Diğer taraftan da halkı etkileme gücünü elinde bulunduran büyük esnaf ve tüccar, Demircinin sosyo-ekonomik gelişiminde ve hem de siyasi işlerin yürütülmesinde önemli roller üstlenmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren mesleki örgütlenmeye girişen Demircili tüccar ve esnaf, o dönemde ancak büyük şehirlerde olan Ticaret Odası (1929) ve merkezi İzmir’de olan Şark Halı Kampanyasını (1912) örnek alarak 1925’de Demirci Tasarruf Kooperatifi Şirketini kurmuşlardır.

Bu şirket Demirci’de halıcılığın ham madde üretimine katkıda bulunmuştur. Cumhuriyetin yaptığı inkılaplara destek veren ve Cumhuriyetin arzuladığı batılı hayat ile kendi yerel değerlerini buluşturarak uyum sağlayan tüccarlar, Demircinin modernleşmesinde öncü olmuşlardır.

Medeni kanunun uygulanması, ezanın Türkçe okutulması, batı müziği çalınıp söylenmesi, Latin harflerin kabulü, hafta sonu tatilinin değiştirilmesi (cumadan pazara alınması), tekke ve zaviyelerin kapatılması vb. ilk önce tüccar kesim uyum sağlamıştır.

İş ilişkilerinden dolayı halkla iç içe olan bu kesim halkı aydınlatıcı ve uyarıcı rol oynamışlardır. Demirci’deki devlet memurlarının bu tüccar kesimle kurduğu iyi ilişkiler sayesinde, devletle halk arasında arabuluculuğu da onlar üstlenmiştir. Halk ise şikayetlerini tanıdığı ve bildiği CHP üyesi bu tüccarlara ulaştırmış ve çözümünde yardım istemiştir. Halk ile devlet arasında köprü olan tüccarlar yerel siyasetinde belirleyicisi olmuşlardır.

Dönemin tek siyasal partisi olan CHP içinde (daha sonra DP) siyaset yapan tüccar ve esnafın önemli kısmı aynı zamanda Demircinin köklü ve saygın ailelerine mensupturlar. Sevildiklerinden ve saygın kişiliklerinden dolayı 2. Dünya Savaşına kadar olan dönem

içinde (CHP'li olarak) halkın nabzını ellerinde tutmuşlardır. Siyasi organizasyon olarak da Demircideki CHP'nin örgütlenme biçimi DP tarafından aynen alınmıştır (Metin, 2002: 4). Zira siyasi mekanizmanın değişmesiyle siyasi tutumlar değişmemiş baskılardan kurtulan toplum mevcut toplumsal ve siyasi yapıda kendini ifade eder hale gelmiştir.

1950 seçimleri ile birlikte Demircinin siyasi tercihlerini muhafazakar, mukaddesatçı, maneviyatçı zihniyetteki siyasi partileri destekleyerek göstermiştir. Geleneksel ve bazen de reformcu diyebileceğimiz sağ partileri (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 1994) kitlesel olarak ve homojen bir birliktelik göstererek desteklemiştir.

Bu partiler genel olarak ve dönemlerine göre Demokrat Parti'den sonra eski Adalet Partisi, 1980 sonrası Anavatan Partisi, dönem dönem Refah Partisi ve MHP, son seçimlerde de Adalet ve Kalkınma Partisi olmuştur. Şu anda hizmet eden Belediye Başkanı AKPartilidir fakat daha önceki dönem toplum tarafından aynı misyona sahip olarak görülen Refah Partisinden seçilerek göreve gelmiştir.

Demirci yukarı da siyasi tavırlarına da yansıdığı gibi geçmiş dönemlerden beri İslam dinine bağlı ve muhafazakar yapısıyla bilinmektedir. Bu inanç yoğun yapısı kurtuluş savaşı yıllarında Efelerinin yanında Ermiş ve Veli zatları da ortaya çıkarmış toplumun savaş esnasında moral, ahlak ve maneviyatını yükseltme doğrultusunda hizmet vermişlerdir.

Özellikle Osmanlı zamanında kurulan ve zamanımıza da gelmiş olan Vakfiye ve Tekkeler Demircinin toplumsal yapısında güçlü anlamlar ifade eden sosyal, psikolojik ve dini unsurlarındandır. Bu zatlardan Ma'rifi Tarikatı Şeyhi Ferdi Baba ve Demirci Esnaf Şeyhi Mehmet Ağa herkes tarafından bilinmektedir.

Ayrıca Vakıf Medeniyeti olan Osmanlı İmparatorluğunun da bir çok vakfiyesi halen yöre ve çevrede bulunmaktadır. Bunlara örnek vermek gerekirse Kadiri Tarikatının Eşrefiye koluna ait Tekkenin Vakfiyesi ve tarikat olarak da Manisa-Demirci merkezli mahalli bir tarikat olan Ma'rifilik Tarikatı (Kılıç, 2000: 1) gösterilebilir.

Eskiden beri süregelen mesken yapılaşması aile yapısını etkilemektedir. Eski tip kargir binalar, coğrafi yapının zorluğu yüzünden devam etmekte ve mesken olarak kullanılmaktadır. Kapalı toplum yapısı, muhafazakar hayat tarzı ile bu yapılaşmalar da

ailenin bütünlükçü işlevi ile dede ve nineyle ortak mekanda yaşanmamasına rağmen, geniş ailenin bir çok özelliği görülebilmektedir. Birbirine yakın sokaklarda oturan aile ve akrabalar, işlevsel anlamda bütünlükçü aileler halinde dayanışma ve yardımlaşma içerisinde yaşamaktadırlar.

Bunun yanında evli karı kocaların flört ederek eşini seçme özlemi de belirgin şekilde kendini göstermektedir. Fakat flört na yönelim tutum ve davranış olarak özellikle Üniversitenin gelişi ile yörenin bekar erkeklerinde ortaya çıkmıştır.

Bu ihtiyacı duyan gençlerin Üniversite öğrencileri ile çıkma eğilimi içersinde oldukları görülmektedir. Az sayıda da olsa üst ekonomik düzeydeki bazı erkekler Üniversite yakınlarında tutulan evler ile flört ilişkisi içine girebilmektedir. Bu durum konunun dağılmaması bakımından sadece gözlem notu olarak ifade edilmekle yetinilecektir.

Demirci İlçesinin Cemaat ve Cemiyet Yapısı

Deneklerin akraba çevresi ve kendi ana-babaları ile kardeşlerden oluşan aile çevresi büyük oranda aynı bölgede ikamet etmektedir. Dışardan evlenmeler az bir oran teşkil etmektedir. Evliliklerin genelde aynı bölgeden yada yakın çevreden olduğu, kapalı bir toplum yapısı gösteren Demirci, dağlık coğrafi yapısı ve tek ulaşım imkanı olan karayolunun çok virajlı olmasından kaynaklanan yöreye ulaşmakta geçen sürenin uzun olması da dikkate alındığında ulaşımı sınırlı, bir kapalı toplum özelliği göstermektedir.

Yörenin cemiyete mensup olma bilincine sahip olması, aynı büyük cemiyete ait olan diğer ikinci gruplarla müşterek bir ekonomiye ve müşterek bir kültüre katılabilmesiyle olacaktır. Bu da Milli ekonomiye ne derece bağlı olduğunu tespit etmekle olur. Bunun tespit edilebilmesi içinse gereken dört ana unsur; yöre dışında bir piyasa ve pazarlama imkanı, piyasaya bağlanacak transport şebekesi, bol doğal kaynak ve potansiyele sahip olması ve son olarak da kredi ve teçhizat gibi şehir menşeli girdileri buraya eriştirecek bazı mekanizma ve teşkilatın olabilmesidir. Bunun yanında milli kültüre bağımlılığı kuvvetli olması içinse maddi ve manevi kültür unsurlarının yeterli olması gerekmektedir (Kurtkan, 1994: 144).

Aslında köy ve şehir arasında toplumsal açıdan büyük bir yapı farklılığı bulunmamaktadır (Şener, 1995: 63). Cemaat ve cemiyet arasındaki toplumsal yapı farkı, “toplumsal” ve “ekonomik” bütünleşmenin tamamlanmasıyla olabilecektir.

Gözlemlerin yanında araştırmadaki bulgular da dikkate alındığında, daha çok cemaatçi, kırsal ve kapalı toplum yapısı gösteren yörenin, yukarıda sayılan dört ana unsur bakımından yeterli olmadığı görülmektedir. Bu olumsuz durumun aşılabilmesi için öncelikle, piyasaya bağlanacak transport şebekesi ile şehir menşeli girdileri buraya eriştirecek bazı mekanizma ve teşkilatın olabilmesi için karayolunun genişletilmesi ve virajların azaltılarak ulaşımındaki zaman kaybının mümkün olduğunca indirilmesi gerekmektedir.

Fakat bu, yörenin coğrafi şartları hesaba katıldığında bu, pek mümkün görünmemektedir. Yine de teknolojik imkanlar bu sorunun çözülebilmesi için seferber edilmelidir. Şu anki durum fiziki şartlar bakımından kapalı toplum yapısının sürmesi olmaktadır. Zaten araştırmayı bu bölgeye yönlendirmemizin en önemli nedeni de Demirci'nin özgün şartları barındıran bir kapalı toplum yapısı taşıması olmuştur.

Dolayısıyla uzun tarihi ve kültürel birikimin genel toplum yapısına kıyasla aile ve evlilik kurumlarına nasıl yansıdığı ve önemli farklılıkları barındırabilecek “örnek bir kapalı toplum yapısı” bizim için önemli olmuştur. Araştırmanın bulguları toplumsal değişme hızı diğerlerine oranla düşük olan geleneksel değerleri koruyabilen yörenin, kapalı toplum yapısına has farklı türde hem “aile” hem de “evlilik öncesi ilişki model”i sunacağı görülebilmektedir.

Ancak başka bir araştırma projesiyle yörenin toplumsal değişim durumu da incelenmesi gereken öncelikli konulardandır. Bu yönde başka araştırmalar yapılmalı ve yörenin özellikle sosyokültürel bakımdan, toplumsal değişim dinamikleri ortaya koyulmalıdır. Çalışma, farklı kültür ve zihniyet yapısı ile, tutum ve davranışlar arasındaki ilişkiyi etraflı şekilde ortaya koymalıdır.

BÖLÜM 1: AİLE VE EVLİLİK KURUMU

1.1. Genel Olarak Aile

Dünyanın farklı toplumlarındaki insanların coğrafya-mekan-çevre vb. farklılıklarına rağmen, benzer etkinliklere yönelmeleri tamamen insana has olan evrensel ortak bir dile ve davranış şekline sahip oluşlarıyla ilgilidir. Dünyanın her yerinde Maslov'un tespit ettiği gibi, açlık, korunma, güven içinde olma, sevgi, gibi temel ihtiyaçlar ile sanat-estetik gibi kendini üst düzeyde gerçekleştirme ihtiyacı şeklinde insan, bunları farklıda olsa ortak tepkiler halinde ortaya koymaktadır. Aynı bunun gibi beraberlik ve etkileşimlerin de insana özgü yasal zemin ve biçimlerde sürdürülmesi coğrafi ve tarihi konumlar ne olursa olsun ortak insani yönelişlerin ürünüdür.

Hangi çağ ve toplum olursa olsun aile kurma, insan toplumlarının en önemli karakteristiğidir. Aile toplumdaki diğer sosyal gruplara nazaran daima hem nitelik, hem de nicelik yönünden üstünlük arz eder. Toplumdaki hiçbir sosyal grubun sayısı aile sayısı derecesinde kabarıp olamaz. Hiçbir sosyal topluluğun fertleri arasındaki teke tek ilişkiler aile fertlerinin derecesinde sıkı olamaz (İbrahimi, 1998: 42). Aile, insanlığın ilk ortaya çıkışından bu yana bu tür farklı özellikleri ile yeri, diğer etkileşim örgüleriyle doldurulamayan özgün bir kurum olagelmıştır.

Aile hakkında yapılmış çeşitli tanımlar ailede önem verilen yönün öne çıkarılarak, onun değişik yanlarını ortaya koyan açıklama farklılıklarından dolayı doğmuştur. Örnek olarak verilen tanımlardan her biri aileyi sosyal hayatın ana şekillerinden biri olarak kabul etmekle beraber onu sosyal bir grup, sosyal bir birlik, sosyal bir örgüt, bir topluluk, sosyal bir kurum ve hatta sosyal bir yapı şekli olarak ayrı kalıplar içinde değerlendirmektedir (Gökçe, 1990: 205).

Burada mevcut tanımlar ve tarifleri gözden geçirerek genel bir değerlendirme yapmaya çalışılırsa (İbrahimi, 1998: 45) belli başlı tanımlar ortaya çıkacaktır.

Le Play'e göre aile toplumdaki sosyal kurumların en basitidir.

Maclver ve Page'e göre aile cinselliğe dayalı, çocuk sahibi olma ve bu çocukları yetiştirme özellikleri olan bir gruptur.

Winch, aileyi grup kategorisinde değerlendirerek kuşak ilişkilerine göre, ana-baba ve çocuklardan meydana gelen bir sosyal grup diye nitelemektedir.

Nimkoff'a göre aile karı-koca-çocuklardan oluşan veya sadece karı kocadan kurulu, az veya çok devamlılık gösteren bir birliktir.

Summer ve Keller'e göre aile en az iki neslin bir arada bulunduğu, kan bağıyla karakterize edilen küçük bir sosyal örgüttür.

Westooffa göre aile, evlilik, üreme, hareketlilik, çözülme ve ölümleri barındıran, örgütlenmiş bir toplumsal gruptur (Hancıoğlu, 1985: 10).

Wallerstein'e göre aile, aynı çatı altında oturan ve akrabalık bağlarıyla birbirine bağlı olan, bir tüketim ve bir üreme birimidir (Kandiyoti, 1984, 27).

Erkal, aileyi, fonksiyonlarının ağırlıklı olarak ön plana çıkartıldığı bir tanımlama ile "nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirip geliştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir kurum olarak tanımlamaktadır (Erkal, 1991: 76).

Z.Fahri Fındıkoğlu'na göre aile, kendini akraba sayanların vücuda getirdiği bir cemaattir. Yalnızca duyguların mahsulü olmayıp onların da içine girdiği, daha karışık ve çözülmesi zor bir adetler ve kaideler yükümlüdür (Fındıkoğlu, 1946: 252).

Şahinkaya'ya göre aile, evlenme kan veya evlatlık edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, oynadıkları çeşitli roller çerçevesinde (kan-koca, ana-baba, evlat-kardeş) birbirlerine etki yapan, kendilerine özgü bir görgüyü oluşturup kuşaktan kuşağa sürdüren insanların topluluğudur (Şahinkaya, 1979: 18).

Yukarıdaki tanımlardan da görüleceği gibi, aile konusunda geniş bir tanım oluşturmanın çeşitli güçlükleri vardır. En önemli güçlük ise, ailenin değişik fonksiyonlara sahip olduğu gerçeğinden kaynaklanmaktadır (İbrahimi, 1998: 47). Birleşmiş milletlerin özellikle sayım ve araştırmalarda kullanılmak üzere önerdiği aile tanımı (ve yönlendirmesi) şöyledir (Sencer, 1983: 358): aile, kan, yasa ve evlilik yoluyla birbirlerine belirli derecelerde akrabalıkları bulunan hane halkı üyelerinden meydana

gelir. Ailenin sınırlarını tespitiye yönelik olarak kullanılan akrabalık dereceleri, verilerin kullanımına bağımlıdır ve bu nedenle bütün dünya için tamamıyla geçerli değildir.

Aile üzerinde sosyologların ittifak ettiği gibi, toplumun birinci temel kurumudur. Doğu yada Batı, geleneksel yada modern hangi kültürel, sosyal ve normatif değerlere tabi olursa olsun önemli olan, çeşitli evlilik ve evlilik öncesi ilişki biçimleri tercihinde bulunan erkek ve kadının içinde bulunduğu toplumun ve ailenin kimliğinin olmasıdır.

1.2. Türk Aile Yapısı

Diğer taraftan aile tipolojileri farklı ölçüler kullanılarak sınıflandırılmışlardır. Evlilik şekli, otorite şekli, ev halkı nüfusu, ikametgah yerine, eşlerin durumuna, ekonomik ve sosyal ilişkiler yönünden bağımlılığına yada bağımsızlığına göre, genel olarak da evrimci bir anlayışla ele alınarak yapılmıştır (Çimen, 2003: 70).

Özalp, otorite şekli ve ailenin büyüklü dikkate alarak aileyi ana ailesi (anaerkil), baba ailesi (ataerkil), büyük aile (geniş aile), küçük aile (çekirdek aile), ayrıca, coğrafi bölgeye göre, köy (kırsal kesim),gecekondu ve şehir ailesi olmak üzere yedi gruba ayırmıştır (Çimen, 2003: 70).

Gökçe aile tiplerini hane halkı ve otorite ölçütüne göre iki grupta inceler. Hane halkı ölçütüne göre aileleri büyük aile-küçük aile, otorite ölçütüne göre ise ana ailesi-baba ailesi olarak gruplandırmakta, aile tiplerinden büyük aile içinde gruplandığı kök, birleşik ve geleneksel geniş ailenin kırsal kesimde ortaya çıktığını, küçük aile içinde gruplandığı çekirdek parçalanmış ve tamamlanmamış ailenin ise, kentsel olduğunu, geçiş ailesinin de kasaba ve gecekondu bölgelerinde görüldüğünü söylemektedir (Gökçe, 1979).

Aksoy' un aile sınıflaması sosyal ilişkilere göre geliştirilmiştir. Sosyal ilişki açısından bağımlı aile, sosyal ilişki açısından bağımsız aile, sosyal ilişki açısından içeride bağımsız dışarıda bağımlı aile, sosyal ilişki ve ekonomik açıdan bağımlı-bağımsız aile şeklinde ayırma tabi tutmuştur (Aksoy, 1996: 8 1).

Hızlı yaşanan şehirleşme ve göç nedeniyle büyük aileden küçük aile arasında ara model olarak geçiş ailesinden söz edilir. Türkiye'de aile tiplerinde kasaba ve

gecekondu ailesi, geçiş ailesi olarak belirtilmektedir.Kasaba Şehir ve kırsal, gecekondu ise Şehir ve kırsal g arası bir geçiş ailesi özelliklerine sahiptir.

Kandiyotti Türkiye'deki aile tipinin, Kongar, Kıray ve Timur'un çalışmalarını örnek göstererek, geniş aileden çekirdek aileye doğru bir değişim gösterdiğini belirtmektedir.O'na göre bunda en önemli unsur sanayileşmenin etkisidir (Kandiyotti, 1984: 24).

Erkal ise aileyi yaşanılan yer ve sosyo-kültürel yapıyı dikkate alarak çekirdek aile, destekli çekirdek aile, geleneksel geniş aile, geçici aile ve zlen aile olarak sınıflamaktadır (Erkal, 1991: 81)

Aile Araştırma Kurumu tarafından hazırlatılan Aile Yıllığında, Türk ailesinde geniş aileden çekirdek aileye doğru hızlı değişim olduğu bildirilmektedir. Fakat bunun çekirdek aileden daha çok geçiş ailesinin hakim aile tipi olduğu bir yapı çıkardığı belirtilmektedir (Bilgin, 1991: 465).

DPT tarafından yapılan köye yönelik ilk çalışmada geniş aile- cemaat ailesi, eşler, çocuklar ve akrabalardan oluşmaktadır. Çekirdek aile, eş ve çocuklardan meydana gelmekte, birleşik aile ise, geniş aileden kapsamlı bir yapıda olup, eşler, evli ve bekar çocuklardan meydana gelen çok daha geniş bir aileyi oluşurmaktadır (Tuğaç, 1970: 110).

Daha sonraki yıllarda yapılan DPT'nin Türk aile yapısı araştırmasına göre, kırsal bölgelerde geleneksel geniş aile büyüklüğü 5.39 iken kentlerde 4.27'dir (Atalay, 1992: 48).

Altuntek doğudaki çekirdek aile yapısının batı illerinden çok farklı olmadığını yaptığı araştırmada göstermiştir. Van'da çekirdek ailenin yaygın olduğunu tespit etmiştir. Buna göre, yöredeki ailelerin % 55'i çekirdek, % 15'i geniş aile, %30 ise geçici geniş ailelerden oluşmaktadır (Altuntek, 1993: 51).

imen'in belirttiğine göre, geniş bir araştırma sonucunda Türkiye'de son çeyrek asırda çekirdek aile, diğer aile tipleri arasında önemli bir artış göstermesi dikkat çekicidir. Çekirdek aile oranı 1968'de % 60 iken, 1988'de % 6 yükselmiştir. Batıda ekirdek ailelerin oranı yirmi yılda beşte bir oranında artarak % 60'dan % 73'e yükselmiştir.

Kuzeyde bu oran %13 artarak %53'e yükselmiştir. Kentsel alanlarda bu oran % 10'luk artışla % 73'e çıkmıştır. Kırsal alanda ise %55.4den %58 (Çimen, 2003: 73).

Türkiye genelinde ortalama hane halkı büyüklüğü 1968-93 yılları arasında 5,5'den, 4,5'e düşmüştür. Doğuda 1968-1988 yılları arasında 62 olan oran değişmemiştir. Bu bölgede bir yandan geniş aile tipinin yaygınlığı, diğer yandan da doğurganlık oranının yüksekliği belirleyicidir. Ağrı, Muş, Bingöl gibi illerde 8'dir. Aynı dönemlerde Güney Anadolu'da %15'lik azalma görülürken, Batı Anadolu'da 4,7'den 4'e, Orta Anadolu'da ise 5,5'den 4,6'ya inmiştir. Marmara ve Ege illerinin çoğunda bu oran 3-4 arasındadır Ortalama ,hane halkı büyüklüğü Doğu'dan Batı'ya gittikçe azalmaktadır

Kağıtçıbaşı ve Berriy (1989) aile yapısının aslında kültüre özgü olduğunu ileri sürmüştür. Yaptıkları araştırmada. farklı kültürlerde insan ilişki biçimlerini inceleyerek batılı olmayan kültürlerin büyük bölümünde insan ilişki biçimlerinde "bağlılık kültürünün" hakim unsur olduğunu saptamışlardır.

Kağıtçıbaşı 1982 ve 1984 yıllarında gerçekleştirdiği birçok ülkeyi kapsayan araştırmasında, ülkemizde aile kültürü birbirlerine karşı "bağımlılık ve bağlılığı" başat unsur görmektedir.

Kağıtçıbaşı bir başka araştırmasında geleneksel kültürlerde, çocuk sahibi olmanın yaşlılıkta güvence olarak görüldüğünü, anne babaların çocukları büyüdüğünde, onların kendilerine yakın ve vefakar olmalarını istedikleri görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 1990: 26).

Türkiye de görülmekte olan ebeveyn çocuk arasındaki karşılıklı bağlılık ve bağımlılık durumunun altında yatan başka bir neden, kültürel yapıdan kaynaklanan dayanışma ve fedakarlık normları ile ahlaki değerlerin yüksek düzeyde işlerliğini devam ettirmesinden kaynaklanmaktadır denilebilir. Fakat bir taraftan da Mashlow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin de belirttiği temel ihtiyaçlardan evrensel olan "güvende olma" güdüsü de bunda etkili olmaktadır.

1.3. Ailenin Bireysel ve Toplumsal İşlevi

Daha önce de belirtildiği gibi aile "Nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma , çocukların (yeni kuşağın) sosyalleştiği, ferdi yalnızlaştırmama, ekonomik, biyolojik, ve psikolojik

tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği (Erkal, 1995: 92) (sosyo-kültürel, dini ve ekonomik vb. unsurların belirleyiciliğiyle oluşan) sosyal bir müessesedir”.

Ailenin ilk kuruluşundan beri süreklilik kazanmış fakat yaşanan kültür ve toplum yapısına göre değişen başlıca evrensel ve temel işlevleri yukarıdaki tariften anlaşılacağı üzere yedi yada sekiz temel özellik göstermektedir.

Ailenin yukarıdaki işlevlerine ilave olarak Erkal, “insanı sosyal varlığı itibariyle gerginliklerden koruma ile üyelerinin bütün olarak ekonomik faaliyetlere katılması ile kültür nakli şeklinde” iki işlevinden daha bahseder (Erkal, 1994: 57).

Ailenin biçimi ve özellikleri ne olursa olsun genel işlevlerinin bütün aile şekillerinde bulunduğu ve evrensel olduğu bilinmektedir (Bilgin, 1991: 42).

Ailenin temel işlevlerini araştıran Ogburn (1963) ailenin yedi işlevi üzerinde durmuştur. Bunlar, insan neslini üretmek, ekonomik ihtiyaçları karşılamak, statü sağlamak, çocukların eğitimini planlamak, din eğitimi vermek, boş zaman faaliyetlerini gerçekleştirmek, aile üyelerinin birbirini koruması, karşılıklı sevgi ortamı yaratmak ve cinsel doyum sağlamak gibi işlevlerdir. Ackerman ise (1958) tüm işlevleri; "biyolojik", "sosyal", "psikolojik" ve "ekonomik" olmak üzere dört genel başlık altında toplamıştır (Özgüven, 2000: 20).

Eröz, ailenin evrensel bir müessese olduğunu belirtirken, sosyal bir kurum olarak ailenin bütün toplumlarda vazgeçilmezliğine de işaret etmektedir. Bu ortak işlevleri de aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

1. İnsan neslinin devamının sağlanarak, bireylerin cinsel beklentilerinin karşılanması.
2. Tabii ve sosyal tehlikelere karşı insanların korunmasının gerçekleştirilmesi.
3. İnsan yavrusunu beslenme, güvenlik ve diğer ihtiyaçlarını tek başına karşılamayacak bir yapıda doğması ve bunları karşılamak için diğer canlılardan çok daha uzun süre başkasına bağımlı kalması.
4. Ailenin, insan kişiliğinin ve psikolojik yapısının teşekkülüne, sosyalleşmesine, sevgiyi ve tatmini yaşayarak tanınmasına imkan veren bir ortam teşkil etmesi (Eröz, 1977: 56).

Ailenin biçimi ve özellikleri ne olursa olsun bu işlevlerin, bütün aile şekillerinde bulunduğu ve evrensel olduğu bilinmektedir. Eröz bütün toplumlarda görülebilen ortak vazgeçilmez işlevlerin 4 madde üzerinde toplandığını açıklamıştır. Ailenin toplumdan topluma değişen kültürel yapıları da, işlevlerin milli bir kimlik kazanmasını sağlamaktadır.

Aile içinde karşılıklı sevgi, saygı, dayanışma, bağlılık ve işbölümü esastır (Erkal, 1995: 93). Ailenin boyutları ve içeriği değişmekle birlikte ilk insandan bu yana evrenselliğini ve toplumun temel birimi olma özelliğini korumuştur. Ailenin ortak evrensel işlevleri olmasına karşılık içinde bulunduğu toplumun zihniyet, kültür ve sosyal yapısına göre farklılık gösterir.

Belirli işlevleri karşılarken fertlerin aile müessesesine kavuşmaları, farklı toplumlarda, hatta aynı toplum içinde farklı yörelerde geçerli olan örf ve adetlere göre gerçekleşir. Bu bakımdan, insanların evlenme ile aileye kavuşmaları “sosyal bir olay”dır. Çünkü, bu olay belirli ve sosyal kabul görmüş kurallara göre yerine getirilmektedir (Erkal, 1994: 57).

Kapsamı yaşanan topluma ve zamana göre değişse de yapısının gereği işlevlerini devam ettirmektedir. Halbuki Batı kaynaklı zihniyet, düşünür ve devlet erkini elinde tutan bazı yönetici elit, ailenin sonunun geldiğini ve zaten üreme dışında temel bir işlevinin de olamayacağını savunmuş hatta komün çiftlikleri ile özgür çiftleşmelerin yapıldığı uygulamalar denenmiştir.

Marksist zihniyetin aileyi reddetmeleri temelde mülkiyet duygusuna karşı oluşlarıyla çelişiklik yaşamamak yönündeki düşüncededir. Sovyetler Birliğinde 1917 ile 1928 arasında aile yok sayılmaya çalışılmış fakat toplumsal yapı buna 1936 da son verirken 1944 yılında tekrar aileye yönelik resmiyet kazanmıştır. Sovyet devrimi tarafından alınan karara ve yönlendirmeye rağmen aileler eski ahlaki sistemi muhafaza ederek yaşatmışlardır (Zimmerman, 1964: 68). Kısacası bunun gibi yaşanan bazı denemeler ideolojik birer fantezi olarak tarihteki yerlerini almışlardır.

Sosyalizasyon sürecinde en etkin kurum olarak aile, çocuğun kişiliğini oluşturan, tutum ve davranışlarına yön veren ve onu destekleyen bir kurumdur. Çocuk, değerleri, duyguları ve statü beklentilerini ailenin her üyesiyle olan ilişkileri aracılığıyla

öğrenmektedir. Aile, iç içe ilişkilerin en sık ve kuvvetli olduğu bir kurumdur. Bu sebeple, ferdin tutum ve arzularının meydana gelmesinde birincil etkileşimi temin etmesi bakımından ayrı bir öneme sahiptir (Tezcan, 1976: 122).

Öne çıkan ortak unsurlardan yola çıkarak, işlevselliğini dikkate alarak, ittifak edilen bir tarif yapılacak olursa; “Aile, üyelerinin aralarında informel ve samimi ilişkilerin bulunduğu, nüfusu yenileyen, sosyalizasyon süreciyle bireyin sosyalleştiği, ekonomik, psikolojik ve biyolojik ihtiyaçlarını sağlayarak tatmin duygusunu yaşatan ve milli kültürün taşıyıcısı en temel toplumsal kurumdur.” Cemiyetin küçük bir modeli olan aile, üyelerinin içten ilişkiler kurup toplumsal alan içinde kendini rahat ve özgür hissettiği özel bir alandır.

Aile durgun değil, daima hareket içindedir. Çağlar boyunca gelişmelere ve değişmelere uğramış bir kurumdur. Bu gelişme ve değişimleri meydana getiren toplumsal-ekonomik düzen ve bir tam olarak, toplumsal ilişkilerin bir sonucudur (Ozankaya, 1987: 215). Zaten bu yüzden devamlı olarak değişim kabiliyeti taşımaktadır.

Türkiye de endüstrileşme, tarımın destelenmemesi ve ekilebilir toprakların sınırlılığı, tarımın makineleşmesi, kırsal bölgelerinin yüksek nüfus artışı, ulaştırma ve iletişimdeki hızlilik gibi değişme nedenleri, göçün hızlı artışına sebep olmakta bu da düzensiz şehirleşme olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunun sonucu ise düzensiz ve daralan çekirdek aile yapısının artarak adeta tek aile yapısı haline gelmesidir.

Yapısal bazı işlev değişmelerine rağmen Türk ailesi geniş aileden kalma yaşlı ana ve baba, 18 yaşını geçen kız ve erkek çocuklar ile yardımlaşma ve dayanışma içinde bulunmaya devam etmektedir. Ayrıca önemli bir olgusal durum olarak, ailelerdeki eşlerin üçte birinin daha önceki kan akrabalığına bağlı olanlardan seçilmesi de, bu yapının devam etmesini sağlamaktadır (Erkal, 1995: 98).

1.4. Sosyolojik Yönüyle Aile Tipleştirmeleri

İlkel topluluklardan en modern topluluklara kadar aile kurumu; bazen, otorite, çevre, akrabalık ve mülkiyet ilişkileri, bazen de hane halkı özelliklerine bağlı olarak (İbrahimi, 1998: 58) toplumsal bakımdan tipleştirilmiştir.

Aile tipleştirmesinde temel ölçü olarak, iki grupta ele alınan değerlendirme ve sınıflandırmalar görülür. Tipleştirmeler, toplumsal olanı farklı özellikleri ile birbirinden ayrılan yapılarıyla, daha açık anlaşılmasını sağlayan genellemelere ulaştırır. Zihni kategorilerde oluşan genellemelerin kolaylaştırıcılığı yanında, daha farklı özellikleri de ana kategorileştirmeler içinde feda edilmesi gibi, mahzurları da bulunmaktadır. Mahzurlarına rağmen tipleştirme ve sınıflamalar yaygın şekilde kullanılabilir.

Otoritenin ölçü alındığı gruplandırmada ana otoritesinin hakim olduğu tip, ana ailesi; baba otoritesinin hakim olduğu tip ise baba ailesidir. Ayrıca baba ailesi pederi, zadruga ve ataerkil aile olarak üç değişik model altında incelenmektedir. Tipleştirmede temel ölçü otoritedir. Bunun yanında oturuş yeri, akrabalık ve mülkiyet ilişkileri de sınıflandırmada dikkate alınan unsurlardır.

Hane halkı fert sayısının ölçü alındığı, sınıflama iki ana gruba ayrılmaktadır. Aralarında kan bağı bulunan çok sayıda küçük yada çekirdek ailenin birlikte yaşadığı aileye büyük aile; karı koca ve evli olmayan çocuklardan meydana gelen aileye ise küçük aile denir.

Büyük ailenin değişik kültürlerde kök ve birleşik aile olarak iki şekli vardır. Büyük ailede akrabalık bağları kuvvetli olup geleneksel yapısını muhafaza etmektedir.

Küçük aile ise gelişmiş toplumlarda ve büyük şehirlere gidildikçe görülen bir ailedir. Literatürde yaygın olarak, şehir yada modern aile olarak da adlandırılarak kullanılmaktadır (Gökçe, 1990: 220).

Sosyolojik incelemelerde en fazla kullanılan tipleştirme, çekirdek, geniş ve geçiş ailesi sınıflandırmasıdır. Temel ölçü olarak, şehirleşme ve sanayileşme sonucu yoğunlaşan, hızlı toplumsal değişim kullanılmaktadır. İdealize edilen şehir toplumu ailesi, çekirdek ailedir. Geleneksel bağları güçlü olan büyük aile ise geniş ailedir. Şehir ile kırsal arasında kalan değişim sürecindeki geçkondu ve kasaba ailesi geçiş ailesi olarak kavramlaştırılmıştır.

Toplum yapılarının işlevsel özelliğine göre yapılabilecek ayrılaştırmada ise, geleneksel Türk ailesi, bütünleşmecî yada bütünlükçü aile; modern batı toplumu ailesi de özgürlükçü aile yada özgürleştirici bireyci aile olarak bir ayrıma tabi tutulabilir.

1.4.1. Geniş Aile

Geleneksel aile tipi olan “geniş aile” ana-baba ve evli çocukların, akrabaların ve onların eş ve çocuklarının birlikte yaşadıkları bir ailedir (Ozankaya, 1995). Geniş aile birkaç kuşağın bir arada yaşadığı, yakın ilişkiler yürüttüğü aile bireyleri arasında cinsiyete, yaşa, statüye ve erkeğin soy çizgisine göre düzenlenmiş sıralı bir ilişki düzeni, yapı ve işleyişi vardır. Herkes bu düzene uyarak işbirliği ve bütünlük içinde yaşar.

Var oluşunun kökeninde toprağa bağlılık, aileye yetecek kadar üretim sağlamayı amaçlayan ekonomik düzen, aile bütünlüğünü bozmama çabasıyla belirginleşmiş olan davranış kalıpları vardır.

Aile üyelerinin toplumsal hayatla ilgili görev ve sorumlulukları tümüne dağıtılmış olduğundan, bireysel sorumlulukları azalmakta, aile içi kurallara uyma yönünden ise sorumlulukları artmakta ve ferdin davranış özgürlüğü tek başına bir şey ifade etmemektedir (Gül, 2004: 15).

Yaygın kanaatin aksine Türkiye de geniş aile çok yaygın değildir. Fakat ülkede çekirdek aile yaygın vaziyette olsa da kültür ve norm yapısı gereği toplumsal yapıda geniş aile işlevi yönüyle devam etmekte bu ise, yardımlaşmacı ve dayanışmacılık ilkelerinin ilişkileri belirleyen ana öğeler olmasıyla ortaya çıkmaktadır.

1.4.2. Çekirdek Aile

Ozankaya, toplumbilim terimleri sözlüğünde çekirdek aileyi, karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan kurulu olan sanayileşmiş ve kentleşmiş (şehirleşmiş) toplumlarda oluşan aile biçimidir (Ozankaya, 1995) diye tarif etmektedir. Bu durum küçülerek adeta küçük bir hücre birimi haline gelmiş ailenin sadece endüstri ürünleri ve tüketim ekonomisi müşterisi olarak görülen üç üyesi ile ne kadar işlevsizleştirildiğinin göstergesidir.

Toplumumuzda dikkat çeken bir nokta, hızlı şehirleşmenin sonucu ve yurt dışına işçi göçü olmasından dolayı “tamamlanmamış aile” ile çekirdekleşen aile tipinin ortaya çıkmasıdır. Fındıkoğlu C. Zimmerman’ın kullandığı “yaratıcı aile” kavramını çekirdek aile ile bir düşünmektedir. Kırsal alandaki geniş aile’nin işlevsel bakımdan ayrılması sonucu aile üyelerinin bir bölümünün tarım ve hayvancılıkla uğraşmaya devam etmesi,

diğerlerinin şehirde sanayi ve hizmet sektöründe ücretli olması veya kendi işini kurması görülmektedir.

Bunun gibi yine bazı ailelerin bir parçası yurt dışında bulunmaktadır. Bu ailelerin üyeleri arasında dayanışma ve işbirliği sürmekte, şehirden veya yurtdışından kıra araç, gereç, yedek parça, karşılığında şehre yada yurtdışına ise gıda maddeleri yada görece ucuz diğer maddeler gönderilmektedir. Bu durum aile bütçesine görünmeyen gelir kalemlerini ilave etmekte ve (mevcut sosyo-ekonomik dayanışma ve bütçe başarısı) aile üzerine araştırma yapan batılı bilim adamlarını düşündürmektedir (Erkal, 1994: 62).

Özellikle vurgulanması gereken manevi kültür unsuru olarak yardımlaşma ve dayanışmanın parçalanmış aile yapılarında bile ailenin bütünlüğüne ve maddi unsurlarına olan büyük katkısıdır. Yani şekil ve tip yönüyle dışardan aile nasıl görünürse görünsün kültür unsurunun katkısıyla birlikte görüntünün olumsuzluğuna rağmen içindeki dönüşüm ve hareketliliğinin devingenliğiyle apayrı bir yapının ortaya çıkmış olmasıdır. Bu ise genelde Doğu özelde ise Türk kültür yapısının bireye ve topluma kazandırdığı apayrı bir sosyo-kültürel yapının olumlu bir katkısıdır.

Diğer taraftan karı koca ve bir de çocuk yetecektir anlayışı artık, küçük hücre tipi evlerden kurulu evciklerde batı tipi tarzı ve yaşamı getirmektedir. Yeni toplumsal yapının tüketim öngörüsü, birimler ne kadar küçülürse kar ve kazanç o kadar fazla büyüyecektir. Her ayrı ve yeni birim hücre ev açılışının fazlalaşması, üreticinin elindeki mal ve eşyanın daha çok değer ve para ifade etmesi anlamına gelmektedir. Zira ekonomideki arz-talep dengesi arz lehine çok daha fazla şişerek gelişme gösterecektir.

Böyle bir aile tipi bireyci, hazcı (hedonist), ben merkezci, bütünleşmeci ve toplumsalcılıktan uzak bir yapıdır. Bu durum batı zihniyet ve kültürü için ne kadar normal ve doğal bir sosyal sistem oluşturuyorsa; çözülme sürecine adım atan, Türkiye gibi doğu kültürü normlarının hala yüksek değer ifade etmekte olan geleneksel ataerkil toplum yapısında da (Kandiyoti, 1997: 16) ilişki örgüsünde anomileşme olarak kendini gösteren bir olgu haline gelecektir.

1.4.3. Geçiş Ailesi

Geçiş ailesi, toprağa bağılı üretimden endüstrileşmiş bir üretime doğıru hızlı bir geçisin olduğı, nüfusun hızla arttığı, toplumsal yapı, hayat tarzı ve kavramların hızla değıştiğı toplumlarda oluşun bir aile tipidir.

Bu aileler hızlı değışim geçiren bizim gibi ölkelerde yaygınlıkla görölebilmektedir (Göl, 2004; 16). Toplumsal normlar; toplumsalcı işbirliğinden çıkarcı bireyciliğe, diğergamlıktan ben merkezciğe, dayanışmacı-paylaşımıcı hürriyetten, kişisel özgürlükçülüğe doğıru hızla değışmektedir. Tarımın ve buna bağılı üretim gücünün ve arazinin yetersizliği, göç, sanayileşme ve şehirleşme vb. unsurlar bu durumun hazırlayıcı sebepleridir.

Geçiş ailesi geniş ailenin hakim olduğı toplum da çekirdek aileye doğıru geçen bir yapıya doğıru gitmenin gerçekleştiğı geçiş dönemi ailesidir. Aslında devletin müdahale ve kontrol edebildiğı bu dönemde tavsiye edilen ve güçlü yönlendirmelerin olduğı örnek aile tipi çekirdek ailedir.

Zira özellikle büyük şehirler dışında modern çekirdek ailenin değıl daha çok geniş ailenin işlevi sürdürölebilmektedir. Hala batılı çekirdek aileye geçilemeyişin izahı, doğıu normatif değıerler sisteminden kopulmamasında aranmalı ve işlev olarak “bütünleşmeci aile” özelliklerinin devam edebildiğı sonucuna varılmalıdır. Zaten bu durum araştırma örneklemin de ortaya çıkmış, bir olgusal durum olarak gözlenmiştir.

Öngörölen çekirdek aile modeli, bizim gibi doğıu menşeli toplumlarda aslında güçlü kültür normları etkisiyle tam anlamıyla batılı anlamda ayrıştırmacı bir olgu haline gelmemiştir. Ancak diğere taraftan da “tampon kurum” mekanizmaları üretebilen toplumsal ve normatif yapı çözölme sürecine girmeye başlamıştır. Eğer aile kurumuna yönelik sosyo-ekonomik unsurlarla özel destekleyici mekanizmalar oluşturulamazsa gelecekte, kültürel çözölmenin hız kazanması kolaylaşacaktır. Özellikle üzerinde durulması gereken evlilik öncesi, evlilik ve aile kurumu ile ilgili eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerinin artırılmasıdır.

Evlilik adayları erkek ve kadınlar, geleneksel değıerlerin zayıflaması ve çekirdek aile zihniyetinin yaygınlaşması sayesinde, artık eskisi kadar ebeveyn ve akraba desteğı alamamakta bunun yanında hem kendi isteğı hem de çevreden yönelen beklenti ve

telkinler iyi bir iş, ev ve araba almadan evliliği düşünmeme yolunda olmaktadır. Bu durumu kendine amaç edinen birçok orta yaş ile üstü kadın ve erkek, müzmin bekarlar olarak, büyük bir hırs ile kariyer ve mevki gözeterek, toplumsal statülerini yükseltmek eğilimindedirler. Oysa Türk kültürünün derunilik ifade eden mana yapısının sonucu, eskiden beri algısal telkin, bütünleştirici telkinler olmuştur.

Genç kuşağın eğitilmiş ve kariyer peşindeki kadın ve erkeğinin evliliklerini geciktirmeleri, geleneksel geniş aile kültüründen ve dolayısıyla ebeveyn ve akraba bağlılığından uzaklaşmaya başlanmasıyla birlikte, birçok aile dışı ilişki yaşanmasına neden olan ve bunun sapkın ilişkilere kadar giden bir süreci olağanlaştırmasıyla, aile ve evlilik kurumunun dejenerasyonu da gerçekleşmektedir.

Dolayısıyla geçiş ailesini sadece durgun bir form olarak görmemelidir. Ailenin daha çok kültürel yapısının değişimiyle birlikte kasaba ve şehir arasında kalan olumsuz yönde değişerek gerçekleşen dejenerasyon, geçiş ailesi aşamasında belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Türk toplumunun değişmeye başlayan kültür ve zihniyet yapısı, insanın eşyaya bakışındaki mana yönünü ihmal etmesine yol açmıştır.

1.4.4. Bütünleşmeci Aile

Yukarıda belirtilen Z. F. Fındıkoğlu, C. C. Zimmerman'ın kullandığı "yaratıcı aile" kavramını çekirdek aile ile bir düşünmektedir. Aslında Türk Ailesinin kendine has işlevsel yapısı düşünüldüğünde, bütünlükçü yada bütünleşmeci aile tipi olarak, toplumsal yapıda ailenin, hala etkin dayanışmacı-yardımlaşmacı işlevler üstlenmesi nedeniyle, işlevsel bir tipleştirme yapılmalıdır. Aile yapılarının ve ilişkiler sisteminin batı toplumlarıyla farklılaşan, ayrı işlevsel özellikleri sonucu; bütünleşmeci ve özgürleşmeci aile ayrımı yapılabilir.

Böyle bir tipleştirmede bütünlükçü / bütünleşmeci aile adlandırması, Türk toplumsal yapısını daha kapsamlı ifade edebilecektir. Kısaca şekil ve form yönüyle çekirdek aile tipi isimlendirmesi toplum yapısının işlevselliği yönüyle eksik kalmakta, işlev yönüyle bütünleşmeci yada bütünlükçü aile, kavram olarak da genel zihniyet ve kültür yapısına uygun düşmektedir.

Türkiye çapında örneklem alınarak TÜİK'in 2006'da yaptığı geniş kapsamlı hane halkı araştırmasına göre (TÜİK, 2006), toplumun % 80.7 çekirdek aile, % 13 geniş aile, % 6

ise tek kişilik aile'den oluşmaktadır. Bu sonuçlara göre, toplumsal aile tipimiz çoğunlukla çekirdek ailelerden meydana gelmektedir. Fakat bu durum batılı anlamda işlevsel bakımdan çekirdek aile işleyişini tam olarak, gerçekleştirilmemektedir.

Türk toplum yapısında ailenin değerlendirilmesi durumunda, hanelerin yerleşim özelliklerine göre, çekirdek-geniş-geçiş vb. her ne şekilde adlandırılırsa adlandırılınsın, işlevsel bakımdan, bütünleşmeci aile özellikleri taşıdığı görülecektir.

Ferdin sosyalleşmesinde, topluma mensup olma duygusunun kazanılmasında aile ferdi yoğun, şekillendiren ilk sosyal muhittir. Aile müessesesi içinde fert bazı davranış şekillerini ve toplumla ilgili temel normları kazanır (Erkal, 1994: 72).

Sosyalleşmenin en açık özelliklerinden birisi ferdin kendi dışındaki diğer fertlerle ve sosyal gruplarla dayanışma ve işbirliği içine girebilmesidir. Eğer bir kimse bu duygulardan yoksunsa; o kimsede patolojik hal söz konusudur (Erkal, 1994: 72). Bu durum toplumlar bakımından da aynıdır. Dayanışma ve işbirliği duygusunun belirgin eksikliği, toplumsal bunalımın üst seviyede olduğu batı toplumunun bireyci ailesini ortaya çıkarmaktadır. Bütünleşmeci ailenin temel işlevlerinden farklı işlevlere sahip batı ailesi, özgürleşmeci aile olarak vasıflanabilir.

Eski dönemlerden beri Türk ailesinin batı toplumlarından farklı, karakteristik toplumsal özelliklerinin bulunduğu bilinmektedir. Bu yapı toplumsal yapıda varolan yoğun batı ve modern araçların etkisine rağmen, halen devam edebilmektedir. Bununla ilgili olarak yapılan araştırmalarda 'Türk ailesi karşılıklı saygının, dayanışma ve bağlılığın, maddi ve manevi fedakarlığın en yüksek seviyeye ulaştığı aile tipi olarak kabul edilmektedir.

Hızlı şehirleşme ve sanayileşmenin bu yapıya olumsuz etkisine rağmen, Türkiye'de çekirdek aile yapısı, batı ülkelerinden farklıdır. Çünkü toplumumuzda akrabalar arası bağ, ilişki ve yakınlık kopmamakta aksine varlığını devam ettirmektedir (DPT, 1989).

Bütünleşmeci yada bütünlükçü aile yapısı kapalı toplum yapısına sahip olan evrenimizin örneklem grubunda da, halen etkin şekilde, kendini muhafaza etmektedir. Aileler ebeveyn'den ayrı hanelerde yaşamasına rağmen, yakın sokak yada mahallelerde oturmaktadır ve aralarındaki ilişki örgüsü, güçlülüğünü korumaktadır. Bu içli dışlı ilişki yapısı, çevre yörelerde yerleşik olan aileler arasında da yoğunluğunu koruyabilmektedir.

1.5. Psiko-Sosyal Açıdan Ailede Yetişme Tarzı

Sosyalizasyon süreci bakımından en temel işleve sahip kurum ailedir. Aile üyelerinin çocukluğundan itibaren yetiştirilmesi, bireysel ve toplumsal yönleriyle benlik, kimlik ve kültür kazanması en başta aile ile olmaktadır. Çağımızda ailenin sınırlanan işlevlerine rağmen bu durum devam etmektedir.

Üyesini topluma kazandıran ailedeki çocuğın, Psiko-sosyal açıdan yetiştirme tarzı ve ilişki biçimi önemlidir. Çünkü bireyin çocukluğundan beri aldığı bütün etkiler, onun psikolojik ve sosyal yapısını şekillendirmektedir.

Bu yüzden çalışmanın bu kısmında, çocuğın küçük yaştaki yetişmesinden başlayarak, yetişkin bir evlilik adayı oluncaya kadar içinde olgunlaştığı ailenin, Psiko-sosyal yapısını ortaya koyacak aile modelleri hakkında, kısaca bilgi verilecektir.

Aile modelleri konusunda en çok kullanılan ve bilinen tasniflerden birisi A.B.D.'den çocuk psikiyatrisi Leo Kanner'in yaptığı değerlendirmedir. Yıllardır dünyada klasik bilgiler arasında yer alan bu çalışma günümüzde de değerini korumaktadır (İbrahimi, 1998: 51). Çakmaklı Kanner'in modelini açıklamaktadır (Çakmaklı, 1993: 19).

Kanner dört model etrafında sırasıyla; Normal aile modeli; İlgisiz, olumsuz aile modeli; Titiz, üstünlük uman, baskıcı aile modeli; Aşırı düşkün aile modeli olarak incelemektedir.

1.5.1. Normal Aile Modeli

Aşağıdaki beş özelliği barındıran aile yapısı normal bir aile düzenine sahiptir. Bu özellikler:

1. Anne çocuğın olsun istemiştir.
2. Anne çocuğınu sever.
3. Anne çocuğın benimser ve içtenlikle kabul eder.
4. Çocuk anne için mutluluk kaynağıdır.
5. Anne-baba anlaşan insanlardır.

Modelleştirmede anne çocuk arasında gelişen ilişki çok önemlidir. Anne çocuk ilişkisi hayatın devamı için temel ögeyi oluşturmaktadır. Normal modelde anne çocuk arasında sembiyotik bağ iletişimi bulunmaktadır. İlişkinin çatısını, çocukla ilgili annenin düşünce, duygu (sevgi), ilgi, benimseme durumu oluşturmaktadır. Baba fazla önemsenmemektedir. Burada anne ve babanın anlaşabilmesi bakımından babadan söz edilmektedir. Anne ve babanın anlaşabilmesi çocuk bakımından yeterli görülmektedir. Ancak babanın anne kadar olmasa da çocukla iletişimi, konumu, rolü bakımından hesaba katılması gerekmektedir. Modelde dikkate alınabilecek diğer unsur ise, çocuğun cinsiyet bakımından anne yada babaya yönelimi ile model alması yada rekabet etmesi durumunun göze alınması olmalıdır.

1.5.2. İlgisiz, Olumsuz Aile Modeli

Aşağıdaki üç ana özelliği barındıran aile yapısı ilgisiz, olumsuz aile düzenine sahiptir. Söz konusu özellikler:

1. Çocuk kaza ile ve vakitsiz bir şekilde ailenin başına gelmiştir.
2. Anne, anneliğe hazır değildir.
3. Anne çocuğu benimseyememektedir.

Anne çocuğa kaza eseri sahip olmuştur. Hem çocuğa hazırlıksız yakalanmış, hem de çocuğa yetecek ne bilgisi ne de ilgisi vardır. Ayrıca çocuğunu sevgi ile benimseyemez durumdadır.

Aslında olması gereken annenin bu duruma hazır olmasıdır. Çocuğa yapılması gereken hazırlık ise, bilim adamlarının belirttiği gibi, anne karnında iken başlayan, anne ve çocuğun biyolojik ve psikolojik uyumun sağlanması gereken öneme sahiptir (Bodur, 1991: 44).

Böyle bir ailede yetişen çocuk, dışa dönük yapıdaysa; saldırgan, vurup kıran, kırıcı ve sinirli olacak, içe dönük yapıdaysa; silik ve sinmiş, özgüveni olmayan, kişiliksiz bir kimlik yapısı kazanacaktır.

1.5.3. Titiz, Üstünlük Uman, Baskıcı Aile Modeli

Dört temel özelliği barındıran aile yapısı olumsuz yapıda bir ailedir. Bu özellikler:

1. Aile çocuğu beğenmemektedir.
2. Çocuğa çok fazla eleştiri yapılmaktadır..
3. Çocuğa bitmez tükenmez nasihatler verilmektedir.
4. Çocuk en üstün olmaya zorlanmaktadır.

Böyle bir ailede yetişecek çocuğun, ileride vereceği tepkiler ile tutum ve davranışları onun mutsuz olmasını sağlayacaktır.

Çocukta aşağılık kompleksi ortaya çıkar.

Çocuk kendini yetersiz bulur.

Çocuk depresyon ve ruhsal çöküntüye uğrar.

Çocuk mutsuz olur.

Saldırgan davranışlara girebilir.

Titiz, üstünlük uman baskıcı aile modeli genellikle, sosyo-ekonomik. ve kültürel bakımdan üst kesimdeki ailelerde daha fazla görülmektedir. Çocuklarının ebeveyni kendileri kadar hatta çok daha iyi vasıflarda yetişerek, iyi bir istikbali olmasını isteyen aile, mükemmeliyetçi tarzları ile mükemmel bir çocuğa sahip olacaklarını sanırlar. Bu aile modelinde yetişen çocuk ise, aksine saldırgan (yada çok pasif) davranışlar gösterir. Bu durum ise, ciddi (psikolojik) hastalıklara kadar gidebilmektedir (Çakmaklı, 1993: 31)

1.5.4. Destekleyici Aile

Cüceloğlu çocuğun yetiştirilme tarzı için, çocuğuyla kurduğu ilişki ebeveynin, bazı prensipler ve ilkeler çerçevesinde, davranış ve tutumlar sergilemesi gerektiğini söylemektedir. O'na göre çocuğun yetişmesinde aktif rol alacak olan anne ve babanın "destekleyici aile" ortamını oluşturması gerekmektedir.

Çocuğun kendisiyle duygu ve düşünceleriyle ilgi "farkındalığının" gelişmesi ve onlara saygı ve güven duyması için, "destekleyen aile" ortamında onunla iletişim içinde ona şu beş mesaj verilir (Cüceloğlu, 2006: 76):

1. Seni umursuyorum; sen benim için varsın, önemlisin.
2. Seni olduğun gibi, yargılamadan kabul ediyorum; senin davranışlarında aksaklıklar olabilir; ama özün çok muhteşem ve orada hiçbir şey ne eksik ne de aksıyor.
3. Sen değerlisin; şu evrende senin gibi bir tane daha yok. Ailedeki her bir çocuğumuz gibi, senin yerin de başka ve doldurulamaz.
4. Senin gerçekten istediğini yapabilme yeteneğine, gücüne güveniyorum ve inanıyorum.
5. Sen, sen olduğun için sevmeye, kendin olarak gelişmeye layıksın.

Bu mesajlar, ilişki içinde sözle değil, davranışla iletilir. Yoksa diyaloglardaki konuşmalar içinde kesinlikle nasihat verir gibi yapılmamalıdır.

1.6. Genel Olarak Evlilik

“Evlilik” kavramı, “aile” kavramına göre daha belirgin bir kavramdır. Aile bir grup veya örgüt, evlilik ise, karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir (Özgüven, 2000: 19). Evlilik aileye göre kapsamı daha sınırlı olan bir kurum olarak kurumlaşmış, karı koca arasında başlatılan ilişkiler sistemidir.

Evlilik, insan soyunu öteki canlılardan ayıran davranış biçimlerinden birinin kurumlaşmış biçimidir. İnsanoğlu, kendine seçtiği cinsel eşi, bütün bir yaşam için seçtiğini bildirerek, yaşadığı topluma onaylatır. Bu davranışın mülkiyet kavramıyla ilişkisi olduğu açıktır, çünkü evlilik kurumunun kişilerinden birinin, kurum dışındakilerle kuracağı cinsel ilişki, mülkiyete yapılan öteki saldırılar, örneğin hırsızlık gibi toplumsal bir suç olarak algılanır ve yargılanarak cezalandırılır (İbrahimi, 1998: 3). İnsanlık tarihi içinde evlilik kurumu, toplumsal normlar ile ve kanunlarla sürekli korunan özel bir kurum olmuştur.

Türk medeni kanununa göre evlenme, iki karşıt cinsten insanın hukuken makbul ve muteber sayılan hayat ortaklığıdır. Kanun bu hayat ortaklığına “Evlilik Birliği”

demektedir. Toplumda yaşanan evlilik olgusuna kanunlar ne kadar uygun olarak düzenlenirse, ailelerde o kadar güçlü şekilde varlığını korur.

Evlilik için bir çok tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlamalar bazen dar bazen geniş tutularak, evlenmede önem verilen öğelerin öne çıkarılarak yapıldığı görülmektedir. Aşağıda çeşitli evlilik tanımlamaları verilmiştir:

“Evlilik, evlenme yeterliliğine sahip olan kimselerin karı-koca olarak birleşmeleri, müşterek ve meşru hayat kurmalarına denir” (Özkan, 1982: 30).

“Evlilik, sosyal kurallar içinde bir birleşmeyi anlatan bir törendir. Bu ilişkiyi kuran kişiler yaşadıkları toplumun bu konudaki kanun, kural ve geleneklerine uymak zorundadırlar. Geniş anlamı ile “evlenme”, toplumca doğru görülen ve belirli kanunlar çerçevesinde gerçekleşen bir olay olup, bir veya birden fazla erkeğin, bir veya birden fazla kadınla karı-koca ilişkileri kurmak üzere birleşmeleridir” (Şahinkaya, 1979: 12).

“Evlilik kadın ve erkeğin, hem sosyal hem de hukuki açıdan, içinde yaşadıkları toplumda egemen olan kurallara uygun olarak karşılıklı yükümlülükler üstlenmek suretiyle hayatlarını birleştirmeleri, aile kurup bir arada yaşamaya başlamalarıdır” (Demir ve Acar, 1993: 126)

“Evlilik, bir kadınla bir erkeğin aile kurmak üzere kanunların uygun gördüğü şekilde bir araya gelmesi” (Meydan Larousse, 1989: 6/ 465) olarak tanımlanır.

Radcliffe Brown’a göre evlilik kişilerin bir arada yaşamalarını ve düzenli bir sosyal hayat içinde birbirleriyle işbirliği yapmalarını sağlamaktadır. Evlilik, aynı zamanda toplumda çocuğa meşru bir konum sağlamak için gerekli olan sosyal bir anlaşmadır” (Bulut, 1991: 2/ 424).

“Evlenme genel olarak; biyolojik, ekonomik, psikolojik, sosyolojik ve kültürel amaçlarla karşı cinsten en az iki veya daha fazla kişinin yasaların ve kültürün belirlediği yetki ve sorumluluklar çerçevesinde, birlikte yaşamaya karar vermeleri ve belirlenen amaçlar doğrultusunda aktif olarak faaliyet göstermeleridir” (Maden, 1991: 2/ 495).

“Evlilik, kadın ve erkek arasında, yaşamlarını birlikte sürdürmelerini sağlayan yasal ve toplumsal sözleşmedir” (T.B.A., 1992: 232)

Levi-Strauss'a göre, "kültür ve tabiatın dramatik çatışmasıdır" (Strauss, 1967: 332).

Evliliğin yapısını açıklamak için onun biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel etkileşim örgüsünü gözlemlemek gerekmektedir. Eşleşme biyolojik bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Bu ihtiyacın sosyal ve kültürel unsurlarla desteklenerek, meşruiyet içerisinde giderilmesi evlilik ile gerçekleşmektedir. Evliliğin öncelikle biyolojik ihtiyacın tatminini sağladığı söylenebilir.

Eşleşme biyolojik olsa da, evlilik kültürel bir olgudur. Kültürler, kadın ve erkek arasındaki içgüdüsel çekimi kurum haline getirir. Evlilikteki standartları (farklı) kültürler kadar, insanın kişiliğinde bulunan iletişim stili (communication style) ve sorun çözme tarzı (coping style), düşünce biçimi (cognitive style) de belirler. Bu üç unsur, sosyal bir kurum olan evliliği iki tarafın karşılıklı anlaşmasına dayalı işleyen bir birliktelik haline getirir (Tarhan, 2006: 14).

Evlilik o toplumda geçerli olan örf ve adetlere göre gerçekleşir. Bu bakımdan, insanların evlenme ile aileye kavuşmaları "sosyal bir olay"dır. Çünkü, bu olay belirli ve sosyal kabul görmüş kurallara göre yerine getirilmektedir. Bundan dolayı, evlenmenin sosyal bir olay olmasına karşılık, bunun dışında gerçekleşen bütün şekiller birer sapma davranışdır ve daha çok çiftleşme" olarak isimlendirilebilir (Erkal, 1994: 57).

Bütün yapılan tanımlar ve açıklamalardan sonra evlilik geniş bir şekilde şu şekilde tanımlanabilir: Kadın ve erkeğin, hem sosyal ve kültürel hem de hukuki açıdan içinde yaşadıkları toplumda hakim olan kurallara uygun olarak; "karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşme" (Özgüven, 2000: 19) ile, karşılıklı sorumluluklar üstlenmek suretiyle hayatlarını birleştirmeleri, aile kurup bir arada yaşamaya başladıkları yasal bir ilişki biçimidir.

1.7. Evliliğin Bireysel ve Toplumsal İşlevi

Evliliğe birbirinden farklı kültürlerde evrensel düzeyde rastlanması, evliliğin toplumda çeşitli işlevleri yerine getirmesinden kaynaklanmaktadır. Bu işlevler arasında, cinsel yaşamın sağlıklı olarak düzenlenmesi, soy çizgisinin, cinsiyet rollerinin ve iş bölümünün belirlenmesi, ekonomik üretim ve tüketim etkinliklerinin düzenlenmesi gibi temel görevleri sayılabilir (Özgüven, 2000: 20).

Evliliğin gerekliliği, diğer birçok işlevlerinin yanında, temel işlevler bakımından iki karşı cinsin biyolojik, sosyal ve psikolojik güdülerinin gereği, yine bu temel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Kadın ve erkek için bu temel güdülerin doyurularak, tatmini önemli olmaktadır.

Evlilikte öncelikle biyolojik bir ihtiyaç olan cinsel güdüyü tatmin etmek gerekliliktir. Cinsel yönden çiftlerin uyum içinde ve birbirlerinin istek ve arzularını gözeterek, mutlu bir evlilik yaşantısı geçirmeleri gerekir.

Cinsel ihtiyacın yerine getirilmesinde insanı harekete geçiren temel neden cinsel arzudur. Cinsel arzu, tek hücreli canlılardan, en üst derecede karmaşık canlılara kadar, cinsel birleşmeyi sağlamaktadır.

Cinsel ihtiyaçların tatmininde, toplumsal kurallar, toplumdaki değerlerin korunması için önemli bir unsurdur. Evlilik dışı cinsel ilişki de bu yüzden toplumsal kurumlar tarafından yasaklanmaktadır. Evlilik kurumu ise fertlerin cinsel ihtiyaçlarını sağlıklı bir biçimde yerine getirmelerine yardım etmektedir.

Bu sebeple evlilik kurumu, dinlerin, ahlak ve geleneklerin, hukuk gibi kurumların şekillendirdikleri anlayış, geliştirdikleri değer kavramlarıyla cinsel ihtiyacın düzenli karşılanması için en güvenli kurum olmuştur. Bu ilkelere uyan evlilik içinde yaşanılan cinsel ihtiyaçlar, toplumsal alanda meşruiyetini kazanabilmektedir.

Evlilikte, cinsel tatminin bir sonucu olarak neslin devamı da sağlanmaktadır. ‘‘Seksüel (cinsel) hayatın bir gayesi de neslin bekasına (devamına) hizmet etmektir. Gerçi geç yaşlarda bu hayat seksüel arzunun tatmini manasına alınır; fakat şahıstan şahısa değişmek üzere, muayyen yaşlara varıldığı zamanda seksüel hayat ocuk yapmak hissiyle müteferrik (birlikte) cereyan eder (Aksoyetek, 1984: 23).

Evlenmenin temelinde ocuk sahibi olma amacı da vardır. ocuk anne ve babanın birlikte meydana getirebildiği bir varlıktır. Evlenen iftler cinsel ihtiyaçların tatmini ve ocuk sahibi olma isteği sonucu çocuklarına kavuşurlar. Aile olduklarının psikolojik tatminini çocuğun doğmasıyla sağlarlar. Evlenme davranışı, çoğu kez ocuk. sahibi olma amacıyla gerçekleşen bir durumdur.

Cinsel ilişkiyi doğal yapısı bakımından en çok arzulayan erkek cinsidir. Kadın için ise cinsellikten önce ve yine doğal yapısı gereği, duygular gelmektedir. Aralarındaki ilişkide erkek aşk verir, cinsellik ister; kadın da cinsellik verir aşk ve sevgi ister. Kadınlar psikolojik doğaları gereği, cinselliği ikinci planda tutmaktadır (Tarhan, 2006: 14).

Evlilik hayatının sosyal işlevleri ise, temel biyolojik ihtiyaçların karşılanmasından sonra gelmektedir. Evlilikte sosyal ihtiyaçlar; birlikte güven içinde olma, korunma, dayanışma içinde olma, geleceğe güvenle bakabilme, toplumda bir yer edinebilme, birbirlerinden onur ve kıvanç duyabilme gibi (Özgüven, 2000: 20). destek, güven, korunma, yardımlaşma ve dayanışma amaçlı işlevleri ortaya çıkartmaktadır.

Başkalarıyla bir arada yaşayan insanın, ilk toplumsallaşma davranışı olarak görülen evlilik, ilkel toplumlarda daha çok fiziksel hayatı sürdürmek gibi ana işlevlere sahip iken, daha sonra güvenlik ve sevgi, aşk gibi işlevleri de karşılama ihtiyacı ile gelen noktada evlilik kurumuyla; biyolojik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları gerçekleştirme isteği kişiyi aile kurmaya yöneltmiştir (Woody ve Woody, 1973).

Her toplumda ve aynı toplumun farklı dönemlerinde evliliğe yüklenen işlevler farklılaşmış ayrıca bunda genel toplumsal yapıda her an oluşma halinde olan kurumların işlevlerinin farklılaşmasıyla birlikte her bir kurumun işlevi değiştiği gibi evlilik kurumuna yüklenen işlevler de sürekli değişme içinde olmuştur.

Evlilikte psikolojik ihtiyaçların doyurulması da önemli görülmektedir. Psikolojik ihtiyaç olan sevilme ve beğenilmek daha çok kadının öncelendiği bir ihtiyaç da olsa, doyurulması her iki cinsiyet içinde gereklidir. Evlilikte erkek ise daha çok takdir edilmek ve benimsenmek ister. Karşılıklı karı koca kendi doğal özellikleri gereği, öncelikleri duyguları paylaşarak, iyi ve kötü günde birbirlerine en yakın arkadaşlar ve dost olarak, hüznüleri ve sevinçlerini ortaklaşa yaşarlar.

Günümüzde artık itibar edilmese de batılı bilim adamı Philips, evliliği şirket olarak görür ve işlevlerini sınırlandırır. O'na göre evlilik; "iki insan arasında karşılıklı ihtiyaçların giderilmesi, çocuk doğurup, yetiştirilmek için kurulan bir şirkettir"

Evliliklerde karı koca, hem farklı cinsiyetleri bakımından, hem de insan olmalarından kaynaklanan farklı ihtiyaçlarını birbirleri için karşılama davranışında istikrarlı olurlarsa, ilişkilerinde dengeyi sağlayarak uyumlu bir aile yapısını oluştururlar.

1.8. Sosyolojik Yönüyle Evlenme Biçimleri

Evliliğe birbirinden farklı kültürlerde evrensel düzeyde rastlanması kadar, evliliğin toplumda çeşitli işlevleri yerine getirmesiyle beraber, içinde buldukları toplumların farklı kültürel yapılarından etkilenerek şekillenmesi de evrensel bir olgudur.

Aile tipleştirilmesinde temel ölçü olarak, iki grupta ele alınan sınıflandırmalarla toplumdaki farklı aile tipleri görülmüştü. Bunun gibi farklı kültürlerden etkilenen toplumsal yapıda da değişik evlilik biçimleri görülmektedir.

Ne tür bir kültürel şekillenmeyle varolursa olsun, evlenme biçimiyle ilgili en önemli sorun, evlenecek kişilerin eş seçmede tam bir özgürlüğe sahip olmamalarıdır. İlkel ya da geleneksel topluluklarda böyle bir özgürlük mevcut değildir denilmektedir (İbrahimi, 1998: 7). Aynı sınırlılığın modern toplumlarda da bulunduğu görülmektedir.

Bu durum hem özgürlüğün sınırlarından ne anlaşıldığının, hem de insan tekinin zaman, mekan, çevre vb. etkilerle sürekli bir etkileşim içinde bulunmak zorunluluğundan ne anlaşıldığıyla ilgilidir. Bu ise araştırmanın sınırlarını aşacak olan başka bir inceleme konusudur.

Modern yada geleneksel bütün toplumlarda değişik şekillerde görülmekle birlikte, klasik görüşe göre; geleneksel topluluklarda eş seçimi ve evlilik anlaşması çiftlerin mensup oldukları gruplar arasında olmaktadır. Kapalı ev ekonomisinin hakim olduğu, bütün aile üyelerinin üretim faaliyetlerini organize ettiği, ailenin üretim sürecine doğrudan katıldığı ailede, evlilik kararı bireysel değil ailelerin vereceği bir karar olmaktadır.

Evlendirilecek kişilere birbirini seçme ve kabul etme hakkının tanınmamış olması da mekanizmada aile başkanlarının etkin olduğunu göstermektedir (Gökçe, 1992: 386).

Evlilik yoluyla büyük aileye gelen yeni üye, karı yada koca rolü ile değil, yeni bir üretim gücü ve birimi olarak algılanmaktadır.

Evlenme biçimleri, iki ayrı ölçüye göre; çevre ve eş sayısı dikkate alınarak gruplanmıştır. Evlilik biçimleri iki ayrı grupta incelenebilir.

1.8.1. Çevre Ölçülerine Göre Evlenme Biçimleri

Çevrenin ölçü alındığı sınıflandırmada; grup içi (endogamy) ve grup dışı (exogamy) olmak üzere iki farklı evlilik biçimi öngörülmektedir.

1.8.1.1. Grup İçi Evlilik (Endogamy)

Evlenecek kişiye eş kendi kapalı grubu içinden seçilir yada aile başkanınca seçilerek evlendirilir. Endogamy kuralına göre evlilik adayları karı kocanın (üretim birimlerinin) akrabalık, sınıf, din, kast ve millet türünden gruplar içinden seçilmesi uygun bulunmakta olup, bu kurallar ise bütün üyelerin uyması zorunlu kesin bir katılık taşımaktadır.

Evlenmeler yoluyla iki aile arasında kurulmuş bulunan bağlar güçlendirilerek aile ekonomisine yeni bir üretici güç katılmış olmaktadır. Ayrıca bu evlilik biçimi, toprağın bölünmesini engellemektedir. Zira geleneksel toplumda toprak ve mülkiyet gücünün kapalı grupları içinde kalması gerektiği inancı yerleşmiş durumdadır. Bu tip evlenmeler grup ve topluluk arasındaki dayanışmayı da üst düzeye çıkarmaktadır.

1.8.1.2. Grup Dışı Evlilik (Exogamy)

Evlenecek kişiye eş kendi kapalı grubu içinden değil başka bir gruptan seçilmektedir. Evlilikler üyesi olunan grubun dışından, başka bir kapalı gruptan bir üye ile yapılmaktadır. Aynı şekilde kurallar yine, bütün üyelerin uyması zorunlu kesin bir katılık taşımaktadır.

Belli bir grubun üyesi evlilik adayı eşini grup dışından seçebilme imkanı bulmaktadır. Dıştan evlenmelerde evlilik adayı, kendi ailesi, akrabası, sınıfı, milleti gibi grupları dışından evlenerek, çeşitli gruplar arasındaki haberleşme ve işbirliği gelişmektedir.

Bütün toplumlarda grup içi ve grup dışı evlilik biçimleri görülmektedir. Bazen de ikisi birden de uygulanabilmektedir. Fakat her biri nisbi (görelî) grup anlayışlarına yönelik olarak (farklı anlayışlardan kaynaklanan), farklı uygulamalara da sahip (Gökçe, 1991:

510) olabilmektedir. Bu durum ise toplumların farklı kültürel ve zihniyet yapıları dolayısıyla ortaya çıkmaktadır.

1.8.2. Eş Sayısı Ölçülerine Göre Evlenme Biçimleri

Diğer bir ölçü eş sayısıdır. Buna göre; tek eşle evlilik (monogamy) ve çok eşle evlilik (polygamy) olarak iki ayrı evlenme biçimi oluşmuş durumdadır.

1.8.2.1. Tek Eşle Evlilik (Monogamy)

Tek eşle evlilik, bir erkeğin veya bir kadının kendi cinsiyetinden biriyle evlenmesidir. Bütün topluluklar tarafından ortak olarak, kabul edilen evlilik biçimidir. Diğer evlenme biçimlerinin serbest olduğu toplumlarda bile en çok tercih edilen ve görülen tip monogamidir.

Tek eş ile evliliğin olumlu özellikleri şöyle sıralanabilir (İbrahimi, 1998: 10):

1. Evlilik çağındaki grup üyelerinin bir eş elde etmek için azami fırsatı vardır.
2. Çok eşle evlilik ve çok eşle evlilik türleriyle karşılaştırılınca, monogamide çok az kişi evlilik dışı kalmıştır.
3. Hem erkek hem de kadın için cinsel tatmin sağlayan etkili bir formdur.
4. Aynı cinsten kişiler arası kıskançlıklar, kavgalar en azda tutulur.
5. Miras, malvarlığı sorunlarında toplumun öngördüğü kurallara uymak daha kolaydır.
6. Çocuk yetiştirme yöntemleri, çocuklarla ebeveynler arasında yakın duygusal bağlar kurmak amacına yönlendirilebilir.

1.8.2.2. Çok Eşle Evlilik (Poligamy)

Çok eşle evlilik, bir erkeğin veya bir kadının, karşı cinsiyetten birden fazla sayıda kişiyle evlenmesidir.. Bu tip, çok kadınla ve çok erkekle olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

1.8.2.2.1. Çok Kadınla Evlilik (Poligeny)

Geleneksel yada modern toplumlar karşılaştırılırsa, geleneksel toplumların çoğunun çok kadınla evliliğe izin verdiği görülmektedir. Evliliklerin çoğunun tek eşli olduğu bununla

birlikte bu toplumların, çok kadınla evliliğe de izin veren uygulamaların görüldüğü bilinmektedir.

Her toplumun farklı kültürel özellikleri dolayısıyla çok kadınla evlilik kuralları, farklı şekillerde görülebilmektedir. Mesela bazı geleneksel toplumlarda erkek, ölen kardeşinin eşiyle evlenmek zorunda bırakılmaktadır, buna ise “levirate” denir.

“Osmanlı’da yasal olarak serbest olan çokeşlilik, illere göre % 5 ile % 12 arası gerçekleşmiş”tir (Kalyoncu, 2004: 75). Ancak 19. yüzyıldan itibaren Avrupa ülkelerinde çok eşlilik serbestisi kanunla yasaklanarak tek eşliliğe dönülmüştür. Günümüzde diğer toplumlarda da yasaklanabilmektedir. Ancak doğu ülkelerinde toplumsal yapıda az da olsa bu uygulama devam ettirilmektedir.

Geçmişte savaş sonrası gibi özel dönemlerde erkek nüfusun azalmasına karşılık bir tedbir olarak, özellikle yöneticiler tarafından çok kadınla evlilik teşvik edilmiştir.

Günümüzde evlilik dışı ilişkiler yaygınlaşmasına rağmen çok eşlilik erkekler tarafından tercih edilmemektedir. Bunda erkeklerin sorumluluk alarak, özellikle kadının maddi ihtiyaçlarını karşılamak zorunluluğuna yanaşmaması etkili olmaktadır.

Çok kadınla evliliğin olumlulukları ve olumsuzlukları bulunmaktadır. Kalyoncu çok kadınla evliliğin toplumsal yararlarını şu şekilde sıralamaktadır:

1. Toplumsal dayanışma ve yardımlaşmayı sağlar.
2. Kimsesiz çocukların aile içinde yetişmesini sağlar.
3. Akrabalık ve hısımlık bağlarını güçlendirir.
4. Bazı kadınları (istismarına ve fuhşa engel olarak) topluma kazandırır.
5. Kadını (toplumsal statü bakımından) değerli kılar.
6. Düzenli-dengeli bir toplumsal yapı oluşur.
6. Toplumsal dinamizme neden olur.

Ayrıca çok eşle evlilik erkeklerin doğalarından kaynaklanan birden fazla kadınla beraber olma özelliğini (Kalyoncu, 2004: 11) en iyi karşılayan evlilik sistemidir. Öjenik açıdan (insan ırkını ıslah edecek kişiyi tayin ilmi) çok kadınla evlenme sistemi, üstün

erkeklerin toplumun daha geniş bir kısmına katkıda bulunmasına izin vermektedir (İbrahimi, 1998: 11).

Bunların yanında çok kadınla evlilik toplumsal gelir dağılımının eşitsiz durumu dikkate alınırsa ancak, ekonomik ve politik bakımdan güçlü erkeklere, çok eşle evlilik üstünlüğü vermektedir. Ayrıca bir erkeğin zenginlik ve güç kazanması için zaman gerekir ki bu, yaşlı erkeklerin çok eş sahibi olması demektir (İbrahimi, 1998: 12).

Kadınlar bakımından ise kıskançlık problemi yaşanabilecektir. Ancak kıskançlık ve kadın gururu nispi ve alışkanlığa bağlı bir duygudur. Özellikle kadında bu duygunun ortaya çıkması toplumsal etkileşim ve çevrenin tutumundan etkilenmektedir.

Çünkü bazı ülkelerde yapılan araştırmalar da kadınların eşlerinin bir başka kadınla evlenmelerine yüksek oranda olumlu bakacakları görülmüştür. Nijerya'da 15-59 yaşları arasındaki 6000 kadın üzerinde yapılan araştırmada kadınların % 23'ü bu fikre karşı çıkarken, % 60'nın bunu memnuniyetle karşılayacakları tespit edilmiş. Kenya'da kadınların % 76'sı çok evliliğe olumlu bakmıştır. Müslüman ve olmayan Afrikalı genç bayanlar ise, evlilik tecrübesi olan sorumlu erkeklerle evlenmeyi tercih etmektedirler (Kalyoncu, 2004: 69).

1.8.2.2.2. Çok Erkekle Evlilik (Polyandry)

Çok erkekle evlilik ise, son derece az olsa bazı istisna toplumlarda görülen bir evlilik biçimidir. Bu tür bir evlilik biçimi erkek ve kadın doğasına aykırılık taşımaktadır.

Zaten şimdiye kadar dört toplulukta görülebilmesi de bu durumu açıklamaktadır. "Dünya Etografik Modelleri" (The World Ethnographic Sample) sadece 4 toplumda Todo, Marqwes, Nayer ve Tibet'te poliandrinin olduğunu belirtmiştir. Aslında birçok antropolojist, grup evliliği ve poliandrinin etnik açıdan merak edilen konular olduğunu düşünmektedirler (İbrahimi, 1998: 12). Fakat genel olarak toplumlarda uygulanmamaktadır.

Stephans'ın gözlemlerine göre poliandrik toplumların en önemli özelliği, cinsel açıdan özgürlükleridir. Marqwesanlar, antropolojik kayıtlara geçen cinsel özgürlüklerin en aşırı şekilde yaşandığı bir toplumdur. Çocuklara ve gençlere cinsel ilişki olduğu gibi, yetişkinlere de evlilik dışı cinsel ilişki serbestliği tanınmıştır. Öyle görülmektedir ki

poliandrik toplumlarda cinsel ilişkiye karşı Hobbes'ın savunduğu, "bırakınız yapsınlar" felsefesiyle, ilişkileri yorumlamaktadırlar (Stephens, 1963: 33).

Doğal cinsellik özellikleri bakımından Kadın daha çok, içe dönük, erkek ise daha çok dışa dönük olduğu dikkate alınır, çok erkekle evlilik şekli kadının daha aktif olmasını gerektireceğinden iki cinsiyete de aykırı görünmektedir. Ayrıca kadın seven ve erkek tarafından arzulanarak sevilen tabiata sahiptir.

Dünyadaki nüfus oranları kadın nüfusu lehine artış göstermektedir. Dünya ülkelerinin çoğunda kadın nüfusu erkek nüfusa göre, daha fazla oranla önde çıkmaktadır. Somut ve çarpıcı bir örnek vermek gerekirse; Bosna ve Kosova'da bir erkeğe beşten fazla kadın düştüğü ortaya çıkarılmıştır (Hillman, 2004: 97).

Yukarıda açıklanan durumun aksine, dünya genelinde kadın nüfusu erkeklere göre daha yüksek olduğu düşünüldüğünde bile, çok erkekle evlilik hem cinsiyetlerin doğasına hem de toplumsal yapının gerçeklerine aykırı görünmektedir.

1.9. Farklı Kültür-Zihniyet Yapıları ile Dinlerin Evliliğe Etkisi

1.9.1. Kültür-Zihniyet Yapısı

Ana hatlarıyla ele alınacak, batı tipi aile ve evlilik anlayışının hangi kültür ve zihniyet yapısı sonucu, ne tür olgular ürettiği üzerinde durulacaktır. Avrupa kıtasının kültür ve zihniyet yapısı incelenirken, Hıristiyanlığın etkili olduğu dönemlerde, aile ve evlilik kurumlarının, dini etkiyle biçimlendiği görülmektedir. Bu yüzden, kültür ve zihniyet incelemesinden sonra, farklı dinler de ayrıca ele alınacaktır.

Avrupalı ailenin kökleri klasik yunan ve roma ile germen Kelt kabilelere dek ulaşır. Roma aile hukuku ile germen kabileler ise, akrabalığın çift yanlı kabulü ve bireycilik özellikleriyle, sonrasında Hıristiyanlığın büyük ölçüde tek başına belirleyici bir din etkisi göstermesiyle Avrupa ailesinin günümüze taşınmasında en büyük amiller olmuşlardır.

Yunan ve romanın dışında Avrupa'nın ortak özelliği, çift yanlı akrabalık ilişkileridir. Daha geniş akrabalık gruplarının boyutlarını zayıflatan en önemli unsur, vaftiz anne babalığı ritüelini kuran Hıristiyan kilisesinin baskısıyla kaybolmuştur. Bugün Avrupa

büyükanne büyükbaba çiftinin soyuna bağlı akrabalık haline gelmiştir. Akrabalık yakın akrabalarla, yani amca dayı teyze, hala ve onların çocuklarıyla sınırlı haldedir.

Avrupa çocukluğu, karı koca arasında yada ebeveyn ile çocuk arasındaki duygusal ilişkiyi ve sevgiyi de keşfetmemiş (Goody, 2004), iki Avrupa'nın kültür ve zihniyeti kullandığı dilin içeriğinde aşk ve sevgi sözcüklerini ayrıştıracak ve farklılığını belirtecek bir anlam dünyası zenginliğini barındırmaktan uzak kalmıştır.

Hıristiyanlığın nüfuzunu arttırmasıyla birlikte katı kurallar ile akraba evliliklerini yasaklaması sonucu, dışarıdan evlenme mecburiyeti ilk dönemlerde yeni tanışmalar ve alış verişleri getirmiş bu da özgürleşmeyi sağlamıştır.

18. yüzyıldan itibaren ise, kilise bu tip evlilikler için giderek daha fazla muafiyet hakkı verdi. Dolayısıyla 1875-1920 yılları arasında Niola bölgesinde akraba evlilikleri % 41.5'e yükselirken, Korsika'da 1926-1950 yılları arasındaki oran % 8.2 ile Fransa'nın tüm diğer kısımlarından daha yüksekti.

Diğer taraftan Hıristiyanlığın vaftiz ebeveynliği manevi akrabalık gibi kategorileri etkilemiş, Katolikler ile Protestanlar arasındaki dini ayrılık özellikle evlilik yasağıyla birlikte, ensest tabusunun ve boşanmanın Protestan ülkelerde yayılmasında etkili olmuştur.

Aynı şekilde reform ve rönesansın etkisiyle tam anlamı ile sekülerleşen din anlayışı bu seferde büyük ölçüde aile üzerinde denetim ve yönlendirme etkisini kaybetmiş ve endüstri devrimleri ile de, iş gücüne katılan kadının özgürlük ve feminizm eksenine girmesiyle birlikte, ailenin çözülmesi tarihin hiçbir devresinde olmadığı kadar hız kazanmıştır.

Kutsal kilisenin evlilikten uzak duran bekaret timsali rahibe ve rahibi tüm dünya zevklerinden kendini çekmişken, toplumsal çözülme içindeki batılı bekar, dul, evli, boşanmış, heteroseksüel, homoseksüel kadın ve erkeğe kilisenin katkısı, özel ritüeller ile "günah çıkartma" şeklinde olmaktadır. Avrupa toplumu ailesinde, din adamlarının evlilik yasağı nedeniyle, kendine dini alanda model olarak sunulan baba ve anne örneği bulunmamaktadır.

Bunun aksine İslam toplumunda durum farklıdır. Gündelik hayatın İslam'ın din adamları ve sade Müslümanlarca aile içerisinde, sade ve yalın şekilde yaşanabilmesi model aileyi topluma sunabilmeyi sağlamaktadır. İslam'ın bu alanda din adamlarına ve Müslüman bireye çizdiği başlıca sınırlama, aile hayatının meşru sınırlar içerisinde olması gerektiğidir. İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in hayatından sayısız örnek (İslamoğlu, 2006) ve modellendirmeler, aile ve evlilik kurumuna yöneliktir.

Sosyo-ekonomik değişiklikler bakımından tarımın yerini alan önce proto endüstrileşme, daha sonra da endüstrileşme ile, aile artık toprağa bağımlı değildi ve sonunda başlı başına bir üretim birimi olmaktan da çıkmış oluyordu.

Klasik medeniyet Avrupa ailesine önemli bir miras bırakmamıştır. Fakat, mülkün sülalenin erkek üyelerine aktarıldığı egemen miras sisteminin hakim olduğu Avrasya toplumları ile belirgin şekilde farklı olan kadın özgürlüğü, klasik Yunanda görülmektedir. Drahome uygulamasıyla kadınların çeyiz alması ve erkek kardeşin olmadığı durumda varis olması Yunanistan' da uygulanmaktaydı.

Roma drahome sistemi kadını boşanmanın olumsuz sonuçlarından koruma amacındaydı (Treggiari, 1991: 446). Drahome, evliliğin sürekli ve istikrarla sürmesi amacıyla olan İslam ve Musevilik için de geçerlidir. Drahome aynı zamanda evliliklerin neredeyse yalnız ölüm yoluyla sona erdiği Hindularda da mevcuttu. Drahome dulların geçimini sağlarken, onları evlilik yoluyla edindikleri akrabaları ile evlilik sonrasında bizzat kendi akrabalarından bağımsızlaştıran işleve sahipti.

Goody'in belirttiği gibi drahome, boşanmanın daha ne olduğu bilinmediği dönemlerde bile önemli olmaya devam etti. Drahomanın varlığı ve her zaman evlilik sırasında olmasa bile erkeklerin de paralel olarak çeyiz alması, evlenen çifti içinde doğdukları gruplardan, sınırlı da olsa kendi kontrollerindeki bir karı-koca fonu aracılığıyla ayrılmaları anlamına gelebiliyordu.

Drahomanın varlığı genellikle daha geniş sosyal ve yaşamsal çerçevede ayrı birimlerin oluşturulmasını desteklemekle birlikte, evliliği de erteleyen bir önlemdi. Bu elbette drahomanın mevcut olduğu tüm toplumlarda hanelerin küçük olduğu ve geç yaşta evlilik yapıldığı anlamına gelmez; ancak itici güçler bu yöne doğrudur (Goody, 2004: 23).

İslamiyet'in nikah sırasında kadına hak olarak verdiği "mehir" aile kuruluşunda kadına önemli bir güvence vermektedir. Drahoma geliri ile garantili bir güvenceye kavuşan kadının, İslam geleneğinde de asırlardır süren evlilik öncesi "mehir" ödeneği ile kadına, evlilik güvencesi verilmektedir.

Sonuçta drahoma ve kurumsallaşmış yapısı, batı toplumunda geç evlenmeleri doğurabilirken, doğu toplumlarında ise mehir ve kurumsallaşmış toplumsal yapı erken evlilikleri teşvik etmektedir. Bu farklılık batı ile doğu'nun sosyo-kültürel ve normatif değerler sisteminden kaynaklanmaktadır denilebilir. Ancak özellikle 18.yüzyılda gerçekleşen Reform, Rönesans ve endüstri devrimlerinin ortaya çıkardığı modernist yapılanma ile birlikte seküler zihniyet oluşumu, doğu Müslüman toplumlarını da etkiler durumdadır.

Tarihçi Duby, 12. yüzyılın feodal Fransa'sını çözümlenmeye çalıştığı eserinde, evlilik kurumunun düzeni sağlamak, din-dışı kişileri kutsal aile hücresi diye sunulan yere kapatarak denetlemek isteyen, kilise tarafından ihdas edilmekte olduğunu savunmaktadır. Kutsallık atfedilen evlilik ve aile kurumunun mülkiyet ve iktidara sahip olmanın aracı olduğu 12. yüzyılın Fransa'sın da görülmektedir (Duby, 1991).

Doğu toplumlarının önem atfettiği ahlaki yapı, aile, evlilik, iffet ve namusu değerli bulmaktadır. İslam ve Hıristiyanlığın vaz'ı da bu konudaki tutumların şekillenmesinde önemli olmuştur. Özellikle doğu toplumlarında bakirelik, evlenmek için önemli bir ön şart kabul edilmektedir.

Buna karşılık; "toplumsal hayata geçen insan, cinselliği içinden çıkılmaz bir sorunlar yumağı haline getirmiş ve onu ahlaksal kurallarla, bakirelik arayışlarıyla ve evlilik sözleşmeleriyle kısıtlamıştır" (Caner, 2004: 23) iddiası, batıda parçalanmış ailelerden oluşan toplumsal yapıyı yeterince analiz edememek olarak anlaşılmalıdır. Ne şekilde ve ne ölçüde olursa olsun bütün dini sistemler, bu tür ahlaki normların oluşmasında etkili olmuştur. Hiçbir dine inanmayan ve dolayısıyla az yada çok din etkisine girmemiş insanlar, dünya nüfusunun % 1 oranını teşkil etmektedirler.

1.9.2. Günümüzde Kültür-Zihniyet Yapısı

2. dünya savaşı sonrasında 3. endüstri devrimi her yerde köklü değişiklikler yaşanmasına neden olmuştur. 1960'lardan beri Fransa'da kadının iş gücüne güçlü bir

dönüşü yaşanmaktadır. 1986'da kadınların %44.6'sı çalışmaktadır. Bu aile yaşamını pek çok yönden etkileyen bir değişimdir. Kadının doğum yapma takvimi genellikle iş kariyerine uyumlanır; çalışan kanının yaptığı iş evinin yakınlığı ve çalışma saatlerinin esnekliğiyle belirlenebilir (Goody, 2004:191).

Genelde bütün Avrupa'da kadınlar sürekli artan bir şekilde çalışarak, mali bakımdan bağımsız bir konum kazanmaya başladılar. Bunun sonucunda kendileri açısından tatmin edici bir ilişkiye ve kocaya bağlı kalmak zorunda değillerdi. Öte yandan çocuk ve evin bakımı ev dışı çalışma ile çelişkiler doğuruyordu. Dolayısıyla çocuksuz ailelerden oluşan bir toplumsal yapı ortaya çıkmaktaydı. Bunun yanında kadının aldığı ücret sürekli erkeğin gerisindeydi ve onlar kadar iş güvenceleri de yoktu.

Batı toplumunda, endüstri devrimiyle birlikte modernleşme ve sekülerleşme hareketleri ile ortaya çıkan zihniyet değişimi; tek başına anneler, özgürlükçü ve çalışan kadınlar, parçalanmış aileler, yalnız ebeveyn ve çocuklar, evin ve ailenin bölünerek küçülmesi, sadece karı kocadan oluşan çocuksuz aileler, tecavüz, sapık cinsel tercihler ve boşanmanın normalliği ile sıradanlığı gibi olguları üretmiştir.

Bu olguların batı toplumlarında yaygınlaşması endüstri devrimiyle ivme kazanmıştır. Endüstri devrimlerinin peş peşe gelmesinin ardından yeni ve kitle halinde iş gücüne ihtiyaç duyuldu. Bu durum erkeklerin yanında kadınların da çalışmasını doğurdu. Fabrika üretimi şartlarında çalışma önceki dönemlerin aksine çocukların ve evin bakımının beklendiği kadının alışlagelen görevlerini yapmasını engellemekteydi.

Kadının bu görevleriyle uyumsuz bulunan ve “manevi annelik” nosyonuna aykırı düşen yeni çalışma tarzı birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu yüzden bazı engellemelerle karşılaşan kadının çalışması ikinci dünya savaşına kadar İngiltere’de devlet hizmetlerinde çalışmalarının yasaklanmasıyla kendini göstermiştir (Goody, 2004: 189).

Gittikçe yükselen çalışan kadınla birlikte artan boşanma oranı, yalnız anne ve evli olmayan çift sayısını da yükseltmektedir. Kendi gelirine sahip, kadın her türlü beraberliğinde daha bağımsız davranmaya başlamıştır. İngiltere’de çocuğunu tek başına yetiştiren anne sayısı 1971’de 90 bin iken, 20 yıl sonra bu sayı 430 bine çıkmıştır. Aynı

dönemde yalnız anneden ibaret küçük aileleri doğuran boşanmalar, 120 binden 420 bine çıkar (Goody, 2004:193).

Boşanmanın mümkün olması, kilisenin, evliliğin gerçekleştirilmesi ve bozulması konusundaki iktidarından vazgeçmesinden sonra gerçekleşir. Kilisenin bu geri adımı, artan sekülerleşme, yükselen devlet kontrolü ve kadınların dayanılmaz şartlardan kurtulmasını hedefleyen feminist girişimlerin ifade ettiği baskılar sonucu gerçekleşmiştir. Fransız devrimi 1792’de boşanmayı olabilir kıldığında, bu hakkı kullanmak isteyenlerin çoğunluğu kadındı; 1975 Fransa’sında ise aynı oran %66 idi.

Önceki dönemlerde yeniden evlenmeye kötü gözle bakılırken, artık yalnız anneye kötü gözle bakılmaya başlanmış, baba tarafından velayeti alınmaya başlamıştır. Önceleri boşanan kadının ayakta durabilmesi yeni bir eş bulmasına bağlıyken, sonraları yarım gün de olsa çalışabilmesine, önceki eşten, akrabadan yada devletten alınan gelir desteğine bağlı olur hale gelmiştir (Goody, 2004: 193). Bu da sözünü ettiğimiz özgürleşen kadının kolayca boşanabilmesini sağlayan Avrupa ve Amerika toplumuna olumsuz bir yapı kazandırmıştır.

Sonunda kadınların orta ve yüksek öğrenimlerine verilen değer artması kadın hareketinin katkıları, ev işlerine yardımcı mekanik araçların ortaya çıkışı, bunları ve gittikçe artan diğer tüketim maddelerine hizmet ve eğlence imkanlarını elde etmek için ortaya çıkan para kazanma gerekliliği ve nihayet evliliğin sağladığı güvencelerin azalması sayesinde, “çalışan kadın “ bir norm halini alır.

Bugün eğer yarım zamanlı çalışmalar da hesaba katılırsa Kuzey Avrupa’da çalışan kadınlar iş gücünün çoğunluğunu oluşturmaktadır. 1950’lerde İngiltere’de kadınların %10-15’i çalışmaktaydı; 1991’de hemen hemen üçte ikisi yarım zamanlı olmak üzere çoğu kadın çalışmaktaydı.

Bugün gelinen noktada evli bir kadın, sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamak için değil eşinin ve varsa çocuğunun sürekli artan geçim ve hayat standardını koruyarak devam ettirebilmek için devamlı çalışmak zorundadır.

Ekonomi ve istihdam için gereken bütün temel girdi maddelerinin, kapitalist tüketim araçlarıyla beslenebilmesinin garantisi de gene kadınlardır. Buna kozmetik sanayisinin

sürekli yenilenen ve değişen ürün çeşidinin az bir kısmını evli kadının talebi, kendi ücretinin yalnızca bu alanda tüketilmesine neden olacaktır.

Bu durum özellikle bizim gibi refah düzeyinin ve gelir dağılımının düşük seviyede olduğu toplumlarda, ailenin dağılmasına kadar gidebilecek önemli sorunların doğmasına yol açmaktadır.

Evlilik ve aile kurumu açısından asıl temel sorun, “birçok insanın evlilik birliğine sonu gelmeyecek bir şey” olarak bakan zihniyet biçimleniştir. Yani meselenin özünde toplumsal olgulara farklı kültür ve zihniyet dünyasından bakılması yatmaktadır.

Batı da evlilik ve öncesi süreçte gelinen anlayış; "hayatımın erkeğini arıyorum" anlayışı ile evlilik öncesi özgür seçimiyle arkadaşlık ilişkisine yönelen bir kültür ve zihniyete sahipken; Geleneksel Türk toplum yapısında “sevgi” duygusu, evlilikle birlikte gelişmektedir. Doğu toplumu kültür ve zihniyeti gereği olarak, “evlilikte keramet vardır” anlayışı yerleşiktir.

Batı ülkeleri günümüzde, büyükanne ile büyükbabaların hem evlilik, hem de bu evlilikten doğan çocukların üzerindeki etkilerinin artırılması için, aile büyüklerinin çocuklarına yakın yerlerde yaşamalarını teşvik etmektedir.

1.9.3. Farklı Dinler

İki farklı cinsiyetten ibaret insanın doğal ihtiyacı olan evlilik, her toplumda mukaddes sayılmıştır. İnsanoğlu çoğalarak neslini devam ettirmek için evlenmektedir. Evlilikler insanın içine doğduğu kültüre göre, farklı kurallar ve evlilik şekilleriyle biçimlene gelmektedir. Toplumların kültür ve zihniyet yapısını etkileyen en önemli unsur ise, o topluğun inançlar sistemi ve dinidir. Bu kısımda, farklı dinlerin evlilik ve aile kurumlarını değerlendirmesi hakkında bilgi vermeye çalışılacaktır.

Dünya üstünde yaşayan insan ve toplumların nüfusu yaklaşık altı milyar dolayındadır. Bütün dünya nüfusu farklı da olsa çeşitli dinlere mensuptur. Hiçbir dine inanmayan nüfus ise % 1 gibi düşük bir orandadır. Çeşitli dinlere ve inanç sistemine inanan insanların oluşturduğu toplumların bağlısı oldukları dinler, evlilik ve aile hakkında ortak duyarlılıklar göstermekte, bazı farklı kurallarla da çeşitli uygulamalar vazetmektedirler. Böylece kültürü etkileyen en önemli etken olarak din, değişmez emir ve yasaklarıyla,

insanın gündelik hayatında olduğu gibi evlilik ve aile hayatının öncesinde ve sonrasında da evlilik yaşantılarına yön vermektedir.

Dinin toplumsal işlevleri arasında aile yapılarının korunması da büyük önem taşır. Bütün toplumlarda cinsel davranışı, üreme etkinliğini, statü dağılımını ve bireyin toplumsallaşması sürecini düzenleyen kültürel çerçeveler, başka yapıların yanı sıra dinsel kurumlarca da gözetilir. Akrabalık düzeninin toplumsal örgütlenmenin odağı olduğu toplumlarda bu, özellikle geçerlidir. Bu tür bazı toplumlarda ailelere özgü tanrılar ve atalara tapınma, dinsel yaşamın ağırlıklı boyutunu oluşturur.

Günümüzde birçok toplumda, aile üyeleri arasındaki ilişkileri düzenleyen ahlak kuralları genellikle dinsel yaptırımlara bağlanır. Aile biriminin ağırlığının görece azaldığı toplumlarda da bireyin toplumsallaşması sürecinde dinsel öğeler önemini korumaktadır. Günümüzde de aynı dinsel topluluk içinden eş seçimi yaygındır ve ailenin temel yapısı dinsel normlarla desteklenmektedir (T.A.B., 1987, c. 7: 281).

Pfleiderer'e göre, eski Sami dinleri ile Mısır ve Çin dinlerinde bağımlılık duygusu hemen bütünüyle egemendi. Hint, Germen, Yunan Roma dinlerinde ise özgürlük duygusu bağımlılık duygusunu dışlıyordu. İki öğenin de önemini yadsımayan, ama birine daha büyük ağırlık veren dinlerden Zerdüş't dini özgürlük bilincini, Brahman dini ve Budacılık ise bağımlılık duygusunu önde tutuyordu. Son olarak iki öğeyi dengeleyen dinlerden İslam'da bağımlılık öğesi, Yahudilikte ise özgürlük duygusu az da olsa ağır basıyordu; Hıristiyanlıkta ise iki öğe bütünüyle iç içe geçmişti (T.A.B., 1987, c. 7: 283).

Kutsal ve kutsal olmayan varlıklar arasında ayırım gütmeyi dinsel düşüncenin temeli sayan Eliade, zamana çevrimsel bir bakışla yaklaşan arkaik dinler (Asya, Avrupa ve Amerika'da ilkçağda gelişen dinler) ile doğrusal-tarihsel bir dünya görüşünü yansıtan dinler (Musevilik, Hıristiyanlık, İslamiyet)arasındaki ayrımı vurgulamıştır (T.A.B., 1987, c. 7: 284).

Dinlerin coğrafi çıkışı bakımından tümü doğu kökenlidir. Ancak Hıristiyanlık daha çok Avrupa ve Amerika kıtasında yaygın durumdadır. Dünya üstünde kitlesel olarak yaşanan dinler, temel inanç sistemini dikkate alınarak iki kısma ayrılabilir. Bunlar; vahiy kökenli dinler ve vahiy dışı dinler olarak sınıflanacaktır.

Vahiy kökenli dinler İslamiyet, Hıristiyanlık ve Yahudiliktir. Tanrı tarafından gönderilen vahiy kaynaklı dinler olarak inanılmaktadırlar. Ancak İslam dini vahiy kaynağını olduğu gibi korurken, Hıristiyanlık ve Yahudilik birtakım tahrifatlara uğrayarak, vahiy kaynağından uzaklaşmıştır.

Vahiy dışı dinlerden, Konfüçyüsçülük, Şintoizm, Hinduizm ve Budizm sayılabilir. Bu dinler vahiy kökenli olmayıp kurucuları tarafından farklı düşünce ve felsefi sistemler olarak oluşturulmuşlardır.

1.9.3.1. Vahiy Dışı Dinler (inanç sistemleri)

Bu düşünce sistemlerinin önemlilerinden biri, Konfüçyüsçülüktür. Konfüçyüs İ.Ö. 591-479 arası yaşamış Çin'in en büyük düşünürüdür. Öğretisi başta Çin olmak üzere bütün doğu Asya medeniyetlerini etkilemiştir. Çinlilerin büyük çoğunluğu Konfüçyüsçülüğe bağlıdır. Çin toplumu 2000 yıldan fazla, bu öğretinin inanç ve kurallar sisteminden etkilenerek tutum ve davranışlarını düzenlemektedir.

Çin toplumu evlilik ve aileyi kutsal saymakta, neslin devamı ve ocağın tütmesi gibi geleneksel dinlerinden kaynaklanan anlamlar yüklemektedir. İnsanın geriye bırakacağı en önemli miras, erkek çocuktur. Toplumdaki huzur ve ahengin kaynağı aile olarak görülmektedir.

Hinduizm (T.A.B, 1987: c. 11/88), Hindu halklarının son iki bin yıldır geliştirdiği inançlar ve görenekler ile toplumsal ve dinsel kurumların bütününe ifade eder. Başlangıçta İndus ırmağı çevresinin yerli halkını belirten Hindu adı, günümüzde Hindistan'ın büyük bölümü ile Pakistan, Bangladeş, Sri Lanka, Nepal ve Sikkim'in bazı bölümlerinde yaşayan toplumlara da belirtmektedir.

İ.Ö. 2. bin yılın son yüzyıllarında Hindistan'a yerleşen Hint-Avrupa halklarının Veda dininden kaynaklanan bir inanış şeklidir. Hindu dininde güneş'in Sanskrit dilinde bin farklı adı vardır. Hayatın bütün alanını kapsadığı için dinsel, toplumsal, ekonomik ve sanatsal yönleriyle kesin bir tanımını yapmak güçtür.

Kendi içinde birçok mezhebi barındırır. Bütün Hindu mezheplerinin ortak temellerinden biri sonsuz, her şeyi kucaklayan gerçekliğin en yüksek ilkesi Brahman'a inançtır.

Birçok Hindu geleneğinde, bireysel benliği bu evrensel ilke içinde eritmek, en yüksek dinsel amaçtır.

Birçok bilim adamına göre, grupları görelî aralık ölçüsüyle aşamalandıran “kast sistemi” hinduizmin başlıca birleştirici kurumu olarak görür. Toplumu rahipler, savaşçılar, çiftçiler, tüccarlar ve hizmetkarlar biçiminde dört sınıfa ayıran “kast sistemi” çeşitli Hindu geleneklerince etkin biçimde desteklenir. Aile ve evlilik kurumları da katı kast sistemi içinde bir yer işgal eder. Evlilikler aynı kasttan olanlar arasında yapılabilir. Pek çok Hindu, Brahman sınıfının üstünlüğünü benimser, toplumsal ve dinsel görevlerin herkesin soyuna ve öz yeteneklerine göre belirlendiğini kabul eder. Bireysel davranışa yön veren temel dinsel ve ahlaki yasa olan dharma'nın başlıca ilkesi budur.

Dharma, hinduizm, Budacılık ve Caynacılıkta pek çok anlama gelen temel ve ortak kavramdır (T.A.B, 1987: c. 7/ 224). Budacılıkta dharma, Buda'nın ortaya koyduğu ve bütün insanlar için bütün zamanlarda geçerli olan öğretisi, evrensel doğru anlamına gelir. Buda lakabı, “aydınlanmış” veya “bilen” anlamı taşımaktadır. Buda'nın asıl adı “Siddharta” kabilesi ise Gautama idi.

Budizm'de evlilik dini olmaktan çok, medeni bir formalitedir. İlk devir Budist metinlerinde Buda'nın, evlilik konusunda bir sözüne rastlanmamaktadır. Ancak, daha geç tarihli Buda'nın konuşmalarını ve hayatını ihtiva eden metinlerde, Buda'nın aile fertleri arasındaki münasebetlerden söz ettiği görülür. Bu metinlerde Buda, ebeveynlerin çocuklarına, çocukların ebeveynlerine karşı görevlerini anlatmaktadır. Ebeveynin çocuklarına karşı görevleri arasında, uygun bir eşle evlendirme de bulunmaktadır.

Buda öğretisinde, kocanın karısına karşı iyi davranması, saygılı olmasını, küçümsememesini, otoritesini tanımasını ve güzel şeyler sunmasını öğütlemektedir. Diğer taraftan, kadının kocasına karşı ise yapması gerekenleri, evini iyi idare etmesi, nezaket göstermesi, yanlış davranışlardan kaçınması, namusunu korumaya dikkat etmesi, üzerine düşen görevleri aktif olarak yerine getirmesi olarak belirtilir.

Şintoizm Japonlara ait milli bir din olarak bilinmektedir. Japonya'da Budizm'e de inanılmaktadır. Şintoizm'de aile, sosyal bir ünite sayılmakta ve evlilik ile başlatılmaktadır. Geleneksel aile yapısı önemli bir unsurdur. İki kişi arasında yapılan evlilik, iki aile arasında olan bir anlaşma niteliği taşır. Nesli devam ettirmenin yolu

evlilikten geçmektedir. Ancak evlilik, dini bir nitelikten çok, medeni bir işlem hüviyeti taşımaktadır. Hıristiyanlığın Japonya'ya gelmesinden sonra evlenmeler görevli rahibin huzurunda ve Şinto tapınaklarına bitişik "evlenme salonları"nda yapılmaya başlanmıştır.

Evlilikte hediye verme esası benimsenmiş, hediyein şekli ve miktarı zamanla değişikliğe uğramıştır. Şintoizm'de aile kutsal sayılmış ve zina yasaklanmıştır. Zina boşanma sebebi görülmüş ve bu yolla boşananların yeniden evlenmesi engellenmiştir. Dinsel inanışlar ile geleneksel yapı arasında önemli olabilecek bir doğrusal ilişki bulunmaktadır.

1.9.3.2. Vahiy Kökenli Dinlerde Evlilik

Semavi dinlerin başlıcaları olan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet'te evlilikle ilgili temel yaklaşımları incelemek konunun açıklığa kavuşması açısından önem arz etmektedir.

1.9.3.2.1. Yahudilikte Evlilik

Yahudilik kendi ırkından gelen insanların mensubu olabileceği, aynı ırktan olan Musevilerin dinidir. Başka herhangi milletten insan bu dine giremez ve bağluları tarafından da alınmaz. Bu yönüyle İslamiyet ve Hıristiyanlıktan ayrılmaktadır. Yahudilik adeta, doğuştan Musevilerce verilen bir toplumsal statü ögesidir.

Museviliğin merkezi sayılan İsrail'de Yahudilerin sayısı yaklaşık 4.3 milyondur, dünyada yaşayan toplam 20 milyona yakın Yahudi bulunmaktadır. Yahudi'nin varlığı evlenmesine bağlıdır (Gugenheim, 1970: 184).

Dinin önderi hahamdır. Din hatta toplumsal yaşam onun tarafından kontrol edilir. Nikah akdi, tek taraflıdır ve erkeğin beyanı asıldır. Kocanın kadın üzerinde, büyük bir hakimiyeti bulunur.

Yahudilikte evlilik kuralları kesin olarak belirlenmiştir. Evlilik kültürün, neslin ve Yahudiliğin devamını sağlayan en önemli yol olduğu için, evlenmemek büyük bir suç işlemektir. Bundan dolayı Yahudiliğin ilk şartı ve amacı, aile kurmaktır.

Yahudilikte aldatma, zina, iffetsizlik ve cinsel sağlığın açıklığı yasaklanmış eylemlerdir

1.9.3.2.2. Hıristiyanlıkta Evlilik

Filistin’de Yahudi toplumunun içinde bir dinsel akım olarak doğan Hıristiyanlığın kurucusu Hz. İsa’dır. İnsanlar arasında sevgi ve kardeşliği öneren Hıristiyanlık, Hz. İsa’nın yaşamı ve öğretisine dayanır (T.A.B., 1987: c. 8; 282).

Bir milyara yakın Hıristiyan, Musevi kutsal kitabına (Eski Ahid-Tevrat) da kendi kitapları (Bible) arasında yer verdiklerinden bazı hükümlerde oradan yararlanmaktadır. Ancak Yahudilik gibi Hıristiyanlıkta da, vahiy bilgisi bozulmuş ve bazı papazlar tarafından İncil insan lafızlarıyla yeniden düzenlenmiştir.

Hıristiyanlıkta evlilik, dini bir hüviyet taşımakta ve ailenin temeli kabul edilmektedir. Tanrı’nın insanı yaratması sonucu oluşan ilk çift (Adem ve Havva) evlenmenin ilk kaynağı, kabul edilmiştir.

Hıristiyanlıkta nesli devam ettirmenin ve namusu korumanın yolu evlilikten geçmektedir. Evlenme mutlu bir birleşme olarak açıklanmakta, boşanma kesin olarak yasaklanmaktadır. Evlenen kadın kocasına, Allah’a bağlı olduğu gibi, tabi (boyun eğen) olacaktır.

Pavlus’un düşüncelerinden yola çıkarak bakirelik kutsal kabul edilmiş ve önceleri evlilik çağına gelen kızların bakireliğini takdis için özel yeminler oluşturulmuştur. Katoliklerde ve Ortodokslarda zina dışında boşanmaya izin verilmemektedir. Ancak Protestan kiliseleri, bu konuda daha ılımlı davranmaktadır (İbrahimi, 1998: 22).

1.9.3.2.3. İslamiyet’te Evlilik

Yahudilik ve Hıristiyanlıktan sonra gelen en son ilahi din İslam dinidir. İlk nazil olduğu gibi durmaktadır. Vahiy bilgisi, olduğu gibi korunmuş, Yahudilik ve Hıristiyanlıktaki gibi, ilk kutsal metin beşeri müdahalelerle değiştirilmemiştir. Bunun sonucu olarak İslam, birey ve topluma kültürel, iktisadi, hukuki, toplumsal yönlerden kuşatıcı ve bütünlükçü bir sistem olarak, “hayat tarzı” vazetmektedir. Örnek vermek gerekirse, namaz kılmak bir ibadet iken, erkeğin geçimiyle sorumlu olduğu ailesini geçindirmek için çalışması da ibadet hükmündedir.

Diğer iki din değişikliğe uğradığı için vahiy kökenli olmalarına rağmen sonraları bu özelliklerini kaybederek ayrı bir bütünlükçü sistem vazetme özelliklerini

kaybetmişlerdir. İslam dinine bağlı insanlar hemen hemen dünyanın her yerinde bulunmakta ve bir buçuk milyara yakın nüfusuyla önemli bir etki gücünü barındırmaktadır.

İslam'da evlilik, insani ve medeni bir işlem, dini bir görevdir. İslam dini aşağıda belirlenen sebeplerden dolayı evliliği teşvik etmektedir:

1. Neslin devamını sağlamak.
2. Fuhuş kapısını kapatmak (önlemek).
3. Namusu korumak.
4. Sevinci ve üzüntüyü paylaşacak, dünya ve ahiret saadetine ulaştıracak bir eş temin etmek.
5. Yaşlılıkta himaye edilmek (korunmak).
6. Günahlardan uzaklaşarak, sevap kazanmak.

Kişinin huzurunun kaynağı ve toplumun en küçük birimi sayılan aile, meşru evlilik akdi ile gerçekleşmektedir. Aile ile hem dünya hem ahiret hayatında birlikte olunur. Katoliklerde görülen evlenmeyerek karşı cinsle ilgili cinsel ihtiyaçlardan uzak kalmak anlayışı yoktur. Evlilik özgür iradeyle iki tarafın sözleşmesi demek olan nikahla yapılan meşru bir olgudur.

İslam'da sıcak bir aile yuvası kurma, kurulan bu yuvayı devam ettirme ve ailenin mutluluğuna çaba gösterme fazileti, ibadetler arasında sayılmaktadır. Hz. Muhammed Müslümanların çoğalmasını istemiştir, hatta, bekar kalmanın yaratılışa aykırı olduğunu, neslin azalmasına yol açtığını bildirmiş; bunun için insanların evlenmesini istemiş, nikahı kendi sünneti (uyulması gereken kural) saymıştır.

İslam'da evlilik, iki şahit huzurunda ve karşılıklı rıza anlayışı üzerine kurulmuştur. Mehir ise, (evlilik öncesi -muaccel- ve boşanma sonucu -muahhar- erkeğin ödeyeceği para) kadının hakkı olarak görülmüştür. Kur'an erkeklerin kadınlar üzerinde hakkı olduğu gibi, kadınların da erkekler üzerinde hakkı olduğu prensibini yerleştirmiştir.

Bekarlığın kişileri gayrimeşru ilişkilere (fuhuş vb.) sürükleyebileceği görüşüyle İslam, yaşı gelen Müslümanların evlendirilmesi gereğini vurgular. Bu gerekliliğin yerine

getirilmesi görevini topluma yükler. Toplum uygun yaştaki bekarları evlendirmeli ve gerekirse ekonomik dayanışma sağlanmalıdır.

İyi nesiller yetiştirme evliliğin temel gayelerindedir. Bunun için de evliliğin sağlam temelleri olması gereklidir. Aileleri sağlam temellere oturan, aile ilişkilerini sağlıklı biçimde sürdüren milletler daima ayakta kalabilmişlerdir. Bundan dolayı İslam evliliğe ve aile hayatına büyük önem vermektedir.

Türk kültürü, İslami kültür dairesi içerisinde. Türk kültürünün en etkin unsuru İslam dinidir. Bu durum aile ve evlilik yapılarında olduğu gibi, evlilik öncesi ilişkilerde de görülmektedir.

İslam dininde evlilik öncesi ve sonrası için, giyim şekli, özellikle kadınlar için önemli emir ve yasaklara bağlanmıştır. En temel cinsel güdülerden “çıplaklık” yasaklandığı gibi, kadına güzelliğini ve hatlarını belli etmeyen giyim şekli emredilmiştir. Kadın giyimi ve tesettür konusu Kur'an-ı Kerim'de açıkça hüküm altına alınmış bir dini esastır. Bu durumun sınırları ayetler ile (Ahzab: 33-59) belirlenmiştir:

Mümin kadınların (eşlerine, kızlarına ve inananların kadınlarına söyle), gözlerini şehvetli bakışlardan sakınmaları, evlerinde oturmalarını, açılıp saçılarak salınıp yürümemeleri, cinsel organlarını harama bulaştırmaktan korumaları, görülmesi zaruri olanlar hariç süslerini göstermemeleri, baş örtülerini üstlerine salmalarını ve örtünmeleri (vücutlarını örtünler) çeşitli ayetlerde emredilmektedir. Kadınlara hitaben, onların tanınmaması ve incitilmemesi için en elverişli olanın bu yöntem olduğu ayetle bildirilmektedir.

Yine Ahzab suresinde kadın ve erkekte aynı tür davranışlar istenir. Allah'a itaat ve boyun eğmek, iman etmek, sadakat, sadaka vermek, oruç tutmak ve gizli yerlerini korumak her iki cins için de ortak beklentilerdir.

İslam'da erkek ve kadının, belli şartlara ve sınırlara uyarak görüşmesi, konuşması, tanışması caizdir. Bu evlenmek maksadı olduğunda, şeriat sınırları biraz daha gevşemekte, görülebilecek yerler ve şehvet duyma ihtimali bulursa bile, bakma konularında ruhsatlar getirmektedir (Karaman, 2002: 1077).

Evlilik amacıyla, umuma açık yerlerde, başkalarının da bulunduğu evlerde, gerektiğinde baş başa kalarak tarafların birbirini görmesi, konuşması, birbirlerinin dünya görüşleri, zevkleri, evlilikten beklentileri, alışkanlıkları gibi konularda bilgi alışverişinde bulunmaları elzemdir. İslamoğlu (2006: 24) bu ölçülerdeki görüşmelerin, sağlıklı bir evliliğin kurulmasının mümkün olup olmadığı konusunda yeterli kanaat vereceği görüşündedir.

Karaman, günümüzde flört türü İslami sınırları aşan görüşmeler, beraberlikler, adeta deneme evlilikleri taraflara, gelecek hakkında (İslam'ın sunduğu görüşmeden daha çok ve kesin) bilgi ve kanaat veremez demektedir. Zira, evlilik öncesi ve evlilikten sonrası arasında tarafların duygu ve davranışlarında farklılıklar ortaya çıkmakta ya da oluşmaktadır. Bu sebeptendir ki flört sonrası evlenen çiftler arasında da birçok geçimsizlik ve boşanma örnekleri yaşanmaktadır. Orta yol, genel bir kanaat elde edecek kadar görüşme ve tanışmadır; bu kadarına da İslam izin vermiştir, hatta bunu tavsiye etmektedir (Karaman, 2002: 1077).

Evlilik öncesinde İslam kefaet (denklik) şartı aramaktadır. Fakat denkliğin içeriği hakkında kesin ve değişmez açıklamalar getirilmemiştir. Denklik, örf ve adete, tarafların bilgi ve kültür seviyelerine, gördükleri eğitime, benimsedikleri değerler sistemine göre değişmektedir. Din, dini yaşama ve ahlak bakımlarından denklik sağlandıktan sonra detaylar, yorumlar, beklentiler, kültür seviyesi ve sosyal itibar gibi denklik unsurları aranır. Müslüman kadına, Müslüman olmayan erkek denk olamaz (Karaman, 2002: 1077).

Sonuç olarak, değinilen bütün din ve kültürlerde, ortak hassasiyetler; evlilikle ortaya çıkan ailenin kutsallığı, mahremiyet ve sadakat'in önemi ve zina vb. davranışların yasaklanması olmuştur. Diğer dinlere göre İslam, evliliği ve eş seçimini doğal ve insani bir özellik olarak kabul etmektedir.

BÖLÜM 2: EVLİLİK ÖNCESİ İLİŞKİYİ BELİRLEYEN UNSURLAR VE ARKADAŞLIK İLİŞKİSİ

2.1. Bireyin Gelişim Süreci

Bireyin gelişim süreci, konumuz bakımından incelenmesi gereken bir süreçtir. Çünkü evliliğe aday olan kadın ve erkek, çocukluktan başlayarak evlilik öncesine kadar hangi gelişimleri yaşamakta oluşu; daha sonraki evlilik adayını değerlendirışı, evliliğe bakışı ve mutlu bir aile yapısı kurmasında önemli olmaktadır.

2.1.1. Gelişim Sürecini Etkileyen Unsurlar

Ayrıca gelişim sürecinin biyolojik, çevre ve etkileşim örgüsünden etkilenmesi, incelemenin temel bakışını yansıtmaktadır. Bu yüzden araştırmanın teorik çerçevesinde bu bölüme yer ayrılırken, uygulamalı kısmında da oluşturulan anket sorularında, çevre; zaman ve mekan değişkenleriyle, etkileşim sürecide; arkadaşlık, sevgililik ve cinsellik aşamalarıyla birlikte ele alınmıştır.

Gelişim süreci karmaşıklık ve çeşitlilik gösteren bir süreçtir. Davranış bilimciler gelişim sürecini etkileyen üç temel unsuru incelerler. Bunlar; biyolojik süreç, çevrenin etkisi ve etkileşim süreci (biyolojik yapı ve çevresel unsurların birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri bir gelişim süreci) olarak özetlenebilir (Özyurt ve Girgin, 2000: 21).

2.1.1.1. Biyolojik Süreç

Anne karnında başlayan gelişme-büyüme doğumla birlikte devam etmektedir. Belli gelişim aşamalarında beden çeşitli iç salgılar üreterek, boyun uzunluğunu, sesin tonunu ve cildin görünüşünü belirler. Örnek olarak kız çocuklarında östrojen, erkek çocuklarda da testosteron salgısı ergenlik başlangıcında bol miktarda üretildiği halde, sonraları azalır (Özyurt ve Girgin, 2000: 21). Çocuğun biyolojik gelişmesiyle, fiziksel olgunlaşması meydana gelmektedir. Bebeğin oturması, emeklemesi, ayakta durabilmesi, yürümesi gibi hareket gelişmesi de olgunlaşmaya dayalıdır. Ayrıca olgunlaşma, beyin yapısı ile hücrelerin ayrılaşmasının tamamlanabilmesi gibi gelişmelerle, bilişsel süreçleri yani, el-kol hareketleri ile bunları düşünebilmesini etkiler. Genetik yapı, bedensel ve psikolojik süreçleri etkiler. Çocuk ve ergenlik aşamalarında bütün gelişmelerin sırası ve zamanlamasıyla ortaya çıkışı genetik yapıyla ilgilidir.

2.1.1.2. Çevrenin Etkisi

Gelişme sürecinde çevre şartlarının bireyi hangi düzeyde ve ne şekilde etkilediği araştırma konusu olmuş önemli olaylardandır.

Biyolojik süreçler gelişmenin temelini ve her aşamanın zamanını belirler ancak, gelişmenin içeriğini etkileyen önemli unsur çocuğun içinde yetiştiği çevrenin özellikleridir (Özyurt ve Girgin, 2000: 24). Çevrenin özellikleri üç maddede incelenebilir :

2.1.1.2.1. Ekonomik Düzey

Alt-orta ve üst sosyoekonomik düzeye sahip çocuklar ekonomik şartlardan değişik şekillerde etkilenmektedirler. Sosyoekonomik düzeyi düşük yada yüksek olma durumuna göre çocuk, anne karnından itibaren beslenme farklılıkları yaşar.

Yeterli ve dengeli beslenme, uygun gelişim ortamları hazırlamak, sağlıklı şartların iyi derecede olması, sosyal çevrenin zengin oluşu bireyin hem zihinsel hem de bedensel gelişimini olumlu düzeyde etkilediği çeşitli bilimsel araştırmalarla desteklenmiştir (Özyurt ve Girgin, 2000: 24).

2.1.1.2.2. Okul Durumu

Eğitim süreci ile bilişsel gelişim arasında önemli bir ilişki vardır.okula giden çocuklarda gerek somut, gerekse soyut operasyon devreleri, okula gitmeyen çocuklara göre daha hızlı geliştiği gözlenmiştir.

Okul yaşantısı, soyut operasyonları gerektiren çevre oluşturduğu için, Çocuk için bir gelişme sağlamaktadır. Çocuğun okula devamı ve okulun eğitim imkanının düzeyi gibi özellikler soyut düşüncelerin vb. gelişim niteliklerinin kazanılmasında etkili olacaktır.

2.1.1.2.3. Aile Yaşantısı

Aile içinde ebeveyn-çocuk-kardeş vb. ilişki örgüsü çocuğun gelişimini etkileyen en önemli etkendir. Baumrind (1972) üç farklı çocuk yetiştirme türü (Özyurt ve Girgin, 2000: 24) tanımlar. Bunlar, bilinçli otorite, baskıcı otorite ve sınırsız hoşgörü ile üç farklı çocuk yetiştirme türüdür.

Bilinçli otorite tarzında, bilinçli ana-babalar, çocukla iletişimlerinde sevgi, ilgi ve ihtiyaçlarına duyarlılık gösterirler. Çocuğun neyi yapıp yapamayacağı açık ve seçik bir biçimde belirlenmektedir.

Örnek vermek gerekirse, çocuk konuştuğunda sabırla dinlenir ve her sorusuna, çocuk tatmin oluncaya kadar sabırla cevap verilir. Ancak çocuğun kendi oyuncaklarını kendisinin toplaması gerektiği söylenir. Oyuncaklarını toplamadığı zaman çocuğa hatırlatılır; ancak çocuk uyarmaya rağmen söyleneni yerine getirmese uygun cezalandırma yapılır.

Baskıcı otorite tarzında, baskıcı ana-babalar çocuklardan sadece itaat etmesini isterler. Çocuğun düşünmeye, konuşmasını ve kendine özgü bir dünya geliştirmesini gerçekleştiremezler. Bu tür ana-babalar çocuklarına sevgisini, sert disiplinli ifadeler kullanarak belirtmeye çalışırlar.

Sınırsız hoşgörü tarzında ise, çocuğun her istediği yapılır, çocuğa hiçbir sınır tanınmaz, hiç ceza verilmez. Çocuk sürekli şımartılmaktadır.

Daha önce de değinildiği ve örneklendiği gibi bu tür yetiştirme modelleri çeşitli araştırmacılarca tiplendirilmişlerdir. Genel olarak, görülen bu sınıflandırma girişimleri her aile için üç farklı tip üzerinde toplanmaktadır.

Aile bölümünde örneklendirilen normal aile düzeni ve destekleyici aile ile bilinçli otorite ailesi hemen hemen aynı özellikler gösteren aile içi ilişkiler modelleridir.

Burada önemli olan nokta, araştırma konusu bakımından ortaya çıkartılması gereken sonuçtur. O'da, bireyin daha çocukluktan itibaren, aile içindeki ilişki örgüsü içinde biçimlendiğidir. Birey, ailenin yapısından kaynaklanan, farklı bazı bilişsel, duygusal, fiziksel ve sosyal özelliklere sahip olacaktır. Üstelik bu kazanılan farklı kişisel yapı, sadece aileden değil bütün çevre ile kendi benliği arasındaki karşılıklı etkileşim ortamı içinde kazanılmaktadır.

Böylece kazanılan özellikler bireyin, evlilik öncesi eş seçimi ile evlilik kararında ve kurulan ailede etkili olacaktır.

Bireyin gelişim sürecini etkileyen bir başka unsur bizzat etkileşimin yönünü ve düzeyini etkileyen etkileşim süreçleridir.

2.1.1.3. Etkileşim Süreçleri

Biyolojik gelişim, belirli çevre şartlarına bağlı olarak şekillenir. Biyolojik yapı ile çevrenin sürekli etkileşim içinde olduğunun kabulü, etkileşim süreçlerinin incelenmesini gerektirir. Çünkü yukarıda belirtildiği üzere, etkileşim süreçleri etkileşimin yönünü ve düzeyini belirlemektedir.

Etkileşim süreçleri ile ilgili kuramlar, gelişim psikolojisi kuramlarındandır. Gelişim psikolojisi anne-çocuk ilişkisini gözlemiştir. Çünkü bu ilişki etkileşim sürecini açıklamaktadır. Etkileşim süreci ise en çok anne-çocuk arasındaki ilişkiyle biçimlenmektedir.

Biyolojik ve psikanalitik görüşler kuramlarında bağlılık, öğrenme temelli görüşler ise bağımlılık olgusuna yer vermişlerdir.

İlk önemli yaklaşım olan, psikanalitik kuramın temelini Freud atmıştır. İkinci olarak Erikson Psiko-sosyal yaklaşımıdır. Üçüncü yaklaşım Piaget'in geliştirdiği bilişsel kuramdır.

Freud'a göre, çocuğun cinsel dürtülerinin önem kazanması ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki içinde olmaktadır. Bu cinsel dürtü, anne-babaya ilk defa, genital dönemde (3-5 yaş) ve ikinci olarak da ergenlik döneminde yönelmektedir. Ergenlik döneminde genç, bu yönelişi karşı cinsten olan ana-babasına fiziksel ve psikolojik olarak benzer birine aşık olmaktadır. cinsel içgüdüler çocukluk döneminde birbirinden bağımsızken, ergenlik çağından sonra birleşerek üreme amacına hizmet eder (Gençtan, 1998a: 47).

Freud'dan sonra gelen, Erickson daha toplumcu anlayışla kişinin değişik dönemlerden geçtiğini ve her devrede başarıya ulaşması gereken, "amaca" ulaşmanın önemini belirtir. O'na göre ikinci dönem olan ergenlik döneminde, kişinin başka bir insanla ilişkisinde yakınlık duygusunu yaşaması gerekir. Bu ilişki genellikle karşı cinsle ilişki olmakla birlikte bu ilişki, (yakınlık duygusunun yaşanması için) aynı cinsten bir arkadaşlık, dostluk ilişkisiyle de karşılanabilmektedir.

Piaget, bireyin bilişsel gelişimi ile ilgili önemli bulgulara ulaşmıştır. Piaget çevresiyle sürekli ilişki ve öğrenme davranışı ile etkileşim içinde olan çocuk, her aşamada pozisyon değiştirmektedir. Her aşamaya uygun kavram ve yaklaşım tarzları geliştirerek

belirli bir bilişsel denge düzeyi kazanır. Yeni ortamlar ve yeni deneyimler bazen bilişsel dengeyi bozar. Bilişsel denge düzeyi bozulan çocuk yeni bir bilişsel denge düzeyine ulaşabilmek için (yeni şemalar yardımıyla), yeni kavramlar geliştirir ve yeni yaklaşım türleri oluşturur. Bu nedenle bilişsel gelişim sürekli gelişerek devam eder (Özyurt ve Girgin, 2000: 28).

Psikanalitik kuramlar, kişiyi odak noktası olarak almakla birlikte, ilişkilerin kişi için önemini vurgulamaktadırlar. İlişkilerin aşamalarına değinilmez fakat önceki ilişkilerin sonrakileri etkilediği savunulur. Freud'da hedonik, toplumcu analitik kuramlarda ise, sosyal çevreden etkilenen insan modelleri öne çıkar (Hortaçsu, 2003: 49).

2.1.2. Gelişim Sürecinde Bireyin Gelişim Aşamaları

Birey, etkileşim içinde bedensel, bilişsel ve sosyal-duygusal olarak, farklı üç yönüyle gelişmektedir. Her bir gelişme yönü ise ergenlik dönemine kadar genelde, dört yaş dönemi ile ayrılmaktadır.

Her dönemde olan gelişim; ilk iki yılda, 2 ile 5 yaş arasında, 5 ile 12 yaş arasında ve 12 ile 18 yaş arasında olmak üzere dört aşamada incelenmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, konumuz bakımından bakılacak olursa evlilik öncesi son devre olarak görülen, 12-18 yaş ergen dönemi (Çakmaklı, 1999: 215), farklı üç gelişim yönüyle ele alınmaya çalışılacaktır. Ergenlik ve gençlik döneminin olumlu gelişimi, evlilik öncesi sürecin sağlıklı yaşanması için büyük önem taşımaktadır.

2.1.2.1. Ergen Dönemde (12-18 yaş) Bedensel Gelişim

Ergenlik 11-12 yaşından 18 yaşına kadar devam eden ve 21-22 yaşlarında tamamlanan dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde bedensel ve psikolojik açıdan bir çok temel değişiklik meydana gelir.

Ortaöğrenimin son lise kısmındaki öğrenciler bu dönemin son kısmını yaşarken; üniversite öğrencileri ise ergenlik dönemini tamamlama aşamasındadırlar. Birey gelişim sürecine göre ergenlik dönemine erken yada geç girebilir. Kendi dışından gelen tüm çevre etkisinin olumlu etkide bulunması ve iyi bir rehberlik ve yönlendirme, bu dönemin olumlu bir süreç olarak geçmesini sağlayacaktır. Bu yüzden en önemli etken, yetiştiği aile ortamının destekleyen aile ortamı (Cüceloğlu, 2006: 76) olmasıdır.

Fizyolojik değişiklikler, kızlarda daha erken yaşlarda (11 civarı) olurken, erkeklerde on üç yaş civarında oluşmaktadır. Bu dönemde kızlar hızlı bir şekilde boy atmaya başlarlar. Ter ve yağ bezi salgısı artar, kızlarda koltuk altlarında kıllar oluşur, göğüsler belirginleşir. Erkekler daha yavaş ve uzun süreli boy atarlar. En belirgin özellikleri sesin kalınlaşmaya başlaması yüzde kıllaşma vb. değişimlerdir.

Hem kızlarda hem de erkeklerde büyüme belirli bir sırayı takip eder, eller ve ayaklar ilk büyüyen organlardır. Daha sonra kollar bacaklar ve beden gelişir. Bu nedenle önce ayakkabılar küçülür, daha sonra pantolonlar küçük gelmeye başlar ve en sonunda da gömlek, bluz ve ceketler değişir.

Kızlarda daha çok yağ artışı olurken, erkeklerde kaslar gelişir (Açıkalin, 2003: 49). Erkeklerin ciğer ve kalbi daha büyüktür; kalp atışı sayısı beden durgun iken daha düşüktür ve kanın oksijen taşıma kapasitesi daha yüksektir. Bu yüzden özellikle ergenlik çağında erkekler kuvvet, hız ve bedensel dayanıklılık yönüyle daha yüksek etkinlik gösterirler (Özyurt ve Girgin, 2000: 40).

2.1.2.2. Ergen Dönemde (12-18 yaş) Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişime en önemli açıklamaları Piaget getirmiştir. O'na göre bu devrede çocuk, zihinsel gelişim bakımından somut operasyonlardan soyut operasyonlara geçer. Somut operasyonda çocuk, zihni düzenlemeyi semboller aracılığıyla yapar. Var olan nesnelere gösteren sembollerle dar anlamda düşünür ve problemleri çözmeye çalışır.

Soyut operasyonlar devresine geçen çocuk artık yetişkin olmaya başlamaktadır. Bu devrede, semboller devresinden aşama kaydederek, değişik hipotezler geliştirir ve muhtemel seçenekleri değerlendirerek özgün bir düşünme yeteneğine kavuşur. Soyut işlemler dönemi özelliklerini kazanabilmek için bireyin olgunlaşması ve çevresiyle etkileşim içinde yaşantı kazanması gerekmektedir. Soyut operasyonlara dayalı düşünce gelişimi en etkin eğitim yaşantısı içinde gerçekleşir (Piaget, 1969).

Kohlberg ise (Özyurt ve Girgin, 2000: 47), ahlaki düşüncenin gelişimini, Piaget'in kuramından yola çıkarak ortaya koymuştur. Ahlaki düşüncenin gelişimini çocuk en somut ve yüzeysel ahlak anlayışından, en soyut ve derin ahlak anlayışına doğru sırayla gerçekleştiren, altı aşamada ulaşmaktadır. Bu aşamalar sonucunda; (ceza ve itaat

yönelimi, bireysel ve amaca yönelik ilişki eğilimi, iyi çocuk yönelimi, yasa ve düzen yönelimi, sosyal sözleşme yönelimi ile) en son evrensel ahlak ilkelerine ulaşır.

Birey içinde yaşadığı çevreyle etkileşime bağımlı olarak (çevre farklılığına göre), kendi görüş ve bakış açısıyla çevreyle özdeşleştirdiği sürece ahlaki gelişimini sürdürür. Dolayısıyla farklı çevreler farklı ahlaki gelişime neden olabilecektir.

2.1.2.3. Ergen Dönemde (12-18 yaş) Sosyal ve Duygusal Gelişim

Sosyal ve duygusal gelişim duygusal, hareketsel ve bilişsel gelişime paralel şekilde gelişmektedir. Ergen döneme ulaşan çocuk, bütün bu yönlerin koordinasyonu ile birlikte ergen dönem sonrasında da gelişimini devam ettirmektedir.

Bu dönemin karakteristik özelliği kişinin, benlik kimliğini oluşturarak tamamlayabilmesi ve girdiği arkadaşlık ilişkileridir.

2.1.2.3.1. Ergen Dönemde Benlik Bilinci

Çocukta olumlu arkadaşlık ilişkileri için benlik kavramı da olumlu şekilde oluşmalıdır. Birey, zaman içinde çevresini fark etmeye başladıkça toplumsallaşmaya başlayacaktır. Kendini çevresindeki diğer varlıklardan ayırır.

Çevresinin onu algılayışına göre, kendini değerlendirmeye başlar. Sevilen, sayılan ve kabullenilen bir çocuk, önce kendinin sevildiğini hisseder daha sonra o da sevgisini başkasına vermeye başlar.

Klemere göre (1970), bebekliğinden itibaren sevgi ve güven ortamında yetişen çocuk ideal bir benlik imajı geliştirir. Sevmeye, güvenmeye, yapıcı olmaya, iyi ilişkiler geliştirmeye motive olur.

Piaget çocuğun gelişiminin sürebilmesi için, öncelikle dengesizliğin ve yetersizliğinin farkına varması gerekmektedir. Zaten ergenlik dönemi çocuğun ebeveyn, çevresi ve toplumla arasında yoğun olarak en üst düzeyde dengesizlik yaşadığı bir dönemdir (Piaget, 1969).

Carl Rogers, insancıl bir yaklaşım geliştirmiştir (Rogers, 1961). Yaklaşımının özünde bireyin sevmeye layık olduğu ve büyük bir değer ifade etmekte oluşu vardır. İnsan mutluluk arayan varlıktır ve varolan yeteneklerini geliştirmek istemektedir. Bunun gibi

her insan kendiyle ilgili algı ve kanaat geliştirerek elde ettiği benliğini olumlu olarak geliştirmek istemektedir.

Olumlu bir benlik bilinci ise, kayıtsız şartsız sevgi duyulmasıyla gerçekleşmektedir. Şartsız sunulan sevgi demek, birey ne yaparsa yapsın onun saygı ve saygıya layık olduğunu kabul etmektir.

İnsan değil davranış cezalandırılabilir. Kaygı ise davranış ile benlik bilinci arasındaki farklılıktır. Farklılık ne kadar büyükse kaygıda o kadar çok olur. O'na göre, bireyin kendini aldatmaya başlaması kaygı düzeyini artıracak, bir süre sonra da o bireyin benlik bilincinin temelden sarsılacaktır. Öncelikle, kendimizi affederek kayıtsız şartsız sevip saymamız, kendi sağlıklı hayatımızın temelidir. Kişi karşındakiyle birlikte kendini sevmek ve şefkat göstermek durumundadır.

Rogers'ın yaklaşımları bireyler arası ilişkilerde kullanılması gereken davranış ve tutumlara kaynaklık etmektedir. İlişkilerde “ben” dilini kullanarak, içten bir sevgi ile açık seçik diyaloglar kurmak gerekmektedir. Asıl önemli olan husus ise ilişkide iyi niyetli olmak ve öncelikle insanın kendine karşı ve kendi içinde doğru olarak, aldatmaktan kaçınmasıdır. Bu hareket hem ahlaki bir erdem ve fazilettir hem de, insanın kaygı düzeyini arttırmayan bir iç huzuru sağlayarak, mutluluğunu arttırmaya yarayacaktır.

Maslow ise benlik bilinci olumlu olan bireyin, “kendini gerçekleştirmiş” bireyler olduğunu söylemektedir. Hayatını son derece anlamlı gören ve her anını doyararak yaşayabilen insanlar “kendini gerçekleştirmiş” bireylerdir.

Eğer birey, verilen görevi tam olarak yapmışsa, başka bir insana hiç karşılıksız elden geldiğince yardım edilmiş ve kıskançlık yapmadan bir başkası sevilmişse, bu çok önemlidir. Bu tür iyi ve olumlu davranışların yaşandığı zamana, “doruk yaşantılar” demiştir. Doruk yaşantılar devamlı sürmez. O an olur ve geçer. Fakat doruk yaşantılar herkes tarafından yaşanabilecek türden yaşantılardır.

2.1.2.3.2. Ergen Dönemde Arkadaşlık İlişkisi

Bir taraftan aile, çevre ve topluma karşı çıkma, kabullenmeme gibi çatışma davranışlarıyla, olumlu benlik kavramını oluşturmaya çalışan ergen diğer taraftan da bu dönemin vazgeçilmezi olan arkadaşlık ilişkisini (Açıkalın, 2003: 49) sürdürmeye çalışır.

Piaget'e göre, bireyin en fazla bilişsel, duygusal gelişme göstererek her şeyi eleştirip, sorgulayıp kendine özgü yeni bir dünya karmaya çalıştığı ergenlik döneminde, gencin en önemli güven kaynağı arkadaşlıktır. Her konuda denge oluşturmaya çalışan çocuk, arkadaşlık konusunda dengesizlik yaşamamaktadır (Piaget, 1969).

Bu dönemde sırdaşlığa kadar varan paylaşımlarla doğal arkadaşlık ilişkileri oluşmaktadır. Diğer taraftan anne babasına karşı bağımsız ve özgün bir kişilik (Çakmaklı, 1999: 217) olduğunu ispat etme gayreti vardır.

Yapılan bir araştırmada (Hortaçsu, 1989: 12), on iki ve on sekiz yaşları arasındaki Türk gençlerinin anne ve babayla yakınlık ve konuşmalarının azaldığı buna karşılık arkadaşlarla arttığı görülmüştür. Ergen dönem içinde çocuklar, ebeveyninden uzaklaşarak daha fazla arkadaşlarına yöneldiği bu dönemin en önemli özelliklerindedir.

Ayrıca arkadaşlık ilişkisi hem cinslerle daha sık görülebilmektedir. Erickson'a göre, yakınlık duygusu, aynı cinsten bir arkadaşlık dostluk ilişkisiyle de karşılanabilmektedir. Özellikle ergenliğin ilk döneminde, karşı cins değil, aynı cinsle olan duygusal, samimi, sevgi arkadaşlıkları görülmektedir.

Fransız gençleri üzerine yapılan araştırmada hemcins arkadaşlıkları ile karşı cins flört arkadaşlıklarının karşılaştırılması istenmiştir. Sonuçta hem kız hem de erkek öğrenciler, arkadaşlık ilişkilerinin flört ilişkilerinden daha yakın, daha derin, daha şefkatli olduğunu ve arkadaşlık ilişkilerinde, kişilerin sırları ve ortak zevklerini daha çok paylaştıklarını ve birbirlerini daha iyi anladıklarını belirtmişlerdir. Erkekler ise, flörtleriyle tam anlamıyla cinsel ilişkide bulduklarında bile, hemcinsleriyle arkadaşlıklarının daha yakın olduğunu söylemişlerdir (Werebe, 1987: 289).

Arkadaşlık grubu olarak başlayan arkadaşlıkların içeriği ve eşleşmeleri de zaman içinde değişmektedir. Aynı cinsiyetten oluşan iki grup önce, karşıt cinslerden oluşan tek grup olmakta, daha sonra da çiftlerden oluşan bir gruba dönmektedir (Kon, 1981).

Arkadaşlık ilişkilerinin gelişimiyle ilgili olan bulgular, karşı cinsle romantik ilişkilerin gelişimiyle ilgili bulgulara benzemektedirler. Bu nedenle aynı cins ve karşı cinsle olan ilişkilerin benzer süreçlerle geliştiği söylenebilir (Hortaçsu, 2003: 125). Kısacası ilişkilerin gelişimi ortak etkenlerle belirlenmektedir. Herhalde karşı cins ile kurulan duygusal ilişki diğer ilişkilerle aynı şekilde başlayıp yapılanmakta fakat, zamanla cinsiyetlerin farklılığından doğan bazı farklılıklar yaşanmaktadır.

Arkadaşlık ilişkilerine cinsiyet farklılıkları bakımından bakılacak olursa, kız ve erkek cinsine özgü farklı özelliklerin görüldüğü anlaşılmaktadır. Yapılan bir araştırmada, kızların kendi hemcinsi arkadaşlarını erkeklerden daha çok sevdikleri ve sırlarını daha fazla paylaştıkları görülmüştür (Cozby, 1973: 79).

Başka bir araştırmada kızlar genelde arkadaşlarıyla küçük gruplarda zamanlarını geçirirken erkekler ise, daha büyük gruplar içinde ve spor türünden faaliyetlerle zaman geçirdikleri görülmektedir (Kon, 1981). Bekata'nın araştırmasında kızların nın erkeklerin na göre daha duygusal olduğu ve daha kısa sürede gelişebildiği bulunmuştur.

Kon, bu durumu iki yönden açıklamaktadır. Öncelikle, erkeklerin daha saldırgan ve rekabetçi olmaları bu durumu doğurmaktadır. Çünkü, yarışma içinde oldukları (rekabet) arkadaşlarına karşı sırlarını açıklarlarsa, (genelde erkeklerin kadınlara karşı ilişkilerinde de görüldüğü gibi) zayıf noktalarının kendilerine karşı koz olarak kullanılacağı endişesi içinde olmalarını düşünmektedirler. Erkeklerin davranışlarının açıklanma çabasında ikinci yön ise, erkeklerin daha paylaşımcı bir davranış göstermeleri durumunda, homoseksüel olarak algılanmalarından doğan kaygılarının gereğidir.

Sonuç olarak, diğer ortaya çıkartılan genel geçer ergen ilişkisi özellikleri yanında, aşağıda birkaç önemli görülen özellikleri ayrıca değerlendirmek gerekebilir. Kısaca belirtilecek olursa önemli görülenler şunlardır:

Ergen dönemde arkadaşlık ilişkileri, anne baba ile diğer çevre ilişkilerine göre daha fazla önem kazanmakta, hem paylaşımlar derin olmakta hem de, birlikte olma süresi artmaktadır.

Anne babaya karşı çıkararak çatışma içine girdikleri görülürken diğer taraftan, özgün kimliklerini olgunlaştırabilecekleri ve aynı dünyanın insanı olduklarını düşündüklerinden dolayı da arkadaşlıklara yönelmektedirler. Bu yüzden geçici de olan arkadaşlık ilişkileri aile tarafından anlaşılabilir olarak desteklenmelidir.

Tezcan'ın yapmış olduğu araştırma (1981: 102) sonuçları bu bakımdan önemlidir. Söz konusu araştırmada yaşları gereği ergenlik dönemi özellikleri gösteren lise öğrencileri eş seçiminde, ailesinin seçiminin uygun olduğunu belirtenlerin oranı yalnızca % 2,2 düzeyindeyken; evlendikten sonra ailesiyle aynı evde oturma arzusu % 27,4 olmuştur.

Bu sonuç öncelikle, lise öğrencilerinin evlilik tercihlerinde bulunma yaşı bakımından uygun aşamaya gelmemiş olmalarıyla açıklanabilir. Her iki tercihte de ergenlik dönemi gelişim devresinin özelliği doğrultusunda tutum beyan edilmiştir. Öğrenciler, ergenlik dönemi gereği, bir taraftan ailelerine karşı çıkma davranışıyla, ailesinin eş seçimine itiraz ederken; diğer taraftan ailesine olan zorunlu bağımlılığının etkisiyle de, evlendikten sonra ailesiyle aynı evde oturmayı kabul etmektedir.

Bu dönemde hemcinslerle olan ilişkiler, flört tipi duygusal ilişkilere benzese de, bu ilişkilerin cinsellikle ilişkisi yoktur ve daha içten, paylaşımcı ve derinlikli ilişkilere (Çakmaklı, 1999: 215).

Kız ve erkeklerin arkadaşlıklarında, kızların erkeklerden daha çok sırlarını paylaştıkları ve daha çok sevgi göstererek de daha duygusal yapıda oldukları görülmektedir.

2.1.3. Gençlik Dönemi

Gençlik dönemi araştırmada, ayrı olarak ergenlik dönemi dışında, sınıflanacaktır. Gençlik dönemi, yakın zamana kadar ayrı bir evre olarak ele alınmamıştır. Ergenlik döneminden yetişkinlik dönemine geçilirdi. Bu durum 1960 sonlarından itibaren değişmeye başlamıştır. Ergenlik dönemi etkisinin, 22 ve 25 yaşa kadar çıktığı söylenmekteyse (Çakmaklı, 1999: 216), günümüzde gençlik dönemi yaşı, 30'a çıktığı rahatlıkla söylenebilir.

Bu tarihlerde hızlı toplumsal değişimin sonucu olarak ortaya çıkan ve “gençlik sorunları”, “sorunlu gençlik”, “öğrenci hareketleri” vb. gibi adlar verilen bir olgu,

dünyanın çeşitli ülkelerinde kamuoyunda kaygı oluşturacak boyutlarda yaşanmaya başladı (Gençtan, 1998a: 95).

Hızlı toplumsal değişme, kurumların ve değer yargılarının sürekli olarak değişmesi, süreklilik ilkesini ve sistem olgusunu bozmuştur. Bu yapı içindeki toplumsal hayat, toplumsal kaygınlık hali üretmiş güven ve istikrar kaybolmuştur. Bu yeni yapılanmadan en fazla etkilenen doğaldır ki, ergenlik dönemini atlarmaya çalışan genç kesim olmuştur.

Yetişkin insana kadar ergenlik sonrası bir ara dönem bulunduğunu ilk olarak Keniston ifade etmiştir. Keniston (1974), ne “gecikmiş ergenlik” ne de “erken yetişkinlik” olarak tanımlanamayacağına göre, bunun daha önce fark edilmemiş bir yaşam dönemi olarak kabul edilmesi görüşünü savunur ve bu döneme “gençlik” adını verir. Gençlik belirli bir yaş grubuyla sınırlanmamakla birlikte, çoğu araştırmacı bu dönemin 18 ile 30 yaşlar arasında yaşandığı görüşündedir (Gençtan, 1998a: 100).

2.1.3.1. Gençlik döneminde (18-30 yaş) sosyal ve duygusal gelişim

Yukarıda ergenliğin bedensel, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişiminden söz edilmişti. Bu bölümde ayrı bir kategori olarak incelenmesi gereken gencin, sadece sosyal ve duygusal gelişimi bakımından özellikleri ele alınacaktır. Çünkü ergenlik döneminin sonlanmasıyla birlikte birey, büyük ölçüde bedensel ve bilişsel gelişmesini tamamlamıştır. Gencin psiko-sosyolojik sorunları (Çakmaklı, 1999: 234) önem kazanmıştır.

Yine büyük ölçüde, sosyal ve duygusal gelişimini de tamamlayan bireyin artık bir evlilik adayı olarak, evlilik öncesi durumunun daha ayrıntılı incelenmesi, konumuz için faydalı olabilecektir.

2.1.3.1.1. Gençlik Döneminde Benlik Bilinci:

Genç birey, ergenlik döneminin karakteristik başkaldırma ve uyumsuzluk davranışını yaşamış ve artık bir benlik yapısını oluşturabilmiş yada gecikmeyle tamamlama aşamasında bulunmaktadır.

Zamanın gençliği giderek karmaşıklaşan toplumsal yapı kazanan dünyanın her tarafından Internet vb. türlü iletişim vasıtalarıyla küreselleşen çağın gereği bilgi yığını

etkisi altında, kendi olumlu benlik yapısını tamamlama çabasıdır. Toplumumuz gibi hızlı değişen toplumlarda genç gerekli esnekliği gösteremezse, her an dengesini yitirme tehlikesi yaşar.

Genç insanın en temel sorunu, bu dönemde toplumun kendine yakıştırdığı benlik tasavvuru ile gerçek benlik arasındaki uyumsuzluktur. Toplumun ne olduğu ve ondan beklentileri ile kendisinin ne olduğu arasındaki farktan dolayı genç büyük bir kaygı yaşamaktadır.

Geleneksel toplumlarda davranışların çoğu diğer insanların beklentilerini karşılamak için yapılır. Dostlar, düşmanlar ve insanın önem verdiği diğer kişiler, onun benliğini biçimlendirirler. Dolayısıyla geleneksel toplumda, bir insanın gerçek kimliği yaşadığı olayların ne olduğuna değil, o olayların nasıl yaşandığına göre belirlenir. Kişiler alışlagelmiş, onaylanacağı önceden belirlenmiş kurallara uygun kararlar alabilirler. Sonuçta alışlagelmişin dışında bir durumla karşılaştıklarında doğal olarak paniğe kapılırlar (Gençtan, 1988b: 19). Bu gençler için daha fazla kaygı verici bir durumdur.

Fenomonolojik olarak gençlik, “dünyaya yabancılaşma” ile “her şeyi yapabilecek kadar güçlü olma” duyguları arasında gider gelir. Yabancılaşma, dünyayı gerçek dışıymış gibi algılama, soyutlanma ve insan ilişkilerinden kopma biçiminde yaşanır. Bu durumu tahlil eden Gençtan (1993: 95), aslında birbirinin zıttıymış gibi görünen bu duyguların gerçekte, birbiriyle yakın ilişki içinde olduğunu belirtmektedir.

Eski değerleri ve kısıtlamaları terk etme isteğinden kaynaklanan sınırsız imkan ve özgürlük, aynı zamanda kopukluk ve yabancılaşma duygularının yaşanmasına da neden olur. Genç birey, toplumsallaşmayı ve süregelen kültürü benimsemeyi reddetme davranışı da gösterir.

Gençlik döneminde değişime ve muhalif hareketlere önem verilir. Karşılığında durgunluk, statükoya ve sisteme nefret derecesinde tepki duyulmaktadır. Değişme ihtiyacı gençliğin canlılığının doğal bir parçasıdır. Değişme çabası toplumsal boyutta olabildiği gibi bazen de kişinin kendisiyle ilişkili olarak bireysel boyutta olmaktadır.

Gençlik döneminde cinsel gelişim de önemli bir aşamadan geçer. Ergenlik döneminin mastürbasyon ve (saf) cinsel düşlerle sınırlanan etkinliklerinin yerini gerçek cinsel yakınlık alır. Başlangıçta, çocukluk döneminde çözümlenememiş cinsel içerikli

çatışmaların etkisiyle bazı korkular yaşanır da bunlar, cinselliğin yanı sıra gelişen, karşı cinsle yakın sevgi ilişkisi içerisinde çözümlenir (Gençtan, 93: 98).

Gençlik dönemi kişiliğin derinliğindeki anksiyeteden kaynaklanan depresyona neden olabilir. Birey ilerleme ve değişme içinde olması gerektiğinden dolayı eğer, düşündüğünü gerçekleştiremezse, engellendiğini düşünerek depresyona girer.

Depresif ruh halinden çıkabilmek, gencin yeniden hareket kazanması ile olur. Kendi kişiliği içinde sıkıştığını hisseden genç, yine kendisi için hareket ne ifade ediyorsa onu yaparak kurtulmaya çalışır.

Bazen mekan ve yer değiştirerek yeni bölgelere gitmek de bazıları için yeni bir hareketlilik anlamı taşır. Depresyondan çıkmak hareketliliği gerektirdiğinden, gençlik depresyonunda kişi huzursuz ve hareketlidir, hızlı düşünmektedir (Gençtan, 93: 98).

2.1.3.1.2. Gençlik Döneminde Arkadaşlık İlişkileri

Gençler ergenlik döneminden itibaren, genellikle hemcinsleri ile arkadaş gruplarına yönelmektedirler. Gençlik döneminde birey dayanışmaya önem verir. Küçük yada büyük bir yada birkaç gruba üye olarak, toplum düzeninden uzak kalma çabasının sonucu, karşıt kültür gruplarında kendini ifade edebilir. Bu tür gruplaşmalar daha çok, muhalif, siyasi ve karşıt kültür içerikli olmaktadır. Bu gruplar bazen, eyleme dönük hareketli bir yapı oluşturmaktadırlar.

Ancak ülkemizde 1980 askeri darbesi sonrasında yoğun şekilde uygulanan, kitlelerin politizasyonu sonucunda gençler arasında bu tür gruplaşmalar fazla oluşmamaktadır. Türk gençliği daha çok, arkadaşlık grupları ile bireysel kimliklerini tamamlama çabası içerisindeyler.

Ergenlikle birlikte arkadaş edinmek amacıyla öncelikle, arkadaş gruplarına katılmaya ve bu ilişki türünün kuralları öğrenilmeye çalışılır. Birbirine güvenen, samimi, paylaşımcı ve fedakar arkadaşlıklar kurulur. Çünkü, arkadaş edinmenin tek yolu arkadaş olmaktır (Köknel, 1991: 278).

Ergenliğin ilerleyen dönemlerinde önce aynı cinsiyetten başlayan ikili arkadaşlıklar sonra aynı cinsiyetten grup arkadaşlığına dönüşmektedir. Daha ileri dönemlerde aynı cinsiyetten oluşan iki karşı cins grubun, farklı cinsiyetlerden oluşan grubu

oluşturdukları görülür. Gençlik dönemine doğru ise, bu çiftlerin aralarında yakınlaşarak grupla bağlarının zayıfladığı görülmüştür.

Evliliği düşünmeye başlayan gençler için arkadaşlık bir "arayış" dönemidir. Bu dönemde bireylerin "ideal eş" tipi şekillenmeye başlar, gençler evlenecekleri kişide aradıkları özellikleri, asla evlenmek istemedikleri karakterleri tanımlarlar.

Yapılan araştırmalar, pek çok kimsenin eş seçerken önceden belirledikleri "ideal eş"e, ulaşmaları mümkün olmamakla birlikte, tasarladıkları ideal eş niteliklerine elden geldiğince bağlı kalmaya gayret ettiklerini göstermektedir. Evlilik öncesi yapılacak arkadaşlıklar hem bu "ideal tipin niteliklerinin belirlenmesi" ve hem de "bulunması" açısından yararlıdır. "İdeal tip" kavramı göreceli bir kavramdır. Herkese uygun ideal bir tip yoktur, ideal tip kişilere göre değişen bir çeşitlilik gösterir. Bireyler, ideal tiplerini kendileri oluştururlar.

Evlilikte, eş seçiminin isabetli yapılmış olması önemlidir. İyi seçim yapmak ise "seçeneklerin çok olması" ve "onları tanıma olanağının yeterliği" ile ilgilidir. Arkadaşlık, buradaki anlamı ile karşı cinsten iki kişinin beraberliğidir, bu beraberliğin sağladığı kişisel doyum yanında, asıl amaç, bu ilişki içinde tarafların birbirlerinden hoşlanma, özellik ve beklentilerinin birbirine uygunluğunu ve birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılama yönünden yeterliliğini incelemek ve keşfetmektir. Arkadaşlık süreci içinde, kız ve erkeğin, arkadaşlıklarını "sonlandırma", "sürdürme" yada birbirlerine uygun, olduklarını görerek "evliliğe karar verme" olasılıkları bulunması nedeniyle önemli bir aşamadır (Özgüven, 2000: 40).

Evlilik öncesi karşı cinsle yapılan arkadaşlıklar, araştırma ve gözlem sonuçlarına göre, daha çok karşılıklı olarak kadın ve erkek cinsiyetini tanımaya yöneliktir. Birbirleriyle arkadaşlıklarında cinsiyet farklılıklarını ve uyum özelliklerini belirlemeye çalışan gençler, karşı tarafı tanıyarak ileride kuracağı evlilik birliği için tecrübe kazanmaktadır. Genelde görülen ise üniversite öğrenciliğinin bitişi ve iş-meslek bulma süreci tamamlandıktan sonra, ciddi bir evlilik girişiminde bulunulduğudur.

Bazı çevreler evliliği, sanki daha önce denenerek başarısızlığı onaylanmamış gibi özgürlüğü engelleyici bir kurum olarak değerlendirebilir olmuştur. Nasıl insanın varlığı gerçek bir olgu ise diğerleriyle ilişki içinde olma durumu da o kadar gerçektir.

Bu ilişkiler örgüsünün en sıcak, paylaşımcı, kendini gerçekleştirici ve mutluluk sağlayıcı olan evlilik kurumudur. Öyleyse bu kurumun reddi insanoğlunun kendini reddi ile eşdeğer görülebilir.

Evlilik öncesi birlikte yaşamının evliliğe hazırlayışıyla ilgili olumlu görüş taşıma öngörüsü yaygın bir olumsuz inanıştır. Özellikle üniversite eğitimi ile orta ve üst sosyoekonomik durumdaki (SED) çiftlerin yaygın ön kabulü bu yönde olmaktadır. Ancak araştırmalar birlikte yaşamının etkili bir hazırlık sağlamakta yeterli olmadığını göstermektedir.

Gençler evliliğin sorumluluğunu ve farkındalığını kavramadan uzun dönemli ilişkiler ile birlikte yaşamayı denemek istemektedirler. Ancak evlilik gibi, uzun dönemli ilişkiler kurmak ve sürdürmek, ilişkiye hazır olmayı ve ilişki konusunda beceri sahibi olmayı gerektiren önemli bir bilinç düzeyi artışını gerekli kılmaktadır.

Dolayısıyla ülkemizde yeni anlaşılmaya başlanmakla birlikte batıda bazı sosyolog, psikolog ve uzmanların konuyla ilgili çalışmalar yapmalarıyla danışmanlık ve rehberlik hizmetleri de önem kazanmaya başlamıştır. Ancak bu ülkemizde alandaki çalışmalar yetersizdir.

Batıda bu alanda çalışmaları bulunan Duncan ve Box (1996), Ridley ve Sladeczek (1992), Martin M. (2001) gibi bazı batılı araştırmacılar, bilimsel katkılar yapmış ve konunun önemle üstünde durulmasını sağlamışlardır.

2.2. Cinsiyet Durumu

Önceki bölümlerde aileden başlayarak evlilik kurumuna kadar konu bakımından kronolojik bir sıra takip edilerek incelenmeye çalışılmıştır. Amaçlanan evlilik öncesi ile ilgili süreci ve bu süreçle ilgili etkileri ele alarak, aile ve evlilikle ilgili yapıyı ortaya koyabilmektir. Böylece evlilik adayı birey, Türk toplumsal yapısına özgü nasıl bir yetişme ve sosyalizasyon sürecinden geçtiği bilinmiş olacaktır.

Bu bölümde, evlilik adayı olarak görülen iki ayrı cinsiyetin özellikleri incelenecektir. Kadın ve erkek olmaları bakımından, yetişkinlikleri, cinsiyet farklılıkları, psiko-sosyolojik yönüyle; duygusal ve mantıksal öğelerinin, evliliği anlamlandırması ve cinsiyet kültürü oluşumu ele alınacaktır.

Teorik çalışmanın bundan sonraki aşamasında ise, incelenen süreçlerin nasıl bir evlilik öncesi ilişki yapısı ortaya çıkardığı belirlenmeye çalışılacaktır. Buradan hareketle, evlilik adaylarının ileride kuracakları ailede uyum ve mutlulukları için hangi ilişki biçiminin uygun olduğu incelenecektir. Uygulamalı kısımdaki örneklem grubunda ortaya çıkan bulgulardan elde edilecek sonuçlar ise, araştırmanın birtakım pratik sonuçlarını denetleme imkanı oluşturacaktır.

Evlilikler ergen dönem sonrası gençlik dönemi içinde yada son devresinde yapılmaktadır. Ancak, eğitimin uzaması, maddi yetersizlikler, erkekler için askerlik, iş- meslek kurmanın güçleşmesi vb. zorluklar, evlenme yaşının giderek yükselmesine neden olmaktadır. Bu yüzden evlilik yaşı, erkek ve kadınlar için artık orta yaşa doğru gitmektedir.

Fakat bu unsurlar bir tarafa, evlilik öncesi ilişki sürecinin incelenmesinde, aile ve çevre etkisi kadar bireyin cinsiyeti dolayısıyla sahip olduğu özel yapı, en temel özelliklerdendir. Kadın ve erkeğin yapısı birbirine nazaran önemli farklılıklar barındırmaktadır.

2.2.1. Kadın ve Erkekte Yetişkinlik

Bu bölümde kadın ve erkek cinsiyeti çocuk, ergen yada genç dönemlerinin özellikleri ile değil, artık bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimini büyük oranda tamamlamış, olgun yetişkin bireyler olarak ele alınacaktır. Evlilik davranışı içine girecek birey kendi eşini ararken, öncelikle yetişkin olduğunun bilincinde olmalıdır.

Erkek ve kadın, gelişim özellikleri ve olgunluk düzeyi bakımından evlilik sorumluluğunu alabilecek seviyede olmalarına “yetişkinlik”, yaşanan bu döneme de “yetişkinlik dönemi” denilebilir.

Evlenecek kişilerin, evlilik gereklerini ve sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için bedensel, zihinsel ve sosyal yönden belirli gelişim ve olgunlaşma aşamalarını geçirmiş, evlilik koşullarında işlevsel bir yaşam düzeyine ulaşmış olması gerekir. Türk Medeni Yasası, bu gelişim ve olgunluk düzeyini "yaş" olarak erkeklerde 17 ve kızlarda ise 15 olarak belirlemiştir. Bu yaşın altında olanların evlenmesine yasal olarak izin verilmemektedir (Özgüven, 2000: 37).

Evlenecek kişilerin psikolojik özelliklerini belirleyen biyolojik yaş değil, yetişme tarzı, eğitim durumu, yetiştiği aile vs. unsurlardır. Bu nedenle evlilikte önemli olan kişilerin biyolojik değil, psikolojik yaşlarıdır. Aynı yaşta olup da eşlerden birinin çocuk karakterli, diğersinin ise olgun bir kişiliğe sahip olması mümkündür (Tahran, 2006: 25). Bireyin ileri yaşlarda olması değil, yaşının gerektirdiği olgunlukta olması gerekmektedir.

Dökmen, aile ilişkilerini iletişim çatışmaları yönüyle incelediği çalışmasında (Dökmen, 2005), anne babaların çocuklarıyla ilişkilerinde çocuk, anababa ve yetişkin rolleri içinde olduklarını belirtmekte; bunlar arasında da bir türlü normal yetişkin rolüne geçemediklerini söylemektedir.

O'na göre aile içi iletişimde yetişkin rolünü sergilemenin yanında, empatik davranışlı kişi olmalıdır. Empatik davranışlı kişiler ise, anababa, yetişkin ve çocuk rollerini, yetişkinliklerinin denetimi altında, yerine ve zamanına göre kullanma becerisine sahiptirler.

2.2.2. Kadın ve Erkeğin Cinsiyet Farklılıkları

Geleneksel erkek ve kadın rollerindeki farklılık, genel yada duygusal ilişkilere yaklaşımlarında da farklılık oluşturmaktadır. Geleneksel toplumlarda geçerli norm ve kurallara göre erkek ve kadın cinsiyetine yönelik farklı şekillerde belirlenmiş beklentilere göre roller oluşur.

Kadın rolünden beklentiler, erkeklere göre kadınların ilişkilerinde daha duygusal ve hassas olarak anlayışlı, hoşgörülü ve becerikli olması yönündedir. Erkekler ise daha önemli yönetim işleriyle ilgilendiklerinden onların duygusal, ince ve hassas olmaları düşünülemez.

Kadınlarda görülen başka bir fark kadınların erkeklere oranla, eşlerinden ayrı sırdaş arkadaşlıklar kurduklarıdır. Batıda yapılan bir araştırma da (Tschann, 1988: 82) kadınların genellikle eşlerinden başka bir sırdaş edindikleri bulunmuştur. Bu durum kadınların daha duygusal olduklarını ortaya koymaktadır. Daha genellikle davranışlarda bulunan erkek, ince ve detaylı olarak hareket etmemektedir. Buna karşılık, incelik ve ayrıntıya önem veren kadının anlatacağı da çok olmaktadır. Bu yüzden genelde

toplumumuzda da kadınlar, hemcinslerinden bir akraba ve arkadaşını sırdaş olarak edinmektedirler.

Karşı cinsler arası duygusal ilişkiler daha çok erkekler tarafından başlatılmakta fakat kadınlar tarafından bitirilmektedir (Harvey vd., 1978). Bu sonuç, genelde kadınların ilişki üzerine daha fazla düşündükleri ve evliliği önemsedikleri ile birlikte yorumlandığında, kadınların daha sonuç almaya yatkın oldukları ve yürümeyeceği anlaşılan ilişkiyi bitirdikleri yada baştan başlatmadıkları söylenebilir.

Evlilik öncesi arkadaşlıklarda iki cinsiyet bakımından ortaya çıkan tutum, ilişkileri erkek başlatmakta kadın ilişkiyi kabullenmişse, sürecin seyrinde etkin ve yapıcı rol alarak, adeta ilişkinin sigortası olmaktadır. Ancak baştan kadının onaylamadığı bir ilişki genelde başlatılmamaktadır.

Evrimci yaklaşıma göre, cinsiyete göre eş tercihleri değişmektedir. Erkek fiziksel olarak çekici, sağlıklı ve bakire kızlarla evlenmek isterken; kadınlar ise, ekonomik bakımdan güçlü, zeki, olgun, eğitilmiş, sağlıklı erkekler istemektedir (Buss, 1994).

Toplumsal yapı yaklaşımına göre, eş tercihlerinde yine cinsiyet farkı görülmektedir. Farklı cinsiyetler, içinde yaşadıkları toplumsal yapıdan etkilenmeleri sonucu, önem verdikleri özellikleri belirlemektedir. Buna göre, erkekler “kaynak sağlayıcı” roller üstlenirken, kadınlar da “yuva yapıcı” roller üstlenirler. Erkek ve kadın daha çok geleneksel değerlerin tutumlarını etkilemesiyle, bekaret, iyi yemek yapma ve ev/çocuk isteği gibi özelliklere göre davranmaktadırlar (Eagly ve Wood, 1999: 413).

Kadın ve erkek arasındaki ilişkilerde, ergenlikten beri ortaya çıkan belirgin bir yapı farkı vardır (Açıkalin, 2003: 53). Erkek önce arzulayan sonra duygulanan bir varlıktır. Kadın ise önce duygulanan sonra arzulayan bir varlıktır.

Erkeklerin kadınların duygularına hitap eden bütün söylem ve duruşlarına rağmen “kadını”, kadınların ise erkeklerin arzularına hitap eden bütün söylem ve duruşlarına rağmen “erkeği” çözemeyişlerinin nedeni işte bu sıralama farkıdır (Hocaoğulları, 2007: 30).

Hocaoğulları, aileleri oluşturan kadın ve erkeğin ergen duruş, doğal duruş ve ideal duruş olmak üzere üç cinsiyet duruşunun olduğunu belirtmektedir. Bu durum insanın doğuştan

getirdiği ve fitrat denilen özelliklerin, özellikle ergen dönemde (belirlenmeye başlayan), nasıl bir içerik ve biçim kazandığı ile ilgilidir. Ayrıca yaş aralığı bakımından ergen dönemi geçirdiği halde, doğal yada ideal duruşa geçememiş kişiler vardır. Olması gereken ideal duruşta bir cinsiyet farkındalığına varabilmiş olmaktadır.

Kısacası kadın, ince, meraklı, gösterişçi, ayrıntıcı, şefkatli, daha sabırlı, duygulu, hassas ve kırılganlığı ile erkekten farklı özelliktedir. Buna karşılık erkek daha akılcı, daha gerçekçi, mantıklı, gösterişsiz, genellemeci, sade, daha yüzeysel ve arzulayan bir varlıktır. İki cins arasındaki ilişkide kadın, sevgi ve paylaşım ister cinsellik verir; erkek ise, cinsellik ister sevgi verir. Erkekler genelde daha dışa dönük ve otoriter, kadınlar; daha içe dönük ve tabidir.

2.2.3. Kadın ve Erkek Cinsiyetinin Psiko-sosyolojik Özellikleri

Bir taraftan yetişkinliğine aday olarak, olgunlaşmasını tamamlama aşamasında olan genç, diğer taraftan da evliliğe aday olan bir erkek yada kadındır. Psiko-sosyolojik bakımdan en önemli değişiklikler (Çakmaklı, 1999: 255) yoğun şekilde bu dönemde yaşanır.

Bu döneme özgü şartlar içerisinde çok farklı psikolojik değişimler ve buna bağlı sorunlar yaşamaktadır. Bunlar kısaca ifade edilecek olursa; kendi içinde benlik ve kimliğini tamamlayabilme çabasıyla, yeni toplumsal ve cinsel rollerine paralel olarak, özbenliğe uyumunu sağlamak çabasıdır. Diğer taraftan yetiştiği aile ve çevreden koparak bağımsızlaşırken; arkadaş çevresine doğru yönelmekte ve burada da kabul edilme sorunu yaşamaktadır.

Evlilik adayı genç bir taraftan da, küreselleşen ve hızla değişen dünya ile yaşadığı toplumdan etkilenmektedir. Dış dünyadan kendine yönelen yoğun ve güçlü etkilerle düşünerek çıkarımlar yapmakta ve empoze edilen bazı sosyo-kültürel değerleri ise zihin dünyasında yapılandırmaya çalışmaktadır.

Birey hızlı değişimin sonucu İnternet, TV, basılı yayından oluşan, birtakım teknolojik iletişim ağının kendisine sunduğu bilgi yığını içinde; sadece kurgulanmış, sınırları daraltılmış, yüzeyselleştirilmiş kavram ve terimlerin çerçevesinde davranabileceği sınırlara, tutsak edilmiş durumdadır. Sonuçta evlilik öncesi süreçte farkında ve ayırdın

da olması gereken ihtiras, arzu, hoşlanma, ilgi, sevgi ve hayal gücü ile ilgili anlamlılıkları birbirine karıştırmaktadır.

Bu çağda genç, ihtirası ve arzuyu sevgi sanmakta, etkisi altında kaldığı teknolojik ağın sunduğu kurgulamalara da kendi hayal gücünün ürünü olduğuna inanmaktadır. Psikolojik yapısındaki bu tür anlam kaymaları, bireyin evlilik tercihlerinde olumsuz değerlendirmeler yapmasına neden olmaktadır. Hem çağın ve dış dünyanın etkisi hem geçirilen hassas gelişim evresinin etkisiyle gencin, duygu dünyası karmakarışık durumdadır.

2.2.3.1. Duygusal Alanda Kadın ve Erkek

Öncelikle duyguların psikolojik bakımdan, sinir sistemiyle ilgili açıklamasını kısaca belirtmek (T.A.B, 1987: c. 7. 283) gerekecektir.

Psikolojide, bireyin iç olaylara ve bedeninde bulunduğu şartlara ilişkin öznel algısı, duygu olarak tanımlanır. Günümüzde, psikologların üzerinde kesin anlaşma sağladığı tek ve kapsayıcı bir duygu tanımı yoktur.

Woodworth, duygu ve heyecanın bireyin “içsel durumu” olduğunu söyler. Öte yandan birçok psikolog da Alman filozof İmmanuel Kant’ın tanımını benimseyerek duyguyu, psikolojide duygulanım olarak bilinen hoşnutsuzluk yada hoşlanmayı içeren durumla özdeş tutarlar.

Duygularla yakından ilişkili olan heyecan ise, çoğu kez duygu terimine yakın anlamlarda kullanılmasına karşılık, duyguların yaşanmasına paralel olarak gözlenen yüz kızarması, kasların gerilmesi, kalp atışlarının hızlanması, solunumun artması ve tüylerin diken diken olması gibi bedensel değişimleri de kapsar.

Her ruhsal tecrübe, zihinde iki boyutta incelenebilir: Düşünce bileşeni ve duygu bileşeni. Bu iki bileşen yakından bağıntılıdır. Her zaman farkına varılmasa da, bütün zihinsel etkinliklerde bir duygu tonu bulunur.

Alman psikolog Wilhelm Wundt, 20. yüzyıl başlarında, deneklerin içgözlem yapmalarını sağlayarak, duygularını belirledi. Darwin ise bütün duyguların, doğrudan sinir sisteminin ürünü olduğunu öne sürmüştür.

Duyguların doğrudan bedensel olaylara bağlı oldukları ilkesine dayanan kurama "James-Lange" kuramı denir. Buna göre duygu, bedende olagelen değişimlerin algılanmasıdır. Bu kuramı yeterli görmeyen Cannon, bedende gerçekleşen değişim ikincil olarak değiştiğini, buna karşılık birincil sürecin, duygunun gelişiminin merkez sinir sisteminde yer alan birincil süreçle ilgili olduğunu söyler.

Sonraki araştırmalar beyinde duygu ve heyecanlarla ilgili, farklı, ama birbiriyle bağıntılı iki sistem olduğunu ortaya koymuştur. Duyguların beyinde biyokimyasal bir model içerisinde oluşup düzenlenmesini açıklayan bu yaklaşıma yöneltilen en önemli eleştiri, duyguların bilişsel yanını açıklayamadığı yolundadır. Aynı bedensel süreçlerin nasıl olup da farklı duygulara yol açtığı sorusuna biyokimyasal temelli bir açıklama getirilememiştir. Bu nedenle, duyguların bilişsel niteliklerini belirlemede algı ve öğrenme süreçlerinin önem taşıdığı ve beyin kabuğunun da bu konuda etkili olduğu düşünülmektedir. Beyin kabuğunun zedelendiği durumlarda duygusal uyarılma olmakta, ancak duygu ayırt edilememektedir.

2.2.3.2. Duygusal Alanda Sevgi ve Hoşlanmaya Dayalı Kuram ve Araştırmalar

Burada evlilik adayı kadın ve erkeğin, psikolojik yapılarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Farklı cinsiyetler, duygusal ilişkileri hangi saikle başlatmaktadır. Duygusal alanı incelerken şimdiye kadar bu konuda yapılmış bazı araştırma ve kuramlardan başlamak, konu bakımından açıklayıcı olacaktır.

İnsan ilişkilerinin başlangıcını anlamak amacıyla geliştirilen kuramlar bulunmaktadır. Burada, Schacter'in birlikte olma isteği, Walster'in romantik aşk, Rubin'in sevgi-hoşlanma ayırımı, Hendrick ve Hendrick'in sevgi türleri, Sternberg'in üçgen sevgi kuramları özetlenecektir (Hortaçsu, 2003).

Schacter (1959), birlikte olma isteğine yönelik deneyler gerçekleştirmiştir. Birlikte olma isteğindeki artış ile ilgili bulgular, Festinger'in (1954) "sosyal kıyaslama" kuramı ile açıklanmıştır. Bu açıklamaya göre, şoktan (verileceği söylenen elektrik şoku) korkan kişiler, "korku" duygusuna karşı gösterdikleri ortak tepkilerinde, başka insanları bilgi kaynağı olarak değerlendiren bir insan modeli ortaya çıkartmıştır.

Birlikte olma isteği başka insanları bilgi kaynağı olarak görme davranışından çıkmaktadır. Başkalarının (korkma) duygularını öğrenmek ve kendisinin davranışına destek bulmak amacıyla ikili ilişkiler başlatılabilmektedir.

Walster'in romantik aşk kuramı, insanların kendi duygularını yorumlamakta sosyal ve fiziksel çevrenin şartlarından yararlandıkları savına dayanmaktadır. Aşık olma olayı duyguları adlandırma ve sosyal öğrenmeyle açıklanabilir.

Toplumsal yaşantı boyunca kişiler, TV, gazete gibi çeşitli kaynaklardan, aşık olmanın nasıl bir duygu olduğunun (kalp çarpar, gözler dolar, nefes kesilir vs.) ve kimlere aşık olunabileceğini (karşı cinsten, uygun yaş ve fizikte, mümkünse artiste benzeyen insanlar) öğrenirler. Yukarıdaki fizyolojik belirtileri kendinde hisseden ve aşık olmaya benzer bir duygu yaşayan kişi; eğer çevresinde aşık olunabilecek model tanımına uygun biri varsa, kişi duygularının nedenini o insanda arayacak ve ona aşık olduğuna inanacaktır.

TV, gazete gibi çeşitli kaynaklar, Walster'in romantik aşk kuramının da gösterdiği gibi, kişinin kurgularında önemli etkiler yapmaktadır. Burada görüldüğü gibi, arzu ve sevgi vb. duyguların oluşumunda da, insan üzerindeki kurgulamalar etkili olmaktadır. Bu yöndeki etkiler aşağıda da ayrıca, söz konusu edilecektir.

Rubin'in sevgi-hoşlanma ayırımında, sevgi (aşk) ile arkadaşta duyulan hoşlanma duygularını ayırt etmek için iki ayrı ölçek geliştirmiştir. Rubin, sevginin bağlılık, şefkat, gözetme (attachment, affection, caring) ve yakın sırdaşlıktan (intimacy), hoşlanmanın ise; olumlu değerlendirme ve benzerlikten (positive evaluation, similarity) oluştuğunu söylemiştir.

Rubin, kadın ve erkeklerin sevgilileri için doldurdukları ölçeklerde, hem sevgi hem hoşlanma düzeylerinin yüksek olduğu, arkadaşları için doldurdukları ölçeklerde ise, sevgi düzeyinin hoşlanma düzeyinden daha düşük kaldığı sonucuna varmıştır (Rubin 1974). Ayrıca, kadınların sevgililerinden hoşlanma düzeylerinin, erkeklerin sevgililerinden hoşlanma düzeylerinden yüksek olduğu bulunmuştur. Sevgi ölçeğinin geçerliliği yüksek puan alan çiftlerin daha uzun süre göz göze bakışmaları ile saptanmıştır.

Rubin ilişkilerde kullanılan iki kavramın ölçümü ile uğraşmıştır. O'nun araştırmaları, insanların değişik ilişkileri ile ilgili duygularında hem benzerlik, hem de farklılıklar olduğunu; kadın ve erkeklerin sevgili ve arkadaşlarına besledikleri duygularda da farklılıklar ortaya çıktığını göstermiştir.

Yukarıda söylenen ilişkilerdeki duygularda, her iki cins bakımından benzerlik ve farklılıklar olduğunun bulunması önemlidir. Ancak, sevginin bağlılık, şefkat, gözetme ve yakın sırdaşıktan oluşan ölçek batı normları çerçevesinde ele alınmış olmalıdır. Çünkü bir doğu toplumu olan Türk toplumunda sevginin daha fazla ve kapsamlı kavramlarla ölçülmesi gerekecektir.

Hoşlanmanın ise, olumlu değerlendirme ve benzerlikten oluştuğu kendi toplumsal normlarımıza göre tam olmamakla birlikte yeterli olabileceği düşünülebilir. Çünkü hoşlanma ile ilgili normal arkadaşlık ilişkisi kastedilmektedir. Fakat "dostluk" içerikli ilişkiler açısından o da yetersiz kalacaktır. Bu vb. ölçekler, Türk toplumunun kapsamlı normatif yapısı dikkate alınarak, Türkiye için geliştirilerek özgün araştırmalar yapılmalıdır.

Hendrick ve Hendrick'in sevgi türleri kuramında, iki örneklem grubunun cevaplarındaki çözümler sonucu, altı değişik sevgi bulmuşlardır. Bunlar:

Romantik aşk (Eros); Fiziksel çekiciliğe dayanan romantik (ilk görüşte) aşk.

Aşk oyunu (Lotus); Bağlayıcılığı düşük, eğlencesi ön planda, kısa süreli aşk oyunu.

Dostluk, arkadaşlık sevgisi (Storge); İhtirasa değil, benzerlik ve birbirini gözetmeye dayanan, zamanla gelişen sevgi.

Pratik aşk (pragma); Yürüyeceğine olumlu gelecek vaat edebileceğine inanılan ilişkilerdeki eşlere duyulan sevgi (evimin direği, çocuğumun babası/anası)

Bağımlı, sahip olucu, manyak aşk (mania); Kıskanç, güvensiz yapışkan (biraz da hasta) sevgi.

Verici, fedakar sevgi (Agape); Yunus Emre öğretisi doğrultusunda, karşısındakini kusurlarına rağmen seven, onun iyiliğini kendi iyiliğinden çok düşünen sevgi türü.

Araştırmada, erkeklerin kadınlara kıyasla aşkı daha çok oyun (ludus) olarak gördüklerini, kadınların ise arkadaşlık sevgisi, pratik sevgi ve bağımlı sevgi puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Başka bazı bulguların yanında; kendini olumlu değerlendirenler romantik aşka inanmakta, olumsuz değerlendirenler, ilişkilerinde güvensiz, bağımlı, kıskanç ve bağlayıcı olduklarını söylemektedirler.

Hendrick ve Hendrick, insanların değişik ilişkilerinde farklı duygular içinde olabileceğini, bu nedenle söz ettikleri sevgi türlerinin mutlaka insanların kişilik özelliklerinin değişmez bir parçası olmasının gerekmediğini söylemektedirler. Ancak ilişkilerin değişik dönemlerinde, değişik türden sevgi duyulabileceği de savunulabilir. Araştırmacılar bundan söz etmemektedir.

Araştırmada sosyal çevre ve kişiler arası etkileşim vurgulanmamaktadır. Ancak çok yeni olan bu araştırmadan yola çıkarak, kişilerin çevreleri ile sevgi görüşleri arasındaki ilişkiler ve sevgi görüşleri benzeyen ve benzemeyen çiftlerin ilişkilerinin başarısı gibi konular incelenebilir (Hortaçsu, 2003: 40).

Son olarak, Sternberg'in üçgen sevgi kuramından söz edilmiştir. Bu kuramda sevginin yakınlık-samimiyet, ihtiras ve fiziksel sevgi, kararlılık-bağıtlılık olarak adlandırılan üç ögesi bulunduğu savunulmaktadır. Bu üç öge, kalıcılık, kontrol edilebilirlik, dikkat çekicilik, kısa ve uzun süreli ilişkilerdeki önem derecesi vb. özellikler açısından değişiklik göstermektedir.

Örneğin, yakınlık, uzun süreli ilişkiler için önemli ve hemen hemen her türlü ilişki için geçerlidir. Oldukça da kalıcı ve kontrol edilebilir niteliktedir. Öte yandan, kararlılık bağıtlılık kontrol edilebilir, kalıcı ve bilinçlidir. bütün ilişkiler için önemli olmayıp, uzun süreli ilişkiler için önemlidir. İhtiras ise kontrol edilemez, geçici ve bilinçsizdir; bütün ilişkiler ve uzun süreli ilişkiler için önemli değildir.

Yakınlık, ihtiras ve bağıtlılık, değişik ilişkilerde düşük veya yüksek düzeylerde bulunarak, ilişkiler arasındaki niteliksel farkların açıklanması için kullanılabilirler. Örneğin saman alevi aşklarda ihtiras düzeyi yüksek, kararlılık düzeyi düşüktür. Öte yandan dostça bir ilişkide, ihtiras düzeyi düşük, diğer iki ögenin düzeyi ise yüksektir.

Bu üç ögenin düzeyleri, aynı ilişki içinde zamanla da değişiklik gösterebilir. İlk tanışma devresinde ihtiras en yüksek düzeyde iken, evliliğe yaklaştıkça yakınlık ve bağıtlılık düzeyleri yükselir. Nikahtan yirmi-otuz yıl sonra ise ihtirasta düşüş, bağıtlılıkta yükseliş gözlenebilir.

Bu modelde beklenti ve ideallerin de ilişkilerin algılanmasını etkileyeceği söylenmektedir. Kuram genelde ilişki olgusuna kişilerin açısından bakmakla birlikte, sosyal çevrenin beklentisinden ve ideallerin oluşmasındaki etkinliklerinden söz edilebilir.

İlişkilerdeki ihtiras duygusunun olumsuz durumu önemli bir bulgu olarak görülmelidir. Bu konu aşağıda daha etraflıca işlenecektir. Ancak yukarıdaki araştırma ve kuramların sevgi ölçeklendirmelerine ulaşırken kapsamın dar tutulması batı toplumuna özgü olduğu gibi, kendi toplumsal ve kültürel normlarımıza uygunluğu, kapsamının geniş tutulmasıyla mümkün olabilecektir.

2.2.3.3. Duygusal Alanda Arzu, Sevgi ve Aşkın Psiko-Sosyal Yönü

Evlilik adayı erkek ve kadın içsel dünyasında, bir taraftan cinsiyet özelliklerinin farklılıklarının karmaşıklığını yaşarken; diğer taraftan da bu farklılıkların ayırdına varamadan yaşanan duygusal ilişki karmaşası içerisindedir. Üstelik zamanın hızlı toplumsal değişmesiyle birlikte oluşan çarpık yapı, duyguların içeriğini değiştirmeye muvaffak olmakta ve ilişkilerdeki duyguların anlamlandırma sorunları, insanlar üzerinde yüzeysel kurgulamalarla büyük etki göstermektedir.

Evlilik öncesinde kişinin karşıdaki eş adayının ve kendisinin duygu durumunu doğru olarak algılaması önemlidir. Çiftlerin birbirlerine karşı duydukları arzumudur yoksa sevgi yada aşk duyguları içindemidirler.

Duyguların “ne” olduğu, söz konusu duyguların farkının bilinmesi ile ortaya çıkacaktır. Bunun için de arzu, ihtiras, hoşlanma yada sevgi ve aşk türü duyguların, anlam içeriğinin bilinmesi gerekmektedir. Duyguların “nasıl” ifade edileceği ve olumlu ilişkinin “nasıl” olması gerektiği ise bundan sonraki süreçte incelenecektir. Böylece duyguların mantık ve akıl ölçüleri ile düzenlenmesi sağlanacaktır.

Duyguların karmaşık yapısı ve sevgi üzerine şimdiye dek birçok bilim adamı ve düşünür, araştırma yapmış ve çeşitli düşünceler ortaya koymuştur. Bu görüşler genel olarak (Gençtan, 1988: 31-36), aşağıda özetlenerek söz edilecektir.

Batı da insancı görüşlerin önde gelen temsilcilerden Rogers, eski çağlardan günümüze dek gözlemlenmiş olan şiddet, savaş, ve kırıkcılıklara karşılık uygun şartlarda yaşadığında insanın genel eğilimi dost ve yapıcı olma eğilimindedir. Rogers'a göre saldırganlık, insanın temel doğal özelliklerinin engellenmesi sonucu ortaya çıkar. Duygu alanında en önemli olumlu temel özellik, sevgidir.

Fromm ise, ilkel insanlar arasındaki savaşların (bile), kansız olduğuna dikkati çekerek, zararlı saldırganlığın toplumların insanı özgerçekleştiriminden engellemesi sonucu ortaya çıktığı görüşünü savunur. Fromm yine Rogers gibi, insanın doğal özelliklerinin engellenmemesi, aksine korunup teşvik edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yine duygusal alanda ortaya çıkartılacak özellik, sevgidir.

Özerk bir varlık olarak haklarına saygı gösterilmeyen (reddedilen yada sömürülen) çocuk, sevgisiz kalmış demektir. Çocuğu sevmek demek onun haklarına saygı göstermek demektir (Çakmaklı, 1999: 136). Sevgisiz kalan çocuk bu duruma öfke duyar, ama büyük bir ihtiyaç duyduğu sevgiyi yine de bir gün alabileceği umudunu koruduğu ve ana babasının desteğinden yoksun varolmadığı için, kızgınlığını bilinçdışına bastırır. Bu kızgınlık, bilinçli düzeyde “değersizlik duygusu” ve “insanlardan korkma” biçiminde algılanır.

Bu korku aynı zamanda, beklenen sevginin verilmeyeceği korkusudur. İnsanların çoğu ilişkilerinde sürekli düş kırıklığına uğramış olsa bile, yinede sevgi arayışındadırlar. Çünkü sevgi yada Adler'in deyiimiyle, “insanlarla içtenlikle ilgilenme eğilimi” insanın yapısında vardır. Ama olumsuz şartlanmalar ve yanlış öğrenme insanda doğuştan varolan bu eğilime etkinlik kazandırılmamasına neden olur. Bu yüzden incelememizde, öteden beri söylenilegelen aile, çevre ve toplumun olumlu kültürel telkinleri ve bu yöndeki davranışları çok önemli bir etkidir.

Bazı olumsuz şartlandırmaların etkisinde kalan insanlar yalnızlıklarını ve sevgisizliklerini insani ilişkiler bir tarafa, cansız nesnelere ilişkilerinde de ödünlemeye

çalışırlar. Ancak, diğeri insanlarla birlikte olmayı bilemeyen bir insan, eşyalarla birlikte de yaşayamaz. Onları biriktirir ve uzaktan bakar.

Fromm, sevginin de olmak ve sahip olmak biçiminde yaşanabileceğinden söz eder. O insanın buna (sevgi) bağlı hayat görüşünü açıklayabilmekte (Fromm, 2001: 89) öncü kişiliklerdendir. Gerçekten insan sevgiye sahip olabilir mi? Sevgi diye bir nesne yoktur. Sevgi soyut bir kavram ve yaşantıdır. İçten ilgiyi, anlayışı, tepki vermeyi, dürüstlüğü ve zevk alabilmeyi içerir. Sevilen şey insan, ağaç, resim yada bir düşünce olabilir.

Kadın erkek ilişkilerinin değişik dönemlerinde ve genellikle görülen; sevgide “olmak” yada “sahip olmak” anlayışının yanlışlığıdır. Evlilik öncesi ilişki esnasında iki tarafın ilişki seyri, var olmaya ve birbirine katkıda bulunmaya, zenginleşmeye bağlı, “olmak” tutumuyla şekillenirken, evliliğin gerçekleşmesiyle birlikte; birbirlerine “sahip olma” tutumu göstererek, her biri diğeri için bedenine, duygularına ve ilgisine sahip çıkmaya başlar. Aslında evliliklerde aşk ve sevginin zamanla öldüğüne ilişkin yanılsama, bu tutum değişikliğinden kaynaklanmaktadır.

Oysa sevgi ilişkiyi etkinleştirmektir; kişinin edilgenleşmesi sevgiyi yok eder. İlişkilerin edilgen hale gelmesinde bir diğeri olgu da; çağdaş insanın, içsel dünyasını tanımaya ve algılamaya çalışacağı ve buna göre duygusal tepkilerini yaşayacağı yerde, soyut düşünce aracılığı ile ilişki kurmayı yeğlemesidir.

Bir başka önemli yanılgı da, beğenilme ile anlaşılabilme ihtiyaçlarının birbirine karıştırılmasıdır. Beğenilmeme kaygısı insanı kendine yabancılaştırdığı için, ilişkilerde de sevgiye ulaşabilmeyi engeller. Ne var ki çoğu toplum kendini olduğu gibi yaşamayanları onaylayıcı ve toplumsal beklentiye uygun değer yargıları geliştirmiştir.

Kendini yaşamak insanın kendi sorumluluğunu üstlenebilmesini içerir. Sorumluluğunu üstlenebilen kişi özgürdür. Özgür insan daha az korkar onun için sevebilir. Ancak sorumluluk kavramını “başkasının sorumluluğunu üstlenmek” değil, öncelikle “kendi sorumluluğunu üstlenmek” olarak algılamak gerekmektedir.

Sevgisizliğe karşı çok sık başvurulan bir ödünlenme yolu da, gerçek sevginin eşlik etmediği karşı cins ilişkileridir. Özellikle cinsel ilişki bu amaçla kullanılır. Çünkü cinsel ilişkideki aksaklıklar insanı duygusal ilişkilerdeki aksaklıklardan daha az incitir.

Duygusal ilişki sorumluluk getirir, cinsel ilişkide sorumluluk payı daha azdır. Böyle ilişkilerde doyum sağlanamaz. Bu durum sevgisizliği daha da pekiştirir.

Kimi insan “kendisini sevecek meçhul bir prensi yada prensesi” düşler, o geldiği gün diğer insanları da sevebileceğini umar. Ama insan sevgisiyle karşı cinse duyulan sevgi birbirinden soyutlanamaz. Karşı cinsi sevebilmek için önce insanları ve tüm varlığı sevmek gerekir. Bunun tersinin gerçekleşmesi imkansızdır. İnsanları sevebilmek onlarla baş edebilecek yöntemleri geliştirmiş olma şartını da içerir. Korku, diğer duyguları olduğu gibi, sevgiyi de örter.

Aslında önemli olan ne söylendiği değil, bunun nasıl söylendiğidir. Bizi sevdiğini söyleyen birine “sevgi ne güzel bir duygu değil mi?” şeklinde soyut bir cevap verdiğimiz anda, başlayan bir yaşantıyı durdurmuş oluruz. Hissettilmeden verilmeden sözlü de olsa bir cevap süreci kurutur. Oysa sözlü karşılık vermeden de olsa, karşı tarafın sevgisini paylaştığımızı hissettirecek bir yüz ifadesi bile yaşantıyı zenginleştirmek için yeterli olabilir.

Sosyokültürel yapıda sevgi, diğerlerine göre daha az sahiplenilen bir duygudur. Yunus Emre sevgisi içtenlikli ve her alana yayılan bir sevgi olarak, önemli bir kültür ve davranış modelidir. Her varlıkta sevgi vardır. Hayata katılma ve sevgi birbirinden ayrı olgular değil birlikte bir bütün olarak algılanmalıdır.

Erkek ve kadın ilişkilerinde sevgi, arzu hatta ihtiras duygusuyla karıştırılmaktadır. Arzu duygunun ilk basamağı ve doğuştan beri gelen doğal bir duygu durumudur. Arzu ve istek, beğenilme güdüsüyle fazlaca kışkırtılırsa, ihtirasa ve sapkın cinselliğe kadar varan davranışlara yönelebilir. Bunun için, erkeğin önce arzulayan sonra duygulanan, kadının ise, önce duygulanan sonra arzulayan temel farklılığı iyi tahlil edilerek, duygusal ilişkiler örgütlenmelidir. Bütün varlıkla birlikte eşe yönelecek olan, arzu ve ihtiraslar değil emek ve sabır isteyen sevgi olmalıdır.

2.2.3.4. Duygusal ve Mantıksal Diğer Öğeler ile Evliliğin Anlamlandırılması

Evlilik sürecinde yukarıdan beri incelenen, duygusal alandaki arzu ve sevgi duygusunun ayrımı önemli olduğu gibi; ilgi ve hayal gücü ile duygusal alanın farklı diğer öğeleri de önemlidir. Duygusal öğelerin yanında kadın ve erkeğin yapısında varolan mantıksal öğeler, bireyin eş tercihlerine yön vermektedir.

Sonuçta iki ayrı cinsiyete ait olmaktan doğan söz konusu duygusal ve mantıksal farklılıklar; evliliklere yüklenen anlamı birlikte oluşturarak, başka bir yapıyı ortaya çıkarmaktadır. Kurulmuş olan her evlilik yapısı bu yüzden, sayısız ikili etkileşimlerin sayısız sonucu olarak, kendine özgüdür ve örneği herhangi başka evlilikte görülmez.

Özellikle gençler bu dönemde, hayal güçlerinin de etkisiyle, çabuk heyecanlanır ve dolayısıyla doğru olmayan yargılar verirler. Dünyayı kendi heyecanlarına göre yeniden kurmak isterler. Bir de çağın ve dış dünyanın empoze ettiği yapay kurgulamalar dikkate alınırsa, doğru yargılamalara varmak daha da zorlaşmaktadır. Evliliğe ve eş adayına karar verecek olan kadın yada erkek, kurgulanan yapıyı kendi bilinç ve algısının sonucu olduğunu sanarak hayaller kurduğunu düşünebilecektir.

Bunun yanı sıra genç kız yada erkeğin ilgileri de farklı alanlara yöneliktir. Bu farklılıklar yine, iki ayrı cinsiyet olmalarının doğal sonucudur. Örnek verilecek olursa, genç kızlar link şiirlerden hoşlanır, erkekler daha çok kahramanlık şiirlerini beğenirler. Kızlar, daha çok uzun konuşma ve sohbetler yaparken, erkekler hareketli ve güce dayalı sporlarla ilgilenirler. Genellikle kızlar daha duygusal filmlerden hoşlanırken erkekler, kahramanlık ve macera temalı filmlerden hoşlanabilirler.

Duygusal alanın öğeleri ilgi ve hayal gücü evlilik adaylarına, doğallık içinde değil kurgu olarak sunulmaktadır. Ergen dönemden beri yavaş yavaş karşı cinse yönelen ilgi zamanla doğallığını kaybetmektedir. Ergenin içsel dünyasında yaşanan masum ve bazen de platonik sevgi ve aşk yerini, arzu ve ihtirasın öne çıktığı ilgilere ve bu öğelerle kurgulanan hayal gücüne bırakmaktadır.

Böylece kadın cinsiyetini, kışkırtılmış cinselliğiyle öne süren ticari mekanizmalar yoluyla oluşturulan kurgulamaların da etkisinde kalan erkek, karşı cinse karşı duyduğu arzuyu sevgi ile karıştırarak yanlış eş tercihlerinde bulunduğu gibi; ilgisi de arzuya

yönelecektir. Bu yüzden duygusal ilişkilerde, yaşanan arzunun veya tatminsizliğin hayal gücü ile birlikte kurgulanması sayesinde de yanlış kararlar verilebilmektedir.

Erkek ve kadının hayalleri ve ilgilerinin farklı olması doğaldır. Burada önemli olan her iki tarafın da hem kendi ilgi ve hayallerinin farkına varması hem de karşısındakinin bu özelliklerinin farkında olmasıdır. Çeşitli duygusal özelliklerinin karşılıklı olarak farkındalığına varabilmiş çiftlerin ilişkisi daha olumlu olacaktır.

Türkiye’de evliliklerin ilk aylarında ve ilk bir yıl sonundaki boşanmalar, toplam olarak 1975’de; 1546, 1985’de; 2118, 1995’de; 3685, 2000’de; 6746, 2005’de ise; 12969 adet olmuştur (TÜİK, 2005). Son otuz yıl içindeki artış hızı, 1995’den itibaren önemli ölçüde hızlanmış ve o tarihten bu yana her beş yılda birlik dilimlerde iki katı artış hızına yükselmiştir. Bunda 1980 sonraları hızlı değişim etkileri, özellikle son 10-15 yılda kendini belirgin şekilde göstermiştir. Zamanımızda yaşanan boşanmalar, evlilik öncesi süreçte iki tarafında kendisini ve karşısındakini eksik tanımasıyla, uyum sağlayabileceği kişiyi bulamamasından önemli ölçüde etkilenmektedir.

İlk yıllarda hatta aylarda, boşanmayla sonuçlanan evliliklerin hızla yükselmesinin en önemli nedenlerinden biri de, sadece arzu duyarak başlatılan evliliklerdir. Çünkü önce tüm varlığa sonra da özel olarak eşine karşı köklü bir sevgi anlayışı besleyip geliştirmeyen birey, arzunun genel geçer yapısında hapsolacaktır. Arzunun da zenginlik olarak ortaya çıkabilmesi, sevginin emek ve sabırla beslenmesiyle sağlanacaktır.

Hem duygusal anlamlandırmalarda hem de ilişki sürecinin yapılan mantıksal tercihlerinin bilinçli yönlendirilmemesinde yapılan hatalar, mutsuz evliliklerde etkili olmaktadır.

Türkiye’deki mevcut evliliklerde, “ailelerin mutluluk düzeyi” araştırılmıştır (TÜİK, 2006). Buna göre ailelerin % 12,6’sı çok mutlu, % 65,1 mutlu, % 20 orta düzeyde mutlu, % 1,8 mutsuz, %0,4 çok mutsuz olduğunu belirtmiştir. Bu durum ise, çok umut vaat etmemektedir.

Evliliğe doğru giden ilişki sürecinde evliliğe her iki cinsten kendine göre bir anlam yüklemektedir. Evliliği adlandırmalar, bazen duygusal bazen de ekonomik, kültürel, dini, sosyal vb. alanlara yönelik olabilmektedir. Her kadın ve erkeğin bu alanlardaki

anlamlandırmaları farklı olacaktır. Ayrıca anlamlandırmalar kişinin kognitif yapısına göre de çeşitli biçimler alabilecektir.

Evliliğin anlamlandırılmasına yönelik geniş bir araştırma yapılmıştır. Buradaki değerlendirmelerden söz edilirken (Bacanlı, 2002: 186), hem cinsiyet hem toplumsal statü ve roller hem de yaşanan coğrafya bakımından benzerlikler yada farklılıklar bulunduğu da görülmektedir.

Evliliğin anlamını “cinsel ilişki” olarak görme açısından cinsiyetler arasında farklılık bulunmaktadır. Buna göre üniversite öğrencisi erkekler kızlara göre evliliğe daha çok cinsel ilişki anlamı yüklemektedir. Durum şehirlere göre farklılık göstermemektedir.

Araştırmanın “cinsel ilişki” ile ilgili bulgusu, yukarıda açıklanan, erkeğin arzu yönünün daha yoğun olmasıyla irtibatlandırılırsa, bunun doğal cinsiyet farklılığından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Duygusal beraberlik olarak anlamlandırmada ise, cinsiyetler arası fark bulunmamıştır. Bu durum kadın cinsinin daha duygusal olduğu olgusuna ters düşmektedir. Ancak örneklem grubunun üniversite öğrenciliğinin ilk sınıflarında olduğu dikkate alınır, tam anlamıyla cinsiyet bilinçlerinin gelişmemiş olduğu söylenilebilir.

Gençlik döneminin ilk aşamasında olmaları sebebiyle de, duygu durumlarının ayırdın da bulunamamaktan dolayı, hatalı yorumlamalara gidildiği de düşünülebilir. Ancak her ne sebep olursa olsun, gençlerin cinsiyet kültürünün olumlu olmadığı ve cinsiyet eğitiminin kazandırılması gerektiği açıkça görülmektedir.

Evliliği çevre baskısından kurtulmak olarak görmeye verilen önemde; toplumsal bir gereklilik olarak görmekte; cinsler arasında fark bulunmamıştır. Buna göre, çevre ve toplumsal öğeler her iki cinsten de aynı derecede etkili olduğu söylenebilir.

Evliliği ekonomik bir gereklilik olarak görmeye verilen önemde cinsler arası farklılık bulunmamış fakat şehir olarak, Konya’ya göre Ankaralıların bu anlama daha fazla önem verdikleri görülmüştür. Bu durum, büyük şehirlerde ekonomik unsurun daha çok önem kazandığını göstermektedir. Ancak cinsiyetler bakımından farklılık olmaması, iki karşı cinsinde daha çok, duygusal anlamlılığa önem verdiklerini açıklamaktadır.

Çocuk sahibi olma anlamında cinsler arasında fark bulunmamış fakat, Konyalıların daha çok anlamlı buldukları görülmüştür. Bu da Konya'nın sosyokültürel yapısından kaynaklanmalıdır.

Dini gereklilik anlamına verilen önem açısından; erkeklerin kızlara göre, Konyalıların da Ankaralılara göre daha fazla önem verdikleri bulunmuştur. Genellikle görülen durum kızların dini gerekliliklere daha çok uyduğu görülmektedir. Buradaki durum örneklem grubunun yapısından kaynaklanıyor olabilir. Konya'nın bu anlamlılık yönünden sosyokültürel yapısına uygun bir bulguya ulaşılmıştır.

Evliliğin yalnızlıktan kurtulma olarak anlamlandırılmasına ise, kızlar erkeklerden, Ankaralılar Konyalılardan daha fazla önem vermektedirler. Burada kızların cinsiyet özelliklerine ve toplumun beklentisine uygun tutum içinde oldukları görülmektedir. Şehir bakımından ortaya çıkan anlamlandırma farkı ise, Büyükşehirlerde yalnız kalma korkusunun (kırsaldan uzaklaştıkça) daha yaygın olduğu ile açıklanabilir.

Evlilik sürecinde yukarıdan beri incelenen, duygusal alandaki arzu, ihtiras, sevgi, ilgi ve hayal gücü duygularının cinsiyete göre farklılıkları önemli olmaktadır. Duygusal öğelerin yanında kadın ve erkeğin yapısında varolan mantıksal öğeler, bireyin eş tercihlerine yön vermektedir. Ayrıca evliliğe yönelik anlamlandırmalarda temel ayırım ve temel birim olarak ele alınan, erkek ve kadın cinsleri bakımından da farklılıklar bulunmaktadır.

Bütün bunlar, eş seçme ile karar verme davranışlarını ve sonunda kurulacak evlilikleri etkilemektedir. Önemli olan cinsiyet farklılıklarının bilincinde olarak ve kurgulamaların etkisinde kalmadan sağlıklı kararlar verebilmektir.

2.2.3.5. Duygusal ve Mantıksal Öğeler ile Cinsiyet Kültürü Oluşumu

Yukarıdan beri süregelen inceleme sonucunda yapılan araştırmalarda ortaya çıkan, ergen ve genç bireylerin yeterli ve gerekli cinsiyet kültürünü kazanamadıkları olmuştur.

Sağlıklı cinsel kültür çalışması için öncelikle cinsellik ve cinsiyetin ayrı kavramlar olduğu göz ardı edilmemelidir. Sorulacak ilk soru, acaba sağlıklı nesiller oluşturabilmek için "cinsellik" temelli mi yoksa "cinsiyet" temelli bireyler mi yetiştirilmelidir?

İlişki kültürünün cinsellik alanından çıkartılarak, kadın ve erkeğin hayatın içinde toplumsal rolleriyle birlikte bütünleşerek insani olana yönelik hareket edebileceği cinsiyet alanına yöneltilmesi gerekmektedir. Evlilik çağına gelmiş örnek model, kışkırtılmış ve kurgulanmış cinselliği aşarak, olgun kadın ve erkeğin insani ve ahlaki değerlerde birleşerek toplumsal alanda birlikte işlev üstlenerek yardımlaşmalarıdır.

Bireylere ergen dönemden başlayan sağlıklı bir cinsiyet kültürü kazandırılmalıdır. Bu sorumluluk ise bireyin gelişim süreci düşünüldüğünde, önce aile sonra da eğitim kurumlarına düşmektedir. Sağlık kurumu da cinsiyet kültürü oluşumunda işlev üstlenmelidir.

Sağlık kültürü içinde, cinsiyet ve cinsellik kültürü de yerli yerine oturacaktır. Eğitim de sağlığa eşlik ederek cinsiyet ve cinsellik kültürünün oluşmasını sağlayacak ortamı hazırlayacak ve kamu vicdanını rahatsız etmeden cinsiyet ve cinsellik kültürü birbirinden ayrılacaktır (Hocaoğulları, 2007: 100). Sağlıklı evlilikler için, bu tür bir cinsiyet kültürü oluşumu önem arz etmektedir.

2.3. Evlilik Adayının Arkadaşlık İlişkisi

Evlilik öncesi arkadaşlık ilişkisi araştırmanın asıl konusunu oluşturmaktadır. Bu bölümde, genel olarak arkadaşlık ilişkisi ile ilgili evlilik öncesi eş seçimi yaklaşımları, evlilik adayını determine eden unsurlar, ilişkinin oluşumu ve gelişimi aşamaları ve evlilik öncesi arkadaşlık ilkeleri ele alınacaktır. Böylece flört ve görücü usulü ile ilgili teorik altyapı tamamlanmış olacaktır.

İlk olarak evlilik öncesi dönemle ilgili ortaya konmuş yaklaşımları ve yapılan araştırmaları belirtmek, konunun şimdiye kadar nasıl incelendiğini değerlendirmek bakımından yararlı olacaktır.

Evlilik öncesi eş seçimi ile ilgili genellikle batılı araştırmacılar, çalışmış bulunmaktadır. Bu konu ülkemizde yeni ele alınmaya başlanmaktadır. Bu nedenle konu ile ilgili bazı batılı bilim adamlarının çalışmaları incelenmiştir. Ayrıca bu konuda batıdaki literatüre hakim olan Hortaçsu'nun yorumlamalarından yararlanılmıştır.

2.3.1. Evlilik Öncesi Eş Seçimi Yaklaşımları

Genel olarak dört farklı eş seçme yaklaşımından bahsedilmektedir (Özguven, 2004: 32). Bu yaklaşımlar, eşlerde bulunan özelliklerin birbirlerine göre "benzer" yada "farklı" özellikler olması gerektiği konusunda farklılaşan görüşler etrafında toplanmaktadır. Diğer "birbirlerini tamamlayan ihtiyaçlar" ile "uyaran değer ve rol" yaklaşımları, yukarıdaki iki temel yaklaşıma çerçevesinde ortaya çıkmışlardır.

Meriç, temel görüşler olarak (Meriç, 2007), "benzer özellikler" (homogami) ve "farklı özellikler" (heterogami) yaklaşımlarına dikkat çekmektedir. O'na göre en çok tercih edilen tutum, benzer özelliklere sahip insanların birbirini eş olarak seçmeleridir.

2.3.1.1. Benzer Özellikler Yaklaşımı (Homogami)

Meriç, günümüzde benzer kişisel, kültür, iş-meslek, toplumsal statü, toplumsal tabaka, coğrafya, ırk, din vb. yakınlık ve benzerliklerden hareketle ortaya çıkan evliliklerin, yaygın olduğunu belirtmektedir (Meriç, 2007).

Eş seçmede, evlenecek kişilerin benzer yönlerinin çok olmasının, evlilikte başarı şansını arttıracığına inanılmaktadır. Buna göre, eş seçerken tarafların özellikleri kendisine benzeyen kişileri seçmesi gerekmektedir. Bu tür evlilikte, ekonomik durum, dini inanç, ırk, eğitim, yaş, sosyal değerler açısından eşlerin önemli ölçüde birbirlerine yakın ve benzer olmaları istenmektedir.

Bugün benzer kişilik özelliklerinin kişileri birbirine yaklaştırdığını savunan görüş daha fazla rağbet görmektedir. Coornbs (1976) kişilik özellikleri birbirine benzeyen ve benzemeyen çiftleri karşılaştırmış, birbirine benzediklerini düşünen çiftlerin evliliklerinde daha mutlu olduklarını ileri sürmüştür. Kelly (1941), Luckey (1960), Bryne ve Blayfock (1963), Tharp (1963), Murst (1967) ve Trost (1967)'un araştırmalardan elde ettikleri bulgularda, eşler arasında "algılanan benzerlikler arttıkça, evlilik kalitesinin arttığı" görüşünü desteklemişlerdir (Lewis ve Spanier, 1979: 295).

Kişilik özellikleri farklı olup da birbirini tamamlayan eşlerin ilişkilerinde daha mutlu oldukları görüşüne karşılık, kişilik özellikleri birbirine benzeyen çiftlerin daha mutlu oldukları görüşü daha fazla rağbet görmektedir.

Ülkemizde yapılan nadir çalışmaların birinde (Kocadere, 1995: 62), iyi ve kötü evliliklerin değerlendirmesinde eşlerin kişilik özelliklerinin ve ailelerinin benzemesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada eşlerin kişilik benzerliğinin evliliklerin iyi yada kötü olarak değerlendirilmesinde etkili olduğu bulunmuştur. İyi evliliklerde eşyle kişiliğin benzerliğinin birbirine çok veya oldukça benzediğini belirten deneklerin oranı % 53.3, hiç benzemediğini ifade eden ise, %10.7 iken; kötü olarak değerlendirilen evliliklerde ise tam tersi bir sonuçla, deneklerin % 57.5'i kişiliklerinin hiç benzemediği, kişiliklerinin çok veya oldukça benzer bulunduğunu ifade eden deneklerin oranı da % 11 düzeyinde kalmaktadır.

Nitelikler yönünden homojen bir yapı gösteren böyle bir ailede, anlaşmazlık ve çatışma konularının *az* olacağı, mutlu olma olasılıklarının yüksek olacağı belirtilmektedir. Ayrıca bu tür evliliklerde çıkabilecek sorunlar etkileşimin kolay olması nedeniyle, gerçekçi ve objektif yaklaşımlarla çözülebilecektir. Çünkü eşlerin birbirlerini anlamaları daha kolay olmaktadır.

2.3.1.2. Farklı Özellikler Yaklaşımı (Heterogami)

Eş seçiminde farklı özellikler kuramına göre, bireylerin kendilerinde olmayan özelliklere sahip olan kişileri seçmelerinin evlilik başarısını artıracığına inanılmaktadır. Bazı insanlar kendilerinde olmayı eşinde aramaya yönelmektedirler. Ayrıca zıtların birbirinden hoşlanacağı, yönlendirici bir erkeğe, itaatkar bir kadının cazip gelebileceği ifade edilmektedir.

Eş seçiminde tarafların birbirine zıt özelliklere sahip olmalarının yararlı ve geçerli olacağı, nitelikleri farklı olan çiftlerin bir araya gelmesi durumunda, konuşulan konu ve yaşantılar da çeşitlilik ve zenginlik kazanacağı belirtilmektedir. Böylece zıt özelliklerden doğacak çekim gücü de monoton ve sıradanlık ihtimalini ortadan kaldırıyor olabilir.

2.3.1.3. Birbirlerini Tamamlayan İhtiyaçlar Yaklaşımı

Bu yaklaşım ise, eş seçiminde, bireysel "ihtiyaçların doyumu"nun önemli olduğunu, benzeyen ve birbirlerini tamamlayan özellikleri olan eşleri başarıya götüreceğini belirtmektedir. Bireylerin temel ihtiyaçlarının birbirinden farklı ve bazılarının ise diğerlerinden daha önemli olduğunu belirtmekte, cinsiyete göre bazı ihtiyaçların

erkekler, diğ er bazılarının ise kadınlar için daha önemli olduğ una işaret edilmekte, kişilerin birbirlerine "benzeyen" ve birbirlerini "tamamlayan" ihtiyaçları nedeniyle karşılıklı olarak birbirlerinden hoşlandıkları vurgulanmaktadır.

Birbirini tamamlayan kişilik özelliklerinin ilişkiye olumlu etkisi olduğunu ileri süren Reik (1957), kişinin kendisinin isteyip de elde edemediği vasıf ve özellikleri olan başka birine aşık olduğunu savunmuştur.

Böylece bireyin kendisine benzer olmayan kişilikte birini bularak, kendisinin elde edemeyeceği ve üstesinden gelemeyeceği taraflarını onda bulması ile doyuma ulaşılmış olmaktadır (Moore ve Mathes). Robert Winch kişinin eşini seçerken, kendi kişilik özelliklerine benzemeyen ancak onu tamamlayan kişiyi seçtiğini ileri sürmüştür.

Bu durumla ilgili örnek verilecek olursa, pasif kişilik yapısına sahip bir kişi, baskın bir eş arayışına girecektir veya saldırgan bir kişi ise, diğ er cinsten pasif bir kişiye yakınlık duyacaktır. Ktsanesler'in (1954) yaptığı araştırmalar da, eş seçiminde tamamlayıcılık yaklaşımını destekler niteliktedir (Adams, 1979: 267).

2.3.1.4. Uyarıcı Değ er ve Rol Yaklaşımı

Kuramın adındaki "uyarıcı", "değ er" ve "rol" sözcükleri, çiftlerin birbirlerine kur yapma ve arkadaşlık döneminin üç aşamasını vurgulamaktadır.

"Uyarıcı değ er ve rol" kuramını geliştiren Murstein (1982)'a göre kişiler, kendilerine en iyi davranmaya çalışan bireyleri seçerler. Eşler, birbirlerinin yarar ve sadakatini, aralarındaki ilişkilerin farklı noktalarında test ederler. Bu eş i sınama ve gözden geçirme süreci, tarafların birbirlerine kur yapma döneminin yukarıda belirtilen üç aşaması içinde gerçekleştirilir.

Uyarıcı dönemi kadın ve erkeğ in ilk tanıştığı ve birbirini gördüğü ve ilk izlenimlerin alındığı dönemdir. Başlangıç değ erlendirmeleri tarafların dış görünüşü, sosyal ve zihinsel özelliklerine göre yapılır. Eğ er ilk izlenim iyi ise ikinci döneme geçilir. Bu dönem kişilerin ilgi, tutum, inanç ve gereksinimlerinin birbirine uygunluğ unun belirlendiğ i ve sözel olarak ifade edildiğ i bir dönemdir. Son dönem veya "rol dönemi" sırasında eşler, evlilikte ve birliktelikte "birbirini tamamlayıcı" veya "birbirine uygun rollerinin" olup olmadığını test edip denerler ve bir sonuca ulaşırlar.

Farklı özelliklere sahip bireylerin evlilikten yada eşlerinden beklenti ve tercihlerinin farklılaştığını da göstermektedir. Zaten önemli olan da kişinin ve eşinin farklılıklarını ve ilişkiyi gerçekleştirme yeteneğinin bilincinde olarak eşini seçmesini sağlamaktır. Her bir kuramın farklı bazı yaklaşımlar ortaya koymasını, özellikle bireyin psikolojik yapısına kuramcıların kendi bakış açıları doğrultusunda bakarak, farklı bir model oluşturma çabası olarak algılanmalıdır.

Sonuçta her bir bireyin ve ilişkinin kendine ait ve onu özgün kılan farklı bir yapısı vardır. Önemli olan, eş seçiminde kişinin kendisinin yada karşısındakinin, farklı yada aynı özelliklere sahip olup olmadığını fark edebilmesidir. Bunun için de, kendisinin hangi niteliklerde birisi ile mutlu olabileceğinin farkındalığını kazanmış olması gerekmektedir.

2.3.2. Evlilik Adaylarını Determine Eden Unsurlar

Evlilik adaylarını determine eden unsurlar aynı zamanda, karar vermeyi kolaylaştırması yada zorlaştırmasıyla, eş seçiminde önemli olmaktadır. Evlilik adaylarını determine eden unsurları yedi ana madde etrafında toplamak mümkün görünmektedir.

2.3.2.1. Kültür ve Zihniyet Yapısı

Bireyin rol, statü ve yetkileri şahsi yetenekleri (kişisel özellikleri) ve içinde bulunduğu toplum normlarına göre şekillenir (Arslantürk, 2004: 54). İçinde bulunduğu toplumun kültür ve zihniyet yapısı bireyin, sergilemekte olduğu bütün davranış ve tutumlarında ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal değişme, norm değişmesi olarak ele alınacak olursa, buna bağlı olarak rol, statü ve yetki değişmesi şeklinde ele alınabilir (Türkdoğan, 1991: 29). Dolayısıyla değişen normatif yapı ile değişen kültür ve zihniyet yapısı bireyin davranış ve tutumlarının da değişmesiyle kendini göstermektedir.

Diğer taraftan, her insan dünya hakkında ferdi bir tasavvura sahiptir. Bir ferdin diğer şahıslara ve objelere karşı reaksiyonları, kendi görüş (kognitif) yapısına göre şekil alır ve her insanın zihniyet yapısı ayrı ayrıdır. Bunun yanında, aynı kültüre sahip insan ve insan toplulukları, birbirinden farklı görünse de kültür birliğinden dolayı, kognitif dünyaları büyük ölçüde birbirinin aynıdır. Aynı öğrenmelere sahip olmaları dolayısıyla,

aynı toplumdaki insanların kognitif dünyalarında bir birlik meydana gelir (Arslantürk, 2004: 54).

Kısacası evlilik adayı olan erkek ve kadının içinde yaşadığı toplumun ortak normatif, kültür, zihniyet (kognitif) yapısından etkilenerek, evlilik sürecini yönlendiren birtakım davranış ve tutumlar gösterdiği görülmektedir. Dolayısıyla evlilik adayını denetleyen ve etkileyen kültür ve zihniyet yapısı, evlilik süreci incelemelerinde de dikkate alınması gereken önemli bir unsurdur.

2.3.2.2. Duygusal Özellikler ve Yakınlık

Yukarıda psiko-sosyolojik ve duygu alanı özellikleri, gelişim süreci içerisinde ele alınmıştı. Evlilik adayına karşı hissedilen arzu ve ihtiras düzeyinde kalınmaması; ilişkide asıl olması gereken duygunun, sevgi olması gerektiği belirtilmişti. Bunun içinde eş adayına duyulanın karıştırılmadan açıkça tespit edilmesi ve ergenlikten başlayarak, kurgulamaların etkisinde kalınmaması gerektiği belirtilmişti. Bu yüzden toplumda sağlıklı bir cinsiyet kültürü oluşumuna da ihtiyaç bulunmaktadır.

Duygusal özellikler ve yakınlık, eş seçimini determine eden önemli unsurlardandır. Birey eşini seçme aşamasında, kendinin ve karşısındakinin duygusal özelliklerini olduğu haliyle ortaya çıkarması yanında, karşındakiyle arasındaki duygusal yakınlık derecesi ilişkiyi belirleyecektir. İki kişi arasındaki ilişkinin, duygu yoğunluğuna göre de derecesi değişecektir. Aralarındaki bir arkadaşlık yada sevgi-aşk ilişkisimidir. Hem ilişki türü hem de, yoğunluk derecesi ilişki üzerinde, başlıbaşına etkilidir.

Duygusal özellikler ve ilişkideki erkek kadın arasında oluşan yakınlık derecesine göre, duygusal ilişkinin başarıya ulaşması mümkün olacaktır. Bu durum, aşk ilişkisi ve cinsel ilişki içerisinde, psikolojik yakınlık derecesiyle birlikte örneklendirilmeye çalışılacaktır. Burada ilişkide aşk durumu ve yakın ilişki ile ilgili kısaca bilgi verilecektir (Özabacı, 2004: 47). Kişiler arası yakın ilişki durumu, ilişkiyi önemli ölçüde etkileyecektir.

İngiliz psikanalist Bowlby (1989) insanın bağlılığının temelinde aşkın olduğunu savunur. Psikanalitik görüşe göre ilk aşk anne ve bebek arasında başlar. Bebek büyük bir aşkla anneye bağlanır. Onun yanında olduğu zaman kendini güvende hisseder. Ondan ayrıldığı zaman ağlar ve üzülür. Bu ilişki esnasında almayı ve vermeyi, yakınlığı

ve uzaklığı, kabul görmeyi, ait olmayı ve yalnızlığı öğrenir. Bütün bu deneyimler ileride yaşanacak olan aşkla birleşir. Aşk, üç unsurdan oluşmaktadır.

Yakın ilişki (intimacy), sıcak yaklaşımın oluşmasıdır. Bireylerin birbirlerini aşk ve sevgi yönünden zenginleştirmeleri, mutluluğu tecrübe etmeleri, birbirlerini anlamaları, kendilerini ve sahip olduklarını sevdikleriyle paylaşmalarıdır. Aradaki duygu yoğunluğuna göre de yakın ilişkinin derecesi değişecektir.

Cinsellik (passion) ise, cinsel cazibe, cinsel oyunlar ve cinsel tecrübeyi içerir. Başka bir insanla kaynaşma, bir olma isteğidir. Yapısı gereği genel değil, özeldir. Her şeyden önce iki yabancı arasında o ana dek var olan engellerin yıkılmasıyla oluşur. Cinselliğin duygu yoğunluğu düzeyine göre de, derecesi değişecektir.

Karar verme, yaşanan aşk ilişkisini sürdürmeye istekli olup olmamaya eşlerden birinin karar vermesidir. Karar olumsuz yada olumlu yönde olacaktır. Kararda kesinlik derecesi önemli olacaktır.

Eş seçiminde, birey karşılıklı duygulara bağlı olarak, ilişki sürecinin dinamiklerini hesaba katarak karar vermelidir. Cinsellik ilişkisine karar vermek, sonucunun başarısız olması durumunda sevgi, aşk ilişkisine göre kişiye daha az duygusal zarar verecektir. Fakat daha önce belirtilen araştırma bulgularına göre cinsel ilişkinin, kararlılığı, bağlılığı ve istikrarı daha düşük olmaktadır.

Bu da cinsel bir ilişkinin genellikle, evlilik kararı almak bakımından, başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açacaktır. Daha fazla başarıya ulaşabilecek olan sevgi ve aşk ilişkisidir. Ancak doğru hislerin etkisinde olduğu kararı ile birlikte bu kararın bilinçle de analiz edilmesi gerekecektir. Bu kararda karşılıklı olarak kararın, kesinlik derecesi ve duygunun yoğunluk derecesi, hesaba katılacaktır.

Tarafların ilişkiyi anlama biçimi evlenme kararında önemli bir sorundur. Hatta evli çiftler bile aşkı yada diğer duyguları farklı biçimlerde değerlendirebilirler. Bir taraftan da taraflar çoğu zaman tutkulu "romantik aşk" ile "gerçek aşk"ı birbirine karıştırırlar.

Diğer taraftan evlilik öncesi ilişkiyi, tarafların konumları bakımından aralarındaki yakınlık ve uzaklıkları da etkilemektedir. İnsanların kendilerine yakın, komşularıyla, birlikte aynı okula gittikleri, aynı çevrede oynadıkları, aynı işyerinde çalıştıkları

kimselerle evlenmeye eğilim gösterdikleri bilinmektedir. Bu durum kişilerin eş seçmesini sınırlandırıcı bir unsur olmaktadır.

Aslında insanların bağımsızlıkları ve özgürlükleri, diğer bakımlardan olduğu gibi bu yönüyle de sınırlanmış bir durumdadır. Buna rağmen insanoglu, seçeceği eşinde özgür bir tercih içinde ve bağımsız olduğunu düşünmektedir.

Yapılan araştırmalarda eş seçimi ile, aynı yada yakın mekanda olmak arasında doğrusal bir ilişki bulunduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye çapında yapılan bir araştırmada , aynı mahalle veya köyden olmak, iki ayrı cinsiyetin ilk tanışmalarında etken olan unsurların başında geldiği görülmektedir (Şahinkaya, 1979: 102).

Üç büyük şehirde kadınların % 16.4'ü, diğer kentlerde % 21 ilçelerde % 23'ü köylerde % 38.4'ü; erkeklerin ise üç büyük kentte % 29'u, diğer kentlerde % 29, ilçelerde % 34,'ü ve köylerde % 48'i eşleri ile konut yakınlığı nedeni ile tanışmışlardır. Burada dikkati çeken ise, kırsaldan büyük şehirlere gidildikçe, konut yakınlık unsurunun azaldığıdır. Diğer taraftan, konut yakınlığının etkisi kadınlara nazaran erkeklerde daha fazla görülmektedir. Bu da kadın cinsinin psikolojik yönüyle, daha duygusal olmasından da kaynaklanıyor olabilir.

Yapılan başka bir araştırmada (İbrahimi, 1998: 36), evlenmek için belediyeye başvuran 500 kişiden, % 12.6 sının aynı sokakta, % 51,9 unun bir birinden en fazla 20 blok uzakta oturan kimseler olduğu saptanmıştır.

Kısacası, ilişkiyi başlatma ve sürdürme bakımından, hem coğrafi konum bakımından hem de, iki kişinin arasında oluşan ilişki mesafesi bakımından yakınlık ve duygusal özellikler çiftleri etkilemekte önemli bir unsurdur.

2.3.2.3. Kişisel Özellikler

Kişisel özellikler evlilik öncesi ilişkiler üzerinde önemli etkiye sahiptir. Bu bakımdan kendine uygun eş seçerken daha çok, benzer özellikler tercih edilmektedir. Bazen kişi, kendinde olmayanın tamamlanmasını amaçlayarak, farklı özelliklere yönelmektedir. "Uyaran değer ve rol" kuramında belirtildiği gibi bazen kişiler, kendilerine en iyi davranmaya çalışan, bireyleri seçerler.

Araştırmada karı koca yada eş adaylarının birbirlerine uygun yada farklı olan kişilik ve karakter özelliklerinin, cinsiyet farklılıklarını dikkate alarak, neler olabileceği örneklenmek istenmiştir. Çiftlerin birbiriyle uyuşan yada farklı kişilik özellikleri ilişkilerini etkilemektedir. Bu çerçevede eşinin olumlu yada olumsuz kişilik özelliklerinin neler olduğu ayrı ayrı sorularak cevaplanması istenmiştir.

Ankara ve Konya da oluşturulan örneklem grubuna yönelik olarak yapılan araştırmada Bacanlı, (2002: 175) eşlerde istenen özellik ve tercihlerin neler olabileceğini incelemiştir. Bu araştırma örneğinde, bekar kız ve erkeklerin eşlerinde aradıkları bazı özellikler sorulmuştur. Değişik özellikler yönüyle kız ve erkek öğrencilerin verdikleri cevaplar hem yaşanan şehre göre hem de cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Kızlar benzer eğitim geçirmeyi önemsemektedirler bu da onların muhtemelen kendilerinden daha az eğitim görmüş biriyle evlenmek durumunda kalmak istemeyişindedir. Özellikle eğitim görmüş kızların toplumsal yapımızdaki tavrı genellikle bu yönde olmaktadır. Kadınlar erkeğin kendilerinden düşük eğitimde olmasını istememektedir. Bu duruma Demirci örneklem grubunda da rastlanmaktadır. Eğitim düzeyi ailede statü ve rol dağılımını etkilemektedir.

Geniş bir şekilde yapılan araştırmada, eşin narin ve kibar olması açısından her iki cins ve grup, eşlerinin kibar olmasını istemekte olduğu görülmektedir. Nazik ve kibar olma tercihi Demircide karı koca her ikisi tarafından da istenen önemli kişilik özelliklerinden olmakla birlikte, kadın için daha önemlidir.

İyi maddi gelire sahip olmak özelliği, beklendiği gibi kızlar tarafından daha çok istenen bir özelliktir. Bu özellik şehirlere göre de farklılık göstermekte; Ankaralı denekler tarafından daha önemli olarak görülmektedir. Bu durumun geleneksel yapıdan uzaklaşmanın bir sonucu olduğu düşünülebilir. Demirci'deyse maddi tercihler üst düzeyde istenmemektedir. Bu da burada geleneksel yapının korunmakta olduğunu göstermektedir.

Bekaret özelliği de hem cinsiyet, hem de daha az olmakla beraber şehir ayrımı göstermektedir. Erkekler ve Konyalı denekler bu özelliği daha çok önemsemişlerdir. Ancak şehir farkı az olmakla birlikte anlamlıdır. Güvenilir kişiliğe sahip olmak şehir farkı göstermemekte, ancak cinsiyet farkı göstermektedir. Kızların bunu daha çok

önemsedikleri, onların erkekleri daha güvenilmez buldukları şeklinde yorumlanabilir. Bunun yanında kadın cinsinin kendini güvende hissetmek şeklindeki güvenlik güdüsünün daha üst düzeyde olması da göz ardı edilmemelidir. Örneklem grubunda kadınlar, güvenilir kişiliğe daha çok önem verirken erkek ve kadın her iki cinsiyet için de bekaret çok önemli bulunmaktadır.

Yuva ve çocuk sahibi olmak erkekler ve Konya grubu tarafın dan önemsenen bir özelliktir. Erkekler kadınların çocuk doğurma özelliklerine, yani kendilerinin soylarını sürdürebilmelerine önem vermektedirler. Bu, aynı zamanda geleneksel kadın rolüne de uygundur: “Kadın çocuk doğurur, eve bakar.” Bu geleneksel role örneklem grubunda yüksek düzeyde önem verilmektedir.

Dini inanç benzerliği bulunmak özelliği şehir farkı beklenebilecek bir özelliktir. Bulgular bunu desteklemektedir. Konya grubu bu özelliği daha çok önemsemiştir. Demircide dindar olmak daha üst düzeyde kadın denekler tarafından tercih edilmektedir. Diğer araştırmada bu durum cinsiyetler arasında da (daha az olmakla birlikte) fark göstermiştir; Erkekler bu benzerliği daha çok önemsemişlerdir.

Hırslı ve çalışkan Olmak gerek cinsiyet, gerekse şehir farkı göstermemiştir. Genelde orta düzeyde bir istenirliğe sahip olduğu görülmektedir. Hırslı olmak sosyal beğenilirliğe aykırı bir durum teşkil edebilir, çalışkan olmanın Türk toplumunda pek itibar edilmeyen bir özellik olduğu akla gelmektedir. Demircide ise çok hırslı anlamında ihtiraslı olmak, daha çok olumsuz bir nitelemeyle karşılanmaktadır

Karşılıklı sevgi (aşk) özelliği cinsiyet farkı göstermemektedir. Ancak, Konya grubu tarafından daha az önemsenmektedir. Geleneksel yapı burada da kendini göstermektedir. Demirci örneklem grubunda da, sevgi cinsiyet farkına bağlı olmaksızın her iki taraf için önem taşımaktadır. Ancak kadın cinsinin sevgiye daha çok önem verdiği unutulmamalıdır.

Özetlenecek olursa, Bacanlı'nın araştırmasında, erkekler iyi yemek yapma, bekaret, yuva ve çocuk arzusu, görünüş güzelliği, dini inanç benzerliğini kızlar dan daha çok önemsemektedirler. Kızlar ise, sosyal olmak benzer eğitim geçmişine sahip olmak, iyi maddi gelire sahip olmak, güvenilir bir kişiliğe sahip olmak, iyi sosyal statü veya

mevkide bulunmak, öğrenim düzeyi ve zeka düzeyi yüksek olmak özelliklerini önemsemektedirler.

İlginç olan nokta, kızların önemsedikleri özelliklerin genelde Ankara grubu tarafından, erkeklerin önemsedikleri özelliklerin Konya grubu tarafından, önemseniyor olmasıdır. Bu durum erkeklerin geleneksel yapı içinde daha iyi bir toplumsal yerde buldukları ve bundan hoşnut oldukları, kızların ise değişme ve gelişme istedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Bu durum Demircide de yaklaşık aynı düzeyde devam etmektedir. Kısacası geleneksel yapının geçerli olduğu yerleşimlerde erkekler geleneksel rollerini kaybetmek istemezlerken kadınlar, daha fazla değişimden yana tavır sergilemektedirler.

Demirci araştırmasında kişilik özellikleri ve iki cinsiyet bakımından aranılan tercihler incelenirken, geleneksel erkek ve kadın rollerinden daha çok ortak kişisel özellikler yönüne daha çok ağırlık verilmek istenmiştir. Zira geleneksel roller bakımından toplumsal yapıda beliren özellikler genelleşmiş durumdadır ve farklı geleneksel yörelerde bazı küçük farklılıklar da olsa fazla değişmemektedir. Bu tür araştırmalar daha çok toplumsal değişimin yönünü belirlemek için yapılmalıdır.

Ancak Demirci araştırmasında yapılan sosyal ve psikolojik varlık olmak bakımından kadın ve erkeğin ortak ve farklı olabilecek kişisel özellikleri incelenerek, sonucun öncelikle yöre insanına daha sonra da ilişki uyumunun benzer ve farklı ölçütlerini açığa çıkartacak olan çalışmanın bilimsel disiplinle ilgili sonuçlarının yerli ölçek çalışmalarına katkısı önemsenmiştir.

2.3.2.4. İdeal Eş Arayışı

İdeal bir eş birçok gencin evlenecekleri kimselerin morfolojik, fizyolojik ve psikolojik karakterlerini belirtmek amacı ile kafalarında tasarladıkları ideal bir kadın veya erkeğin tanımıdır. İdeal eş tasavvuru, özellikle ergenlik dönemine girilmesiyle başlamakta ve evlilik kararının alınmasında oluşan ideal eş tasavvuru gözetilmektedir.

Bazıları ideal bir eşten ne gibi özellikler aranması gerektiği konusunda kendilerine göre birtakım olumlu ve istenilen özellikleri kurgularlar. Bazıları ise, en azından ne tür özellikleri olan kimselerle evlenmeyeceklerini saptarlar. Genel olarak aynı ırk, aynı

millet, aynı din ve hatta öğrenim ve sosyal düzeyi bile aynı olmadıkça kesinlikle evlilik kararı almamaktadırlar.

Çeşitli kişilerin anılarına veya yaşam öykülerine dayanarak yapılan araştırmalarda, pek çok insan eş seçerken, tasarladıkları ideal eş kavramına oldukça bağlı kalmaya dikkat etmektedirler. Ancak çok küçük bir azınlık, özellikle aşırı derecede romantik olanlar, ilk görüşte aşık olup bütün prensiplerini unutarak evlenmektedirler. Genelde böyle evliliklerin sonu düş kırıklığıdır (İbrahimi, 1998: 37).

İdeal eş tipinin belirlenmesinde bazı sosyo-kültürel özelliklerin aynı olması uyum için önemlidir. Ancak boy, kilo vb. fiziksel özelliklere fazla önem verilmesi, eş adayının olumlu kişiliğinin fark edilmemesini sağlamaktadır.

2.3.2.5. Yetiştirme Tarzı

Yukarıdan beri belirtildiği gibi, bireyin gelişiminde aile içindeki yetiştirme ve yetiştirilme tarzı önemli olmaktadır. Normal yada destekleyici aile modeli benzeri ortamda yetişmiş birey, sağlıklı bir psikolojiye ve olumlu kişisel özelliklere sahip olacaktır. Bu bakımdan yetiştirme tarzı, evlilik adayı kadın ve erkeğin kişiliğini önemli ölçüde etkileyecektir. Evlilik öncesi süreçte eş seçimini etkileyecek yetiştirme tarzı, evlilik adayını ve evliliği determine eden önemli bir unsur olarak görülmektedir.

Ayrıca Freud, eş seçmeyi çocukların ana babadan karşı cins ebeveyne karşı hissettikleri yakınlık ve hayranlığa bağlayarak, bilinçdışı karmaşık süreçler yoluyla kızların baba, erkeklerin anne özelliklerini taşıyan eşleri seçtiklerini belirtmektedir (Özgüven, 2000: 32). Bu durum da, çocuklarına rol model olan ebeveynin, olumlu örneğinin ne ölçüde önemli olduğunu göstermektedir.

2.3.2.6. Aile ve Yakınların Etkisi

Yukarıda da belirtildiği gibi, ailenin olumsuz bir yetiştirme tarzına sahip olması, evlilik adayının ileride kuracağı aile üzerinde olumsuz etki yapmaktadır.

Ülkemizde, ailenin eşin kişilik özelliklerine etkisi incelenmiştir. Araştırmada (Kocadere, 1995: 62) denek ve eşinin ailelerinin kişilik özellikleri bakımından birbirlerine ne kadar benzediğine ilişkin soruya ise; eşinin ailesi ile kendi ailesinin birbirleriyle çok veya oldukça benzediğini belirten deneklerin yüzdesi iyi evliliklerde %

28.7 iken, kötü evliliklerde % 8.1 çıkmıştır. Diğer taraftan ailelerin hiç benzemediğini ifade eden deneklerin yüzdesi iyi evliliklerde % 36 dolayında iken kötü evliliklerde % 58 dolayında çıkmıştır.

Buradan anlaşılan eşlerin yada ailelerin birbirine benzerliği evliliği olumlu yönde, birbirinden farklılığı ise olumsuz yönde etkilemektedir. Kısacası ailenin kendine benzetme yönündeki olumsuz etkisinin fazlalığı, eşlerin kötü evlilik yapmalarına neden olmaktadır.

Çıkarılabilecek bir başka sonuç, eşler arasındaki benzerliklerin doğrusal bir çizgi ile aileler arasındaki benzerlikle eşdeğer bir ilişki içinde olduğudur. Demek ki bulgularda da görüldüğü üzere, ailedeki ebeveynin çocukları üzerinde etkileri aynı tavır ve tutumlar ile kişilik özellikleri üzerinde etkili olmaktadır. Ailenin yetiştirme tarzının etkisi ile ilgili daha birçok sonuç çıkarılabilir. Bu durum aile kültürünün ve sosyalizasyon sürecindeki etkisinin bireyler üzerinde birçok yönden etkililiğini ortaya çıkarmaktadır.

Aile ve akrabalar, eş seçimi ve evliliklerde etkili olmaktadır. bu etki bizim gibi geleneksel toplumlarda daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Görücü usul, aile ve akrabaların her aşamada etkili ve yönlendirici olduğu bir ilişkiler örgüsüne sahiptir. Günümüzde flört nın yaygınlaşmasıyla birlikte, görücü usul ile aile ve akrabaların etkisi gittikçe azalmaktadır.

Bir araştırmada, öğrencilere "evlilik ve eş seçme ile ilgili bilgileri hangi kaynaklardan edindikleri" sorulmuş, "aile", "arkadaş", "yazılı kaynaklar" ve "diğerleri" gibi seçenekler verilmiştir. Öğrencilerin evlilikle ilgili bilgileri edindikleri kaynaklar arasında, %35 ile arkadaş çevresi" ilk sırayı almış, bunu %23 ile "yazılı kaynaklar" ve %21 ile "aile" cevabı izlemiştir.

Eş seçimine ilişkin kaynak tercihlerine ilişkin cevaplar cinsiyete göre incelendiğinde, evlilikle ilgili bilgi kaynağı olarak, erkeklerde, "arkadaş çevresi" ile "yazılı kaynakların", kızlarda ise, "arkadaş grubu" ve "ailenin" başta geldiği, kızların erkeklere göre aile çevresini daha çok ve yazılı kaynakları daha az tercih ettikleri anlaşılmıştır. Her iki cinsten de arkadaş grubu" bilgi kaynağı olarak birinci sırayı almaktadır (Özgüven, 1994).

Dolayısıyla, evliliklerde aile onayının alınması ve kişisel beklenti ve tercihlerinde çiftlerin aile ile de uyumu gözetmesi önemli toplumsal olgulardan olmaktadır. Ancak, gençlerin bağımsızlığını kazanması ve özbenlik gelişiminin tamamlanabilmesi için, ailenin evlilik öncesi ve sonrası etkisinin azalması gerekmektedir.

2.3.2.7. Mekan ve Çevre Etkisi

Muzaffer Şerif'in "sosyal etkileşim kuramı"na göre, bir etkileşim sürecindeki öğelerden hiçbiri diğerinden daha etkili değildir (Şerif, 1969: 10). O'na göre, etkileşim ortamının kendisiyle ilgili özellikler; ortamda grup üyesi olmayan başka insanların bulunuşu, etkileşim ortamının sosyal ve fiziksel özellikleri türünden unsurlar etkileşimi etkilemektedir. Bu amaçla, araştırmada mekan ve çevre etkisi de önemsenmiştir.

Bütün etkileşimlerde olduğu gibi, evlilik öncesi ilişkilerde de, mekan (etkileşim ortamı) ve çevre (ortamı etkileyen grup üyesi olan/olmayan kişilerin, uzak/yakın etkileşimde bulunması) etkisi, diğer öğelerin etkilemesi gibi ilişkiyi etkilemektedir.

İlişkilerin pastane kafe gibi mekanlarda uzun süreliğine ve diğer bağılı oldukları çevreden bağımsız sürdürülmesi ile grupla birlikte olan birliktelikler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bunun gibi eş adaylarının birbirlerinin evinde kendi başlarına yada grup ile birlikte vakit geçirmesi de süreci etkilemektedir.

Bunun yanında, ilişkideki arkadaşlık, sevgililik yada cinsellik aşamaları ile bu aşamalarda geçirilen süre de ilişkinin başarısını etkilemektedir. Erkek cinsellik aşamasına geçmekte acelecedir.

Buna karşılık genellikle kadın, bu aşamaya geçmeden arkadaşlık yada sevgililik aşamasında kalmak istemektedir. Cinsellik aşamasına geçilerek yaşanmış olursa, özellikle erkek için ilk zamandan beri süregelen büyü ve gizem etkisini kaybetmektedir.

2.3.3. Arkadaşlık İlişkinin Oluşumu ve Gelişim Aşamaları

İki kişinin birbirini arkadaş yada sevgili olarak algılamasıyla birlikte ilişki süreci gelişmeye başlamaktadır. İlişkinin gelişimi iki tarafa da bağlıdır. Arkadaşlık sürecinde taraflar birbirlerine kendi kişisel özelliklerine göre davranırlar.

İlişkinin oluşmasında arkadaşlık önemlidir. İki kişi de ilişkiye karşılıklı olarak katılarak arkadaşlık etkileşimine girerler. Arkadaşlıkta yaşanan duygular birbirinden hoşlanma, kabul, güven, saygı, sevgi, yardımlaşma, paylaşma, anlayış ve sırdışlığın çeşitli dereceleridir.

Hoşlanma ve kabul duygusu sonucu oluşan arkadaşlıkların farklı özellikleri vardır. Hoşlanma duygusuyla oluşan arkadaşlıklarda, arada bir cazibenin olması gerekir. Arkadaşları çoğu zaman geçici kızgınlık, düş kırıklığı, ortak sıkıntı ve üzüntülere rağmen bir arada olmaya iten karşılıklı iyi duygulardır.

Birbirlerine kabul duygusuyla yaklaşan arkadaşlar ise karşısındakileri, farklı bir insan yapmayı denemeden kabul ederler. Birbirlerinin en iyi arkadaşı olduklarını düşünüp, birbirlerine güven duyarlar. Arkadaşlarının kendi hayatları için aldıkları kararlara saygı gösterirler. Her konuda birbirlerine yardım etmeye ve destek olmaya eğilimlidirler. Yaşadıklarını ve hissettiklerini birbirleriyle paylaşırlar. Birbirleri için neyin önemli olduğunu ve neyi niçin yaptıklarını takdir edecek anlayışa sahiptirler (Özabacı, 2004: 42).

Birbirlerine kabul duygusuyla yaklaşan arkadaşlıklarda, ilişki içinde her iki kişi de, rol oynamak ve belirli kişilik özelliklerine sahipmiş gibi görünmektense kendisi gibi olmakta özgürdür. Bu tür arkadaşlıklarda içtenliğin olması n sağlığı bakımından önemlidir. Bir ilişkinin oluşması ve gelişimi Carl Backman'a göre 4 aşamalı bir ilişki süreciyle gerçekleşir (1981):

2.3.3.1. İlk Karşılaşma ve Farkına Varma Aşaması

İki kişinin bir araya gelmelerine neden olan unsurlar önemlidir. Bu unsurlara göre ilişki ile ilgili fikir yürütülebilir. İki taraf değişik sosyal unsurların etkisiyle bir araya gelebilir.

Bu unsurlardan en önemlisi yukarıda "yakınlık sınırlaması" olarak belirtilen, aynı ortamda yaşamakta oluşları olabilir. Aynı (yada benzer) iş ortamı, okul ortamı, hobileri nedeni ile buldukları ortak etkinlik alanları gibi bazı aynı (yada benzer) ortak yaşantılar bireyleri birbirlerine yaklaştırmaktadır. Aynı sosyal sınıfın üyesi olmaları da bunda etken olabilir. Gelir düzeyi, çalışma alanı ve eğitim gibi unsurlar da aynı sınıftan

olmalarını sağlayarak onları yakınlaştırmaktadır. Bu durum yeni bir ilişkiye başlamayı kolaylaştırabilir.

Genellikle toplumda görülen, eğitim, sağlık, işletmecilik vb. alanlarda çalışanların birbirleriyle evlenmeleri olmaktadır. Bunun dışında farklı alanlarda çalışanların evlilikleri de görülmektedir. Ancak böyle bir durumda da, bu kişilerin farklı meslekleri birbirlerine aynı yada benzer yakınlıktaki ortamlarda yapmalarından doğan tanışmalar, etkili olabilmektedir.

2.3.3.2. İlişkide Seçim Aşaması

Seçim aşamasında iki önemli etken bulunmaktadır. Bunlardan biri “grup normu”, diğeri “fiziksel cazibe”dir.

Ait olunan grup normları birey tarafından gözetilmektedir. Karşısındaki, söz konusu aitlik içinde bulunduğu grup normlarına ne kadar yakın yada uzaktır? Kişi muhatabının ait olduğu grubun normlarına uygun davranan ve normların dışına çıkmayan birisi olmasını istemektedir. Aksi durumda genellikle çatışma çıkabilmektedir. Normların ortak olması, aradaki yaşantıların tatminkarlığından daha önemli olmaktadır.

Fiziksel cazibe ise, birbirleriyle ortak zaman geçirerek, konuşmak, sohbet etmek, gezmek gibi çeşitli etkinliklerden hoşlanmalarıdır. Birbirini çekici bulan çiftler, bütün zamanlarını birlikte geçirmek ister. Hatta fiziksel olarak uzak olsalar bile, sürekli birbirlerini düşünürler.

Ancak daha önce belirtildiği gibi ilişkide duyulan arzu ilişkinin sürekliliği ve başarısı için yeterli değildir. Bireyler karşılıklı gerçek bir sevgi duygusu içindeyse, ilişki başarıya ulaşabilir. Bunun içinde duygulardan emin olunmalı ve kurgulamaların etkisinde kalınmamalıdır.

2.3.3.3. İlişkiyi Geliştirme Aşaması

Farkında olma ve çekicilik gibi unsurlar ile başlayan ilişkinin sonrasında, belirli duygusal mekanizmalar devreye girmektedir.

Bu aşamada en önemli mekanizmalardan biri, “kendini açma”dır. İki tarafta birbirlerine gizli taraflarını açarlar. Bireyler bu sırada, dürüst ve içten bir şekilde kendilerini karşısındakine açmalı ve özel paylaşımlarda bulunmalıdır.

Sembolik İlişkiler Teorisi ne göre (Özabacı, 2004: 44), bu aşamada bireyler birbirlerine kişisel değer ve tutumlarını açıklarlar. Karşısındakini, aynı zamanda da kendini anlama konusunda bir gelişme kaydederler. Kendini açma sürecinde dört ana unsur yaşanır. Bunlar duyguların paylaşımı, ihtiyaçların paylaşımı, inanç ve tutumların paylaşımı, kendi hakkındaki değerlendirmelerin sevgiliyle paylaşımıdır.

Bu paylaşımda eşler birbirlerinin benzer ve kolay anlaşılabilir taraflarından haberdar olurlar. Birbirlerinin gizli kalmış taraflarını öğrenirler. Kendini açma sürecinde bireyler birbirlerine bağlılıklarını sınarlar. Bağlılık anlamında karşısındakinin, kendi ihtiyaçlarını ne kadar karşılayabileceğini değerlendirirler. Ayrıca, ilişkide gücün kimde olacağına yada bireyin kendi gücünü ilişkide nasıl kullanacağına karar verirler. İlişkide güç dengesi sağlanırsa ilişki gelişerek devam eder.

2.3.3.4. İlişkiyi Devam Ettirme ya da Sonlandırmaya Karar Verme Aşaması

Bu aşama ilişkinin devam edip etmemesine karar verilecek olan son aşamadır. İlişkinin geldiği durum gözden geçirilir. Eğer ilişkinin yürüyemeyeceğine karar verilirse ilişki sonlandırılır. İlişkinin yürümesi için birtakım tedbirler alınarak devam ettirilebilir. İyi giden bir ilişkinin ise, evlilik kararı alınarak n karı koca ilişkisine dönüşmesi sağlanabilir (Lauer ve Laurer, 1997). Bu aşama ise, başka birtakım unsurların da ilişkide yer almasını gerektirecektir.

2.3.4. Sanal Arkadaşlık

TV ve cep telefonu gibi yeni iletişim araçları bireyi her geçen gün daha fazla etkilemektedir. İnternet’in yaygınlaşması da, çok önemli bir etkileşim ve iletişim ortamının oluşmasını sağlamıştır. İnternet’te Chat arkadaşlıkları ve birçok arkadaşlık siteleri sayesinde, sanal iletişimlerle eş seçimi yapılmaktadır.

İnsanlar, sanal ortamda, olmak istedikleri kişiliği yansıtır ve karşı tarafa sadece yazı ya da görüntü yoluyla iletişim kurdukları için, kendilerini olduklarından daha farklı biçimde anlatırlar. Bunun nedeni, Chat anında insanın içindeki düşünce ve duygu obsesyonlarına

(sabit takıntılar) kolaylıkla kendini kaptırmasıdır. Düşünce ile duygu obsesyonu, beynin bir bölgesinin istem dışı yanlış düşünce ve duygu üretmesidir. Böylece, bir erkek bir filmde gördüğü ya da sokakta karşılaştığı bir kadını eşinden daha fazla seviyormuş gibi hissedebilir. İnsanın içindeki bu obsesyonlar, Chatleşme esnasında kontrolden çıkarak kişi o anda aklına gelen her şeyi (gerçekmiş gibi) karşı tarafa aktarır (Tahran, 2006: 102).

Sanal ortamda arzular ile mantık arasındaki denge, arzudan yana bozulmaktadır. Dolayısıyla ciddi bir evlilik için tercih edilmemesi gereken sahte bir ortam oluşturmaktadır. Bu yolla arkadaşlık ve eş seçiminde bulunmanın olumsuzluğu, sanal ortamın sadece tanışmak için kullanılması durumunda ve sonrasında tanışılan kişiyle, sağlıklı gerçek ilişkiler kurmak şartlarına bağlı olarak azaltılabilir.

İnternet'in eş seçimindeki başarıya, sadece tanışmak amaçlı kullanılması, sanaldaki duyguların etkisinde kalınmaması, kişinin kendini saklamaması ve tanışmadan sonra da gerçek arkadaşlık ilişkisi kurulması durumunda, sınırlı da olsa, olumlu etkisi olabilecektir. Önemli olan, aşağıda belirtilen, evlilik öncesi arkadaşlık ilkelerine uyulmasıdır. Bunun ise, sanal ortamda sağlanamayacağı bilinmelidir.

2.3.4. Evlilik Öncesi Arkadaşlık İlkeleri

Türk toplum yapısında evlilik öncesi arkadaşlıklar ve eş seçimi kararına yönelik davranış ve tutumlar, büyük önem taşımaktadır. Bunun en önemli nedeni geleneksel yapıda aile kurumuna verilen ayrıcalıklı değerdir. Normatif yapı, duygusal arkadaşlık yada flört olarak nitelendirilen batı tarzı ilişkiler sistemine uygun bir içerik taşımamaktadır.

Günümüzde hızlı toplumsal değişmeye rağmen namus, iffet, bekaret, cinsellik gibi kavramlara batı kültür ve zihniyetinden çok daha fazla değer atfedilmektedir. Bu değerler sisteminin sonucu olarak, evlilik öncesi arkadaşlık sürecinde dikkate alınması gereken ilkeler, batı toplumlarından farklı niteliklere sahip olacaktır.

Evlilik öncesi arkadaşlıklar batıdan kaynaklanması dolayısıyla genel-geçer ilişkilere ait kuralları barındırmakla birlikte, Türk toplum yapısına ait kuralları da kapsayacaktır. Bu durum dikkate alınarak, birtakım ilkeler kısaca sıralanacak olursa, bunlar:

1. Arkadaşlık ilişkisinin başlangıcında, seçenek sayısı geniş tutulmalıdır.

2. Arkadaşlık ilişkisinin başlangıcında, iki tarafın da hedefi belirgin olmalıdır.
3. Arkadaşlık içten ve samimi olmalı, dürüst davranılmalıdır.
4. İlişkilerde “akıl” ve “duygusallık” dengesi korunmalıdır.
5. Karar vermede acele yada yavaş olunmamalı ortalama süre gözetilmelidir.
6. Eş seçimine kendini tanıyarak başlanılmalı sonra karşıdaki tanınmalıdır.
7. Arkadaşlık evlenme vaadi ile yada cinsel ilişki amaçlı başlatılmamalıdır.
8. Arkadaşlık ilişkileri ölçülü ve saygılı olmalıdır.
9. İdealist değil gerçekçi ve makul olunmalıdır.
10. Arkadaşlık ilişkisinde karşıdakinin aile ve çevresi tanınmalı/ tanışırılmalıdır.
11. Karşıdakinin aile ve çevresi ile sağlıklı ve uyumlu ilişkiler geliştirilmelidir.
12. Kadın ve erkek cinsiyetinin ve duyguların farklılığının bilincinde olunmalıdır.
13. Cinsiyet kültürü bilinci içinde ve normatif değerlerle toplumsal alanda birlikte hareket edilmeli ilişki toplumdan uzak ve gizli yürütülmemelidir..
14. Evlilik kararından önce cinsellik aşaması yaşanmamalı, öncelikle karşılıklı zihinsel etkinlikler paylaşılmalıdır.
15. Toplumsal, siyasi, dini, felsefi vb. alanlarda uyum yada karşılıklı hoşgörülülük aranarak test edilmelidir.

BÖLÜM 3: FLÖRT VE GÖRÜCÜ USULÜ EVLİLİKLERDE PSİKO-SOSYAL ÖZELLİKLERİN ETKİSİ

3.1. Farklı Kültür-Zihniyet Yapısı Bakımından Flört ve Görücü Usulü

Doğu yada Batı, geleneksel yada modern hangi kültürel, sosyal ve normatif değerlere tabi olursa olsun önemli olan, çeşitli evlilik ve evlilik öncesi ilişki biçimleri tercihinde bulunan erkek ve kadının içinde bulunduğu toplumun ve ailenin kimliğinin farkında olmasıdır.

Bireyin bilişsel gelişimi, toplumun norm yapısından etkilenmektedir. Dış dünya ve kavramlaştırmalarla ilgili kategoriler, Kant'ın ifade ettiği gibi, zihin içinde olur ve zihinden ayrıştırılamazlar (Bottomore ve Nisbet, 1990: 581). Bunun yanında, zihnin toplumsal boyutu da bulunur. Kısacası daha öncede değinildiği gibi, zihin kategorileri de toplumun dolayısıyla onun oluşturduğu kültürün etkisiyle biçimlenmektedir.

Kültürün sosyal kalıba girerek ifadesi ise, “dil” ile olmaktadır. Dil ve kültür arasındaki ilişki belirgin bir olgudur. insanın yapısı, toplumun çeşitli tecrübe birikimleriyle geçmişte oluşan kültürün sosyalizasyonu, bugün içine doğduğu ve yaşamakta olduğu çevre ve cemiyyete mensup olma şuuru (Kurtkan, 1993: 141) ile, farklılaşarak belirginleşir.

Evlilik öncesi ilişkilerin nasıl bir ilişki ve iletişim örgüsü taşıması gerektiği bireyin kognitif dünyasında (Arslantürk, 2004: 52) karmaşık bir yapılaşma içindedir. Bu durum gündelik ilişkilerde takınılacak tavır ve tutumları da oldukça etkilemiş bulunmaktadır.

Batı kültür ve zihniyeti Darwin'in “doğal ayıklanma kuramı” ile, bir bakıma geleneğinden gelen doğu kavramlaştırmalarından çok farklı olan bakışını da ortaya koymaktadır. Batıda hala kabul gören evrimci anlayışa göre insan, şu anki durumuna bir evrim sonucunda gelmiştir.

Darwin'e göre bu evrim insana iki seçme davranışı sunmaktadır. Bunlardan biri gücün ve kuvvetin ölçü olduğu, doğal seçimdir. İnsan içinde bulunulan ve değişen şartlara uyum sağlayabilen organizmalar gibi, “güçlü olan hayatta kalır” ilkesine uymak zorundadır. Dolayısıyla “seçim yapmak” da güçlü olanın hakkıdır. Darwin'in

kuramında diğerk seçim ise, seksüel seçimdir. Burada da insan, hemcinsleriyle ve karşı cinsle yarışını kazanmak için rekabet içinde olmak zorundadır (Hendrick, 1993: 967).

Kısacası, seçim yaparken doğunun “hak”, “adalet”, “dayanışma”, “bütünleşme”, “yardımlaşma” gibi kavramsal olgularına karşılık; batınının, “kuvvet”, “güç”, “üstünlük”, “hakim olma”, “rekabet” olguları öne çıkmaktadır. Darwin’in öncülük ettiği evrimci anlayış, erkek ve kadının sosyal biyolojik farklılıklarına göre eş seçme tercihinde buldukları ise, günümüzde kabul gören anlayışlar olarak, eş seçimine yön vermektedir.

Avrupalı ailenin kökleri klasik Yunan ve Roma ile German Kelt kabilelere dek ulaşır. Roma aile hukuku ile German kabileler ise, akrabalığın çift yanlı kabulü ve bireycilik özellikleriyle etkili olmuşlardır. Hıristiyanlığın Avrupa toplumuna hakim olduğu dönemde büyük ölçüde tek başına belirleyici bir din etkisi göstermiştir. Avrupa tarihinde bu üç etken Avrupa ailesinin günümüze taşınmasında en büyük amiller olmuşlardır.

Yunan ve Roma'nın dışında Avrupa'nın ortak özelliği, çift yanlı akrabalık ilişkileridir. Daha geniş akrabalık gruplarının boyutlarını zayıflatan en önemli unsur, vaftiz anne babalığı ritüelini kuran Hıristiyan kilisesi olmuştur (Treggiari, 1991: 426).

Bugün Avrupa büyükanne büyükbaba çiftinin soyuna bağlı akrabalık haline gelmiştir. Akrabalık yakın akrabalarla, yani amca dayı teyze, hala ve onların çocuklarıyla sınırlı haldedir. Türk kültürü ise, geniş aile bağları ile yoğun ilişkiler örgüsü içinde yaşamıştır. Günümüzde Türkiye’de evliliklerin üçte biri, akraba evlilikleri halinde devam etmektedir.

Batıda endüstrileşme ve şehirleşme ile birlikte, mesleki ve teknik uzmanlıklar artmıştır. Bunun sonucu, bireyin karşısına çok fazla sayıda, iş-meslek türleri çıkmıştır. Kırsaldan kente yoğun göç hareketiyle, temel üretim birimi olan geniş aile, daha çok tüketici olan çekirdek aile modeline dönüşmeye başlamıştır. Sosyo-ekonomik değişiklikler bakımından tarımın yerini alan önce proto-endüstrileşme, daha sonra da endüstrileşme ile, aile artık toprağa bağımlı değildi ve sonunda başlı başına bir üretim birimi olmaktan da çıkmış oluyordu.

Bununla birlikte psikolojik ve rehberlik hizmetleri, birçok seçenek karşısındaki bireye, seçme ve karar verme davranışında yardımcı olma işlevi üstlenmiştir. Bireyselleşen batı insanı meslek seçimi ve karar verme özgürlüğünü, evlilik ve aile kurumuna yönelik olarak da göstermektedir.

Aynı şekilde Rönesans ve reform ile birlikte, kilisenin hakimiyetini kaybetmesinin etkisiyle sekülerleşen din anlayışı, büyük ölçüde aile üzerinde denetim ve yönlendirme etkisini kaybetmiş ve endüstri devrimleri ile de iş gücüne katılan kadının özgürlük ve feminizm eksenine girmesiyle birlikte, ailenin çözülmesi tarihin hiçbir devresinde olmadığı kadar hız kazanmıştır.

İkinci dünya savaşı sonrasında 3. endüstri devrimi her yerde köklü değişiklikler manasına geldi. 1960'lardan beri Fransa'da kadının iş gücüne güçlü bir dönüşü yaşanmaktadır. 1986'da kadınların %44.6'sı çalışmaktadır. Bu durum, aile yaşamını pek çok yönden etkileyen bir değişim getirmiştir. Kadının doğum yapma takvimi genellikle iş kariyerine uyumlanır; çalışan kadının yaptığı iş evinin yakınlığı ve çalışma saatlerinin esnekliğiyle belirlenebilir (Goody, 2004: 191).

Genelde bütün Avrupa'da kadınlar sürekli artan bir şekilde çalışarak, mali bakımdan bağımsız bir konum kazanmaya başladılar. Bunun sonucunda kendileri açısından tatmin edici bir ilişkiye ve kocaya bağlı kalmak zorunda değillerdi. Öte yandan çocuk ve evin bakımı ev dışı çalışma ile çelişkiler doğuruyordu. Dolayısıyla çocuksuz ailelerden oluşan bir toplumsal yapı ortaya çıkmaktaydı. Bunun yanında kadının aldığı ücret sürekli erkeğin gerisindeydi ve onlar kadar iş güvenceleri de yoktu.

Kadınların orta ve yüksek öğrenimlerine verilen değer artması kadın hareketinin katkıları, ev işlerine yardımcı mekanik araçların ortaya çıkışı, bunları ve gittikçe artan diğer tüketim maddelerine hizmet ve eğlence imkanlarını elde etmek için ortaya çıkan para kazanma gerekliliği ve nihayet evliliğin sağladığı güvencelerin azalması sayesinde, "çalışan kadın" bir norm halini alır.

Gittikçe yükselen çalışan kadınla birlikte artan boşanma oranı, "yalnız anne" ve evli olmayan çift sayısını da yükseltmektedir. Bunun altında yatan önemli sebep, ayrı bir gelire sahip kadının, her türlü beraberliğinde daha bağımsız yapı kazanmaya başlamasıdır. İngiltere'de çocuğunu tek başına yetiştiren anne sayısı 1971'de 90 bin

iken 20 yıl sonra bu sayı 430 bine çıkmıştır aynı dönemde yalnız annelerden oluşan aileler söz konusu olduğunda boşanma, 120 binden 420 bine çıkar (Goody, 2004: 193).

Önceki dönemlerde yeniden evlenmeye kötü gözle bakılırken, artık yalnız anneye kötü gözle bakılmaya başlanmış baba tarafından ise, velayeti alınmaya başlamıştır. Önceleri boşanan kadının ayakta durabilmesi, yeni bir eş bulmasına bağlıken sonraları yarım gün de olsa, çalışabilmesine, önceki eşten, akrabadan yada devletten alınan gelir desteğine bağlı olur hale gelmiştir. Bu da, sözünü ettiğimiz özgürleşen kadının, kolayca boşanabilmesini sağlayan Avrupa ve Amerika toplumuna olumsuz bir yapı kazandırmıştır.

Günümüzde, eğer yarım zamanlı çalışmalar da hesaba katılırsa, Kuzey Avrupa'da çalışan kadınlar iş gücünün çoğunluğunu oluşturmaktadır. 1950'lerde İngiltere'de kadınların %10-15'i çalışmaktaydı; 1991'de hemen hemen 3'de ikisi yarım zamanlı olmak üzere çoğu kadın çalışmaktadır (Goody, 2004: 193).

Bugün gelinen noktada evli bir kadın, sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamak için değil eşinin ve varsa çocuğunun sürekli artan geçim ve hayat standardını koruyarak devam ettirebilmek için devamlı çalışmak zorundadır.

Batı ve doğu kültürünün farklılığını belirten, çeşitli olgulara ait kelime ve kavramlar bulunmaktadır. Duygusal alanda sevgi ve aşk gibi sözcüklerin anlamları ve kapsamı, mevcut kültürel yapının içeriğini belirtmektedir. Sevgi ve aşkın doğu kültürü ile batıdaki içerik kapsamı aynı düzeyde değildir.

Batı kültüründe arzuyu temsil eden tutku, coşku dolu aşklara karşılık doğu kültüründe, daha kapsamlı bütünsel, özverili sevgi anlayışı bulunmaktadır. Batı dillerinde aşk ile sevgi duygularının birbirine bitişik anlamsal bağlamlarda ortaya çıkması aslında aşktan ayrı özgün bir sevgi anlayışının yerleşmediğine işarettir. Batı dilinde akrabalık ile aile kavramlarının doğuya göre sınırlı kalışı ayrı ve farklı bir sosyokültürel düzeye sahip olunuşunu göstermektedir.

Avrupa çocukluğu, karı koca arasında yada ebeveyn ile çocuk arasındaki duygusal ilişkiyi ve sevgiyi keşfetmemiş (Goody, 2004), Avrupa'nın kültür ve zihniyeti kullandığı dilin içeriğinde aşk ve sevgi sözcüklerini ayrıştırarak ve farklılığını belirtecek bir anlam dünyası zenginliğini barındırmaktan uzak kalmıştır. Bunun karşılık

Türk kültürü bu yönleriyle daha zengin duygu kavramlaştırmalarına sahip olmuştur. Bu durum, en güzel ifadesini kullanılan dilde bulmaktadır.

Fromm'un belirttiği gibi, eski Çin toplumlarına kadar uzanan görücü usulü evlilik biçimi, doğu toplumlarına özgü bir geleneksel yapının ürünü; cinsel özgürlük ve seçme özgürlüğü hakkı veren flört ve duygusal arkadaşlıklar ise batı toplumsal yapısının bir sonucudur.

Geleneksel Türk toplum yapısında "sevgi" duygusu, evlilikle birlikte gelişmektedir. Geleneksel toplumdaki, "evlilikte keramet vardır" anlayışı doğu kültürü motifini yansıtır. Diğer tarafta, batı toplumu "hayatımın erkeğini arıyorum" sözü ile evlilik öncesi özgür seçme kararını ve iki karşı cins arasında özgür cinsel ilişkinin de bulunduğu, özgür arkadaşlık ilişkisinin mutluluğa götürdüğü inancındadır.

Kadın ve erkeklerin evlilik öncesinde (çocuk doğumlarından önce) çalışmaya başlamaları ve kendi hanelerini kurmak için birikim yapmaları (kendi çeyizlerini hazırlamaları) doğaldı. Geç yaşlarda evlilik de modernleşmeyle bağlantılı bazı özelliklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Goody'e göre (2004: 77) bunlar; Daha az ebeveyn, büyükanne-büyükbaba, daha az sayıda büyük hane birimi, eş seçiminde daha fazla seçenek, anne-babalık ve çocuk bakımı konusunda daha fazla tecrübe kazanmaları olmuştur.

Doğuda ve Türk toplumunda, akrabalık geniş akrabalık gruplarının yoğun ilişkiler örgüsü içindeyken batı, dar kapsamlı ilişkiler ve bağlar ile sınırlı kalmıştır. Günümüzde Türkiye'de evliliklerin üçte biri, akraba evlilikleridir. Bugün Avrupa büyükanne büyükbaba çiftinin soyuna bağlı akrabalık haline gelmiştir. Akrabalık yakın akrabalarla, sınırlı haldedir.

Kültür ve zihniyet yapısında doğunun "hak", "adalet", "dayanışma", "bütünleşme", "yardımlaşma" gibi kavramsal olgularına karşılık; batınının, "kuvvet", "güç", "üstünlük", "hakim olma", "rekabet" olguları öne çıkmaktadır.

Bunun sonucunda bugün batıda oluşan toplumsal yapı; "çalışan kadın", "özgür kadın", "yalnız anne", "çocuksuz aile", "tek ebeveyn ailesi", "seçme özgürlüğü", "boşanmanın doğallığı", "özgür cinsel tercih", "homoseksüellik", "lezbiyenlik" vb. birçok yeni norm ve olgular üretmiştir. Bekaretin değersizliği, hayatının kadını/erkeğini aramak gibi

anlayışlar, evlilik öncesi ve sonrasını yönlendiren temel saiklerdir. Bunların karşılığında, boşanmaların hızlı artışıyla birlikte aile hızla çözülmektedir.

Türk toplum yapısında geçerli olan; “evinin kadını”, “yuvanın direği”, “anne şefkati”, “fedakar kadın”, “çok çocuklu aile”, “bütünlükçü aile”, “dayanışmacı aile”, “paylaşım”, “yardımlaşma”, “boşanmanın nadirliği”, “evlilik içi cinsellik”, “meşru cinsellik” vb. birçok eski norm ve olgular, kendini korumaktadır. Bekaret değerlidir. Aile kurarken amaç, tek yastıkta kocamaktır. Kadının sadakatsizliği ve ihanet yaygın değildir. Batının hazcılığının ve bireyciliğinin sonucu olan “çocuksuz aile”, Türk toplumunda aile problemi olarak algılanır. Hatta çocuk sahibi olmak için yeni evlilikler yapılır. Hızlı toplumsal değişmeye rağmen, boşanma nadir olaylardan görülür.

Görüldüğü gibi, ayrı kültür ve zihniyetler olarak doğu ve batı arasındaki farklar, hala sürmektedirler. Eğer iki kültürü ayırt eden farklar yok edilirse, değişmeye karşı gösterilecek direnç olmayacağı gibi, kültür de kimliğini kaybedecektir (Turhan, 1969: 324).

Sonuç olarak batı temel kültür ve zihniyeti birçok etken unsurla birlikte oluşan hızlı değişim sonucu, Türk toplumsal yapısından farklı bir evlilik ve aile yapısı ortaya çıkarmaktadır. Batının zihniyet yapısına bağlı olarak oluşan, “karar verme” ve “seçme” özgürlüğü, evlilik öncesi özgür cinsel ilişkiye kadar varan flört olgusunu ortaya çıkartırken; Doğu anlayışı ve Türk toplumunda hakim olan, geleneksel dayanışmacı ve bütünleşmeci temel zihniyet yapısı, karşı cins arkadaşlık ilişkisi yerine, daha başından belirlenen “evlilik amaçlı” aile kurmaya dönük bir ilişki biçimiyle, “görücülük” olgusunu ortaya koymaktadır.

Farklı Kültür-Zihniyet Yapısı Bakımından Ulaşılan Sonuçlar

Kültür ve zihniyet yapısı bakımından, flört ve görücülük usulüyle ilgili gelinen durumu özetlemek ve birtakım sonuçlar çıkartmak gerekirse, aşağıdaki tespitler öne çıkarılabilir:

Kültür ve zihniyet yapısında doğunun “hak”, “adalet”, “dayanışma”, “bütünleşme”, “yardımlaşma” gibi kavramsal olgularına karşılık; batınının, “kuvvet”, “güç”, “üstünlük”, “hakim olma”, “rekabet” olguları öne çıkmaktadır.

Doğu ile batının farklı kültür ve zihniyet yapısına bağlı olarak, günümüzün doğu ve batı toplumları birbirlerine karşıt birçok, yeni norm ve olgular ortaya çıkarmışlardır. Örnek olarak, bugünün batı toplumunda “çalışan kadın” normuna karşılık; bugünün Türk toplumunda “evinin kadını” norm olarak daha öne çıkmış durumdadır.

Reform ve Rönesans’tan sonra çalışan kadının, özgürlük ve feminizm eksenine girmesiyle birlikte, ailenin çözülmesi tarihin hiçbir devresinde olmadığı kadar hız kazanmıştır.

3. endüstri devrimiyle kadının iş gücüne güçlü bir dönüşü yaşanmış ve bu durum aile yaşamını çok fazla etkilemiştir.

Kırsaldan kente yoğun göç hareketiyle, temel üretim birimi olan geniş aile, daha çok tüketici olan çekirdek aile modeline dönüşmeye başlamıştır.

Batıda endüstrileşme ve şehirleşme ile birlikte, mesleki ve teknik uzmanlıklar artmıştır. Bunun sonucu, bireyin karşısına çok fazla sayıda, iş-meslek türleri çıkmıştır.

Hızlı toplumsal değişme ile birlikte gelişen psikoloji ve sosyal bilimler, “seçme” ve “karar verme” kavramlarını ortaya çıkarmıştır.

Batıda iş gücüne katılan kadının çok fazla artmasıyla, “çalışan kadın” bir norm halini almıştır.

Kadının doğum yapma takvimi genellikle iş kariyerine uyumlanır durumdadır.

Bireyselleşen batı insanı meslek seçimi ve karar verme özgürlüğünü, evlilik ve aile kurumuna yönelik olarak da göstermektedir.

Türk toplumunda, akrabalık geniş akrabalık gruplarının yoğun ilişkiler örgüsü içindeyken batı, dar kapsamlı ilişkiler ve bağlar ile sınırlı kalmıştır.

Avrupa kültürü, çocukluğu, karı koca arasında yada ebeveyn ile çocuk arasındaki sevgiyi keşfetmemiş; buna karşılık Türk kültüründe geniş sevgi anlayışı görülür.

Geleneksel Türk toplum yapısında “sevgi” duygusu, evlilikle birlikte gelişmektedir. Evlilikte keramet vardır anlayışı yerleşiktir.

Batı toplumu "hayatımın erkeğini arıyorum" anlayışı ile evlilik öncesi özgür seçimiyle arkadaşlık ilişkisine yönelir.

Batıda boşanmaların yüksek oranı sayesinde, “yalnız anne” ve “tek ebeveynli aile” olgusu yaygınlaşarak, norm halini almıştır.

Batı kültür ve zihniyeti, flörtü üretirken Türkiye geleneğinde, görücü usulü daha yaygındır.

Batı ve doğu kültürü kaynaklı, iki farklı evlilik öncesi ilişki biçimi olan, flört ve görücü usulü, kendi olgusal durumu ve kendi dinamikleri ile ele alınmalıdır. Bireyin gelişim süreci, cinsiyet farklılığı, psiko-sosyolojik, arkadaşlık ilişkileri, evliliğe etkisi bakımlarından incelenecektir. İki ayrı evlilik öncesi ilişki tarzı, iki ayrı olgu olarak, çeşitli yönleriyle ortaya konmuş olacaktır.

3.2. Gelişim Süreci Bakımından Flört ve Görücü usulü

Gelişim süreci incelemenin başında ele alınmıştı. Gelişim süreci genel olarak, bireyin sahip olduğu biyolojik, çevre ve etkileşim süreci özelliklerinden etkilenir. Çevrenin etkisi ekonomik düzey, okul durumu ve aile yaşantısı özellikleriyle bireyi doğumundan başlayarak, ergenlik ve gençlik aşamasına kadar, biçimlendirmektedir.

Bireyin bu süreç içerisinde bulunduğu ekonomik düzeyi ve okulda soyut düşüncüyü kazanabilmesi önemlidir. Ayrıca aile içindeki yaşantısı ve yetişme tarzı kişiyi, doğrudan biçimlendirebilecek niteliktedir. Ailenin ve ebeveynin çocukla ilişkisi bilinçli yada baskıcı otorite kurması ile sınırsız hoşgörü ortamı sağlamasına göre, olumlu yada olumsuz sonuçlara yol açacaktır.

Günümüzde ailenin işlevleri azalmakla birlikte, bu işlevleri paylaştığı okul gibi kurumlara karşılık yine de birey üzerinde en etkili olabilen kurumdur. Sıcak, samimi, informal ilişkilerin kurulduğu ailede bireyin destekleyici ailede yetişmesi baskıcı yada sınırsız hoşgörülü ailede yetişmesi arasında birçok farklılıklar bulunacaktır. Bu ise sürekli hayat başarısı ve okul başarısını etkileyeceği gibi, önce ergenlik sonra da gençlik dönemlerinde kişinin arkadaşlık ilişkilerine de yansıtacaktır.

Biyolojik yapı ile çevrenin sürekli etkileşim içinde olduğunun kabulü, etkileşim süreçlerinin incelenmesini gerektirir. Çünkü, etkileşim süreçleri etkileşimin yönünü ve

düzeyini belirlemektedir. Etkileşim süreci ise en çok anne-çocuk arasındaki ilişkiyle biçimlenmektedir.

Birey, etkileşim süreci içinde bedensel, bilişsel ve sosyal-duygusal olarak, farklı üç yönüyle gelişmektedir. Gelişme bu yönleriyle, ergenlik dönemi sonuna kadar, hızlı bir şekilde devam ederek tamamlanırken, gençlik döneminde artık eksik birtakım yönlerin tamamlanması gerekebilmektedir.

Ergenlik döneminin karakteristik özelliği kişinin, benlik kimliğini oluşturarak tamamlayabilmesi ile birlikte, girdiği arkadaşlık ilişkileridir. Bireyin benlik bilinci, kişinin çevresi tarafından nasıl algılandığını fark etmesiyle başlar ve gelişir. Ergen ve sonrasında genç, kendine has bir benlik oluşturarak arkadaşlık ilişkilerine başlayacak ve tamamlayarak oturtacağı, bir sürecin içindedir.

Ergen ebeveyn ile çatışma içine girerek, kendi kimliklerini olgunlaştırabilecekleri ve aynı dünyanın insanı olduklarını düşündükleri, arkadaşlıklara yönelmektedirler. Gençlik döneminde ise, en temel sorun, gencin toplumun kendine yakıştırdığı benlik tasavvuru ile gerçek benlik arasındaki uyumsuzluktur. Bu farklılıktan dolayı genç büyük bir kaygı yaşar.

Değişme ihtiyacı gençliğin canlılığının doğal bir parçasıdır. Gençlik döneminde birey dayanışmaya önem verir. Küçük yada büyük bir yada birkaç gruba üye olarak, kendini daha çok, “karşıt kültür” içerikli gruplarla özdeşleştirerek, “kendini gerçekleştirme” çabasında olmaktadır.

Türk gençliği 1980 sonrasında politize olmuş, bunun sonucunda daha çok, arkadaşlık grupları ile bireysel kimliklerini tamamlama çabası içerisinde girmişlerdir. Gençlik bu aşamada, sosyal ve siyasi fikirlerle oluşan arkadaşlık gruplarıyla ilgili etkinliklerden daha çok, duygusal türden karşıt cins na yönelmektedir. Bu durum ayrıca başka araştırmalarda ele alınması gereken bir önem taşımaktadır.

Ergenliğin ilerleyen dönemlerinde önce, aynı cinsiyetle başlayan arkadaşlıklar, sonra aynı cinsiyetten grup na dönüşmektedir. Daha ileri dönemlerde aynı cinsiyetten oluşan iki karşı cins grubunun devamında, farklı cinsiyetlerden oluşan çiftlerin aynı grubu oluşturdukları görülür. Gençlik dönemine doğru ise, kız ve erkek cinsinden oluşan çiftlerin, kendi aralarında yakınlaşarak grupla bağlarının zayıfladığı görülmüştür.

Ergen dönemde hemcinslerle olan ve cinsellikle ilişkisi olmayan daha içten, paylaşımcı ve derinlikli ilişkiler ön plandadır. Gençlik döneminde cinsel gelişim de önemli bir aşamadan geçer. Ergenlik döneminin mastürbasyon ve (saf) cinsel düşlerle sınırlanan etkinliklerinin yerini gerçek cinsel yakınlık alır.

Ergenlik dönemi, 12 ve 18 yaşları arasındadır. Ancak kızlar erkeklerden iki sene önce olgunlaşır. Bu dönem olgunluğu sadece yaşa bağlı değildir. Yaş aralığı bakımından ergen dönemi geçirdiği halde, gelişim olgunluğu bakımından ergenliğini tamamlayamamış kişiler vardır. Olması gereken, cinsiyet farkındalığına varabilmiş bir bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim aşamasına ulaşabilmiş bir kişiliktir.

Flört, etkileşim süreci içerisinde bütün gelişim aşamalarını tamamlayarak, ergenlik dönemini tamamlamış bireyin yaşadığı bir duygusal arkadaşlık biçimidir. Gençlik döneminde yoğun olarak bu tür arkadaşlıklar yaşanmaktadır.

Bireyin doğal gelişimi sonucu, gençlik dönemine ait olan flört nın, ergenlik döneminde yada öncesinde yaşanacak olması gelişim yönüyle sorunlara yol açacaktır. Gençlik dönemi öncesinde yapılması gereken, o dönemlerin doğal özelliklerinin yaşanabilmesidir.

Bu dönemde ise, aile ve okul önde gelmektedir. Destekleyici aile ve öğrenim imkanları yeterli olacak okul, bireyi sonraki gelişim dönemlerine daha olumlu hazırlayacaktır. Flört öncesi gelişim döneminde bireye hem aile ve okul hem de sağlık kuruluşları ile olumlu, cinsiyet kültürü eğitimi verilmelidir. Eğitimin sağlıklı olması için bu kurumlar işbirliği içerisinde çalışmaları gerekir. Bu eğitim, cinsiyet doğaları ve farklılıkları konusunda tıbbi bilgilenmeyle birlikte, insani ve toplumsal normları kapsmalıdır.

Görücü usulde ise, beşik kertmesi türünden uygulamalar, bireyin doğal gelişim sürecine uygun olmamaktadır. Görücülükte ergenlik aşamasını tamamlayamamış bireylere evlilik amacıyla yaklaşılmamalıdır. Aile ve akrabalar, oğulları ve kızlarına, herhangi bir yönlendirme yada baskıda bulunmamalıdır. Çünkü ergenlik dönemini tamamlayamamış bireyler, duygusal alanda büyük bir karışıklık içinde bulunmaktadırlar. Mantıksal öğeler bakımından da tamamlanmamış bilişsel gelişimleri, kendine uygun eşi seçecek ve evlilik kararı verecek yeterlilikte değillerdir.

Gelişim Süreci Bakımından Ulaşılan Sonuçlar

Bireyin gelişim süreci bakımından, flört ve görücülük usulüyle ilgili gelinen durumu özetlemek ve birtakım sonuçlar çıkartmak gerekirse, şu bilgiler öne çıkarılabilir:

Yaş aralığı (12-18) bakımından ergen dönemi geçirdiği halde, gelişim olgunluğu bakımından ergenliğini tamamlayamamış kişiler vardır. Ergenlik sadece yaşa değil, olgunlaşmaya da bağlıdır.

Ergenlik döneminde ve öncesinde bireyin sağlıklı yetişmesi, aile, okul ve sağlık kurumlarının işbirliği yapmasına bağlıdır.

Ergenlik döneminde ve öncesinde bireyin, sağlıklı bir cinsiyet kültürü eğitimi alması gerekmektedir.

Bireyin gelişim süreci bakımından, flört ve görücü usulü ilişkisinin başlangıcı önemlidir.

Her iki ilişki türü de ergenlik döneminin tamamlanmasıyla birlikte başlamalıdır. Flört ve görücü usulü ilişkisi, gençlik dönemi ile birlikte başlatılabilir.

Ergen dönemde, sağlıklı benlik oluşumu ve arkadaşlık ilişkilerinde, gençlik döneminde; sağlıklı eş seçimi ilişkilerinde aile ve toplum olumlu ve destekleyici bir tutum takınmalıdır.

Günümüzde ergenlik ve gençlik dönemi bunalım devreleri 22 hatta 25 yaşına kadar sürmektedir.

Evlilik amacıyla eş seçimi, gelişim sürecinin tam olarak tamamlanmasından sonra yapılmalıdır. Evlilik yaşı en erken, erkekler için 25 kadınlar için 23 olmalıdır.

Kadın cinsi erkeklerden 2 yıl önce olgunlaşmaktadır.

Evliliklerde genellikle, kadının yaşı erkeğinkinden küçük olmalıdır.

3.3. Cinsiyet Farklılıkları Bakımından Flört ve Görücü Usulü

Flört ve görücü usulünde, bireyin cinsiyeti dolayısıyla sahip olduğu özellikler önem kazanmaktadır. Olgun yetişkin bireyler olarak kadın ve erkeğin yapısı birtakım farklılıklar barındırmaktadır.

Geleneksel erkek ve kadın rollerindeki farklılık, duygusal ilişkilere yaklaşımlarında da farklılık oluşturmaktadır. Geleneksel toplumlarda geçerli norm ve kurallara göre erkek ve kadın cinsiyetine yönelik farklı şekillerde belirlenmiş beklentilere göre roller oluşur.

Kadın rolünden beklentiler, erkeklere göre kadınların ilişkilerinde daha duygusal ve hassas olarak anlayışlı, hoşgörülü ve becerikli olması yönündedir. Erkekler ise daha önemli yönetim işleriyle ilgilendiklerinden onların duygusal, ince ve hassas olmaları düşünülemez.

Evrimsel yaklaşıma göre, erkek fiziksel olarak çekici, sağlıklı ve bakire kızlarla evlenmek isterken; kadınlar ise, ekonomik bakımdan güçlü, zeki, olgun, eğitilmiş, sağlıklı erkekler istemektedir (Buss, 1994).

Toplumsal yapı yaklaşımında, erkekler “kaynak sağlayıcı”, kadınlar da “yuva yapıcı” roller üstlenirler. Genelde bekaret, iyi yemek yapma, ev ve çocuk isteği gibi özellikler ön plandadır. Erkekler fiziksel çekiciliğe ve iyi yemek yapmaya daha çok; Kadınlar eğitim düzeyi, duygusal istikrar, toplumsal statü, zeka ve eğitim düzeyine daha çok önem vermektedirler (Eagly ve Wood, 1999: 413).

Kadınların erkeklere oranla, eşlerinden ayrı sırdaş arkadaşlıklar kurmaktadır. Batıda yapılan bir araştırmada ise, bu farklılıkları ortaya çıkmıştır (Tschann, 1988: 82). Kadınların daha duygusal olduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıntıya önem veren kadının anlatacağı da çok olmaktadır. Kadınlar, hemcinslerinden bir akraba ve arkadaşını sırdaş edinmektedirler.

Bu sonuç, genelde kadınların ilişki üzerine daha fazla düşündükleri ve evliliği önemsedikleri ile birlikte yorumlandığında, kadınların daha sonuç almaya yatkın oldukları ve yürümeyeceği anlaşılan ilişkiyi bitirdikleri yada baştan başlatmadıkları söylenebilir.

Evlilik öncesi arkadaşlıklarda iki cinsiyet bakımından ortaya çıkan tutum, ilişkileri erkek başlatmakta kadın ilişkiyi kabullenmişse, sürecin seyrinde etkin ve yapıcı rol alarak, adeta ilişkinin sigortası olmaktadır. Ancak baştan kadının onaylamadığı bir ilişki genelde başlatılmamaktadır.

Kadın ve erkek arasındaki ilişkilerde, ergenlikten beri ortaya çıkan belirgin bir yapı farkı vardır. Erkek önce arzulayan sonra duygulanan bir varlıktır. Kadın ise önce duygulanan sonra arzulayan bir varlıktır. "Kadın erkek ilişkilerinde erkek aşk verir, cinsellik ister; kadın da cinsellik verir, aşk ve sevgi ister" (Tarhan, 2006: 14).

Kadın, ince, meraklı, gösterişçi, ayrıntıcı, şefkatli, daha sabırlı, duygulu, hassas ve kırılganlığı ile erkekten farklı özelliktedir. Erkekse daha akılcı, daha gerçekçi, mantıklı, gösterişsiz, genellemeci, sade, daha yüzeysel ve arzulayan bir varlıktır. İki cins arasındaki ilişkide kadın, sevgi ve paylaşım ister cinsellik verir; erkek ise, cinsellik ister sevgi verir. Erkekler genelde daha dışa dönük ve otoriter, kadınlar; daha içe dönük ve tabi olan özelliktedir.

Türkiye’de Bacanlı’nın araştırmasıyla, toplumsal yapı kuramı ve evrimci psikolojinin eş seçimi davranışı çerçevesinde hipotezleri test edilmiştir. Bazı özelliklerin evrimci psikoloji, bazı özelliklerin ise toplumsal yapı kuramı tarafından daha iyi açıklanabildiği görülmektedir.

Erkeklerin önemsedikleri özelliklerin geleneksel kültüre, kızların önemsedikleri özelliklerin modern kültüre uygun olması, erkeklerin varolan düzeni koruma çabalarının ve kadınların varolan ataerkil toplumsal düzen tarafından sömürülmeye karşı direnmelerinin bir göstergesi olarak ortaya çıktığı söylenmektedir (Bacanlı, 2002: 202).

Araştırmanın, Ankara ve Konya’da okuyan üniversite öğrencileri üzerinde yapıldığı düşünülürse, evlilik öncesi ilişkilerle ilgili bir sonuç çıkarılabilir. Ülkemizde flört nın en yaygın olduğu yer üniversitelerdir. değişik birçok nedenden ötürü öğrenciler, çoğunlukla başka şehirlerde öğrenim görmektedirler.

Dolayısıyla öğrenciler, toplumsal normatif yapıdan adeta soyutlanmış bir ortamda, flört etme imkanı bulmaktadırlar. Bu yüzden araştırmadaki sonuçlar daha çok flört yönünden önem taşımaktadırlar.

Yukarıda belirtilenlerin yanında çıkarılabilecek başka bir sonuç da, evrimci yaklaşımının ileri sürdüğü farklılıklar, daha çok flört tercihlerinde rol oynarken; Toplumsalcı yapı farklılıkları, daha çok görücü usul tercihlerinde rol oynamaktadır.

Çıkarılacak bir başka sonuç, toplumun eğitim düzeyi yükseldikçe ve flört uygulaması yaygınlaştıkça, evrimci yaklaşımın ileri sürdüğü cinsiyet farklılıklarına, verilen önem daha fazla artarken; geleneksel toplumsal yapıdan doğan cinsiyet farklılıkları ise azalacaktır.

Bu durum ise, geleneksel görücü usulünün etkisinin, flört na göre azalmasını ve toplumsal yapıda hakim ilişki biçimi olma özelliğinin giderek azalacağını göstermektedir. Ancak buna karşılık, içeriği değişerek, aile ve akrabalık ilişkileri örgüsünde etkisinin de azalmasına rağmen, toplumda en çok tercih edilen evlilik öncesi ilişki biçimi görücü usulüdür.

Cinsiyet Farklılıkları Bakımından Ulaşılan Sonuçlar

Kadın-erkek cinsiyet farklılığı bakımından, flört ve görücülük usulüyle ilgili şu hususlar vurgulanabilir:

Erkek ve kadının cinsiyetleri bakımından aralarında birtakım farklar bulunmaktadır.

Erkek önce arzulayan sonra duygulanan; Kadın önce duygulanan sonra arzulayan bir varlıktır.

Erkekler genelde ilişkiyi başlatan, kadın cinsi devam ettiren özellikte ortaya çıkmaktadır.

Genelde kadınlar evlilik üzerine daha çok düşünmekte ve daha fazla ciddiye almaktadırlar.

Geleneksel toplumlarda, cinsiyet rollerindeki farklılık geleneksel tutumun sonucudur.

Evrimci yaklaşımda, erkek fiziksel olarak çekici, sağlıklı ve bakire kızlarla evlenmek isterken; kadınlar ise, ekonomik bakımdan güçlü, zeki, olgun, eğitilmiş, sağlıklı erkekler istemektedir.

Toplumsalcı kuramda, erkek fiziksel çekiciliğe ve iyi yemek yapmaya daha çok; Kadın zeka, duygusal istikrar, toplumsal statü ve eğitim düzeyine daha çok önem vermektedirler.

Evrimci yaklaşımının ileri sürdüğü farklılıklar, daha çok flört tercihlerinde rol oynarken; Toplumsal yapı farklılıkları, daha çok görücü usul tercihlerinde rol oynamaktadır.

Toplumda eğitim düzeyi yükseldikçe, flört uygulaması yaygınlaşmaktadır. Bunun sonucunda ise, geleneksel toplumsal yapıdan doğan cinsiyet farklılıkları azalacaktır.

Eğitim düzeyi yükseldikçe, geleneksel yapıdaki görücü usulü etkisi de, azalmaktadır.

Buna karşılık, etkisinin azalmasına rağmen, halen toplumda en çok tercih edilen evlilik öncesi ilişki biçimi görücü usulüdür.

3.4. Psiko-Sosyal Bakımdan Flört ve Görücü Usulü

Yaygın kanaate göre, toplumsal yapılarda görülen aile yapıları, geniş, çekirdek ve ikisi arasında kalan geçiş ailesi şeklinde tipleştirilmektedir. Batı toplumları büyük çoğunlukla çekirdek aile özelliği gösterirken, Türk toplumunda da, çekirdek aile yapısı yaygın durumdadır. Bununla birlikte çekirdek aileler, kırsaldan şehre yoğun göç hareketi ve hızlı toplumsal değişme nedeniyle, geçiş ailesi özellikleri de göstermektedir.

Ancak Türk Ailesi'nin kendine has toplumsal yapısında ailenin, hala etkin dayanışmacı-yardımlaşmacı işlevler üstlenmesi düşünüldüğünde, bütünlükçü yada bütünleşmeci aile tipi olarak, işlevselliği öne çıkan bir tipleştirme yapılmalıdır.

Çünkü Türkiye'de çekirdek aile yapısı, batı ülkelerinden farklıdır. Türk toplumunda akrabalar arası bağ, ilişki ve yakınlık kopmamakta aksine varlığını devam ettirmektedir (DPT, 1989). Bu yapı aynı zamanda, geleneksel görücü usulünün devamını da sağlamaktadır.

Aile müessesesi içinde fert bazı davranış şekillerini ve toplumla ilgili temel normları kazanır (Erkal, 1994: 72). Sosyalleşme süreci ile çocuğu topluma kazandıran ailedeki yetiştirme tarzı ve ilişki biçimi, psiko-sosyolojik açıdan önemlidir. Çünkü bireyin çocukluğundan beri aldığı bütün etkiler, onun psikolojik ve sosyal yapısını şekillendirmektedir.

Baskıcı ve ilgisiz aile modelinde gelişimini tamamlayan birey ile normal yada destekleyici aile modelinde yetişen bireyin, benlik ve kimlik yapısı çok farklı olacaktır.

Bireyin, ergenlik döneminde yoğun arkadaşlık ilişkileri kurmaya başlamasıyla birlikte, oluşan farklılık daha da önem kazanacaktır.

Evlilik öncesi aşamasına gelen genç kadın ve erkek, baskıcı ve ilgisiz ailede yetişmişse örneğin, kadın ya aşırı itaatkar yada sorumsuz; erkek ise, ya otoriter yada mükemmeliyetçi özellikler gösterebilecektir. Evlilik öncesinde anlaşmalar bile, ya gerçek özbenliğini bulamamış bireyler olarak, mutsuz bir şekilde aile hayatına devam etmelerini; yada yetişme tarzı ve toplumsal beklentilerin etkisiyle oluşan, kendisi olmadığının farkına vararak kısa sürede boşanmaya yönelebilecektir.

Olumsuz yetişme tarzı ve toplumsal beklentilerin birey üzerinde fazlaca etki göstermesiyle birlikte, bireyler sağlıklı gerçek kişiliklerini karşısındakine gösteremeyeceklerdir. Sonuç olarak da, evlilik öncesi ilişki ister flört , isterse görücü usulü olsun, bireyler kendi farkındalıklarını sağlayamayacaktır. Dolayısıyla aile ve toplum yapısı, evlilik öncesi her iki ilişki biçimi için önemli olmaktadır.

Türkiye gibi geleneksel toplumlarda davranışların çoğu, diğer insanların beklentilerini karşılamak için yapılır. Kişiler alışlagelmiş, onaylanacağı önceden belirlenmiş kurallara uygun kararlar alabilirler (Gençtan, 1988b: 19).

Geleneksel Türk toplumunda, kadın şefkatli evcimen bir anne rolünde, erkek ailenin geçimini sağlayan koruyucu ve güçlü bir baba rolünde olmak durumundadır. Birbirine karşı, kadın ve erkek cinsiyetinde doğal eş rolü genellikle anne baba rollerinden sonra gelebilir. Geleneksel Türk toplumundaki rol beklentileri sonucu mutlu etme davranışı, eşe yönelik değil, çocuk ve aileye yönelik gerçekleşmektedir. Bu durumsa, eşlerin tam olarak ilişkide tatmin yaşamalarını engellemektedir.

Anne baba rolü öncelikleri, evlilik öncesi ilişkilerdeki rol beklentileri olarak da ortaya çıkmaktadır. Toplumda geçerli olan görücülük usulü, bu rolleri talep etmektedir. Görücülükteki söz kesme, nişan, nikah ve düğün aşamalarında, evlilik adayı gençlerin bu rol beklentilerine uyum sağlaması gerekmektedir. flört ile aralarında anlaşmış çiftler de son aşamada da olsa, toplumsal beklenti onayını almakla görevlidirler.

Geleneksel erkek ve kadın rollerindeki farklılık, duygusal ilişkilere yaklaşımlarında da farklılık oluşturmaktadır. Geleneksel toplumlarda geçerli norm ve kurallara göre erkek ve kadın cinsiyetine yönelik farklı şekillerde belirlenmiş beklentilere göre roller oluşur.

Duygusal alanda oluşan kadın rolünden beklentiler, erkeklere göre kadınların ilişkilerinde daha duygusal ve hassas olarak anlayışlı, hoşgörülü ve becerikli olması yönündedir. Erkekler ise daha önemli yönetim işleriyle ilgilendiklerinden onların duygusal, ince ve hassas olmaları düşünülemez.

Duygusal alanda sadece arzu duyularak yapılan evlilik ve evlilik öncesi ilişkiler, ailenin devamına yetmeyecektir. Gerçek sevgi duygusu ortaya çıkmamış olan ilişkiler genelde başarısızlıkla sonuçlanacaktır. Arzu duygusuyla gerçekleşen ilişkiler daha çok, cinsel ilişki düzeyinde kalmaktadır.

Günümüzde gencin kendi hayal dünyası sandığı kurgulama dünyası da arzuyu sevgi gibi göstermektedir. Bu yüzden kurgulamaların etkisinden kurtularak kişi kendi duygularını ve karşısındakinin duygularını sağlıklı şekilde anlamalıdır. Bunun için de, mantıksal öğeler ile birlikte karara varılmalıdır. Her iki evlilik öncesi ilişki biçiminde de, duygusal alanın mantıksal öğelerle denetlenmesi ise, farkındalık bilincini gerekli kılmaktadır.

Psiko-Sosyal Bakımdan Ulaşılan Sonuçlar

Araştırmamızda psiko-sosyolojik bakımdan flört ve görücülük usulüyle ilgili şu hususlar göze çarpmaktadır:

Türk toplumunda genellikle, çekirdek aile yapısı yaygın durumdadır. Ancak kırsaldan şehre yoğun göç ve hızlı toplumsal değişme nedeniyle, geçiş ailesi özellikleri de görülmektedir.

Türk Ailesi'nin toplumsal yapısında ailenin, hala etkin dayanışmacı-yardımlaşmacı işlevi düşünüldüğünde, işlevsel bakımdan, bütünlükçü aile tipinde olduğu da söylenebilir.

Sosyalizasyon süreci ile çocuğu topluma kazandıran ailedeki yetiştirme tarzı önemlidir.

Evlilik adayının, psikolojik ve sosyal yapısını yetiştirdiği aile modeli şekillendirmektedir.

Evlilik adayının, psikolojik ve sosyal yapısının şekillenmesinde, geleneksel tutumlar etkilidir.

Ergen ve genç bireyin benlik ve kimlik oluşumunda, yoğun arkadaşlık ilişkileri kurmasıyla birlikte, yetiştiği aile modeli ve geleneksel toplumsal yapı etkileri ilişkilerinde de, belirleyici olmaktadır.

Olumsuz yetişme tarzı ve toplumsal beklentilerin birey üzerinde fazlaca etki göstermesi, bireylerin sağlıklı gerçek kişiliklerini karşısındakine gösterememelerini sağlamaktadır.

Evlilik adayının, yetiştiği olumsuz aile modeli ve geleneksel toplumun tutum beklentileri, evlilik öncesi hangi tür ilişki biçimi olursa olsun, bireyler kendi farkındalıklarını tam anlamıyla, sağlayamayacaklardır.

Aile ve toplum yapısı, evlilik öncesi her iki ilişki biçimi için de önemli olmaktadır.

Geleneksel Türk toplumunda, kadın ve erkek cinsiyetinde doğal eş rolü genellikle anne baba rollerinden sonra gelmektedir.

Geleneksel Türk toplumundaki rol beklentileri sonucu mutlu etme davranışı, eşe yönelik değil, çocuk ve aileye yönelik gerçekleşmektedir. Bu durumsa, eşlerin tam olarak ilişkide tatmin yaşamalarını engellemektedir.

Geleneksel erkek ve kadın rolleri, duygusal ilişkilere yaklaşımlar ile arzu ve sevgi duygusunun ayırt edilmesinde de sorun oluşturmaktadır.

Duygusal alanda oluşan kadın rolünden beklentiler, duygusal ve hassas, anlayışlı, hoşgörülü ve becerikli olması yönündedir. Erkekler, duygusallıktan çok yönetici ve otoriter olmalıdır.

Duygusal alanda sadece arzu duyularak yapılan evlilik ve evlilik öncesi ilişkiler, ailenin devamına ve sağlıklı aile kurmaya yetmeyecektir.

Evlilik adayının, kendi hayal dünyası sandığı kurgulama dünyası arzuyu sevgi gibi göstermektedir.

Evlilik adayı birey, kurgulamaların etkisinden kurtularak duygularını sağlıklı şekilde anlamalıdır. Gerçek sevgi duygusunun farkına, mantıksal öğeler ile birlikte varabilmelidir.

Her iki evlilik öncesi ilişki biçiminde de, duygusal alanın mantıksal öğelerle denetlenmesi, farkındalık bilincini gerekli kılmaktadır.

3.5. Arkadaşlık İlişkileri Bakımdan Flört ve Görücü Usulü

İki kişinin birbirini arkadaş olarak algılamasıyla birlikte ilişki süreci gelişmeye başlamaktadır. İlişkinin gelişimi iki tarafa da bağlıdır. İki kişi de ilişkiye karşılıklı olarak katılarak arkadaşlık etkileşimine girerler. Karşı cins nda yaşanan duygular birbirinden hoşlanma, kabul, güven, saygı, sevgi, yardımlaşma, paylaşma, anlayış ve sırdışlığın çeşitli dereceleridir (Özabacı, 2004: 42).

Arkadaşlıkta, beraberliğin sağladığı kişisel doyum yanında, asıl amaç, bu ilişki içinde tarafların birbirlerinden hoşlanma, özellik ve beklentilerinin birbirine uygunluğunu ve birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılama yönünden yeterliğini incelemek ve keşfetmektir. Arkadaşlık içinde, kız ve erkeğin, arkadaşlıklarını "sonlandırma", "sürdürme" yada birbirlerine uygun olduklarını görerek, "evliliğe karar verme" (Özgüven, 2000: 40) ihtimalleri olan önemli bir süreçtir

Evliliği düşünmeye başlayan gençler için arkadaşlık bir "arayış" dönemidir. Bu dönemde bireylerin "ideal eş" tipi şekillenmeye başlar, gençler evlenecekleri kişide aradıkları özellikleri, asla evlenmek istemedikleri karakterleri tanımlarlar.

Bir arkadaşlık ilişkisinin oluşması ve gelişimi 4 aşamalı bir ilişki ile gerçekleşir (Backman, 1981). Kişi ilk karşılaşma ile karşısındakinin farkına vararak ilişkiyi başlatır. Sonrasında arkadaşlık için seçimini yapar. İlişkinin gelişmesiyle birlikte son ve dördüncü aşamada, sürmekte olan ilişkinin devamı yada sonlanması kararı alınmaktadır.

Evlilik öncesi yapılacak arkadaşlıklar hem "ideal tipin niteliklerinin belirlenmesi" ve hem de "bulunması" açısından tecrübe edinmeyi sağlamaktadır. Araştırmalar bireylerin, tasarladıkları ideal eş niteliklerine elden geldiğince bağlı kalmaya gayret ettiklerini göstermektedir.

Karşı cins nın belirgin örneği, ergenlik ve gençlik döneminde "çıkma" diye de tabir edilen flört modelidir. Flört (flirt) Türkçe'de, "karşı cinsten birisiyle yakın ilişki kurmak" anlamına gelmektedir.

Bireyler, karşıt cins çerçevesinde ileride kuracakları ailede karşılaşılabilecekleri bazı ilişki problemlerinin bir kısmını yaşamakta ve iki cins birbirlerini tanıma yönünde tecrübe kazanmakta, ilişkiden edindiği pozitif ve negatif yaşantılar sonucu sahip olduğu

izlenimler, değer yargıları ve geliştirdikleri ölçütlere göre eş seçimini yapmaktadırlar (Özgüven, 2000: 41).

Flörtü görücülükten ayıran temel işlev, “evlilik” amaçlı olmaktan daha çok, “karşı cinsi tanıma amaçlı” olmasıdır. Karşı cinsi tanımak için flört ettikleri görülen öğrencilerin sadece ileride kuracakları aile için hazırlanmaları, flörtün başarısızlıkla sonuçlanmasını en başından beri kabullenmek anlamına gelecektir. İlişki büyük oranda ayrılmayla sonuçlanacaktır.

Flörtün ana işlevi birçok seçenek arasından kendine en uygununu seçebilmektir. Deneme amaçlı başarısız flörtlerin arkasından devamlı yenileri gelecektir. Çünkü erkek ve kadın her insan farklı birçok özelliklere sahiptir. Aynı zamanda karşı cinse yönelik belirsizliğin getirdiği ilgi ve heyecanı canlı tutmaktadır.

Flört, karşı cinsi tanımayı yada kendini tanıtma isteğini oluşturur. Arzunun diri şekilde duyumsanmasını sağlamaktadır. Türkiye’de yapılan bir araştırmada deneklerin %75’i flörtün genç kız ile erkeğin birbirini tanıması için gerekli olduğunu belirtilmektedir (Esmer, 1991). Flört evliliğe hazırlanan gençlerin, birbirini tanıma aracı olarak görülmektedir.

George Simmel, “sonuçlandırıcı her türlü karar, flörtün sonunu getirir” der. Amerika ile kıta Avrupa’sının flört anlayışı farklılık gösterir. Amerika toplumunda flörite, sonucunda hiçbir şey olmayacağı bilinerek başlanmaktadır. Hiçbir gerçek seçim yapılmamaktadır.

Kıta Avrupa’sında ise, flörtün bir risk getirdiği bilinir. Bir aşk ilişkisinde her iki taraf ta, bunun ciddi sonuçlarını her an aklında tutmak zorundadır (Phillips, 1997: 20). Ancak evliliklerin flört ile yapıldığı Avrupa da, boşanma oranının yüksek olması da unutulmamalıdır. Avrupa’daki evliliklerin yaklaşık yarısı boşanmayla sonuçlanmaktadır.

Tanıma amaçlı birçok flört ilişkisi sonucu, karşı cinse ilgisiz, sevgi duygusu yıpranmış ve hazzı kadın ve erkek bireyler oluşacaktır. Bu da ileride yapılması düşünülen evliliklerin ya hiç gerçekleşmemesine yada çok fazla gecikerek yapılacak sevgisiz formalite evliliklere, neden olabilecektir.

Flört tecrübesi, daha azı lise döneminde daha çok da üniversite dönemindeki öğrencilerde görülmektedir. Türk toplumunda genel olarak, ancak üniversite öğrenciliğinin bitişiyle birlikte, iş-meslek bulma süreci tamamlandıktan sonra, ciddi bir evlilik girişiminde bulunmaktadır.

3.5.1. Flörtte İlişki Aşamaları

Flört nın batıdaki uygulama şekliyle üç aşamadan oluştuğu bilinmektedir. Bunlar; arkadaşlık, sevgililik ve cinsellik aşamalarıdır. Flört ilişkisinin oluşumu ve gelişiminin kendine özgü olgusal durumu yorumlamalar için önem taşımaktadır.

3.5.1.1. Flörtte Arkadaşlık Aşaması

Batı toplumunda yaşandığı şekliyle flört ise, belli başlı üç aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar, arkadaşlık, sevgililik ve cinsellik aşamalarıdır (Tahran, 2006: 37).

İlk aşama n başlamasıdır. Tanışarak yada aynı ortamlarda bulunmaları dolayısıyla, karşı iki cins birbirlerinin farkına vararak arkadaş olmaya karar verirler. n başlaması, hoşlanmaya dayalıdır. Fiziksel cazibeye bağlı çekicilik önemli rol oynamaktadır.

3.5.1.2. Flörtte Sevgililik Aşaması

Sevgililik aşaması ilgi, sevgi gibi birtakım duygusal mekanizmaların devreye girmesiyle başlamaktadır. İki tarafta birbirlerine kendilerini açarak, gizli yönlerini paylaşmaya başlarlar. Bağlılık ve sadakat duyguları belirir. Birbirlerinin hangi tür ihtiyaçlarını karşılayacaklarını sınırlar. İlişkinin kendine özgü güç dengesi kurulur ve karşılıklı tatmin sağlanırsa ilişki devam eder.

3.5.1.3. Flörtte Cinsellik Aşaması

Flört nın özellikle batı toplumunda görüldüğü şekliyle, üçüncü aşaması cinsel ilişkidir. İki cinsin baştan beri bir araya gelmesinde cinsel istek ve eğilimlerin rolü vardır. Erkek ve kadın arasındaki temel cinsiyet farkı bu aşamada açıkça ortaya çıkar.

Kadının karşı cinse yakınlığı duygusallığından kaynaklanırken erkeğin, genellikle karşı cinse yaklaşma nedeni, cinsel ilişki isteğidir. Kadın sevgi ve aşk ister cinsellik verir; erkeğe cinsellik ister sevgi ve aşk verir (Tarhan, 2006: 43).

Cinsel ilişkinin sonuçlanması erkek ve kadında farklı tepkiler doğurmaktadır. Özellikle ilişkinin ayrılmayla sonuçlanması üzerine kadın, kendini kullanılmış hissedebilir. Erkek ise, elde ettiği kadın cinselliği karşısında, kolaylıkla ulaştığından değer vermemeye başlar. Eğer erkek son aşamaya beklemeden geçmişse, ilişkinin başarısızlıkla sonuçlanması daha yüksek düzeydedir.

Bekaret ve İffet

Türk toplumunda bekaret, iffet ve namus kavramları önemini korumaktadır. Bekaret toplumda saflık, temizlik, masumiyet, kirletilmemişlik olarak anlamlandırılır (Doğan, 2001: 144).

Tekirdağ'da "kuşak kuşatma" adı verilen kuşak bağlama yaygındır. Kuşak gelin babası tarafından bağlanır ve bekareti simgeler. Aynı zamanda Orta Asya Türklerinin bolluk bereket ve uğur için kuşak bağladıkları bilinmektedir (Kalafat, 1994: 37). Genç kız evleninceye kadar bekaretini korumalıdır.

İffet ise, ahlaki temizlik, namus, ırz ve doğruluk olarak anlamlandırılmaktadır (Doğan, 2001: 606). Kadının iffeti kızlık zarına ve bekarete bağlanmaktadır (Fahri, 1984: 168).

Evlilik öncesi dikkat edilmesi gereken bekaret, cinsellik aşamasının yaşanmasıyla birlikte kadın için, psikolojik bunalım nedeni olmaktadır. Ayrıca flört'ün son aşamasında cinsellik yaşanmışsa, ilişkinin başarısızlıkla sonuçlanma oranı yüksek düzeydedir.

Son aşama olan cinsellik aşamasına ne kadar hızlı geçilmişse, ilişkinin başarısı da o oranda düşük olacaktır. Bundan da daha çok kadın zarar görecektir, kendini kullanılmış hissedecektir.

Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırmada, "evlenme kararı verirken bekaret konusu sizce önemli midir?" sorusuna toplam öğrencilerin %66'sı, evlenme kararı verirken "bekaret" konusunun farklı derecelerde de olsa önemli olduğunu %34'ü ise bekaretin önemsiz olduğunu ifade etmişlerdir (Özgüven ve Bilge, 1996). Bekarete verilen önem öğrencilik sonrası artacaktır. Çünkü, erkek geleneksel toplumun beklentisine uyarak, bakire biriyle evlenmek isteyecektir. Ayrıca kadının flört'te cinsel ilişki yaşamaması, toplumsal sorunlara da yol açmaktadır.

3.5.2. Flört ile Eğitim İlişkisi

Üniversite öğrencileriyle yapılan bir araştırmada (Özgüven ve Bilge, 1996), karşıt cins nın eş seçimini etkileyip etkilemediği sorulmuştur. Öğrencilerin yaklaşık % 84'ü farklı derecelerde olmakla birlikte karşıt cins nın eş seçimini etkilediğini, % 16'sı ise çok az yada hiç etkilemediği kanısında olduklarını belirtmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin çoğu, flört'ün gerekli ve etkin bir yöntem olduğunu düşünmektedirler.

Aynı araştırmada, üniversite öğrencilerinin flört'e karşı olan tutumları da incelenmiştir. Araştırmada, öğrencilere sorulan, "Evlilik öncesinde bireylerin flört etmesini uygun buluyor musunuz?" şeklinde bir soruya, toplam öğrencilerin % 82'si, kızların % 86'sı ve erkeklerin % 77'si "evet" cevabı vermişlerdir. Üniversite öğrencilerinin çoğu, flört'ü uygun bulduklarını ifade etmektedirler.

Ülkemizde, Kayadibi (1992) tarafından yapılan bir araştırmaya göre akademisyen olan kadınların %95'i flört ederek evlenmelerine karşın, gecekondu bölgesinde yaşayan kadınların sadece %31'i bu tür bir evlilik yapmışlardır. Koçinoğlu'nun (1971) yaptığı bir araştırmaya göre de üst sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin çoğunluğu "anlaşarak" evlenmelerine karşın, daha alt sosyoekonomik düzeydekiler çoğunlukla "görücü" usulü ile evlenmektedirler (Özgüven, 2000: 52).

Ülkemizde üniversitelerde flört yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Bu derece kabul edilebilir olan yaygın uygulanabilirlik eğitim kurumu ve özellikle üniversiteler dışında görülmemektedir. Üniversitelerdeki yaygın flört uygulaması oranı, toplumun üst SED'inde rastlanan oranla yaklaşık düzeyde bulunmaktadır.

Türkiye'de uygulanmakta olan, modern eğitim batının flört anlayışının en büyük taşıyıcı kurumu olmuştur. Eğitimin hedefi ise, iş piyasasına uyumluluk ve üst düzey verimlilik gibi kapitalist ekonominin pragmatist ilkeleri olmuştur.

Bir taraftan üretirken diğer taraftan bolca tüketen, hazzı, kariyer amaçlayan, özgür ve ben merkezci kişilik ve karakter, başarının gereği olarak sunulmaktadır. Bu zihniyet ve kültür öğeleri, her kesimden ve inanç bağlarından öğrencilerde az yada çok fakat belli

oranda yerleşmektedir. Bu durum geleneksel toplum yapısının diğergam kültür öğelerine uygunluk içermemektedir.

Aile, akraba ve çevresi ile yetiştiği sosyokültürel bağlılıklarından uzakta okuyan öğrenciler, ne kadar özgür ve bağımsız bir çevrede olursa, o kadar bağımsızlık kazanmaktadır. Bu durum ise, bulunduğu şehre yabancılaşmayı (Erkal, 1997: 314) artırarak, öğrenimi süresince farklı bir kimlik kazanmasını sağlamakta, böylece hızlı toplumsal değişim geçirilmektedir.

Öğrenci, ailesinin yanına döndüğünde kültür öğelerinin, geleneksel öğeleriyle karşılaşmaktadır. Bu durum gencin evliliği geciktirmesine ve kariyer gibi nedenlerle, aile çevresine bağlılığının azalmasına yol açmaktadır. Modern eğitim yoluyla yaygınlık kazanan flört bireylerin, kültür ve zihniyet yapısının değişmesine de neden olmaktadır.

3.5.3. Flört Süresi

Flört süresi bakımından ilişki türleri incelenerek bazı sonuçlara varılmıştır. Çiftlerin birbiriyle tanışması ve evlilik birlikteliğine kadar geçen zaman süresinin uzunluğu, birlikteliğin gelişiminin yavaşlığı yada uzunluğu ile aralarındaki çatışmanın sıklığı bakımlarından farklılıklar görülebilir. İki karşı cins arasındaki ilişkinin seyri, yaş, birikim ve ilişkiye hazır olup olmamaları, toplumsal çevreleri ve aralarındaki uyum gibi etkenler tarafından belirlenmektedir.

Huston ve çalışma grubu, 50 çift üzerinde yaptıkları araştırmada, ilişkilerin gelişme durumunu belirlemeye çalışmışlardır. Tanışma, ciddi olarak çıkma, kavgaların seyri, aileleriyle tanıştırma gibi aşamaları baz alarak evlilik düşüncesi ihtimalini bunlara göre değerlendirmişlerdir. Araştırmanın sonunda üç tür ilişki gelişimine ulaşmışlar ve ilişkiyi bunlara göre sınıflamışlardır (Huston ve Surra, 1981).

Araştırmanın sonuçlarını yorumlayan Hortaçsu (2003: 153) ilişki süresi ile ilgili sonuçlardan hareketle ve araştırmamızda öne sürüldüğü gibi, en verimli ilişki türünün orta hızda gerçekleşen ilişkiler olduğunu belirtmektedir.

Hızlandırılmış ilişkilerde, tanışmadan ortalama 10 ay sonra evlilik kararı alınmış ve 18 ay içinde nikah kıyılmıştır. Orta hızda gelişen ilişkiler, çatışmaların en az görüldüğü ilişki türü olmuştur. Bu ilişkilerde düzgün bir gelişme izlenmiş evlilik kararı ortalama 9

ay içinde alınırken, tanışmadan da iki yıl sonra evlilik gerçekleşmiştir. Uzatmalı ilişkilerde, diğerlerine kıyasla daha çok çatışma olduğu görülmüş ve evlilik kararı alınması da en erken 3 yıllık bir süreden sonra olmuştur. İlişkiyi etkileyen çok sayıda olumlu yada olumsuz olaylar gerçekleşmiş, evlilik kararı alınmasından nikaha kadar geçen süre ortalama 15,5 ay olmuştur.

Ancak bu sürelerin batıdaki flört uygulamasına ait sınırlılıklarla belirlendiği unutulmamalıdır. Kısa, orta ve uzun vadeli süreler, Türk toplumu özellikleri ve flörtün Türkiye'deki uygulanma pratiği düşünüldüğünde, yine de uzun sürelerdir. Türkiye'de flört için gereken ortalama süre, 6 ay olarak görülmelidir.

Ayrıca üst SED dışında son aşama olan cinsellik aşamasının genellikle yaşanmadığı da dikkate alınmalıdır. Alt ve orta SED'de genellikle cinsellik aşaması olmazken, üniversite öğrencilerinin çoğunlukla, sosyoekonomik düzeyden bağımsız olarak sürdürdükleri flört yaşantısının, batı flört na da daha uyumlu olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin flört konusunda, genel toplumsal yapıdan farklı yapıları, karşılaştırmalı araştırmalarla incelenmelidir.

Uzatmalı ilişkilerde, zamanın yarısı ciddi olarak çıkmakla geçmektedir. Bu da aslında yarı evlilik yaşantısı olmaktadır. Özellikle Batının sınırsız ve özgür flört anlayışında durum böyledir. Ülkemizde ise bağımsızlığını kazanmış üniversite öğrencilerinin, flört ne kadar uzarsa, çiftlerin evlenmeden önce evlilik yaşantısına o kadar fazla başlamış olduklarının göstergesi olarak görülmektedir. Bu durum ise mekan, çevre ve sosyokültürel özellikler yönünden, öğrenimi boyunca bağlılıkları azalmış öğrenciler ile üst SED'den özgürlüğünü ve bağımsızlığını kazanmış bireylerde görülebilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmada, evli çiftlerde geçmiş yaşantılarında, birlikteliklerinin ciddiyetinin ne kadar sürede sağlandığının değerlendirmesi istenerek, Huston'un araştırması gibi ayrıntılı analize tabi tutulmasa da, diğer dolaylı sorularla bu yöndeki tutumlara yönelik inançlar, yorumlanmaya çalışılmıştır. Araştırmada dikkat çeken durum, flört süresinin uzamasına bağlı olarak, evlilik kararının olumsuz etkilenmesi olmuştur.

Ülkemizde bazı orta ve üst SED'den özgürlük ve bağımsızlığını kazanmış bireylerin evliliklerinin geciktiği görülmektedir. Ayrıca bu tür ilişki biçimleri hayat tarzı olarak

benimsenmekte ve evliliğe karşı bir tutum ortaya çıkabilmektedir. Evliliğe karşı olumsuz tutumların oluşması, hem flört süresinin uzamasına hem de flört sayısının artmasına bağlı olabilmektedir.

Huston'un ve arkadaşlarının araştırma sonuçları da bunu doğrulamaktadır. Uzatmalı ilişkilerde evlilik ihtimali bizzat ilişkiyi sürdüren çiftler bakımından yüksek görülmediği için başka seçenekleri de değerlendirebilmek amacıyla zamanlarının bir kısmını da başkalarına ayırabilmektedirler. Kısacası bu tür ilişkilerde tam anlamıyla ilişki ciddiyeti sağlanamamaktadır. Bu nitelikteki ilişkilerin fazlaşması ile birlikte de, evliliğe ve evlenmeye karşı olumsuz tutumların artma eğilimi gösterdiği görülmektedir.

Flört süresi uzadıkça ve bireyin yaşadığı flört sayısı arttıkça, ilişkiyi basit bahanelerle bitirme yada aldatmalar karşımıza çıkabilmektedir. Sonuçta her iki durumda da, evlilik kararı alma oranı zayıflamakta ve büyük oranda evlilik gerçekleşmemektedir.

Bu durum, araştırmada bulunan, geleneksel yapıdan ne kadar uzak bir tutuma yönelinirse, o kadar çok aykırı ve olumsuz sonuçların doğabileceği olgusunu desteklemektedir. Diğer taraftan, toplumda hayırlı işlerin acele yapılması gerektiği öngörüsü yaygındır. Bu yüzden söz kesildikten sonra nişan ve nikah aşamaları kısa sürede tamamlanmaktadır.

Ancak örneklem grubunda, ilişki ne kadar uzarsa evlilik adaylarının birbirini o kadar iyi tanıyacağına inancın da yaygın kanaat olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum toplumsal yapıdaki tutumlarda çelişki bulunduğunu göstermektedir. Çelişkili tutum, hızlı toplumsal değişmeye bağlı olarak ortaya çıkan, birtakım tutum ve davranışların arkasında yatan zihniyet değişmesinin gerçekleşmemesiyle, açıklanabilir. Bu da kültür ve zihniyet değişmelerinin çok uzun süre almasının (Turhan, 1969) sonucu olmalıdır. Bu konudaki toplumsal olgunun, tam olarak ortaya çıkartılması için, çeşitli araştırmalara ihtiyaç vardır.

Ayrıca, sürenin uzamasının evlilik kararına olumsuz etkisi, görücü usul ilişkisinden daha çok, flört ilişkisine ait bir özellik olarak kabul edilebilir. Çünkü geleneksel yapıda gerçekleşen görücü usule bağlı bazı gecikmelerin (özellikle nişan sonrası), askerlik ve iş sahibi olmak gibi önemli ve evlilik kararını geciktirecek meşru dayanakları vardır.

Geleneksel yöntemde nişanlılığın uzamasının toplumsal meşruiyeti, evlilik kararının alınmasında aile ve akrabaların onayının alınmış olmasına bağlıdır.

3.5.4. Arkadaşlık İlişkisi Bakımından Ulaşılan Sonuçlar

Arkadaşlık ilişkisi bakımından, flört ve görücülük usulüyle ilgili gelinen durumu özetlemek ve birtakım sonuçlar, aşağıda maddeler ile özetlenebilir:

Evliliği düşünmeye başlayan gençler için arkadaşlık bir "arayış" dönemidir. Bu dönemde bireylerin "ideal eş" tipi şekillenmeye başlamaktadır.

Karşı cins arkadaşlığının belirgin örneği, flört modelidir.

Batı da genellikle flöрте, sonucunda hiçbir şey olmayacağı bilinerek başlanmaktadır.

Flörtü görücülükten ayıran temel işlev, “evlilik” amaçlı olmaktan daha çok, “karşı cinsi tanıma amaçlı” olmasıdır.

Tanıma amaçlı yapılan flört, ileride düşünülen evliliklerin ya hiç gerçekleşmemesine yada gecikerek yapılacak, sevgisiz formalite evliliklere neden olabilecektir.

Flörtün ana işlevi birçok seçenek arasından kendine en uygununu seçebilmektir.

Flört, arkadaşlık, sevgililik ve cinsellik olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır.

Toplumdaki yaygın kanaat, flört süresi ne kadar çok uzarsa, ilişkinin o kadar başarılı olacağıdır.

Son aşamada cinsellik yaşanmışsa, ilişkinin başarısızlıkla sonuçlanma oranı yüksek düzeydedir.

Son aşama olan cinsellik aşamasına ne kadar hızlı geçilmişse, ilişkinin başarısı da o oranda düşük olacaktır.

Türk toplumunda bekaret, iffet ve namus kavramları önemini korumaktadır.

Toplumsal normlara aykırı olarak, evlilik öncesi cinselliğin yaşanması, kadının psikolojik sorunlar yaşamasına neden olmaktadır.

Türkiye’de modern eğitim ve üniversiteler, batının flört anlayışının en büyük taşıyıcı kurumu olmuştur.

Flört süresi ne kadar çok uzarsa, evlilik kararı da o kadar düşük düzeyde alınmaktadır.

Flört süresi uzadıkça ve yaşanan flört sayısı arttıkça, ilişkiyi basit bahanelerle bitirme yada aldatma davranışı daha çok olmaktadır.

Toplumda bir taraftan, hayırlı işlerde acele edilmesi gerektiği öngörüsü yaygınken; diğer tarafta, flört süresi ne kadar uzarsa ilişkinin o kadar başarılı olacağı kanaati yaygındır. Çelişkili durum, birtakım tutum ve davranışların arkasında yatan zihniyet değişmesinin gerçekleşmemesiyle, açıklanabilir.

Görücü usulde evlilik kararının gecikmesi, genellikle flört kadar olumsuz sonuçlanmamaktadır.

Görücü usulde evliliğin gecikmesinin meşruiyeti, ailenin onayına ve askerlik, iş sahibi olmak gibi meşru gerekliliklere bağlıdır.

Evliliğe karşı olumsuz tutumların artış eğilimi, hem flört süresinin uzamasına hem de flört sayısının artmasına bağlı olabilmektedir.

Flört ilişkisinin başarısını, aile ile ilişkiler ve uyum aşamasının varlığı yada yokluğu önemli ölçüde etkilemektedir.

Türk toplumunda genellikle, ancak üniversite öğrenciliğinin bitişiyle birlikte, iş-meslek bulma süreci tamamlandıktan sonra, ciddi bir evlilik girişiminde bulunmaktadır.

3.6. Evliliğe Etkisi Bakımdan Flört ve Görücü Usulü

Evlilik öncesi birlikte yaşamamanın bireyi, evliliğe sağlıklı hazırladığı öngörüsü, toplumda yaygın bir kanaattir. Bunun için en etkili model olarak flört görülmektedir. Özellikle üniversite eğitimi ile orta ve üst sosyoekonomik düzeyde (SED) bireylerin yaygın ön kabulü, bu yönde olmaktadır. Ancak belirtildiği gibi, araştırmalar uzun süreli ilişkilerin, etkili bir hazırlık sağlamakta yeterli olmadığını, göstermektedir.

Gençler evliliğin sorumluluğunu ve farkındalığını kavramadan uzun dönemli ilişkiler ile, birlikte yaşamayı istemektedirler. Ancak evlilik gibi, uzun dönemli ilişkiler kurmak ve sürdürmek, ilişkiye hazır olmayı ve ilişki konusunda beceri sahibi olmayı gerektiren önemli bir bilinç düzeyi artışı gereklidir.

Bunun yanında ihmal edilmemesi gereken önemli bir gereklilik aile ve akrabalar ile yetiilen çevrenin tanınmasıdır. Evlilik adaylarının karşılıklı olarak aile ve yetiitiği çevrenin toplumsal, kültürel, ekonomik özelliklerinin tanınması, eş adayının da tanınmasını sağlayacaktır. Çünkü bireyin üzerinde etkili olan psiko-sosyolojik unsurlar onun, öz benliğini şekillendirmektedir.

Ayrıca bireyin her döneminde, özellikle çocukluk çağında öncelikle ailenin, daha sonra dış grupların etkisi bireyin kişiliğini, çevreden beklentilerini belirler. Kültür beklentileri aynı zamanda, bireyin karşı cinsle olan ilişkisinde koyacağı sınırları ve kuralları belirler (Özabacı, 2004: 42).

Geleneksel toplumlarda toplumsal beklentiler tutumların kararlaştırılması, şekillenmesi ve sergilenmesinde önemlidir. Geleneksel erkek ve kadın rollerindeki farklılık, duygusal ilişkilere yaklaşımlarında da farklılık oluşturmaktadır. Geleneksel toplumlarda geçerli norm ve kurallara göre erkek ve kadın cinsiyetine yönelik farklı şekillerde belirlenmiş beklentilere göre roller oluşur.

Görücü usulü; “genellikle kırsal kesimde ve bazen şehirde oğullarını evlendirmek isteyen ailelerin, yakın akraba ve komşulardan başlayarak, tanıdıkların da yardımıyla kız aramaya çıkarak” görücü grubu ile birlikte, kızları bulunan uygun evleri ziyaret ederek, ilgili kızın hamaratlığına, temizliğine, saygısına, sadakatine, saflığına, ailenin geçmişine ve sosyo-ekonomik özelliklerine bakılarak, gelin adayı yada adaylarının belirlenmesidir (Özgüven, 2004: 34).

Flört ise, karşı cinslerin birbirlerini tanımak ve uyumluluklarını test etmek amacıyla arkadaşlık, sevgililik ve cinsellik aşamalarının yaşandığı duygusal ilişki (Hortaçsu, 2002) biçimidir.

Bireyler, hangi ilişki tarzını seçerse seçsin, son aşamada da olsa, toplum da görücü usulü ile evlenmeler, hakim ilişki biçimi olarak görülmektedir. Flört na göre, görücü usulü evlilik için daha çok ciddiye alınmaktadır.

TÜİK'in Aile Yapısı Araştırmasında (2006), cinsiyetlere göre evlilik usulü tercihleri sorulmuştur. Anket sonucunda, kendi kararıyla görücü usulle evlenen erkek % 31.9 kadın % 28, ailesinin kararı ile görücü evlenen erkek % 24.8 kadın % 36.2 olmuş, kendi seçimi ailesinin onayıyla % 35.2 erkek % 27.4 kadın olmuş, ailesinin karşı

çıkmasına rağmen evlenen erkek % 6.3 kadın ise % 6.7 olmuştur. Sonuç olarak ailesinin ve kendisinin kararı ile görücü usulle evlenen erkek, % 56.7 kadın ise % 64.2'lik yüzdeye ulaşmaktadır. Diğer taraftan ailesinin karşı çıkmasına rağmen sadece kendi kararıyla evlenenler % 6'lık orana sahiptir. Bu durum bize görücü usulün yaygın bir şekilde devam ettiğini göstermektedir.

Flört, evlilik öncesi karşı cinsi tanıma amaçlı, arkadaşlık ilişkisi olarak, görücülük ise, evlilik amacıyla geleneksel eş seçim yöntemi olarak kabul edilmektedir.

3.6.1. Görücü Usulü İlişkisi Aşamaları

Görücü usulü genellikle evlilik öncesi üç aşamadan oluşmaktadır. Bunlar kız isteme ve söz kesme, nişan ve nikah aşamalarıdır. Evlilik kararına etki eden en önemli aşama nişandır.

3.6.1.1. Kız İsteme ve Söz Kesme Aşamaları

TÜİK 2006 Aile Yapısı Araştırması verileri evliliklerde toplumun % 82.9 oranında “kız isteme” ve “söz kesme” geleneğinin uygulamakta olduğunu göstermektedir. Genellikle aile büyükleri ile birlikte grup olarak, kız istemeye gidilmektedir.

Yöre göre ve zamana göre değişse de kız istemeye gidildiğinde hemen cevap verilmez ve erkek tarafından süre istenir. Daha sonra evlenecek kıza da sorularak karar bildirilir. Eskiden evlenecek kıza isteyip istemediği sorulmadan, kararı ailenin verdiği olurdu. Fakat hızlı toplumsal değişim ve modern evlilik tipinin yaygınlaşmasıyla birlikte kız isteme geleneği kızın ve erkeğin daha önceden kendi aralarında anlaşmaları sonrası da yapılmaktadır.

Görücü usulü içinde kız isteme, karşı cinsin birbiriyle tanışarak etkilenmeleri sonucu görücü gidilmesinden sonra; söz kesme ise, tanışılan kişinin uygun bir eş adayı olabileceği kanaatiyle gerçekleşmektedir. Bazen flört sonrasında ise, görücü usulü aşamaları ailenin onayını almak zorunluluğu ile gerçekleşir.

Flört ilişkisinin sağlıklı tamamlanabilmesi için, görücü aşamaların bir zorunluluk olarak algılanmaması gerekmektedir. Türk toplumunda flörtün başarısı daha çok kendi yapısal durumuna değil, geleneksel yapılaşmalara uyum sağlayıp sağlayamamasına bağlıdır.

3.6.1.2. Nişan Aşaması

Kız istenmesi ve söz kesme' den sonra daha çok aileler ve yakın akrabalar arasında nişan töreni yapılır. Fakat nikahla birleştirildiği de olur. Nişan yüzüğü takılarak birlikteliğin çevreye ilan edilme aşamasına gelinmiş olmaktadır.

TÜİK araştırmasına göre (2006) nişan Türk toplumunda % 75.8 oranında yapılmaktadır. Nişan devresinde iki tarafın aile ziyaretleri artar. Bu dönemde kız ve erkek aileler eşliğinde sıkça bir araya gelerek birbirlerini daha yakından tanımaya çalışırlar. Ayrıca birlikte dolaşım gezebilir, ortak programlar yapabilirler. Bu aşamada bazı aileler kızlarının yada oğullarının birliktelik ve na izin vermez bir tutum içine girebilirler.

Erkek ve kız arasındaki ilişkinin nişanlılığa dönüşmesi, her iki tarafın ailesi ve yakınlarının katıldığı "nişan töreni" ile çevreye ve topluma duyurularak gerçekleştirilir. Evlenme teklifinin ve törenlerin yapılma biçimi gelenek ve göreneklere göre farklılıklar göstermektedir.

Türk Medeni Kanunu nişanlanmanın amacını, "nişanlanma, evlenme sözü ile olur" şeklinde belirtmiştir. Evlenmeye karar veren kız ve erkeğin evliliklerinin ne dereceye kadar uygun olduğunun son bir kez daha sınanması ve evlilik için planlar yapılmasını sağlayan bir dönemdir

Nişanlı gençler, geleceklerini düşünmeli, planlar yapmalı, kararlar almalı, evlilik yaşamlarına ve geleceğe yönelik önemli konularda fikir birliğine varabilmelidir. Evlilik öncesinde, geleceğe yönelik önemli konular arasında, evlendikten sonra, eşlerin iş ve çalışma durumları, kadının çalışıp çalışmayacağı, aileyle birlikte veya bağımsız olarak nerede oturacağı, evin gelirinin nasıl yönlendirileceği, ne zaman çocuk sahibi olunacağı, eşlerle birlikte oturacak, yakın akrabalar, eşlerin birbirine bazı konularda ne ölçüde karışabileceği gibi konuları bulunmaktadır (Özgüven, 2000: 46). Bu dönemde nişanlıların sağlıklı bir iletişim içinde olmaları gerekir.

Nişanlanmak aslında çiftlere, "geçici ve geçersiz" (Demirci, 2005: 51) bir statü tanımaktadır. Daha ilişki şekli, yoğunluğu, başarısı, süresi, düzeni, rol dağılımı ve paylaşımı gibi birçok unsur belirli değildir.

Görücü usulü ile nişanlılık aşamasına gelinmişse ve karşılıklı farkındalıkların gereği için nişanlı çiftte verilecek, birbirini tanıma fırsatı, ailelerin sert tutumlarıyla engellenebilmektedir. Oysa nişanlılık dönemi, sağlıklı bir ilişkinin sağlanabilmesi için, nikah ve düğünden önceki son dönemdir. Sert kurallara, Türkiye'de bazı yörelerde nadiren rastlanmaz. Mesela, Abhazlarda kız ve erkek önce kendi aralarında anlaşır (Yılmazçoban: 1996: 24) ve aileler, gençleri destekler. Nişanlılar bu dönemde, birbirlerini tam olarak tanıyıp, evliliklerini test edebilmelidir.

Eğer flört sonunda nişanlılık aşamasına gelinmişse, bu dönem aile ve eş adayını tanımak için iyi bir fırsat olarak kullanılabilir. Çünkü flört ilişkisinin başarısını, aile ile ilişkiler ve uyum aşamasının varlığı yada yokluğu önemli ölçüde etkilemektedir.

Nişanlılar birbirlerini sağlıklı şekilde tanımaları sonucu uyumlu bir çift olamayacaklarının farkına varırlarsa, ilişkinin bu aşamasında ayrılmalıdırlar. Aile ve akrabaların baskıları ve yönlendirmelerin etkisinde kalarak, evlilik kararı alınacak olursa, ilişki kısa bir evlilik yaşantısından sonra boşanmayla sonuçlanacaktır. Eğer böyle bir ilişki sürdürülecek olursa da, mutlu bir aile yapısı oluşturulamayacaktır. Bu durumdan daha çok çocuklar etkilenecektir.

3.6.1.3. Nikah Aşaması

Görücü usulde nikah töreni nişanlı adayın artık eş olduğunun kararının verilmesi ilanı olacaktır. Bu aşamadan sonra geri dönülmez ve geleneksel anlayışta "bir yastıkta kocamak" deyimini ile belirlenen, ciddi bir birliktelik tutumu geçerlik kazanır. Törene aile, yakın akrabalar, tanıdık, arkadaş çevresi davet edilir.

TÜİK araştırması sonuçlarına göre (2006), ülkemizde nikah töreni yapanların oranı % 71.4, düğün töreni ise, % 85.7 oranında yapılmaktadır. Ayrıca bu aşamada dini nikah oranı % 72.4 olmakta, kına gecesi ise % 81.3 oranında gerçekleşmektedir. Düğün ve resmi nikah birleşebildiği gibi bu arada dini nikah töreni de yapılabilir. Araştırmada, sadece resmi nikah yapanların oranı % 9.7 iken, hem resmi hem dini

nikahı birlikte yapanların oranı, % 85.9 olduğu görülmektedir. Bu da toplum ve aileler için Dini nikahın ne kadar önemli bir olgu olduğunu göstermektedir.

Zaman içinde cemiyetimizin tecrübelerinden elde ettiğimiz ve İslamiyet'in bazı hallerde bu tecrübelerle lüzum bırakmaksızın bize, hazır olarak verdiği manevi değerlerle, maddi değerlerimizin bir bütünüdür." (Kurtkan, 1993: 2) diye tarif edilen kültür yapımız İslamiyet temelinde yükselmektedir. Türk toplumunda, geleneksel olgu haline gelen dini uygulamalar, kanun ve hukuki mevzuat ile uyumlaşabilir. Böylece bu durum, sağlıklı bir toplumsal bütünleşmeye ulaştırılabilir.

3.6.2. Arabuluculuk Mekanizması

Geleneksel toplumsal yapıda, asırlardır uygulana gelen dayanışmacı, bütünleşmeci ve diğergam kültür ve zihniyetin ürünü olarak, insan ilişkilerini düzenleyerek; toplum ile siyaset (yönetim) alanı arasında arabuluculuk yapan, siyasi alanla ilişkili, birtakım toplumsal kurumlar ve mekanizmalar bulunmaktadır

Türk tarihi, geçmişi mahalle ve sokak teşkilatlanmasına kadar varan kimi yaygın uygulamalara sahip olmuştur. Selçuklu ve Osmanlı imparatorluğundaki birlik ve bütünlük şuuru ile, ahilik (Öksüz, 1993: 32) gibi teşkilatlanmış kurumlaşmalar oluşmuştur. Ahilik toplumsal ilişkiler mekanizmasıyla mesleki örgütleri düzenlerken, diğer taraftan da, toplumdaki bütünleşmeci, dayanışmacı normatif yapıyı yenileyerek dönüştürmektedir. Siyasi alanla toplumsal alan arasındaki mekanizma, sürekli yenilenerek hareketli ve canlı şekilde dönüşerek, devam etmektedir. Toplumsal hayatı düzenleyen, kurumlaşmış ilişkiler ağı sonucunda, birtakım mekanizmalar ortaya çıkmıştır. Bu mekanizmalar yapısal bir ilişkiler örgüsü içindedirler.

Ahilik gibi çeşitli toplumsal alanlarda, zamanın sivil toplum örgütü olarak çalışan birçok vakıf organizasyonu, yine bir taraftan siyasi alan ile ilişkilidir. Başlı başına toplumsal alana ait olarak, yapısında diğerkam kültürün dayanışmacı ve bütünleşmeci işlevselliğini barındıran, birtakım mekanizmalar da bulunmaktadır. Toplumda kendiliğinden zaman içinde oluşmuş ve insan ilişkilerini birbirine eklemleyen ve sürekli devinimle dönüşen / dönüştüren mekanizmalar, toplumsal yapı içinde bulunmaktadır. İnsan ilişkilerinin kurulmasında aracı görev yapan bu tür geleneksel yapılara, "arabuluculuk mekanizması" denebilir.

Toplumsal alandaki arabuluculuk mekanizması daha çok, aile ve evlilik ile ilgili ilişkileri düzenlemektedir. Toplumsal düzen ve denge, toplumun temel birimi olan ailenin denge içinde olmasına bağlıdır. Diğerkam kültür normları ürünü arabuluculuk mekanizmanın en güçlü öğeleri, hiyerarşik toplum yapılanmasında toplumun en yaşlı üyeleri değil, en bilge üyeleridir. Teşkilatlanmış organizmanın son temel birimi, kendi sokak ve mahallelerinde ikamet eden bilgelik ve ariflikleriyle maruf, “hoca efendi” ve “hacı bey”lerdir. İçlerinde tekke ve tarikat erbabı olanlar da bulunmaktadır. Osmanlı’da tekke, tarikat ve mektepler zamanın eğitim kurumlarıdır. Hoca efendi ve hacı bey’ler ise, buralarda görevli eğitimcilerdir.

Hoca efendi ve hacı bey’ler mahalledeki aile sorunlarına olduğu gibi, yeni evliliklere de danışmanlık yapmaktadırlar. Bu konudaki yardımcıları ise, karısı başta olmak üzere bütün ev halkıdır. Bilgelikleriyle, mahallenin evlenme yaşı gelmiş kız ve erkeklerinin birbirine uygunluğunu denetlemek toplumsal görevlerindedir.

Cumhuriyet döneminde, bu işlev uzun müddet eski muallim ve öğretmenler tarafından sürdürülmüştür. Türk toplumundaki güçlü aile ve akrabalık bağları bu tür mekanizmaları devam ettirmekle birlikte, modernizmin etkisiyle bağılıklar zayıflamaktadır. Toplumsal alandaki arabuluculuk mekanizması geleneksel yöntem olan görücülük usulünü beslemektedir.

Modernleşme sürecindeki Türk toplumunda arabuluculuk mekanizması işlevleri tam anlamıyla karşılanamamaktadır. Aile ve evlilik kurumlarına yönelik “arabuluculuk” işlevi, “uzman danışmanlar” tarafından yerine getirilmelidir. Sosyolog, psikolog ve pedagoglar bu alanda profesyonel olarak işlev üstlenebilirler. Uzman evlilik ve aile danışmanlarında mesleki formasyonları dışında, bulunması gereken yeterlilikleri, sosyokültürel yapıları bilmeleriyle tamamlanmalıdır. Evlilik öncesi ilişkilerin nasıl bir ilişki ve iletişim örgüsü taşıması gerektiği kognitif dünyasındaki (Arslantürk, 2004: 52), karmaşıklığıyla, çağımız insanını önemli ölçüde etkilemektedir.

3.6.3. Evliliğe Etkisi Bakımdan Ulaşılan Sonuçlar

Evliliğe etkisi bakımından flört ve görücülük usulüyle ilgili gelinen durumu özetlemek ve birtakım sonuçlar çıkartmak gerekirse, şu şekilde özetlenebilir:

Evlilik öncesi flörtün bireyi, evliliğe sağlıklı hazırladığı öngörüsü, toplumda yaygın bir kanaattir.

Ancak, araştırmalar uzun süreli ilişkilerin, evliliğe sağlıklı bir hazırlık sağlamakta yeterli olmadığını, göstermektedir.

Evlilik gibi, uzun dönemli ilişkiler kurmak ve sürdürmek, sadece duygusal değil, mantıksal öğeleri de gerektiren bilinç düzeyi artışını gerekli kılmaktadır.

Sağlıklı bir evlilik için aile ve akrabalar ile yetişilen çevrenin tanınması önemli olmaktadır.

Evlilik adaylarının karşılıklı olarak aile ve yetiştiği çevrenin toplumsal, kültürel, ekonomik özelliklerinin tanınması, eş adayının da tanınmasını sağlayacaktır.

Bireyin üzerinde etkili olan psiko-sosyolojik unsurlar onun, öz benliğini şekillendirmektedir.

Yetişme tarzı ve çevre etkisine göre bireyin, beklentileri ve tercihleri de belirlenmektedir. Kültür beklentileri aynı zamanda, karşı cinsle ilişkide koyulacak sınırları ve kuralları belirler.

Geleneksel toplumlarda toplumsal beklentiler tutumların kararlaştırılması, şekillenmesi ve sergilenmesinde önemlidir.

Geleneksel toplumlarda cinsiyet farklılığıyla belirlenmiş beklentilere göre, roller oluşur.

Flört daha çok duygusal, görücü usulü daha çok mantıksal bir ilişki biçimidir.

Bireyler, hangi ilişki tarzını seçerse seçsin, son aşamada da olsa, görücü usulü ile evlenmeler, hakim ilişki biçimi olarak görülmektedir.

Flörte göre görücü usulü, evlenmek için daha fazla ciddiye alınmaktadır.

Flört, evlilik öncesi karşı cinsi tanıma amaçlı arkadaşlık ilişkisi olarak, görücülük ise, evlilik amacıyla geleneksel eş seçim yöntemi olarak, kabul edilmektedir.

Görücü usulü genellikle evlilik öncesi üç aşamadan oluşmaktadır. Bunlar kız isteme ve söz kesme, nişan ve nikah aşamalarıdır.

Evlenmeye karar veren kız ve erkeğin evliliklerinin uygunluğunun son kez daha sınanması ve evliliğin planlandığı dönem, nişan dönemidir

Flört sonunda nişanlılık aşamasına gelinmişse, bu dönem aile ve eş adayını tanımak için iyi bir fırsat olarak kullanılabilirdir.

Nişanlılar birbirlerini sağlıklı şekilde tanımaları sonucu uyumlu bir çift olamayacaklarının farkına varırlarsa, ilişkinin bu aşamasında ayrılmalıdırlar.

Türk toplumunda flört'ün başarısı daha çok kendi yapısal durumuna değil, geleneksel yapılaşmalara uyum sağlayıp sağlayamamasına bağlıdır.

Toplumsal alanda arabuluculuk mekanizması, aile ve evlilik ilişkilerini düzenlemektedir.

Aile ve evlilikle ilgili, arabuluculuk mekanizması görücülük usulünü güçlendirmektedir.

Günümüzde “arabuluculuk” işlevi, “uzman danışmanlar” tarafından yerine getirilmelidir. Sosyolog, psikolog ve pedagoglar bu alanda profesyonel olarak işlev üstlenebilirler.

3.7. Farkındalık İlişkisi

Genellikle, hanelerin yerleşim özelliklerine göre, çekirdek, geniş ve geçiş ailesi olarak yapılan tipleştirilmeler, Türk aile yapısını tam anlamıyla ifade edememektedir. Türk toplum yapısında ailenin değerlendirilmesi, işlevsel bakımdan ele alınacak olursa, bütünleşmeci / bütünlükçü aile özellikleri taşıdığı görülecektir.

Hızlı toplumsal değişmeye rağmen, geleneksel Türk ailesinin batı toplumlarından farklı, karakteristik toplumsal özelliklerinin bulunduğu bilinmektedir. Bununla ilgili olarak yapılan araştırmalarda ‘Türk ailesi karşılıklı saygının, dayanışma ve bağlılığın, maddi ve manevi fedakarlığın en yüksek seviyeye ulaştığı aile tipi olarak kabul edilmektedir.

Hızlı şehirleşme ve sanayileşmenin bu yapıya olumsuz etkisine rağmen, Türkiye’de çekirdek aile yapısı, batı ülkelerinden farklıdır. Çünkü toplumumuzda akrabalar arası bağ, ilişki ve yakınlık kopmamakta aksine varlığını devam ettirmektedir (DPT, 1989).

Bütünleşmeci yada bütünlükçü aile yapısı kapalı toplum yapısına sahip olan örneklem grubunda, kendini muhafaza etmektedir. Aileler genellikle, ebeveyn’den ayrı hanelerde

yaşamısına rağmen, yakın sokak yada mahallelerde oturmaktadır. Aralarındaki ilişki örgüsü, güçlülüğünü korumaktadır. Bu içli dışlı ilişki yapısı, çevre yörelerde yerleşik olan aileler arasında da yoğunluğunu koruyabilmektedir.

Doğu yada batı, geleneksel yada modern hangi kültürel, sosyal ve normatif değerlere tabi olursa olsun önemli olan, çeşitli evlilik ve evlilik öncesi ilişki biçimleri tercihiinde bulunan bireylerin içinde bulunduğu toplumun ve ailenin kimliğinin farkında olmasıdır.

Türkiye gibi geleneksel toplumlarda toplumsal beklentiler, tutumların kararlaştırılması, şekillenmesi ve sergilenmesinde önemlidir. Geleneksel erkek ve kadın rollerindeki farklılık, duygusal ilişkilere yaklaşımlarında da farklılık oluşturmaktadır. Geleneksel toplumlarda geçerli norm ve kurallara göre erkek ve kadın cinsiyetine yönelik farklı şekillerde belirlenmiş beklentilere göre roller oluşur.

Görücü usulü; “genellikle kırsal kesimde ve bazen şehirde oğullarını evlendirmek isteyen ailelerin, yakın akraba ve komşulardan başlayarak, tanıdıkların da yardımıyla kız aramaya çıkarak” görücü grubu ile birlikte, kızları bulunan uygun evleri ziyaret ederek, ilgili kızın hamaratlığına, temizliğine, saygısına, sadakatine, saflığına, ailenin geçmişine ve sosyo-ekonomik özelliklerine bakılarak, gelin adayı yada adaylarının belirlenmesidir (Özgüven, 2004: 34).

Flört ise, karşı cinslerin birbirlerini tanımak ve uyumluluklarını test etmek amacıyla arkadaşlık, sevgililik ve cinsellik aşamalarının yaşandığı duygusal ilişki (Hortaçsu, 2002) biçimidir.

Flört, evlilik öncesi karşı cinsi tanıma amaçlı, arkadaşlık ilişkisi olarak, görücülük ise, evlilik amacıyla geleneksel eş seçim yöntemi olarak kabul edilmektedir.

Bireyler, hangi ilişki tarzını seçerse seçsin, son aşamada da olsa, toplum da görücü usulü ile evlenmeler, hakim ilişki biçimi olarak görülmektedir. Flört na göre, görücü usulü evlilik için daha fazla ciddiye alınmaktadır.

O halde, ideal bir evlilik öncesi ilişki biçimi, yukarıda kısaca bahsedilen özelliklerin bütünü dikkate alarak oluşturulmalıdır. Öncelikle önemsenmesi gereken ise, Türk toplum ve kültür yapısı olmalıdır. Batı etkisine rağmen görücü usulünün kendine özgü

temel dinamiklerini koruyarak, hala etkin evlilik öncesi ilişki biçimi olarak kalabilmesi karşısında, bu durum zorunluluk kazanmaktadır.

Ömür boyu sürecek evlilik dört aşamada gerçekleşen bir süreçtir. Bu gelişim sürecini Gökçe (1991), "evliliğe hazırlık", "evliliğin başlaması", "çocuk yetiştirme" ve "olgunluk" aşamaları olarak ayırmaktadır. Günümüzde aile yapılarının hızlı değişimle birlikte birçok sorun üretmesinin, evlilik öncesi çiftlerin ileride kurulacak olan ailenin, farkındalıklarına sahip olma bilincinin, yeterli düzeyde olamayışına dayandırmak gerekmektedir.

Bir taraftan, Türk toplum ve zihniyet yapısı önemsendirken diğer taraftan da, evlilik öncesi evlilik adaylarının farkındalıklarını artırmaya dönük bir model ortaya konulmalıdır. "Farkındalık ilişkisi" dört aşamadan oluşacak bir ilişki biçimidir.

Toplumda evlilik amacıyla eş seçim yöntemi olarak, daha fazla ciddiye alınan görücülük usulünün, flörtten ayrılan en temel işlevi; aile, akrabalar ve çevrenin evlilik öncesi ilişkinin başından sonuna kadar sürecin içinde yer almasıdır. Öyleyse "farkındalık ilişkisinin" flörtten, en önemli temel farklılığı, aile ve çevrenin başından sonuna kadar ilişki sürecinin içinde yer alması olmalıdır.

Farkındalık ilişkisinde evlenecek çiftler, öncelikli olarak, "kendini tanıma" ve "karşısındakini tanıma" aşamalarından geçerek, baştan beri gözetecekleri, "aile ile ilişki ve uyum" ile "test etme bilinci" aşamasını gerçeklemler. Farkındalık ilişkisi "kendini gerçekleştirerek" bireyin, uygun eşi bulması için bilinçli bir seçme ve karar verme sürecini belirtmektedir.

Mutlu bir ilişki ve aile yaşantısı için evlilikte olması gereken en önemli beş unsurun (Taş, 2007: 23) sağlanması gerekmektedir. Bu temel unsurlar; birey olma bilinci, saygı bilinci, hoşgörü bilinci, sevgi bilinci ve biz olmak bilinci olmalıdır. Her şeyden önce söz konusu olgular da, bilinç düzeyi ne kadar yüksek olursa, ilişkide karşılaşılan sorunlar o kadar azalarak, uyum ve mutluluk artacaktır.

3.7.1. Farkındalık İlişkisinde Öncelikli Temel Unsurlar

3.7.1.1. Birey Olma Bilinci

Kadın yada erkek her birey aile yada iş hayatında çok farklı kişilik özellikleri göstermektedir. Bu bakımdan birey iki ayrı özellik göstermek bakımından ayrılacağı gibi (Sabuncuoğlu ve Tüz, 1995: 148) çok farklı sayıda özellikler göstermesi bakımından da ayrılabilir.

Farklı kişisel özellikler gösteren bireyin öncelikle sahip olması gereken kendinin çok özel, değerli ve tek olduğunun ayırdına varabilmesidir. Birey çok önemli ve değerli olduğunu ruhsal, fiziksel ve sosyal anlamda kendine sahip olarak kendini sevmekle değerlendirmeye başlamalıdır. Bu bilinci 0-12 yaşları arasında ailesinden aldığı yeterlilik ve değerlilik duygusu sayesinde kazanan birey böylece başkası için değil önce kendisi için yaşamayı öğrenmektedir.

Birey gelişim sürecini olumsuz geçirmişse, kendi benliğini karşı tarafta arayarak ilişkilerinde sürekli onay sözcüğü bekleyen, kendi olma bilincini yaşayamayan, benlik bilincinin farkına varamayan, özgüveni gelişmemiş kişilik tipi sergilemektedir. Öncelikle kendisine sevgi duyan, karşısındakine de sevgiyle davranabilecektir.

3.7.1.2. Saygı Bilinci

Değerlilik ve yeterlilik duygusu gelişmiş bireyin kendine olan özsaygısı yüksektir. Böylece kendine saygı duyan insan çevresi ve eşi tarafından da saygı duyulan ve sevilen bir kişi olacaktır. Öncelikle kendisine saygı duyan karşısındakine de saygı duyabilecektir.

3.7.1.3. Hoşgörü Bilinci

Aileyi oluşturan çiftler farklı kültür yapısından ve değişik kişisel özelliklere sahip olarak bir yuva oluşturacaklardır. Bütün farklılıklarıyla kişilerin kendine has özellikler taşıması doğaldır. İlişkinin uyum düzeyinin yüksek olması için çiftlerin kendi özellik, tercih ve doğrularını birbirlerine kabul ettirme çabası içinde olmadan karşılıklı saygı ve hoşgörü içerisinde olmaları gerekmektedir.

3.7.1.4. Sevgi Bilinci

Sevgi yüce bir duygu ve anlayıştır. Bütün alemlerin öz değeri ve kaynağıdır. İnsan olmanın ilk ve öncelikli bilincidir. Geleneksel kültür, sevgi bilincinin sayısız örnek olay, şahsiyet ve eserleri ile doludur.

Çiftler arasında paylaşımı artıran ve doyumunu sağlayan çok önemli bir duygudur. Sevgiyi canlı tutmak için eylem ve emek gerekir. Böylelikle ruh beraberliği tek beden olmaya doğru bir birliktelikle beden beraberliğine kadar taşınabilmektedir. Kadın cinsinin erkeğe göre, daha duygusal olduğu unutulmamalıdır. Erkeğin duygusal alanda kadına uyum sağlaması önemlidir.

Ayrıca, sevginin arzu duymaktan ayrı olduğu bilinerek, gerçek hisler denetlenmelidir. Bunun bilincine varabilmek için bireye empoze edilen yapay kurgulama dünyasından uzaklaşarak, bireyin kendi hayal dünyasının ürünü olacak sevgiyi fark edebilmesi gerekecektir. Bu konudaki farkındalık için, “cinsiyet kültürü”nün sağlıklı şekilde edinilmesi gerekir.

3.7.1.5. Biz Olma Bilinci

Biz bilincine ulaşabilmek için öncelikle, karşılıklı beklentilerin farkında olarak, karşındakinin benden beklentileri tam olarak nelerdir sorusuna, cevap verilmelidir. Sonrasında eş adayının iletişim dilini kavrayarak, sürekli diyalog içinde konuşulmalıdır. Sonuçta sürekli olumlu empatik davranış (Cüceloğlu, 2006: 76) içerisinde bulunmakla “ben” olmaktan çıkarak, “biz” olma bilincine erişilmesi sağlanabilecektir.

3.7.2. Kendini Tanıma Aşaması

Kişinin nasıl biriyle evlenmesi gerektiği kendi özelliklerini bilip tanıyarak ulaşması gereken bir çözümleme olmalıdır. Kadın ve erkek olmak bakımından iki ayrı cins olarak temel biyolojik ve yapısal yönleri ile (Kalyoncu, 2006) ayrılan insan, ayrıca kişisel özellikleri yönüyle de ayrılmaktadır.

Eş seçimi konusunda birçok araştırması olan Warren’a göre (1999) kişinin kendini çok iyi tanıması, kendine uygun kişiyi belirleyebilmesinde çok önemlidir. Birçok kişinin, sadece evlenmek ve bir fırsat olarak gördükleri insanı kaçırmamak için evlendikleri bilinmektedir.

Evlenme kararı alınırken kendi özellikleri neler olduğu bilinmelidir. Kişinin, kendi özelliklerine uygun bir tercihte mi bulunuyorum? ben hangi özelliklere sahibim? onunla uyum sağlayabilir miyim? türünden soruları sorarak, cevabını bulması gerekmektedir. Acaba o'nun hangi özelliklerine tahammül edemem? benim özelliklerim bakımından karşımdaki bana uygun özelliklere sahip birimi? gibi birçok soruya net cevaplar bulması çok büyük önemdedir.

Bu sorulardan bazılarını sıralarsak;

- Ben kimim?
- Nasıl bir hayat istiyorum?
- Hayatta neler yapmak istiyorum?
- Güçlü ve zayıf yanlarım nelerdir?
- Hayatta benim için önceliği olan şeyler nelerdir?
- Neler beni mutlu ediyor?
- Nelerden hoşlanmıyorum?
- İnsanlarda aradığım özellikler nelerdir? Bunlar benim için neden önem taşımaktadır?
- Hangi tür özellikleri olan insanlarla daha iyi anlaşıyorum?
- Hangi tür insanlarla neden anlaşamıyorum?
- Hangi tür özellikleri olan insanlara tahammül edemiyorum?

Bu türden sorulara vereceği cevaplar, kendini net bir şekilde tanımasını sağlayacaktır. Sorular daha da artırılabilir (Taş, 2007) Çiftler evlilik öncesi ve sonrasında kendi kişisel özellikleri, beklenti ve tercihlerini tam anlamıyla fark edebilmelidir. Bunun için çok işlevsel testler bulunmaktadır. Bunların uygulanması büyük önem göstermektedir.

Ayrıca birey hedefini, hangi zaman diliminde hangi amaçları gerçekleştireceğini bunu yaparken ne gibi beklenti ve tercihleri gözetebileceğini ve hayata bakış açısını tam olarak anlamalıdır.

Bireyin değişik dönemlerde hayatını farklı şekillerde düzenleyeceği dolayısıyla o döneme ait önceliklerinin neler olduğunu da tespit etmesi gerekmektedir. Örnekleme gerekirse, askerliğini yapmamış ve iş yada meslek düzenini kurmamış bir erkeğin, ev hanımı olmayan iyi bir iş ve meslek düzenini sağlamış biriyle evliliği düşünmesi, en başından beklenti ve önceliklerin, birbirine denk düşmemesi sonucunu doğuracaktır. O yüzden iki tarafta önce kendi önceliklerini sağlamalıdır.

Çiftlerin, kendi beklentilerini geniş şekilde ele alarak, kültür ve sosyal çevresi ile buna yönelik bakış tarzı ve alışkanlıklarının da, farkında olması gerekmektedir.

3.7.3. Karşısındaki Tanıma Aşaması

Kişi kendini çeşitli yönlerden tanıdıktan sonra, aynı analizi karşısına çıkabilecek muhtemel eş adayını tarif ederken de, yapmalıdır. Karşısındaki kişide, kendi kişiliğine denk düşecek bölümlerin karşılığını bulmalı, ne tür özelliklerle bu bölümleri doldurursa, mutlu ve uyumlu bir ilişki yaşayacağını zihinsel bakımdan, ama somut olgulardan hareketle bulabilmelidir. Acaba karşısındaki insanda hangi özellikler ne oranda bulunursa onu severek tahammül edebilecek ve bir ömrü birlikte geçirebilecektir.

Warren bu noktada, karşısındaki insanın kişisel özelliklerinin olumlu ve olumsuz türlerinin önem sırasına göre, her birinden onar tane olmak üzere bir listesinin yapılmasını tavsiye ederek, hangi sorulara cevap bulunması gerektiğini belirtmektedir (Warren, 1999).

Buna göre, evlenilecek kişide en çok aranan 25 özellik; duygusal sağlık, güçlü karakter, enerji düzeyi, zekâ, vücut kimyası, ekonomik yönden güven, iletişim, çatışma çözme becerisi, belli alışkanlıklar (temizlik, dakiklik, verdiği sözü tutması, önemli günleri hatırlaması ve düzenlilik gibi), dindarlık, ortak ilgiler, benzer politik ve sosyal görüşler, ebeveyn olmayı isteme ve bunun için yeterli görünme, kişilik, değerler, beceriler, amaç, yaş, ırk, din, eğitim, cinsel tecrübe, boy ve vücut şekli, yüz güzelliği ve giyinme biçimine ilişkin özelliklerdir. İnsanlar bu özellikler bakımından genellikle kendine benzer özellikte olanları tercih etmektedir.

Yine evlenilecek kişide, olmaması istenen olumsuz özellikler olarak en sık belirtilenler ise; Yalan, aldatma, baskın kişilik, maddi sorumsuzluk, öfkeyi kontrol edememe, pornografi merakı, aşırı içki içme ve uyuşturucu kullanma, sigara içme, kumar, cinsel

takıntı, dağınıklık, tembellik, ihmalkârlık, dedikoduculuk, uygun olmayan davranışlar gösterme, cimrilik, kötü (küfürlü) konuşma, başkalarına bağımlı olma, kibirlilik, aşırı utangaçlık, farklı müzik tercihleri, dini inançlara karşı toleranssızlık, politik farklılık, tehlikeli araba sürme ve fanatizm olmuştur.

Bu öncelikler, daha çok batı insanının öncelik ve tercihleridir. Kendi toplumsal yapımız bakımından bazı farklılıkların yapılacak yeni araştırmalarla ortaya çıkartılması gerekmektedir. Öncelik ve tercihlerin kişiden kişiye ve aynı kişideyse zamana göre değişebileceği düşünülecek olursa, doğal olarak bunlar bütün toplumsal yapı bakımından, batılı toplumlara göre bazı değişiklikler gösterecektir. Hatta toplum üyelerinin o topluma ait olmaları bakımından ve ayrı dillerin ayrı manaları ifade eden anlam içerikleri bakımından farklı zihniyet yapıları olması da toplumsal bir olgudur.

Ülkemizde öğrencilerin eş tercihlerinde aradıkları kişilik ve karakter özellikleri ile ilgili yapılan bir araştırmada (Özgüven, 1994), sevgi % 29 ile ilk sırayı almıştır. Diğer seçenekler ise yüzdelik sırasına göre dürüstlük % 24, hayat görüşü % 13, sosyokültürel yakınlık % 12, inanç birliği % 11, eşlerin kişilik özelliklerindeki benzerlik % 10 ve son olarak siyasi görüş % 1 olarak sıralanmıştır.

Aynı araştırmada, öğrencilerin eş seçimindeki önceliklerinin % 33 ile eğitim düzeyi, % 20 ile fiziki görünüm, % 20 ile sağlık durumu, % 16 ile ekonomik durum ve % 11 ile yaş farkı şeklinde sıralandığı görülmüştür. Kızlar ve erkekler arasındaki en önemli fark, kızlarda ekonomik duruma, erkeklerde ise fiziksel görünüme verilen önemin daha fazla olduğudur.

Bu araştırmada ise daha farklı sonuçların çıkması bu nedenler düşünüldüğünde gayet doğal olmalıdır. Araştırmanın yapıldığı Demirci yöresini ise, yine bu bakımlardan toplumun genelinin kişisel özellik tercihleri olarak, görüp değerlendirilmemelidir.

Kendini tanıma aşamasında kişi birtakım özellikleri yanında hesaba kattıkları, kültür ve sosyal çevresi ile buna yönelik bakış tarzı ve alışkanlıklarını da karşısındaki eş adayını değerlendirirken farkında olması gerekmektedir. Çünkü, bireyin doğuştan getirdiği genetik özellikleri yanında, çok daha önemli olan ve bilimsel bir olgu haline gelmiş olan, kişisel özelliklerin toplum ve içine doğduğu çevre tarafından biçimlenmiş olduğudur. Bireyin üzerinde etkili olan psiko-sosyolojik unsurlar onun, öz benliğini

şekillendirmektedir. Yetişme tarzı ve çevre etkisine göre bireyin, beklentileri ve tercihleri de belirlenmektedir.

3.7.4. Aile ile İlişki ve Uyum

Eş seçiminde ve evlilik kararında aile yönlendirici ve karar verici işlev üstlenmemelidir. Ailenin ilişkiye katkısı sürekli olumlu davranışlarla olmalıdır. Fakat bireyin karar verme sürecinde, hem kendi ailesi hem de karşısındaki eş adayının ailesi ile ilişki ve uyum içinde olması çok önemli bir gerekliliktir.

Evlilik kararı almadan ve evlilik adayını tanımadan önce Özgüven' in belirttiği gibi (Özgüven, 2000); evlenecek kişilerin, evlilik gereklerini ve sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için bedensel, zihinsel ve sosyal yönden belirli gelişim ve olgunlaşma aşamalarını geçirmiş, evlilikle ilgili işlevsel bir yaşam düzeyine ulaşmış olunması gereklidir.

Daha sonra, ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzenli gelir sağlayacak bir iş ve meslek sahibi olmaları zorunludur. Ayrıca, elde ettikleri geliri akıllıca kullanabilme yeterliliğine erişmiş olmaları da büyük önem taşır. Bu nedenle, evlenecek kişilerin ekonomik bağımsızlık ve iş olanaklarını sağlayıcı, eğitim, öğretim ve yetiştirme programlarını tamamlamadan evlenmemelerinde büyük yarar vardır.

Evlilik adayları, sosyal olgunluğa da ulaşmış olmalıdır. Bu olgunluk düzeyindeki kişiler, aile içi ilişkilerin dayandığı temel kurallara uyar, sevgi, saygı, dürüstlük ve bağlılığı benimser ve uygular. Eşin ve ailedeki diğer üyelerin ihtiyaçlarını karşılamaya istekli olur. Bu niteliğe sahip olan eşler evlilik hayatında dayanışma içinde olacak eşi, çocukları, diğer büyükleri ve toplum bireyleri için kendi kişisel isteklerinden gerektiğinde, gönüllü olarak vazgeçebilecek, özveriyle davranabilmelidirler. Bütün bu davranışlarından dolayı da, neşesini kaybetmeyecek yeterlilikte olmalıdırlar.

Ayrıca ülkemizde, öğrenimi tamamlamış olmak ve erkekler için askerlik hizmetini yapmış olmak da, evliliğe hazır birey olmak için önemlidir. Öğrenci iken evlenmek, evlilikteki ve okuldaki başarı şansını azalttığı gibi, evlilik birlikteliğinde çok önemli sayılan ilk evlilik yaşantılarının da genelde sıkıntılı geçmesine neden olmaktadır. Öğrenciyken evlenip, sonrasında yürütemeyip boşanan birçok örnek görülmektedir. Öğrenim hayatı boyunca, mesleki ve bilimsel formasyonu tamamlamaya odaklanmak

gerekmektedir. Evlilik öncesinde, öğrenimini bitirmemiş olmak, askerlik gibi önemli bir engeldir.

Bütün bu hususlarda, aile ile karşılıklı anlayış ve işbirliği içinde olmak gerekmektedir. Bunun için de karşılıklı aile yapıları bilinerek, ona göre iletişimde bulunulmalıdır. Aile yapılarının bilinmesi de eşin daha yakından tanınması için önemli olmaktadır. Çünkü söz konusu olan eşler, kendi ailesinin ilişki örgüsü, davranış kalıpları, iletişim düzeni içinden çıkıp gelmiş farklı aile yapılarının sonucu yetişmiş bireylerdir.

Aile içi iletişim düzeninde kalıp davranışlar, baskın olan anne yada baba rol ve statüleri, eşin örnek aldığı rol modeli gibi birçok psikolojik ve sosyal öğeler gözlemlenerek çözümlenebilmelidir. Eş adayı büyük oranda, küçüklüğünden beri, baba yada anneden birisinin etkisinde kalmış veya başka bir rol modelinden etkilenecek yetişmiş, gelişim sürecinde öğrendiği, rolüyle karşımıza çıkabilecektir.

TÜİK İstatistiklerinin ortaya koyduğu (TÜİK, 2006) olgu, boşanmaların yüzde 42,6'sının evliliğin ilk 5 yılı içinde gerçekleştiğidir. Evlilik süresi 6 ila 10 yıl arasında boşanma oranı yüzde 21.8 iken, 11 ila 15 yıl arasında da bu oran yüzde 13.5 olarak gerçekleşmektedir. 16 yılı aşan evliliklerdeki boşanma oranı da yüzde 22.1 olarak tespit edilmiştir.

İlk yıllarda daha yüksek seviyede yaşanan boşanma oranı, çiftlerin birbirini tanımaması ve ilişkilerindeki uyumsuzluğa dayanırken, bu durumun ortaya çıkmasında ailelerin uyumsuzluğu da etkin olmaktadır. Sağlıklı bir evlilik için aile ve akrabalar ile yetişilen çevrenin tanınması önemli olmaktadır. Bireyin, ailesi ve yetiştiği çevrenin toplumsal, kültürel, ekonomik özelliklerinin tanınması, eş adayının da tanınmasını sağlayacaktır.

Kırsal bölgede yaşayan Yörüklerle ilgili bir araştırmada (Doğan ve Doğan, 2005a: 27) konuyla ilgili önemli sonuçlara ulaşılmış durumadır. Söz konusu yörede boşanma oranı yok denecek düzeydedir. Bu durumun ortaya çıkışında, aile reislerinden sorularak toplanan verilere göre; % 26'sı eşinin akrabası olduğu, % 17,7'si komşusu olduğu için önceden tanıdığını belirtmişlerdir.

Adıyaman ve Malatya kırsalındaki örneklemelerde eşin akraba olması durumu % 34 ve % 35 oranıyla (Doğan ve Doğan, 2005b: 48) daha yüksek nispette çıkmıştır. Söz konusu yörelerde bu durum evlilik öncesinde eşin ailesini ve çevresini tanımının olumlu sonucu

olarak değerlendirilmelidir. Kurşunlu araştırmasında aile reisinin evlilik kararlarını , % 79 oran ile ailesiyle birlikte vermiş olması da bunu doğrulayan bir başka veridir.

Eşlerin birbiriyle akrabalık ilişkilerinin yüksek düzeyde olması, Türk toplumunun genel yapısını yansıtmakla birlikte, aynı zamanda bu olgu Türk ailesinin güçlü yapısının da en önemli nedenlerindedir.

Cüceloğlu'nun (2006) eğitim de başarı için önerdiği “destekleyen aile” yaklaşımı burada da sürdürülmelidir. Destekleyen aile, gelin ve damat adaylarına karşı; onların tercihlerini umursadıklarını, yargılamadan kabullendiklerini, değerli olduklarını, istediklerini yapabilecek yetenekte olduklarını, onlara güvendiklerini ve kız yada oğullarını sırf kendisi olduklarından dolayı sevdiklerini, ifade eden ve bunu hissettiren aile tavrı içinde olmalıdır.

Diğer taraftan eş adayları ise, ilişki başından sonuna kadar aileler ile sürekli ilişki ve diyalog halinde olmalı, onların tecrübe ve birikiminden yararlanmalıdır. İki tarafta karşılıklı katkıyla oluşan özel kural ve ilişki sistematiğini bilerek açık şekilde davranabilmelidir. Bu yapılmazsa, özellikle bazı kırsal bölgelerde toplumsal baskı sonucu, gizli yaşanmak zorunda kalan sağlıksız ilişkiler, yanlış seçimlere neden olmaktadır. ayrıca, ilişkinin gizli olması, taraflar ve özellikle kızlar için olumsuz ortamlar oluşturmaktadır.

Dolayısıyla ailenin tanınması ve uyumun sağlanabilmesi hem eş adayının daha iyi tanınması hem de ailelerin ilişki süreci içerisinde yer almasıyla, ilişkinin evlilik sonrası için, gerçekleştirilmesi somut yönleriyle, test edilmiş olacaktır.

Olumlu destekleyici aile modeli, duygusal ilişkinin mantıksal öğelerini tamamlamaya yardımcı olacaktır. Ancak aileler, otoriter özellikleri ile baskıcı ve yönlendirici olurlar ise, hem ilişkinin uyumu sağlıklı test edilemeyecek hem de, ilişki çift arasında gizli şekilde yürütülecektir.

En büyük hata, ailelerin baskıcı tutumlarıyla, ilişkinin gizlenmesine bilmeden yaptıkları katkı olacaktır. Cinsiyet farklılıklarını incelerken çıkan sonuç çok önemlidir. Arzu ve ihtiras, sadece karşı cinse yöneliktir ve sevgi gibi açıkça, toplum önünde haykırarak söylenmez. Sevgi ise, bütün varlığa karşı duyulduğu gibi, toplum önünde güvenle ifade edilir ve herkesle paylaşılır.

3.7.5. Kendini Gerçekleme ile İlişkiyi Test Etme Bilinci

Kendini ve karşındakini çevresiyle birlikte, daha çok zihinsel süreçler ile tanıyan ve tanımlayan birey bu süreci, kendini gerçekleştirilmeden ve pratiklerle test etmeden tamamlamamalıdır. Eş adayının yalnızca kendini, karşındakini ve aileyi tanıyarak farkındalık kazanması mümkün görünmemektedir.

Kendini gerçekleştirme ve test etme bilinci ilişkinin başından beri, ayrı ayrı kazanılması ve gündelik hayatta uygulanması gereken yeterlilikte, bilinç düzeyinin yükseltilmesini hedeflemektedir. Kendini gerçekleştirmek özellikle duygusal ve romantik çekicilik unsuru ile ilişkinin başlaması ve sürmesi olan flört nda görücü usule göre çok daha önem taşımaktadır. Bu aşamaya, kişinin duygusal tarafını, akıl ve mantıkla yönetebilmesi olarak bakılabilir.

Hızlı toplumsal değişimle beraber görücü usulü yerini flört türü hoşlanıp tanışarak başlayan arkadaşlıklara bırakmaktadır. Karşı cinsle ilişkisini duygularıyla yaşayarak, akıl ve mantık ögesini kullanmayan çiftlerin başarı oranları düşük olacak, başarı şansa bırakılacaktır. Çiftler öncelikle kendilerini ve birbirlerini denetlemeli bunun yanında aile ve çevresinden de bu yönde yardım ve destek görmelidir.

Flörtün yapısı gereği, iki tarafta genellikle birbirine hoş görünme çabasıyla eksik ve hatasını göstermeme ve gizleme davranışı içindedirler. Zaten duygusal bağ yüzünden mantıklarını devre dışı bırakan çift, hayal güçlerinin etkisindedirler. Duygusallıktan ancak, evlilikten sonra kurtulmaktadır.

Evlilik öncesi süreçte, kendileri ve birbirlerine ait benlik, kimlik, ilgi, tercihler, kişisel özellik ve karakterlerinin farkına varamamaktadırlar. Yanıldıklarını ve birbirlerini yanlış tanıdıklarını evliliklerinin hemen sonrasında anlamaktadırlar. Bu tür evliliklerin özellikle ilk aylar ve yıllar içinde boşanmayla sonuçlanması bu tür yanlış tanıma sonucunda olmaktadır.

Evlilik öncesi süreçte, mutlu bir evlilik için eşlerin birbirini tanımalarına yardım edebilecek, aralarındaki fark ve benzerliklerin bilinmesine katkısı olabilecek bazı gözlem, tartışma konu ve soruları (Bilen, 1994) şu şekilde sıralanmaktadır:

(1) Alışkanlıklarınızda dengeli bir benzerlik var mı?

- (2) Geleceğe yönelik amaçlarınız ve onlara ulaşma yol ve çabalarınızda bir benzerlik var mı?
- (3) Ailelerinizin birbirine benzeyen ve ayrılan yönleri nelerdir?
- (4) Ailelerinizin evliliğinize bakış açısı, katkı getirici ve engelleyici yönleri nelerdir?
- (5) Çatışmaya neden olabilecek sorunlara yapıcı çözüm yolları önermekte iki taraf de istekli midir?
- (6) Kurulacak ailenin ekonomik kaynaklarının durumu ve aile bütçesini harcama biçimi ve paranın yönetimi konusunda uyuşuyor musunuz?
- (7) Çocuk yapma zamanı ve çocukların genel eğitimi ve dini eğitimleri konusunda anlaşabiliyor musunuz?
- (8) Sosyo-ekonomik durum ve eğitim düzeyi yönünden, dengeli bir benzerliğe sahip misiniz?
- (9) Fiziksel yapı, zihinsel, sosyal ve duygusal olgunluk, beden ve ruh sağlığı yönünden birbirinize uygun musunuz?
- (10) Ailede kadın-erkek rolleri ve cinsel ilişkiler hususundaki düşünceleriniz uyuyor mu?
- (11) Genel insan ve çevre ilişkileri, arkadaş edinme ve sürdürmek ile ilgili sosyal değer ve görüşlerinizde dengeli bir tutum ve benzerlik var mıdır?

Yukarıdaki maddelere ek olarak çiftlerin inanç yapıları ile ilgili sorular da eklenmelidir. Bireylerin hangi dine, mezhebe yada bunların dışında bir inanç sistemine sahip oldukları ve dini alandaki uyumları karşılıklı olarak denetlenmelidir. Çünkü dini inançların, bireyin ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi vb. alanlardaki katı yada esnek davranış ve tutumları belirlemede, bireyin psikolojik yapısından sosyal yapısına kadar olan bütün alanları, büyük oranda etkilediği bilinmektedir.

Örneklendirmek gerekirse, ekonomik özgürlüğünü kazanmış bir eş, duygusal açıdan daha rahat davranıp risk alır ve daha atılgan olabilir (Aydın, 2005: 21). Karşısındaki ise, dini kurallara daha fazla uyan biri olarak, eşindeki bu durumu fazla bularak, kendine karşı duyarsızlık şeklinde algılayabilir. Eş adayının ortaya koyduğu davranış ise, az

yada çok yumuşak yada sert ölçülerde olacaktır. Ne düzeyde ve nasıl olursa olsun, dini inanç yapısından etkilenilecektir. O halde dini inanç ve zihniyet, davranış ve tutumlara nasıl yansımaktadır. Örnek olarak;

(12) Dini inançlar ile bunların davranış ve tutumlara dönüşmesinde, aranızda fikir birliği ve davranış uyumu yada farklılıklara hoşgörü göstermek konusundaki benzerlik ve farklılıklarınız uyum göstermekte midir?

Sorusunun cevabının bulunması ve karşılıklı test edilmesi gerekmektedir. Bireyin, ne tür bir inanma olursa olsun, inanç sisteminden ve dini hayattan soyutlanabilmesi mümkün değildir (Sırma, 1991: 13).

Bütün bu sorulara verilecek cevaplarla çiftler, ilişki süreci içerisinde birbirleriyle kuracakları ailenin her aşamasına yönelik öncelik ve tercihleriyle zihniyet, davranış ve tutumlarında beliren aralarındaki özelliklerin, benzer yada farklı yönleriyle, uyumlu olup olamayacaklarını test edeceklerdir.

Farkındalık ilişkisinin bütün aşamalarında, evlilik adayının duygusallığını, akıl ve mantık öğeleriyle denetlemesi gerekmektedir. Birey karşı cinsle, zihniyet-kültür, cinsiyet, gelişim süreci farklılıklarının bilinci içinde ve psiko-sosyolojik bütün unsurları dikkate alarak ilişkiyi yönlendirmelidir. İlişkinin başlangıcında hedefinin, sadece karşı cinsi tanımak mı yada evlenmek mi olduğunu belirlemelidir.

İlişki süreci sonunda, karı kocaya ait tercih, beklenti, amaç, görev ve sorumluluklarla ilgili, aile düzenini sağlayan temel dinamikler, taraflarca açıkça konuşularak kesinleştirilmelidir. Bunun için de, ilişki aşamalarını sağlıklı gözlemleyerek, kendisini ve karşısındakini daha iyi anlamaya yardımcı olacak testlerden faydalanılmalı, aile ve çevresinin iyi niyetle yapılan değerlendirmeleri, hesaba katılmalıdır.

Günümüzde birçok bakımdan işlevsel ve ilişkinin bütün yönlerini ele alan çok yönlü test teknikleri bulunmaktadır. Bunlar farkındalık ilişkisinin değişik aşamalarında, kendi başına denenebileceği gibi bazen de, bu konuda uzmanlaşmış evlilik ve aile danışmanlarından profesyonel destek alınmalıdır. Uygulanacak testlerin batı toplumuna uygulanan testler olmamasına dikkat edilmelidir. Bu alanda, yeni geliştirilecek toplum yapısına uygunluğu denetlenmiş, ölçek ve testlere ihtiyaç bulunmaktadır.

Destek verecek uzman danışmanlar, mesleki formasyona sahip sosyolog, psikolog ve pedagoglar olabilir. Bu konuda çalışacak danışmanların, yukarıda belirtilen diğer öğelerin yanında, sosyokültürel yapının kişiye yüklediği zihniyet farklılıklarını analiz ederek, yöntemini oluşturması, uzmanlarda aranan öncelikli niteliklerden olmalıdır.

BÖLÜM 4: BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Olgusal Durum

4.1.1. Örneklem Grubunun Cinsiyeti

Araştırma evli olan karı-kocalarından oluşan örneklem grubuna yapılmıştır. Cinsiyet bakımından eşit sayıda karı ve kocaya anket uygulanmaya çalışılmıştır. Ancak kadın denekler 491 toplam denek içinde erkek deneklerden 31 kişi daha fazla alınmıştır. Bunun sebebi ise cinsiyet kotası uygulanmamasıdır. Temel birim aile olarak kabul edilmiştir. Deneklerin cinsiyet dağılımı Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1. Örneklem grubunun cinsiyeti

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Kadın	261	52,5	53,2	53,2
Erkek	230	46,3	46,8	100,0
Toplam	491	98,8	100,0	
Cevapsız	6	1,2		
Toplam	497	100,0		

Cinsiyet sorusunda cevapları geçerli sayılan denekler 261 kadın ve 230 erkekten ibarettir. Bu soruyu cevapsız bırakan denek sayısı 6 kişidir. Yüzdeyle ifade edilecek olunursa, % 46,8 oranında erkek ve % 53,2 oranında kadın örneklem grubu içinde yer almış, geçersiz soru kağıdı adedi oranı ise, % 1,2'de kalmıştır. Bu durum araştırmanın güvenilirliği bakımından, düşük bir oran olarak görülmektedir.

4.1.2. Örneklem Grubunun Yaş Durumu

Demirci örnekleminin yaş dağılımı ile ilgili herhangi bir kota uygulamasına gidilmemiştir. Örneklem içinde mahalle ve sokak dağılımı gözetilerek nüfus yoğunluğu da hesaba katılarak eşit oranlama yapılmıştır. Hane başına düşen karı-kocalar yada boşanmış ve yalnız yaşayan denekler olmuştur.

Tablo 2. Örneklem grubunun yaş durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
19 ve altı	8	1,6	1,7	1,7
20-29	141	28,4	29,1	30,8
30-39	162	32,6	33,5	64,3
40-49	108	21,7	22,3	86,6
50-59	45	9,1	9,3	95,9
60-69	12	2,4	2,5	98,3
70 ve üstü	8	1,6	1,7	100,0
Toplam	484	97,4	100,0	
Cevapsız	13	2,6		
Toplam	497	100,0		

Tablo 2’de Demirci nüfus yapısı görünmektedir. Denekler; 20-29 yaş arası % 29,1, 30-39 yaş arası % 33,5, 40-49 yaş arası % 22,3 oranıyla örneklem grubuna girmişlerdir. genç ve orta yaş en fazla nüfus kesimi olarak, görülmektedir. Elli yaşından sonra nüfus belirgin şekilde düşmektedir. Yetmiş yaş ve üstü, yaşlı nüfus oranı çok düşük düzeydedir. Demirci nüfusunun genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahip olduğu söylenebilir.

4.1.3. Örneklem Grubunun Medeni Durumu

Demirci’de genellikle evli karı-kocalara uygulanan anket soruları bilhassa aynı karı kocalara yönelik yapılmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki tabloda, dul ve boşanmış durumda olanların % 2,2 oranı ile Türkiye ortalamasına ve Ege bölgesine göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Ancak, oranlara yansıyan sonuç yanıltıcıdır. Çünkü, kadınlar erkeklerden daha uzun süre yaşamaktadır. Boşanma oranı içindeki oranı, daha çok kocalarının ölümü sebebiyle

dul kalmış olan yaşlı kadınlar oluşturmaktadır. O yüzden gerçek boşanma oranı, çok az seviyededir.

Yalnız yaşayanlar ise yine aynı orana sahip olarak yüksek görünmektedir. Bu kategoriyi oluşturanlar daha çok, kocasının çevre il ve ilçelerde çalıştığı genç kadınlar ile eşinin ölümü nedeniyle yalnız yaşayanları ifade etmektedir.

Bu durum görüşme sırasındaki gözlemlere dayanmaktadır. Hanelerin temel birim olarak alındığı yukarıda belirtilmişti. Mevcut adreslerdekiyle görüşülmesi de, örneklem grubunda kadın cinsiyetinin daha fazla olmasına neden olmuştur.

TÜİK rakamlarına göre (2006) ise, boşanma hızı 2006 yılında bir önceki yıla oranla az da olsa, gerilemiştir. 2005 yılında 95 bin 895 çift boşanırken 2006 yılında bu sayı 93 bin 489'e düştü. 2005 yılında yüzde 1.33 olan boşanma oranı, 2006 yılında yüzde 1.28 olarak gerçekleşmiştir.

İstatistikler, en çok boşanmanın yüzde 1.86 ile Ege bölgesi'nde yaşandığını ortaya koyarken Ege bölgesini sırasıyla, yüzde 1.78 ile İstanbul ve yüzde 1.60 ile Batı Anadolu bölgesi izlemektedir. Boşanma hızının en düşük olduğu bölgeler ise yüzde 0.43 ve 0.44 ile Kuzeydoğu Anadolu ile Ortadoğu Anadolu bölgesi olarak belirlenmiştir.

Tablo 3. Örneklem grubunun medeni durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Evli	429	86,3	87,6	87,6
Bekar	39	7,8	8,0	95,5
Dul-Boşanmış	11	2,2	2,2	97,8
Yalnız yaşıyor	11	2,2	2,2	100,0
Toplam	490	98,6	100,0	
Cevapsız	7	1,4		
Toplam	497	100,0		

İstatistiklere göre en yüksek boşanma oranının olduğu bölge Ege Bölgesi'dir. Rakamların ortaya koyduğu en önemli sonuç ise, Türkiye genelindeki boşanmaların yüzde 42.6'sının, evliliğin ilk 5 yılı içinde gerçekleştiği yönündedir. Erken boşanmaların en önemli nedeni ise, evlilik öncesi sürecin bilinçli geçirilmemesinde aranmalıdır.

“TÜİK Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2006 Yılı Sonuçları”na göre, 2006 yılında 650.233 çift evlenirken, bu sayı 2005 yılına göre düşük gerçekleşmiştir. 2005 yılında ise 651.896 çift evlenirken, 2005 yılında evlenme oranı, yüzde 9.05'ten 2006 yılında bu oran, yüzde 8.91'e düşmüştür.

4.1.4. Örneklem Grubunun Eğitim Düzeyi

Eğitim düzeyi % 32 ilkokul, % 18,7 orta, % 24,6 lise, % 23,4 ise yüksek okul ve üniversite olarak çıkmaktadır. Bu durum aşağıda eğitim düzeyi dağılımı tablosunda sayısal olarak görülmektedir. Gözlemlerden edinilen durum, eğitim düzeyi genç yaşlarda artma ileri yaşlara doğru azalma eğilimindedir. Artık yeni evli çiftler daha çok eğitim almaktadır. İleriki yıllarda eğitilmiş çiftlerin sayısı giderek artacağı sanılmaktadır.

Bunun yanında Üniversite ve üstü eğitim almış olanların, gerek kamu hizmetine tayin olarak gerekse özel iş fırsatlarını değerlendirerek çevre ilçe, Manisa ve diğer illerde çalışmakta olduğunu da göz ardı etmemek gerekmektedir.

Tablo 4. Örneklem grubunun eğitim düzeyi

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
İlkokul	156	31,4	32,0	32,0
Ortaokul	91	18,3	18,7	50,7
Lise	120	24,1	24,6	75,4
Yüksek okul	34	6,8	7,0	82,3
Üniversite	80	16,1	16,4	98,8
Yüksek lisans	3	,6	,6	99,4

Doktora	3	,6	,6	100,0
Toplam	487	98,0	100,0	
Cevapsız	10	2,0		
Toplam	497	100,0		

Demircinin nüfusu yavaş da olsa artma eğilimindedir. Ancak bu artış, genellikle Üniversitenin kapasitesinin yıllar içinde artışına paralel olarak gelişmektedir. Ayrıca Üniversitenin bulunuşu eğitim seviyesinin yükselmesine ve nitelik artışına katkı yapmaktadır.

Eğitim düzeyinin giderek artması iki yönden önemli etkide bulunacaktır. Teorik kısımda ve iddialarda belirtilen duruma göre, flört nın en önemli taşıyıcı kurumu, genelde modernleşen eğitim kurumları ve özellikle üniversiteler olduğu belirtilmiştir.

Buna göre yıllar içinde, eğitim düzeyi yükseldikçe ve bir taraftan da modern eğitim kurumu olan üniversite, öğretime devam ettikçe, Demirci toplum yapısında flört uygulaması yaygınlaşacaktır.

Bu durum, görücü usulün yaygın olduğu yerleşim yerinde, hem kültür ve zihniyet yapısını, hem de ilişkilerdeki tutum ve davranışları değiştirecektir. O yüzden, bilinçli bir evlilik öncesi ilişki tanımlamasının yapılması gerekmektedir.

Araştırmanın yapılması, yörenin geleneksel kapalı toplum yapısı göstermesi nedeniyle, ayrı bir önem göstermektedir. Başlarda da belirtildiği gibi, toplumsal değişme bakımından, zihniyet ve kültür yapısıyla ilişkilendirilen birçok konu başlığı, etraflıca araştırılmalıdır.

4.1.5. Örneklem Grubunun Mesleki Durumu

Demircinin mesleki dağılımı kadın ve erkeklerde farklı yapılarda görülmektedir. Mesleki durum dağılımı tablosunda görüldüğü gibi bu soruyu 458 kişi cevaplamış durumdadır.

Örnekleme grubu içinde, %34,7 ile en fazla ev hanımı bulunmaktadır. Daha sonra % 25,5 ile memur, %19 ile işçilerden oluşan çalışan kesim gelmektedir. Sonra sırasıyla, % 9,2 ile esnaf, % 6,3 ile çiftçi, % 5 ile de serbest meslek sahibi olan kesim görülmektedir.

En az oranda olan meslek grupları, genellikle esnaflık yapan serbest meslek sahibi olanlar ile çiftçi ve köylü kesim bulunmaktadır. Köylülerin Demirci'ye yerleşimleri daha yüksek oranda olduğu halde burada az görülmelerinin sebebi, köyden gelen nüfusun zamanla başka iş kollarına geçmesindedir. Örnekleme grubu içinde, kendini çiftçi olarak ifade edenlerin bir çoğu, ekonomik ve sosyal bakımdan köy ile ilgisini kesmemiş durumdadır.

Tablo 5. Örnekleme grubunun mesleki durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
İşçi	87	17,5	19,0	19,0
Memur	117	23,5	25,5	44,5
Çiftçi	29	5,8	6,3	50,9
Esnaf	42	8,5	9,2	60,0
Serbest meslek	23	4,6	5,0	65,1
Ev Hanımı	160	32,3	34,7	100,0
Toplam	458	92,2	100,0	
Cevapsız	39	7,8		
Toplam	497	100,0		

Ev hanımının çok yüksek seviyede olması, geleneksel yapının ve kadın rolünün etkin olarak devam ettiğini göstermektedir. Yeri gelmişken ifade etmek gerekirse, araştırma içeriğinde, kadının yada erkeğin genelde yapılmakta olduğu gibi, geleneksel rollerle ayrıştırarak analizi yapılmaktadır.

Örnekleme grubunun geleneksel toplum yapısı, ailelerde geleneksel tutum ve davranış beklentisi ile ilişkilerin biçimlenmekte olduğunu göstermektedir. Kadın genellikle ev

işleri ve çocuğa bakmakla sorumludur. Erkek ise, evin geçimini sağlamakla ve dışarıda çalışmakla sorumludur.

Araştırmada uygulanan bir ölçü, aileyi parçalı biçimde bir birim kadın ve bir birim erkekten oluşan yapı olarak incelemek yerine, bütünlükçü bir anlayışla, ailenin karı koca'dan oluşan ve aralarında dayanışma bulunan bir çift olarak ele almak gerekliliğidir. Geleneksel Türk aile yapısı, bu tür özellik göstermektedir.

1.4.6. Örneklem Grubunun Burç Durumu

Tablo 6. Örneklem grubunun burç durumu

	Kadın	Yüzde	Erkek	Yüzde
Koç	37	7,7%	31	6,5%
Boğa	22	4,6%	16	3,3%
İkizler	23	4,8%	11	2,3%
Yengeç	18	3,8%	15	3,1%
Aslan	22	4,6%	37	7,7%
Başak	11	2,3%	7	1,5%
Terazi	18	3,8%	17	3,5%
Akrep	18	3,8%	13	2,7%
Yay	9	1,9%	10	2,1%
Oğlak	27	5,6%	23	4,8%
Kova	33	6,9%	32	6,7%
Balık	14	2,9%	16	3,3%
Toplam	252	52,5%	228	47,5%

Örnekleme kişilik özellikleri ve karakterler farklı yapılar ortaya koymaktadır. Kişisel farklılıkları, halk arasında itibar gören burçların ayrı yapılara sahip kişilikleri ifade etmesine dair inanış, test edilmeye çalışıldı.

Örneklem grubu kadın denekler, erkeklere oranla daha üst seviyede olarak, burçların temel kişisel özelliklerini ortaya koyduğuna, inanmaktadır. Deneklerden kendi burçları sorulduğunda, çoğunlukla bilindiği gözlemlendi.

Kadın denekler en fazla bulunandan en az bulunana göre burçlarının sıralamasını; koç, kova, oğlak, ikizler, aslan, boğa, yengeç, terazi, akrep, balık, başak, yay burcuna sahip olarak örneklem de yer aldıklarını belirtmişlerdir.

Erkeklerin kendi burçları ile ilgili bilgisi kadınlara göre biraz daha düşük olmakla birlikte genellikle burç isimlerini bilmektedirler. Erkekler ise, burçlarının en fazla bulunandan en az bulunana göre, sırasıyla; aslan, kova, koç, oğlak, terazi, boğa, balık, yengeç, akrep, ikizler, yay ve başak burçlarında olduklarını belirtmişlerdir.

Bu durum, genel toplumsal yapı içinde farklı burçların, yaklaşık olarak birbirine uygun oranlarda bulunmakta olduğunu, göstermektedir. Halk inanışındaki durumuyla ve tecrübi olarak değerlendirildiğinde, burçların farklı kişisel özellikleri kısmen de olsa, yansıtıldığı düşünülecek olursa, Demirci toplumsal yapısı, farklı özelliklerin değişik oranlarda da olsa, bir arada bulunduğunu göstermektedir denilebilir.

4.1.7. Örneklem Grubunun Ekonomik Durumu

Ekonomik durumu bakımından Demirci, nakit para dolaşımı ve hareketli sosyokültürel faaliyetleri yönüyle daha çok üniversiteye bağlı bir yapı sergilemektedir. Köylerinde yaygın olan el dokuması ve fabrika halıcılığı önemli gelir kaynaklarıdır. Ayrıca burada çalışanların ve işçinin istihdamı da ayrı önemdedir. Tarım ve hayvancılık eskisi kadar gelir getirmemekte ayrıca, ürün hasat zamanına dayalı vadeli ve mevsimlik ödeme yapmasıyla da, çiftçi ve köylünün iç piyasaya hareket getirememesi de, esnafın işleyiş düzenini olumsuz etkilemektedir.

Halihazırdaki tek seçenek olan karayolu ulaşımının, transport şebekesinin mekanizmalarından mahrum oluşu, hem ekonomik yapısını etkilemekte hem de geleneksel yapıdan cemiyet yapısına doğru değişimini, olumsuz etkilemektedir.

4.1.7.1. Örneklem Grubunun Gelir Düzeyi

Deneklerin en fazla gelir seviyesi oranı, % 31,8 ile 500-750 YTL arası gelire sahip olan geçim düzeyi grubudur. % 27,2 oranla ikinci grubun aylık geliri, 500 YTL ve altında gerçekleşmektedir. 750-1000 YTL arası aylık geliri olanlar, genel nüfus içinde % 19,5 iken, daha üst gelir grubu 1000-1500 YTL arası aylık geliri olan grup ise, % 17,3 oranındadır. Üst gelir grubuna ait 1500-2000 arası gelir seviyesindekiler ancak % 1 iken, 2000 YTL ve üstü aylık gelir sahibi aile de % 3,1 oranına erişmektedir.

Tablo 7. Örneklem grubunun gelir düzeyi

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
500 YTL ve altı	131	26,4	27,2	27,2
501-750 YTL	153	30,8	31,8	59,0
751-1000 YTL	94	18,9	19,5	78,6
1001-1500 YTL	83	16,7	17,3	95,8
1501-2000 YTL	5	1,0	1,0	96,9
2001 YTL ve üstü	15	3,0	3,1	100,0
Toplam	481	96,8	100,0	
Cevapsız	16	3,2		
Toplam	497	100,0		

Bu genel durum ise, nüfusun büyük bölümünün, hesaplanan yoksulluk sınırının altında yaşadığını göstermektedir. Yoksulluk, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumudur (DİE, 2002). Yoksulluğun ölçülmesinde, ülkelerin istatistik kapasitesine göre farklı veri kaynakları ve hesaplama yöntemleri kullanılmaktadır.

Türkiye KAMUSEN'in (2006) Türkiye İstatistik Kurumu'nun resmi verilerinden yararlanarak yaptığı açlık ve yoksulluk sınırı araştırmasının 2006 yılı Kasım ayı sonuçlarına göre, çalışan tek kişinin yoksulluk sınırının 1049 YTL' ye yükseldiği, açlık sınırının ise 800 YTL olduğu belirtilmiştir.

4 kişilik bir ailenin aylık gıda harcaması 451 YTL olarak belirlenirken, gıda ve barınma harcamaları toplamı 790 YTL, ailenin asgari geçim haddi ise 2086 YTL olarak açıklanmıştır.

Gelir seviyesi tablosundan da görülebileceği gibi, 1000 YTL altında aylık gelire sahip aile, toplam % 78,5 oran ile büyük bir çoğunluk oluşturmaktadır. Bu durum Demirci'nin çoğunluk nüfusunun yoksulluk sınırının altında olduğunu göstermektedir.

4.1.7.2. Örneklem Grubunun Gider Düzeyi

Örneklemin % 98,1 oranı, aylık 1500 YTL altında harcama yapmakta, % 86,6 oranında aile de aylık 1000 YTL altında harcama yapmaktadır.% 45,8 oranda aile ise aylık 500 YTL ve altında harcama yapabilmektedir.

Demirci'de ailelerin aylık gider seviyesi, gelir seviyesinin çok daha altında bulunmaktadır. Bu durum, Demirci ailesinin refah seviyesi bakımından, çok düşük bir düzeyde bulunduğunu göstermektedir.

Gider seviyesinin düşük düzeyde oluşu, ailelerin gelecek endişesinden kaynaklanan tasarruf yapma tutumundan, doğmakta olmalıdır. Kırsal kökenli yapı ve köyle olan bağlantı, bazı yiyecek masrafının karşılanması ile aile bütçesine tasarruf yapma imkanı sağlamaktadır.

Demirci ailesi aylık gelir elde etmesi bakımından düşük seviyede olmasına rağmen, aile bütçesinden harcama yapılan tutarın çok daha az olması; genel ekonomik verimliliğin ve buna bağlı iş potansiyelinin gereken düzeyde olmaması ve bunun yanında büyük küçük birçok sosyoekonomik unsurun eksikliğinden, kaynaklanmaktadır.

Ancak, yaşanmakta olan genel olumsuz duruma rağmen aile yapısının dayanışmacı işlevi, güçlü şekilde devam etmektedir. Zira yukarıda bahsedilen tasarrufun başlıca amacı ailenin genç üyelerine karşı, önemli bir görev olarak algılanan, onların kendi ailesini kurmasını sağlamaya yönelik, yardım etme düşüncesidir. Evlenecek kız çocuğa yönelik “çeyiz düzme” adeti, kızının küçük yaşlardan itibaren babaya ve anneye bunun için tasarruf yapmasını gerekli kılmaktadır. Aynı şekilde oğlanın da evlilik ve düğün masrafları için düzenli olarak tasarruf yapılmaktadır.

Tablo 8. Örneklem grubunun gider düzeyi

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
500 YTL ve altı	219	44,1	45,8	45,8
501-750 YTL	117	23,5	24,5	70,3
751-1000 YTL	78	15,7	16,3	86,6
1001-1500 YTL	55	11,1	11,5	98,1
1501-2000 YTL	8	1,6	1,7	99,8
2001 YTL ve üstü	1	,2	,2	100,0
Toplam	478	96,2	100,0	
Cevapsız	19	3,8		
Toplam	497	100,0		

Bu durumla ortaya çıkan tutum ve davranış kalıpları, batı toplumundan ayrı şekilde, Türk toplum yapısının evleninceye kadar, hatta her başı dara düştüğünde ebeveynin, yetişkin çocuklarını korumakla görevli olduğu inancına ve düşüncesine dayanmaktadır. Bunda küçüklüğünde çocuklara bakılması karşılığında, ebeveynin de yaşlılığında kendine bakılması beklentisi, belli düzeyde ana-baba ve çocuk arasındaki geleneksel bağımlılık (Kağıtçıbaşı, 1995) ilişkisiyle ilintili de olsa, bu geleneksel yapının izahının, batılı düşünce kalıbı etkisinde kaldığı da, söylenebilir.

Zira bu karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma kültürü ve zihniyeti, tek düze ve manevi içerikten yoksun bir karşılıklılık ve bağımlılık ilkesi gözetilen toplumsal yapı ürünü olsaydı, batı kültürünün bencil, hazcı ve bireyci yapısının ortaya çıkardığı, çocuk yapmaktan kaçarak kendine dönük harcama yapan ve bunun sonucu boşanarak yalnız yaşayan erkek ve kadın insan tipi, daha yoğun ve hızlı bir değişimle ortaya çıkarabilirdi. Fakat geleneksel yapıda, maddi bağımlılıktan daha çok manevi duygu bağımlılığından söz edilebilir.

Durum bu kadar olumsuz değerlendirilmemelidir. Bu yorumlayış, sadece bağımlılık ilişkisi kültürünün zamanımızda batı etkisiyle, hızlı toplumsal değişimin geçici bir durumu olmasıyla ifadelendirilen, çerçevede ele alınabilirse daha objektif olacaktır.

Ayrıca batılı araştırma ve kuramlar, toplumsal yapıyı tam olarak ifade edememektedirler. Çünkü her şeyden önce, olayları ve olguları farklı zihniyet ve kültürden bakarak değerlendiren, bir bilişsel sürecin etkisi altındaki değerlendirme ve tahliller de, tarafsız olamayacaklardır.

4.1.7.3. Örneklem Grubunun Borçluluk-Alacaklılık İlişkisi

Örneklem % 66,2 oranı ile, hiç borcu bulunmayan ailelerden oluşmaktadır. Bunun dışında 2000 YTL ve altı kadar borçlu olanlar ise % 26,1 oranı teşkil etmektedir. Bu durum Demirci ailesinin dengeli bir bütçesi olduğunu göstermektedir. Harcama ve gider oranı az olduğu gibi borçlanma davranışı da çok az bir orandadır.

Deneklerin borçlanma davranışı, 2000 YTL ve altında ve % 26,1 oranıyla gerçekleşmektedir. Olumsuz ekonomik durum, gelir seviyesinin düşüklüğüne rağmen, Türkiye geneline bakıldığında Demirci ailesine büyük oranda yansımamaktadır.

Bu durum geleneksel yapının, geleneksel üretim ve tüketim yapısına bağlı olunmasıyla açıklanabilir. Üretilenler daha çok kendi ihtiyaçları için saklanmakta, daha azı satılmaktadır. Bu durum tam olarak devam etmemekte ise de, geleneksel ekonomik tutum (Doğan, 2005a: 50) etkisini sürdürmektedir.

Geleneksel ekonomik tutumun devam etmesi ile, kendi kendine yeten üretim, çevre köylerin katkısı ve sürmekte olan toprağa bağlı üretim unsurları, gelir-gider dengesini sağlayan önemli unsurlar olarak görülmektedir.

Tablo 9. Örneklem grubunun borçlanma düzeyi

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Borcu Yok	319	64,2	66,2	66,2
2000 YTL ve altı	126	25,4	26,1	92,3
2001-5000 YTL	20	4,0	4,1	96,5
5001-10000 YTL	9	1,8	1,9	98,3
10001 YTL ve üstü	8	1,6	1,7	100,0
Toplam	482	97,0	100,0	
Cevapsız	15	3,0		
Toplam	497	100,0		

Tablo 9’da görüldüğü gibi, deneklerin borçlanmasının, % 28,1 ile bankalara olması, borçlu ile alacaklı ilişkisinde toplumsal yapının hızlı değişiminin göstergesi olmalıdır.

Geleneksel dayanışmacı yapının hakim olduğu kapalı toplum yapısına göre, demircilinin aralarındaki borçluluk-alacaklılık ilişkisinin zayıflayarak, banka gibi profesyonel kurumlara doğru kayması, cemaatvari ekonomik yapının değişikliğe uğraması ve cemiyetvari tüketim kalıplarının ürünlerine, önemli oranda talebini doğurması durumu, önemli bir sosyoekonomik değişim belirtisi olarak değerlendirilmelidir.

Tablo 10. Örneklem grubunun borçlandığı kişiler

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Ana-Baba	6	1,2	3,5	3,5
Kardeş	3	,6	1,8	5,3
Akraba	14	2,8	8,2	13,5
Arkadaş	10	2,0	5,8	19,3

Komşu	4	,8	2,3	21,6
Banka	48	9,7	28,1	49,7
Esnaf	64	12,9	37,4	87,1
Kamu Kurumu	5	1,0	2,9	90,1
Ev Sahibi	12	2,4	7,0	97,1
Birden fazla	5	1,0	2,9	100,0
Toplam	171	34,4	100,0	
Cevapsız	326	65,6		
Toplam	497	100,0		

Bunun dışında gerçekleşen borçlanma ilişkisinin, % 37,4 ile esnafla olması banka ilişkisine kıyasla, geleneksel yapıya göreceli daha uygun düşmektedir. Ancak toplumsal yapının, bunun dışında kalan anne-baba, kardeş, akraba ve komşularla olan borçluluk-alacaklılık ilişkisinin toplam oranı % 21.6 seviyesini bulmaktadır. Diğer taraftan ev sahibi ile olan borçluluk ilişkisi de birlikte dikkate alınacak olursa, belirgin değişme etkisine rağmen, geleneksel yapı kendini koruyabilmektedir.

Esnaf ile olan borçluluk durumu, özellikle köylü nüfusun hasat zamanı ödeme yapmasına dayalı, ekonomik şartlarından kaynaklanmaktadır. Bu durum ise, esnafın ve ticaretin gelişmesine engel, önemli bir unsur olmaktadır.

4.1.7.4. Örneklem Grubunun Ev Sahibi Olma Durumu

Tablo 11. Örneklem grubunun ev sahibi olma durumu

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Kira	190	38,2	38,8	38,8
Kendimin	224	45,1	45,7	84,5
Ailemin	72	14,5	14,7	99,2

Akraba	3	,6	,6	99,8
Lojman	1	,2	,2	100,0
Toplam	490	98,6	100,0	
Cevapsız	7	1,4		
Toplam	497	100,0		

Oturulan evin mülkiyetinin kime ait olduğuna yönelik soruya örneklem grubu, % 45,7 oran ile kendisinin, % 38,8 oran ile kira, % 14,7 oran ile ailesinin olduğunu ifade etmektedir.

Deneklerin ev sahibi olma durumu önemli bir oranda bulunmaktadır. Ayrıca ailesinin evinde oturanlar da, belirgin oranda olduğu görülmektedir. Bu durum toplumsal değişmeye rağmen, dayanışmacı ve bütünlükçü aile yapısının ana özelliklerinin, varlığını devam ettirebildiğini göstermektedir.

4.1.8. Örneklem Grubunun Bölgede Yakınlarla Oturması Durumu

Aile olarak evde kimlerle birlikte oturduğuna yönelik soruya karşılık verilmesi istenmiştir.

Tablo 12. Örneklem grubunun kimlerle oturduğu

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Eş-Çocuk	424	85,3	86,4	86,4
Ana-Baba	26	5,2	5,3	91,6
Çocuk	27	5,4	5,5	97,1
Yalnız	14	2,8	2,9	100,0
Toplam	491	98,8	100,0	
Cevapsız	6	1,2		
Toplam	497	100,0		

Buna göre aileler % 86,4 ile, eş ve çocuklarıyla birlikte oturmaktadırlar. Ana-babanın çocuklarının ailesi yanında kalma durumu ise, % 5,3 oranında bulunmaktadır. Bu durum yukarıda belirtildiği gibi, yine şehirleşme temayülünün hızlı artışını ve aile yapısının da buna paralel olarak değiştiğini göstermektedir.

Aile tipi, genel Türk aile yapısının özelliğini göstermektedir. Türk toplumu aile tipi (daha önce de ele alındığı üzere) büyük oranda, “çekirdek aile” tipindedir (Doğan, 2005b: 48). Kasaba ve gecekondü yerleşimlerinde ise, daha çok, ”geçiş ailesi” tipinde ailelerden oluşmaktadır. Fakat yine yukarıda belirtilen, işlev bakımından “bütünlükçü aile” olarak nitelenebilir.

Tablo 13. Örneklem grubunun bölgede oturma süresi

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
1-2 Yıl	61	12,3	12,4	12,4
3-5 Yıl	90	18,1	18,3	30,8
6-10 Yıl	79	15,9	16,1	46,8
10-20 Yıl	83	16,7	16,9	63,7
20 Yıl ve üzeri	178	35,8	36,3	100,0
Toplam	491	98,8	100,0	
Cevapsız	6	1,2		
Toplam	497	100,0		

Genel toplumsal yapıda olduğu üzere, Demirci’de çekirdek aile tipi yaygın olarak görülmekte ise de, işlevselliği bakımından dayanışmacı ve bütünlükçü yapısını sürdürebilmektedir. Örneklem grubundaki gözlem ve görüşme izlenimleri bu durumu doğrulamaktadır. Demirci ailesi geleneksel işlevlerini devam ettirmektedir.

Demirci ve yakın çevresinden oluşan bölgede yerleşme durumu, 20 yılı geçmiş olanlar % 36,3 oranda, 10 ve 20 yıl arasında yerleşik durumda olanlar ise, % 16,9 oranda

bulunmaktadırlar. 1-2 yıl gibi çok kısa süredir yerleşmiş durumda olan aileler % 12,4 oranıyla belirgin anlamlılık göstermektedirler.

Bu bulgulardan hareketle, denek grubunun ve dolayısıyla Demirci toplumunun çok yoğun bir “sosyal hareketlilik” (mobilité) içinde bulunduğu söylenilebilir.

İşlevsel olarak, aile ve akrabalarla dayanışmacı ve bütünlükçü ilişki örgüsü içinde olma durumu, geniş aile tipinin özelliği olan, aynı evde birlikte ikamet etme durumu olarak gerçekleşmese de, aynı bölgede birlikte ve yakında bulunulmasıyla, gerçekleşmektedir.

Bölgede yakınlarla birlikte oturması tablosunda görüldüğü gibi, yakınında ailesinden hiç birinin bulunmadığı yeni kuşak ailesi oranı, % 31’dir. Yakınında ana-babanın bulunduğu aile % 20 oranında bulunurken, yakınında bütün ailenin bulunması oranı ise, %39,3 ile önemli bir seviyede bulunmaktadır.

Tablo 14. Örneklem grubunun bölgede yakınlarla oturması

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Ana-Baba	97	19,5	20,0	20,0
Kardeş	42	8,5	8,7	28,7
Nine-Dede	5	1,0	1,0	29,8
Hepsi	190	38,2	39,3	69,0
Hiçbiri	150	30,2	31,0	100,0
Toplam	484	97,4	100,0	
Cevapsız	13	2,6		
Toplam	497	100,0		

Buna karşılık bir önceki kuşağı ifade eden nine-dedenin % 1 oranla aynı bölgede ikameti, değerlendirme için önemli bir özelliktir. Hepsi seçeneğinin içinde ifade edilebileceğini göz önüne almak gerekse de, mevcut ailenin 2 kuşak öncesi ile ilişki düzeyinin düşüklüğü burada kendini gösteren bir durum olmaktadır.

Demirci ailesinin ana-baba, kardeş ile birlikte bunların hepsinin aynı bölgede oturması durumu, öteden beri savunulan işlevsel “ bütünlükçü” ya da “bütünleşmeci” aileyi geçerli kılan önemli öğelerin olduğunu göstermektedir. Aynı bölgede oturmakta olan geniş ailenin üyeleri sayılacak yakınlar, yaklaşık % 70 oranına erişmektedir.

Araştırmada şimdiye kadar ortaya çıkmış bulunan, geleneksel toplum yapısının etkin unsurlar ile sürdüğü olgusu, düşünülecek olursa, ailenin bütünleşmeci işlevler ile ilişkili bir yapı taşıdığı, ortaya çıkacaktır.

4.2. Örneklem Grubunda Eş Olarak Kadın ve Erkeğin Kişisel Özellikleri

Araştırmada yapılan geniş veri tabanı oluşturmak ve kişisel özelliklerin erkek ve kadın değişkenleri ile Örneklem de ifade ettiği kadarıyla ne oranda farklılık yada benzerlik taşıdığını ortaya çıkarabilmektir. Bu amaçla yapılan ve tablolastırılarak seçenekleştirilen uzman görüşmecilerin titiz ve sabırlı çalışmalarıyla uygulanan soru cetveli, uzun ve ayrıntılı bilgisayar analizinden sonra yorumlamalarda bulunulmuştur.

Erkek ve kadın deneklerin kişisel özellikler bakımından, olumlu ve olumsuz yönleriyle incelenmesiyle, örneklem grubuna ait kişisel özelliklerin, neler olduğuna ulaşılmak istenmiştir.

Araştırmada karı koca yada eş adaylarının birbirlerine uygun yada farklı olan kişilik ve karakter özelliklerinin, cinsiyet farklılıklarını dikkate alarak, neler olabileceği örneklenmek istenmiştir. Çiftlerin birbiriyle uyuşan yada farklı kişilik özellikleri ilişkilerini etkilemektedir. Bu çerçevede eşinin olumlu yada olumsuz kişilik özelliklerinin neler olduğu ayrı ayrı sorularak cevaplanması istenmiştir.

Karı kocaların, kadın ve erkek olarak cinsiyet farklılıklarına göre mi, yoksa geleneksel toplumun normatif yapısı içinde öğrenilmiş beklentilere göre mi kişilik ve karakter tercihlerinde buldukları önemli görülmektedir. Bu ayırmada ortaya çıkan duruma göre, geleneksel öğelerin hangi oranda etkili olduğu belirlenecektir.

Soru cetvelinde ayrıntılı şekilde likert tipinde aralıklı olarak, birçok seçenek sorulmuştur. Aşağıda sunulan örnek tablo bu konuda fikir verebilecektir. Ortaya çıkan ayrıntılı sonuçlarda en fazla önemsenen kişisel özellikler, cinsiyet değişkeniyle ele alınmıştır.

Tablo 15. Deneklerin kişisel özellikleri durumu

	Kadın	Yüzde	Erkek	Yüzde	Toplam	Yüzde
Nazik	122	25,2%	72	14,8%	194	40,0%
Az nazik	32	6,6%	34	7,0%	66	13,6%
Kaba	6	1,2%	5	1,0%	11	2,3%
Girişken	27	5,6%	50	10,3%	77	15,9%
Az girişken	3	,6%	4	,8%	7	1,4%
Pasif	8	1,6%	1	,2%	9	1,9%
Güvenilir	12	2,5%	11	2,3%	23	4,7%
Az güvenilir	3	,6%	2	,4%	5	1,0%
Topluma dönük	4	,8%	12	2,5%	16	3,3%
Topluma az dönük	1		1		2	
Kendine dönük	4	,8%	2	,4%	6	1,2%
Alıngan	1	,2%	3	,6%	4	,8%
Yöneten	4	,8%	10	2,1%	14	2,9%
Sabırlı	7	1,4%	8	1,6%	15	3,1%
Sabırsız	1	,2%	1	,2%	2	,4%
Tablo 15 (Devam)						
Meraklı	4	,8%	2	,4%	6	1,2%
Duyarlı	1	,2%	0	,0%	1	,2%
Gelenekçi	5	1,0%	4	,8%	9	1,9%
Sosyal	5	1,0%	1	,2%	6	1,2%

İddiasız	0	,0%	1	,2%	1	,2%
Muhafazakar	0	,0%	1	,2%	1	,2%
Fedakar	0	,0%	1	,2%	1	,2%
Maneviyatçı	1	,2%	0	,0%	1	,2%
Kıskanç	1	,2%	1	,2%	2	,4%
Mesafeli	1	,2%	0	,0%	1	,2%
Dindar	1	,2%	0	,0%	1	,2%
Otoriter	0	,0%	1	,2%	1	,2%
İyimser	2	,4%	0	,0%	2	,4%
Kanaatkar	1	,2%	0	,0%	1	,2%
Toplam	257	53,0%	228	47,0%	485	100,0%

Tablo 15 örneğinde görüldüğü gibi, kişisel özellikler bakımından kadın deneklerin, erkeğe göre biraz daha üst düzeyde tercihte buldukları gözlenmektedir.

Kadınlar erkek deneklere nispetle daha üst düzeyde; “ince-nazik”, “pasif”, “girişken”, “kendine dönük”, “alınan”, “sabırlı”, “duyarlı”, “fedakar”, “kıskanç”, “duygusal”, “dindar”, “affedici”, “kanaatkar”, “bağımlı”, “maneviyatçı”, “kıskanç”, “iyimser”, “mantıklı” kişisel özelliklere sahip bulunmaktadır.

Erkekler ise kadın deneklere göre kişisel özellikler bakımından daha üst düzeyde; “gelenekçi”, “topluma dönük”, “sosyal”, “yönetici”, “muhafazakar”, “sorumlu” kişisel özelliklere sahip durumdadırlar.

Kadın-erkek ortak olumlu özellikler bakımından yaklaşık düzeyde; “sabırlı”, “meraklı”, “modern”, “mütevazı” kişisel özelliklerde oldukları görülmektedir.

Kadın ve erkek cinsiyetleri bakımından her iki tarafın da daha fazla oranda ortak geleneksel rol kalıpları, kişisel özellikler üzerinde etkili olmaktadır. Kişisel özellikler geleneksel kadın ve erkek rollerinin etkisi altında şekillenmektedir.

Erkekler daha çok geleneksel ilişki anlayışı ve tutumunun devam etmesinden yanadır. Daha çok topluma dönük, sosyal, yönetici, muhafazakar ve sorumlu kişisel özelliklere sahip olarak algılanmaları, öğrenilmiş cinsiyet rollerinden etkilendiklerini göstermektedir.

Kadınlar ise, cinsiyet farklılıklarına dayalı olarak, duygusal özellikleri ile kocasına bağımlılıkları üst düzeyde oldukları ifade edilmiştir. Bağımlı kişiliklerinin, sadakat vurgusu da taşıdığı görülmüştür.

Kadınlar geleneksel tutumun gereği, evlerine dönük roller göstermektedirler. Fedakarlık, kanaatkarlık, affedicilik, sabırlılık, duyarlılık gibi özellikler kadından beklenir durumdadır. Duygusal ve alingan özelliklerine rağmen, iyimser olmaları, rol tutumlarına uyumlu olduklarını ve içselleştirerek sürdürdüklerini göstermektedir. Bu da geleneksel öğelere önem veren, toplumsal yapı yaklaşımını (Eagly, Wood, 1999) desteklemektedir.

Ancak, duygusal cinsiyet farklılıklarına karşılık, mantıklı olabilmeleri çelişki gibi görünse de, onların bu durumları; geleneksel öğelerin kadınlar üzerinde, oldukça etkili olmasından kaynaklanmaktadır. Evlilik öncesinde, görücülüğün daha etken olduğu geleneksel yapıda, aile ve akrabaların içinde bulunduğu etkileşim sürecinde akıl ve mantık unsuru da öne çıkmaktadır.

Kadınların daha maneviyatçı ve dindar olmaları ise, toplumsal yapıya göre değişen bir özellik olarak ele alınmalıdır. Yapılan bir araştırmada Konya'da bu özelliğin daha çok önemsendiği gözlenmiştir. Fakat bu özelliğin, daha çok erkekler için önemli olduğu görülmektedir. Örneklem grubunda dindarlığın, daha çok kadınlar tarafından önemsenmesi, kadınların geleneksel yapıyı daha çok içselleştirdiklerini, göstermektedir.

Birtakım tutum ve davranışlar yönüyle, geleneksel yapının daha çok, kadınlarca içselleştirilmesi, genellikle görülmeyen bir olgusal durumdur. Bu bulgu ise, Demirci toplumu için önemli bir farklılık olarak görülmelidir. Alışlagelen anlayış, geleneksel yapı öğelerinin, erkekler tarafından sürdürülmekte olmasıdır.

Erkekler, daha çok geleneksel yapının devam etmesinden yana olarak, muhafazakar olmalarına rağmen, Türk toplumunda dinin, kültürün ana ögesi olmasına karşılık;

kadınlara göre genellikle daha modern eğilimleri, ayrıca yapılacak çalışmalarla ortaya çıkartılmalıdır.

4.3. Evliliği Etkileyen Unsurlardan Mekan ve Çevre Etkisi

Araştırmada mekan ve çevre etkisi etraflı olarak incelenmiştir. Bu unsurların farklı etkisi sevgililik, sözlülük ve nişanlılık, nikah gibi evlilik aşamalarında, belirgin olarak görülmektedir.

Çalışmada, varlık alanını belirleyen bütün ilkeler, göz önünde bulundurularak, konu incelenmiştir. Zaman, mekan ve coğrafi çevre, zihniyet dünyası, sosyokültürel normlar, ekonomi, eğitim ve çok yönlü karşılıklı bağılıklar anlamında “sebeplilik” ilkeleri, sosyal varlık alanının temel ögesi insanı etkilemektedir (Arslantürk, 1999: 57).

Mekan ve çevre etkisinin, iletişim örgüsü içindeki çok yönlü sebepliliği incelenerek, sosyal varlık alanını belirleyen ilkelerin belirleyiciliği araştırılmış olacaktır. Diğer taraftan yakınların etkisinin incelenmesiyle, belirleyici ilkelerin hangi oranda etken olduğu da, görülebilecektir.

Bir taraftan farklı aşamalar ile mekan ve çevre değişirken, mekan ve çevrenin değişmesi ile de farklı aşamalara geçilmiş olmaktadır. Araştırmanın genelinde olduğu gibi, bu bölümde de konu; her bir birimin, toplumsal yapıda birbirini karşılıklı etkilemesini gözetleyen, hareket ve dönüşüm içindeki temel yapıyla birlikte, karşılaştırmalı olarak işlevselliğiyle ele alınacaktır.

Soru cetvelinde, görücülük usulünün bütün aşamaları; flört nın sevgililik aşaması ile birlikte ele alınmıştır. Örneklem grubunda, daha çok görücü usuller etkin olduğundan, sevgililik aşaması flört ilişkisinin gereği olarak algılanmaktadır. Görücülükteki söz ve nişan aşamaları, tek kategori altında, nikah ise evlilik kategorisi altında incelenmiştir.

Evlilik öncesi ilişki aşamaları, evlilik ve evlilik sonrasında nasıl bir yapı kazanmaktadır? Bu süreç bütünüyle incelenerek, Demirci ailesi ile ilgili birtakım sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada çiftler birlikte ele alınmış ve kadın erkeğin cinsiyet farklılıkları, kendi aralarındaki oransal dağılımla ortaya çıkartılmak istenmiştir. sevgililik, söz ve nişanlılık ve evlilik aşamaları bakımından incelenmeye çalışılmıştır.

Acaba evlilik öncesi sevgililik, nişanlılık, evlilik ve evlilik sonrası aşamalarında çiftlerin mekan ve çevre paylaşımında farklılıklar olmuş mudur? Bu sorunun cevabı, evlilik öncesi ve sonrası aşamalar birbiriyle bağlantılı olarak, ayrı kategorilerde ele alınarak verilmeye çalışılmıştır.

İleriki bölümlerde, yakınların etkisinin incelenmesiyle, sosyal varlık alanını belirleyen etkenlerin etki oranları, genel olarak ortaya çıkacaktır.

4.3.1. Sevgililikte Mekan ve Çevre

Sevgililer uzak çevrede; %6,4 yakın çevrede; %24,3 oranında birlikte vakit geçirmişlerdir. Aile ve akraba çevresinde; % 15,7 arkadaş çevresinde; % 15,1 telefon ve İnternet aracılığıyla gerçekleşen sanal çevrede ise; % 8 oranında birlikte vakit geçirmişlerdir. Rastlantısal olarak uzak çevrede birlikte vakit geçirme oranı da; % 2,4'de kalmaktadır.

Yine aralarında geçirdikleri zaman bakımından, faaliyet alanlarına ayrılan önem değişmektedir. En çok vakit geçirilen aralarındaki boş zaman faaliyeti; % 30,8 olurken, sosyal ve kültürel faaliyetlerde ise; % 23,5 dini faaliyetlerde; % 6 birlikte vakit geçirmişlerdir.

Tablo 16. Sevgili İle Vakıt Geçirilen Arkadaş Çevresi

	Frekans	Yüzde (%)
Arkadaş Çevresi	75	15,1
Cevapsız	422	84,9
Toplam	497	100,0

Tablo 17. Sevgili İle Vakıt Geçirilen Sosyal ve Kültürel Faaliyet

	Frekans	Yüzde (%)
Sosyal ve Kültürel Faaliyet	117	23,5
Cevapsız	380	76,5
Toplam	497	100,0

Tablo 18. Sevgili İle Vakit Geçirilen Dini Faaliyet

	Frekans	%
Dini Faaliyet	30	6,0
Cevapsız	467	94,0
Toplam	497	100,0

Sevgililik aşamasında, birlikte geçirilen vakitlerde önemli olan farklılık, aile ve akraba çevresinde birlikte geçirilen zamanın az olmasıdır. Buna karşılık, arkadaş çevresinde geçirilen zaman; % 15,1 olmaktadır. Tiyatro, sinema, kafe, pastane, gezi gibi birçok başka mekan ve çevrede paylaşılan etkinliklerden oluşan, boş zaman faaliyeti ise; % 30,8 oranında en çok vakit geçirilen alan olmuştur. Duyguların ön planda olduğu bu dönemde baş başa yapılan romantik gezi ve programlar önemli bir doyum sağlamaktadır.

4.3.2. Söz ve Nişanda Mekan ve Çevre

Sözlülüklerinde ve nişanlılıklarında birlikte vakit geçirdikleri mekan ve çevreler de nişanlılar; uzak çevrede % 3,8, yakın çevrede % 45,7 oranında birlikte vakit geçirmişlerdir. Yakın çevre içinde ise, en çok aile ve akraba çevresinde; % 50,1 oranında birlikte vakit geçirmişlerdir. Rastlantısal olarak uzak çevrede birlikte vakit geçirme oranı da; % 2,4'de kalmaktadır.

Tablo 19. Sözlü / nişanlı ile vakit geçirilen aile/ akraba çevresi

	Frekans	Yüzde (%)
Aile/ Akraba Çevresi	249	50,1
Cevapsız	248	49,9
Toplam	497	100,0

Arkadaş çevresinde, % 34,8, telefon ve İnternet aracılığıyla gerçekleşen sanal çevrede ise, % 9,1 oranında birlikte vakit geçirmişlerdir. Yine birlikte geçirdikleri boş zaman faaliyeti % 49,7 olmuştur. Sosyal, ve kültürel faaliyetlerde ise; % 23,9, dini faaliyetlerde ise; % 17,9 birlikte vakit geçirmişlerdir.

Tablo 20. Sözlü / nişanlı ile aralarında paylaşılan boş zaman

	Frekans	Yüzde (%)
Boş Zaman Faaliyeti	247	49,7
Cevapsız	250	50,3
Boş	497	100,0

Örnekleme grubunun nişanlılıklarında, en çok vakit geçirdikleri alan, % 50,1 ile aile ve akraba çevresi olmuştur. Zira nişanlılığın içine aile ve akraba çevresinin yoğun olarak girdiği bir dönem olması, bu sonucu doğurmaktadır. Bu aşamada çiftler birbirlerini daha yakından tanımaya başlarken, her iki tarafın yakın çevresi de bu ilişkinin parçası olmuşlardır. Aile ile ilişkiler, arkadaşlık ya da sevgililik aşamasına göre, en fazla bu dönemde yoğunlaşmış durumdadır.

Dikkat çeken durum, diğer birlikte vakit geçirilen alan olan dini faaliyet alanı da; % 17,9 oranına kadar yükselmiş olmasıdır. Sevgililik aşamasına göre iki kattan fazla artan, dini faaliyetler oranı, dikkat çekmektedir. Bu durumda etkili olan, ailelerin bir takım dini görevler istemesine karşılık, dini görev sorumluluğunun, genç eş adaylarınca yerine getirilmesinin, sıklaşmış olmasındandır.

Tablo 21. Sözlü / nişanlı ile vakit geçirilen dini faaliyet

	Frekans	Yüzde (%)
Dini Faaliyet	89	17,9
Cevapsız	408	82,1
Toplam	497	100,0

Nişanlılık devresi, çiftin birlikte bir evlilik yapma niyetinin ve hedefinin çevreye ve topluma ilan edilmesi ile çiftin birlikte ve meşru şekliyle toplumsal alana çıkmasıdır. Artık toplumsal alanda nişanlılık konumuyla beliren ilişkiyi oluşturan, erkek ile kadına karşı, birbirlerinin müstakbel karı kocası olarak bakılmaktadır. O yüzden nişanlılık döneminin arkasından ayrılan kıza yörede hoşgörü ile bakılmamaktadır.

Demircide nişan döneminde, aile ve akraba çevresi, ilişkinin en fazla zaman geçirildiği çevre olmaktadır. Buna karşılık nişanlıların kendi aralarında geçirdiği vakit ise, yeterli düzeyde bulunmaktadır. Nişanlılık devresi, çiftlerin özellikle bilişsel bakımdan, bütün yönleriyle birbirlerini en fazla tanıyacakları, evliliklerine yönelik tutum ve davranışlarını düzenleyebilecekleri, önemli bir aşamadır. Bu durumda, ailenin ilişkiye yönlendirici olmadan olumlu bir tutum ile, destekleyici davranışlarla katılması, önem kazanmaktadır.

Örnekleme grubunda ailenin, nasıl bir tutum gösterdiği, ileride yakınların etkisi başlığı altında, ele alınacaktır.

4.3.3. Evlilikte Mekan ve Çevre

Evlilikte, eşle birlikte vakit geçirilen mekan ve çevreler; Evlilikten sonra eşler, uzak çevrede; % 2,4 yakın çevrede; % 23,7 oranında birlikte vakit geçirmişlerdir. Ayrı ayrı olmak üzere, aile çevresinde; % 25,6 akraba çevresinde; % 19,9 arkadaş çevresinde; % 20,1 telefon ve İnternet aracılığıyla gerçekleşen sanal çevrede ise; % 8 oranında birlikte vakit geçirmişlerdir. Rastlantısal olarak uzak çevrede birlikte vakit geçirme oranı da; % 3,8'de kalmaktadır.

Tablo 22. Evlilikte vakit geçirilen boş zaman faaliyeti

	Frekans	Yüzde (%)
Boş Zaman Faaliyeti	214	43,1
Cevapsız	283	56,9
Toplam	497	100,0

Yine birlikte geçirdikleri boş zaman faaliyeti; % 43,1 olurken, sosyal ve kültürel faaliyetlerde; % 24,9 dini faaliyetlerde ise; % 7,4 birlikte vakit geçirmişlerdir.

Tablo 23. Evlilikte vakit geçirilen aile/ akraba çevresi

	Frekans	Yüzde (%)
Aile/ Akraba Çevresi	127	25,6
Cevapsız	370	74,4
Toplam	497	100,0

Evlilik aşamasında çiftlerin artık uzak çevrede birlikte vakit geçirme oranı azalmakta buna karşılık nişanlılık döneminde yoğunlaşan yakın aile ve akraba çevresinde birlikte vakit geçirme süresi yarı yarıya azalmaktadır. Nişanlılık aşamasında, aile ve çevrenin yoğun bir şekilde ilişki içerisine girmesi durumu, evlilik ile birlikte giderek azalmaktadır.

Birlikte geçirilen boş zaman faaliyeti ise önemli oranda yükselmektedir. Eşler evliliklerinde çoğu zaman zorunluluk ve sorumluluklarından kaynaklanan sebeplerle birbirleriyle geçirdikleri boş zaman faaliyetleri çoğalabilmektedir. Ancak önemli olan bu zaman dilimlerinin nitelikli ve paylaşımcı olmasıdır.

Tablo 24. Evlilikte vakit geçirilen sosyal ve kültürel faaliyet

	Frekans	Yüzde (%)
Sosyal ve Kültürel Faaliyet	124	24,9
Cevapsız	373	75,1
Toplam	497	100,0

Dikkat çeken bir başka husus, evlilikte arkadaş çevresiyle geçen sürenin sevgililik aşamasına göre % 5 nispetle artışıdır. Nişanlılıkta % 34,8'e kadar artan arkadaşlık ilişkileri, sevgililiğe göre iki katı aşan oranda yükselmiş olmasına rağmen, arkadaşlarla paylaşılan zaman dilimi, evlilik döneminde de aile ve akraba ile paylaşılan süreye yaklaşmıştır.

Sevgililik aşamasında seyrek olan arkadaşlık ilişkisinin, nişanlılıkta yükselmesi, aile ve çevresi ile arkadaşlıkların iç içe girmesiyle açıklanabilir. Evlilikteki arkadaşlıkların, nişana göre artış eğilimini sürdürmesi, eşlerin kendilerine ait arkadaş çevrelerinin ortak arkadaşlar olarak, aile ilişkilerine katılmış olmasıyla açıklanabilir.

4.3.4. Evlilik Sonrasında Mekan ve Çevre’de Yaşanılan Sorunlar

Evlilik sonrasında, sorunların hangi mekan ve çevrede çıktığı sorularak, problemler alanlara ulaşılacak istenmiştir. Evlilik öncesi geçirilen aşamalar sonrasında, mekan ve çevre etkisi bakımından nasıl bir ilişki örgüsü yaşanmaktadır.

Genelde olduğu gibi bu soru da, dolaylı olarak sorularak, asıl bilgiye ulaşılacak istenmiştir. Ulaşılan sonucun sağlıklı olması, örneklem grubunun yönlendirildiği kaygısı taşımamasına ve özel hayatıyla ilgili sorgulandığı izlenimi edinmemesine de bağlı olmaktadır.

Tablo 25. Evlilikte sorun yaşanan boş zaman faaliyeti

	Frekans	Yüzde (%)
Boş Zaman Faaliyeti	147	29,6
Cevapsız	350	70,4
Toplam	497	100,0

Evlilikten sonra eşler, uzak çevrede; % 6,4 yakın çevrede; % 24,3 oranında birlikte sorun yaşamışlardır. Aile çevresinde; % 25,6 akraba çevresinde; % 6,8 arkadaş çevresinde; % 15,1 telefon ve İnternet aracılığıyla gerçekleşen sanal çevrede ise; % 8,8 oranında, sorun yaşamışlardır.

Tablo 26. Evlilikte sorun yaşanan aile/ akraba çevresi

	Frekans	Yüzde (%)
Aile/ Akraba Çevresi	63	12,7
Cevapsız	434	87,3
Toplam	497	100,0

Yine birlikte sorun yaşanan aralarındaki boş zaman faaliyeti oranı; % 29,6 olurken, sosyal ve kültürel faaliyetlerde; % 4,8 dini faaliyetlerde ise; % 6 problem yaşanmıştır. Rastlantısal olarak uzak çevrede birlikte sorun yaşama oranı da % 2,4 olmuştur.

Tablo 27. Evlilikte sorun yaşanan sosyal ve kültürel faaliyet

	Frekans	Yüzde (%)
Sosyal ve Kültürel faaliyet	24	4,8
Cevapsız	473	95,2
Toplam	497	100,0

Örnekleme grubunda, eşler daha çok kendi aralarında sorun yaşamaktadırlar. Önceki bulgulara göre, nişanlılıkta aile ve akraba ilişkileri yoğunlaşmış ancak, evlilik devresinde önemli oranda azalmıştır. Evlilik döneminde eşler, daha fazla baş başa kalmaktadır. Dolayısıyla sorunlar, daha çok aralarındaki karı koca ilişkisinde ortaya çıkmaktadır.

Evlilikte, yüksek düzeyde vakit geçirilen, sosyal ve kültürel faaliyetlerde ise, çok az oranda sorun yaşanmaktadır. Bu durum, eşlerin aralarında yaşadıkları sorunun, ev dışı faaliyetlerle telafi etme arayışını, belirtebilir. Bu nedenle eşler, fazla sorun yaşamadıkları ev dışı etkinliklere yönelebilmektedirler.

Ayrıca bu durum, dayanışmacı toplumsal dinamiklerin güçlü olduğunu, belirtmektedir. Aileyi ve evlilikleri koruyucu toplumsal mekanizma, değişme eğilimlerine güçlü direnç göstermektedir.

Evlilikte, % 25,6 oranında aile ve akraba çevresi ile vakit geçirilmekteyken, sorunlara kaynaklık etme bakımından aile ve akraba çevresi, % 12,7 oranında etkili olmaktadır. Bu durum çevrenin aile ilişkilerine katılımının ilişki sıklığına göre, daha olumlu olduğunu açıklayabilir. Ancak, bu durum daha sonraki verilecek cevaplarla, test edilmelidir.

4.4. Evliliği Etkileyen Unsurlardan Yakınların Etkisi

Ülkemizde akraba evlilikleri yaygın bir evlenme geleneğidir. 1988 yılı verilerine göre Türkiye'de akraba evliliklerinin oranı % 21'dir. Kuveyt'te yapılan bir araştırmada akraba

evliliklerinin oranı % 54.3'dür. Beyrut'ta % 25 oysa Japonya'da %3.88'dir. İstanbul gecekondularında yapılan bir çalışmada bu oran % 15.5 olarak belirlenmiştir.

Elazığ'ın Maden ilçesinde akraba evliliklerini araştıran Tezcan (1978), akrabalar arasında evliliklerin yoğun şekilde devam ettiğini belirtmektedir. Araştırmada köylüler amca, dayı, hala ve teyze çocuklarının yakın akraba sayıldıklarını ve bunların birbirleriyle evlendirildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca bunların dışında daha uzak akrabalarla da evlilikler olmuştur. Literatürde akraba evlilikleri, "çeşitli evlilik bağlarıyla akraba olan kimselerin, özellikle yeğenlerin birbirleri arasındaki evliliği" olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye de yakın akraba evliliklerinin yoğun olarak yapılması, bazı olumsuzlukların yanında, toplumsal dayanışmacı yapının devamını ve güçlenmesini de sağlamaktadır. Halen Türkiye de evliliklerin üçte biri akraba evliliğidir (Tezcan, 1978).

Bu duruma daha az olmakla birlikte, Demircide de rastlanmaktadır. Dolayısıyla akrabalarla içli dışlı olmaktan doğan, ilişkiler örgüsü, bütün tutum ve davranışları etkilemektedir.

Bu bölümde, eşlerin tanışmalarından itibaren evlilik sonrasına kadar olan süreçte, yakınlarının etkisi incelenmiştir. Karı kocaların tanışmasında, görücü gelip/ gitmede, söz/ nişanda, evlilik ve evlilik sonrasındaki kararlarında, hangi yakınlarının ne oranda etkili olduğu, ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Her aşamanın kendine ait ilişki örgüsü ve sistemi oluşmaktadır. Özellikle görücü usulde yakınların etkisinin, hangi oranda olduğu, ilişkinin seyrini doğrudan etkilemektedir.

4.4.1. Karşı Cins ile Tanışmada Yakınların Etkisi

Bu soru grubunda deneklerin, öncelikle karşı cinsle tanışmaların da yakın yada uzak çevrenin etkisi ortaya çıkartılmak istenmiştir. İlk tanışmada, yakınların etkisinin hangi oranlarda gerçekleştiği araştırılmıştır.

Tablo 28. Tanışmada etkili olan kendi kararları

	Frekans	Yüzde (%)
Kendi Kararları	166	33,4
Cevapsız	331	66,6
Toplam	497	100,0

Tablo 29. Tanışmada etkili olan uzak akraba

	Frekans	Yüzde (%)
Uzak Akraba	92	18,5
Cevapsız	405	81,5
Toplam	497	100,0

Karşı cinsle ilk tanışma veya arkadaşlık ilişkisinde etkili olan, yakın yada uzak çevreler; % 23,7 ile anne/ kayınvalide, % 20,3 ile baba/ kayınbaba, % 4,6 ile kardeş, % 5 ile nine-dede, % 9,9 ile anne yakını, % 7,4 ile baba yakını, % 33,4 ile kendi kararı yada karşılıklı etkililik vardır. Ayrıca, yakın çevre % 10,1 ile, uzak çevre % 5 ile, uzak akraba % 18,5 ile, arkadaş çevresi % 18,3 oranıyla etkili olmuştur.

Tablo 30. Tanışmada etkili olan anne ve kayınvalide

	Frekans	Yüzde (%)
Anne ve Kayınvalide	118	23,7
Cevapsız	379	76,3
Toplam	497	100,0

Tablo 31. Tanışmada etkili olan yakın çevre

	Frekans	Yüzde (%)
Yakın Çevre	50	10,1
Cevapsız	447	89,9
Toplam	497	100,0

Tablo 32. Tanışmada etkili olan uzak çevre

	Frekans	Yüzde (%)
Uzak Çevre	25	5,0
Cevapsız	472	95,0
Toplam	497	100,0

Karşı cinsle tanışmada, yakınlık azaldıkça etki oranı azalmakta, yakınlık arttıkça etki oranı artmaktadır. Örneklem grubunda, karşı cinsle tanışma genellikle aile ve akraba etkisinde gerçekleşmektedir. Bu durum, geleneksel toplumun en önemli özelliklerindedir.

Ayrıca, kendi kararları ve arkadaş çevresi de önemli ölçüde tanışmada etkili olmaktadır. günümüzde geleneksel yapıda, çocukların kendi kararı da önemlidir. Özellikle evlilik amaçlı tanışmalarda aile ve çevre, eskisinden farklı olarak, kızları ya da oğullarının isteklerini dikkate almaktadırlar.

Diğer taraftan, modern yaşam tarzı ve flört nın etkisiyle, ailesine rağmen kendi kararlarıyla tutum belirlenmesi yaygınlaşmaktadır. Bunda diğer unsurlar yanında kognitif yapının değişmesini sağlayan en önemli etkiye sahip, eğitimin yükselmesi (Arslantürk, 1998: 64) önemli olmaktadır.

4.4.2. Görücülükte Yakınların Etkisi

Görücü usulünde görücü gidilme yada gelinme aşamasında ise, geleneksel etkiler belirgin şekilde artmaktadır. Görücü gelme yada gitmede etkili olan çevre; % 52,7 ile anne yada kayınvalide, % 50,3 ile baba yada kayınbaba, % 9,1 ile kardeş, % 5,8 ile

dede-nine, % 10,9 ile anne yakını, % 9,7 ile baba yakını, % 27,8 ile kendi kararı ya da karşılıklı etkileşim vardır. Yakın çevre % 7,2 , uzak çevre % 3 , uzak akraba % 21,3 , arkadaş çevresi % 5 oranında etkili olmuştur.

Tablo 33. Görücü gelme/gitmede etkili olan baba ve kayınbaba

	Frekans	Yüzde (%)
Baba ve Kayınbaba	251	50,5
Cevapsız	246	49,5
Toplam	497	100,0

Flörtte etkisi genellikle çok az olan, ana-baba ile yakınları, kardeş ve uzak akrabaya kadar akrabalık etkisi, görücülük usulünde ve özellikle görücü gelme-gitme aşamasında, yüksek oranlarda artmaktadır. Tanıştırmalardaki, baba ve kayınbaba etkisi ile anne yada kayıinvalid etkisi, görücü gelme-gitmede, iki kattan fazla artarak önemli ölçüde belirginleşmektedir.

Tablo 34. Görücü gelme/gitmede etkili olan baba yakını

	Frekans	Yüzde (%)
Baba Yakını	48	9,7
Cevapsız	449	90,3
Toplam	497	100,0

Ayrıca tanışma aşaması dikkate alındığında, kişinin kendi kararı yada karşılıklı kararları oranı, % 5 oranıyla düşük düzeyde azalmaktadır. Bu durum, görücülük aşaması ve görücü gitme yada gelmenin, evlenecek gençler tarafından, içselleştirildiğini gösteren bir ölçü olarak algılanabilir.

Tablo 35. Görücü gelme/gitme de etkili olan kendi kararları

	Frekans	Yüzde (%)
Kendi Kararları	138	27,8
Cevapsız	359	72,2
Toplam	497	100,0

4.4.3. Söz ve Nişanda Yakınlarm Etkisi

Söz ve nişanlılık ilişkisinde; % 56,3 ile anne yada kayınvalide, % 54,7 ile baba yada kayınbaba, % 4,6 ile kardeş, % 5,6 ile dede ve nine, % 8,5 ile anne yakını, % 7,4 ile baba yakını, % 30,2 ile kendi kararı yada karşılıklı etkililik vardır. Yakın çevre % 5,4 , uzak çevre % 1,8 , uzak akraba % 15,5 , arkadaş çevresi % 3,2 oranında etkili olmuştur.

Tablo 36. Söz ve nişanda etkili olan anne yakını

	Frekans	Yüzde (%)
Anne Yakını	42	8,5
Cevapsız	455	91,5
Toplam	497	100,0

Örneklem grubunda nişan döneminde önemli görülen durum; aile ve akrabaların etkisinin, görücü gelme/ gitmeye oranla artmış olmasıdır. Buna karşılık nişanlı çiftin kendi başlarına ya da karşılıklı kararları düzeyi ise azalmış bulunmaktadır.

Örneklem grubunda nişanlılık aşamasında gerçekleşen aile etkisinin artmasına karşılık, nişanlıların kendi kararlarının azalma eğilimi, sağlıklı bir ilişkinin ortaya çıkmasında önemli olabilir. Yapılması gereken aile etkisinin azalarak, nişanlı çiftin evlilik sürecine daha fazla katılmasıdır.

Daha önce de belirtildiği gibi nişan aşaması, çiftin birbirlerini bütün yönleriyle tanıyıp kurulacak ailenin dengesini belirleyeceği en önemli dönemdir. Nişanlı çiftler, farklı kişisel özelliklerini, tercih ve beklentilerini, farklı zihin dünyalarına yönelik tutum ve davranışlarını tanıyarak uyum düzeylerini test etmeleri gerekmektedir. Ayrıca birçok

farklı ya da benzer özelliklerinin, evliliklerinde nasıl bir görev ve sorumluluk anlayışıyla aralarında, ne tür rol ve statü dağılımı olacağını belirlemelidirler.

Artık genç çiftler, evlilik namzedi olarak görülmekte, aile etkisini iki taraflı olarak daha çok hissetmektedirler. Nişanlanan çiftler, çevreye ilan edilerek adeta ilişkileri ve birliktelikleri kesinleşen karı-koca gibi algılanmaya başlanmaktadır.

Nişanlı çiftlerin evleneceklerine kesin gözle bakıldığından, nişanlıdan ayrılmalar, özellikle kız tarafı için hoş karşılanmamakta, böyle bir ayrılıktan sonra, yeniden nişanlanma ve evlenebilme ihtimali düşmektedir.

Tablo 37. Söz ve nişanda etkili olan baba yakını

	Frekans	Yüzde (%)
Baba Yakını	37	7,4
Cevapsız	460	92,6
Toplam	497	100,0

Nişanlılar üzerinde oluşan toplum baskısı, bu dönemde birbirlerine uygun olmadıklarını anlayan çiftlerin, nişanı bozamamalarına neden olmaktadır. Böyle bir süreç sonunda yapılacak evlilik, daha baştan mutlu bir ailenin kurulmasını engelleyecektir.

Bu sebeplerle, örneklem grubunda nişanlılık aşamasında ailenin etkin olmasının aksine, daha çok nişanlı çiftin etkin olması eğilimi ağırlık kazanmalıdır.

Tablo 38. Söz ve nişanda etkili olan kendi kararları

	Frekans	Yüzde (%)
Kendi Kararları	150	30,2
Cevapsız	347	69,8
Toplam	497	100,0

4.4.4. Evlilikte Yakınların Etkisi

Geleneksel toplum yapısında, evlilik kararının alınması, büyük oranda aile ve akraba çevresi etkisiyle gerçekleşmektedir. Bu durum örneklem grubunda da görülmektedir.

Örneklem grubunun evlilik kararında; % 54,5 ile anne yada kayınvalide, % 53,5 ile baba yada kayınbaba, % 3,8 ile kardeş, % 6,2 ile dede-nine, % 11,3 ile anne yakını, % 10,7 ile baba yakını, % 35,8 ile kendi kararı yada karşılıklı etkileşim olmaktadır. Yakın çevre, % 3,8 uzak çevre, % 1,6 uzak akraba, % 14,1 arkadaş çevresi ise, % 4 oranında etkili olmuş bulunmaktadır.

Tablo 39. Evlilikte etkili olan anne/ kayınvalide

	Frekans	Yüzde (%)
Anne/ Kayınvalide	271	54,5
Cevapsız	226	45,5
Toplam	497	100,0

Evlilik aşamasında anne-baba, kayınvalide-kayınbaba etkisi, yaklaşık olarak nişanlılık aşamasıyla benzer oranlarda devam ederek, evlilik adayları üzerinde yüksek düzeyde, etkisini sürdürmektedir.

Çiftlerin kendi kararlarının yada karşılıklı kararlarının etkisi, nişanlılıktaki oranıyla, süreçte etkili olmaktadır. Bunda yukarıda belirtildiği gibi, kişilerin geleneksel normatif yapının içselleştirebilmesinin yanında, adayın belirlenmesinde kendi kararına ailenin onay vermesi yada katılması da etkili olmaktadır.

Kısacası, evlilik öncesi görücü aşamalarında ve evlilik kararı ile evlilikte, geleneksel yapı etkin şekilde sürmektedir. Özellikle eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte, yörede bulunan modern eğitim kurumu olan üniversite, geleneksel yapıyı yavaş da olsa değiştirmektedir.

Tablo 40. Evlilikte etkili olan kendi kararları

	Frekans	Yüzde (%)
Kendi Kararları	178	35,8
Cevapsız	319	64,2
Toplam	497	100,0

Örneklem grubunda, modernizmin ürünü flört na dair olumlu tasavvur ve özlem duygusu önemlidir. Diğer birçok belirleyici unsurla birlikte, değişim eğilimi taşıyan ilişkiler örgüsü, toplumsal yapının süreğenliğini ve hareketliliğini (dinamikliğini) devam ettirebilmektedir.

Tablo 41. Evlilikte uzak akraba etkisi

	Frekans	Yüzde (%)
Uzak Akraba	70	14,1
Cevapsız	427	85,9
Toplam	497	100,0

4.4.5. Evlilik Sonrasında Yakınların Olumsuz Etkisi

Örneklem grubunun evlilik sonrası aile ilişkisini; % 7,4 ile anne yada kayınvalide, % 5,8 ile baba yada kayınbaba, % 2 ile kardeş, % 3 ile dede-nine, % 5,8 ile anne yakını, % 7,2 ile baba yakını, % 8,5 ile eşlerin kendileri veya aralarındaki iletişim olumsuz olarak etkilemektedir. Evlilik sonrası, yakın çevre, % 6,2 uzak çevre, % 0,8 uzak akraba, % 10,3 arkadaş çevresi ise, % 2 oranında, olumsuz etkide bulunmaktadır.

Tablo 42. Evlilik sonrasında anne/ kayınvalide etkisi

	Frekans	Yüzde (%)
Anne/ Kayınvalide	37	7,4
Cevapsız	460	92,6
Toplam	497	100,0

Tablo 43. Evlilik sonrasında kendi kararları etkisi

	Frekans	Yüzde (%)
Kendi Kararları	42	8,5
Cevapsız	455	91,5
Toplam	497	100,0

Tablo 44. Evlilik sonrasında uzak akraba etkisi

	Frekans	Yüzde (%)
Uzak Akraba	51	10,3
Cevapsız	446	89,7
Toplam	497	100,0

Örneklem grubunda, evlilik sonrası ilişkilerde yakınların olumsuz etkisi, düşük düzeyde bulunmaktadır. Karı kocanın kendi aralarındaki ilişkisi ise, üst düzeyde olumsuz etkide gerçekleşmemektedir. Bu durum, yöre ailesinin, olumsuz dış etkilere uğramadığını göstermektedir. Dolayısıyla aile etkileşim örgüsü, dayanışmacı ilkelerin geçerliliğiyle, bütünlükçü aileleri oluşturmakta olduğu söylenebilir.

4.5. Tercih ve Beklentiler

Araştırmada, evlilik öncesinde çiftlerin birbirinden beklentilerinin karşılanmasının, evlilik mutluluklarına etkisi, öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu alanda üç soru ile, çiftlerin birbirlerinden hangi beklentilerinin olduğu, ne oranda karşılanmasının onları tatmin

ettiği ve evlilik sonrası hangi beklentilerinde hayal kırıklığı yaşadıkları ile ilgili tutumları, belirlenmiştir.

4.5.1. Genel Tercihler ve Beklentiler

Araştırmada örneklem grubuna, evlilikten ve eşinden beklentilerinin neler olduğu sorulmuştur. Çok seçenekli likert ölçekli tablo hazırlanarak, adreslerde uzman görüşmeciler tarafından yöneltilen bu alanla ilgili soru, 35 seçenekten oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular, bilgisayar analizi aşamasında gruplandırılmıştır. Bu yöntem, diğer aşamalara yönelik olarak da uygulanmıştır.

Verilen cevaplar, yüzdelik oranları ile belirtilmektedir. Çiftlerin eşlerindeki tercihleri ile evlilik beklentilerinden anlamlı bulunan seçenekler ise; güvenilirlik % 71,6 ile, içtenlik/ samimiyet % 49,7 ile, zenginlik 12,3 ile, güzellik/ yakışıklılık % 21,9 ile, doğallık % 26,6 ile, geleneğe bağlılık % 11,7 ile, hırslılık % 16,1, cesaretlilik % 17 ile, nezaket/ kibarlık % 14,7 ile, büyüğe hürmet % 14,7 ile, iş bilirlilik % 11,7 ile, dürüstlük % 25,6 ile, modernlik % 12,1 ile, zekilik % 9,1 ile, duygusallık/ romantiklik % 10,9 ile, iyi niyetlilik % 20,5 ile, aile terbiyesi % 21,7 ile, dindarlık 15,3 ile, iş/ meslek sahibi olmak % 16,1 ile, belirlenmiştir.

Seçenekler arasında yer alan erkeksi/ kadınsı olmak özelliği, % 6, erkekçe/ kadınca olmak özelliği ise, % 5,4 oranıyla birbirine yakın düzeylerde tercih edilmiştir. Aralarındaki küçük anlam farkı sebebiyle, bu iki seçenek sosyo kültürel düzeyi test etmek amacıyla, konulmuştur. Halk arasında kazaklık (taşfırın) ile yumuşaklık (mülayimlik) olarak nitelendirilen cinsiyete ait özellikler; erkekçe ve kadınca ile erkeksi ve kadınsı ile ifade edilmeye çalışılmıştır.

Ancak bu kavramların ayrımını yapabilmek daha çok, üst sosyo-kültürel grup düzeyinde gerçekleşebilecektir. O yüzden denek grubu geneli için anlaşılır olmaktan uzaktır. Oysa ifade ettikleri anlam yönünden erkek ve kadında aranan temel farklılığı ifade edebilecek, cinsiyete ait özelliklerdendir. Dolayısıyla yapılan tercihlerin azlığı, kavram farklılıklarının, tam olarak anlaşılmasından kaynaklanmış olabilir.

Büyüklere saygı, geleneğe bağlılık gibi özelliklerin yüksek oranda tercihi, geleneksel yapının etkin şekilde, devam ettiğini göstermektedir. Toplumsal tabakalaşmada hiyerarşik yapılanma, büyüğe saygı ile manevi unsurlar geçerliliğini devam

ettirmektedir. Evlilik adayları ise, karşılıklarından bu normatif sisteme onay veren özelliklere sahip, bir kişiliğe önem vermektedirler. Aile terbiyesi ve dindar olması gibi özellikler hem geleneksel Türk kültürünün temeli olan İslam inancına hem de geleneksel yapıya bağlılıktan kaynaklanmaktadır.

İşinin ve mesleğinin olması Türk toplumunda eskiden beri gözetilen bir özelliktir. Geleneksel toplumsal yapı evlenecek gençlerin mesleğinin olmasını, evlilik şartı olarak görmektedir. Erkeğin öncelikle kendini toplum önünde ispatlamasıyla isim alması ve itibar görmesi, geleneksel yapıda süregelen uygulamalardan, olmuştur.

Evlenilecek Erkek ve kadında aranacak diğer özelliklerde anlamlı fark görülmemiştir. Bunlar; çıkarını gözetmesi, beden sağlığı, karizma, popülerlik, öğrenim düzeyi, vakit ayırmaması, karşılıklı sevgi (aşk) seçenekleri olmuştur. Çıkarını gözetmek gibi bireyci ve maddiyatçı tercihlere, rağbet edilmemektedir. Karizma, popülerlik gibi popüler kültürün özendirici öğeleri ve medyatik kurgusal özellikler, Demircinin evlilik adayı çiftlerinde, anlamlı bulunmamaktadır. Öğrenim düzeyi yüksekliğinin, tercih edilmemesi, geleneksel özelliklerin öncelendiği ile ilgili olabilir.

Eş adayında arananlara bakıldığında çiftlerin en fazla güven beklentileri olduğu görülmektedir. Daha sonra, samimiyet ve dürüstlük gelmektedir. Bu nitelikler bir ilişkinin başta gelen özelliğidir. Arada güven, samimiyet ve dürüstlüğün olmadığı herhangi ilişki, kısa sürede bitecek bir kısa süreli ilişki olacaktır.

Bireylerin, kendilerine benzer ya da farklı özelliklerde kişileri seçtikleri ile ilgili yaklaşımlar, daha önce incelenmişti. Farklılıkların mı ya da benzerliklerin mi daha fazla tercih sebebi olduğu, ölçülmeye çalışılmıştır. Bunun için, “bana benzemesi” ve “benden farklılığı” seçenekleri sunulmuştur. Örneklem grubu eşleri tarafından, benzerlik seçeneğinin farklılık seçeneğine oranla daha yüksek düzeyde tercih edilmesi, daha önce sözü edilen benzer özellikler kuramını destekler görünmektedir.

4.5.2. Cinsiyete Göre Tercihler ve Beklentiler

Örnekleme tercih ve beklentilerde, cinsiyete göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Kadın denekler tarafından erkeklere göre daha çok tercih edilen özellikler olmuştur. Bunlar; % 64,3 ile iş bilirlilik; % 56,3 ile sözünde durmak; % 56 ile karizma; % 57,4 ile duygusallık/ romantiklik; % 54,5 ile zekilik; % 56,3 ile güçlülük; % 61,9 ile iş/ meslek;

% 55,9 ile karakter sağlamlığı; % 63,2 ile dürüstlük; % 56,2 ile nezaket/ kibarlık; % 63,5 ile cesaret; % 61,7 ile yakışıklılık; % 55,5 ile içtenlik/ samimiyet; % 54,7 ile güvenilirliktir. Örneklem grubu ailesinde kadınlar, bu özelliklere göre eşlerini seçmişlerdir. Kadınlar, % 55,3 ile “bana benzerliği” seçeneğini erkeklere göre daha fazla tercih ederek, eşinin kendisiyle benzer özelliklere sahip olmasını, daha çok ister durumdadır.

Örneklemedeki kadınlar daha çok, cinsiyet özellikleri gereği, duygusal yapılarına uygun, tercih ve beklentiler içerisinde bulunmuşlardır. Kadın cinsinin erkeklerden zeka, güçlülük, iş/ meslek gibi beklentileri, evrimci yaklaşımı desteklemektedir. Ancak karakter sağlamlığı, dürüstlük, sözünde durmak gibi birtakım özellikleri de toplumsal yapı kuramını doğrulamaktadır. Geleneksel kadın ve erkek rollerin etkisi önemli görünmektedir.

Erkeklerin eşlerinde daha çok aradığı özellikler ise; % 58,3 ile yaş durumu; % 56,5 ile aile terbiyesi; % 54,8 ile eğitim düzeyi; % 57,9 ile popülerliği; % 62,5 ile geleneğe bağlılığı; % 59,3 ile erkekçe/ kadınca; % 54,1 ile zenginlik/ maddiyat olmuştur. Erkeklerin, karısından beklentileri daha çok bu tür özelliklerdir. Ayrıca erkekler, % 59,1 ile “benden farklılığı” seçeneğini kadınlara göre daha fazla tercih ederek, eşinin kendisinden farklı özelliklere sahip olmasını, daha çok istemektedir.

Erkekler, cinsiyet özelliklerine uygun, yaş durumu, kadınca özellikler göstermesi gibi, tercihlerde bulunmakla birlikte, kadından aile terbiyesi, geleneğe bağlılık gibi birtakım beklentileri, toplumsal yapı kuramı gereği, geleneksel toplum beklentilerine uymaktadır. Ancak, erkeklerin tercihlerinde, geleneksel kadın ve erkek rollerin etkisi önemli görünmekle birlikte, eğitim durumu, popülerlik ve maddiyat gibi modernist beklentiler de kadınlardan daha yüksek düzeyde görülmektedir.

Karı kocanın ortaklaşa karşı cinsten beklentileri ise, yaklaşık aynı oranlarla eşit düzeylerde bulunmuştur. Bunlar; dindarlık, beden sağlığı, mevkii, çıkarını gözetmek, hırslılık, işbilirlik, büyüğe hürmet, doğallık, erkeksi/ kadınsı gibi özellikler olmuştur. Ayrıca, “iyi niyetlilik”, iki karşı cins tarafından ortak olarak yüksek katılımı tercih edilen önemli bir özelliktir.

Ortaklaşa yaklaşık eşit düzeyde bulunan özellikler bakımından, dindarlık, büyüğe hürmet gibi geleneksel beklentiler önemli görülürken, daha çok modernist algılanan çıkarımı gözetmek, hırslılık ve işbilirlik gibi tercihlerde de bulunulmuştur.

Bu durum ailenin, toplumsal değişme içinde olduğunu göstermektedir. Bu da, zihniyetin ortak kognitif yapısının bozulmasını getirmektedir. Her iki tarafın da, yüksek katılımı belirttiği “iyi niyetlilik” özelliğinin aranması ise, kognitif yapının bozulması sonucu oluşan, bireysel farklılıkların artmasından doğan belirsizlikle ilgili olabilir.

4.5.3. Genel Tercihler ve Beklentilerde Yaşanılan Hayal Kırıklığı

Örneklem grubunda sorulan “Evliliğinizden sonra eşinizde hangi beklentilerinizde hayal kırıklığı yaşadınız?” sorusuna verilen cevaplarda, samimiyet % 7 ile, güvenilirlik % 4,6 ile, iş/ meslek durumu % 3,8 ile, aile terbiyesi % 2,8 ile, benden farklılığı % 2,2 ile, seçenekleri anlamlı bulunan, beklentilerdeki genel hayal kırıklığı oranları olmuştur.

Diğer seçenekler anlamlı bir farklılık ortaya koymamıştır. Evliliklerde evlilik öncesi dönemden kaynaklanan ve evlilikte baş gösteren hayal kırıklıkları, yüksek düzeylerde değildir. Bu durum, ailelerin mutluluk düzeyinin yüksek olduğunu ifade edebilir.

4.5.4. Cinsiyete Göre Tercihler ve Beklentilerde Yaşanılan Hayal Kırıklığı

Beklentilerde yaşanan hayal kırıklıkları cinsiyet değişkenine göre incelenmiştir. Örneklem grubunda kadına göre erkeklerin daha fazla yaşadığı hayal kırıklıkları şunlardır: % 66,7 ile maddiyatçılık; % 61,5 ile güzellik; % 83,3 ile kadınsılık; % 55,6 ile nezaket/ kibarlık. Kadınlar ise; % 58,8 ile içtenlik/ samimiyet; % 58,8 ile doğallık; % 84,6 ile hırslılık; % 80 ile büyüğe hürmet; % 73,7 ile sözünde durmak; % 72,7 ile vakit ayırmak konularında, kocalarında hayal kırıklıkları yaşamışlardır.

Geleneğe bağlılık, cesaret, aile terbiyesi, güvenilirlik, dindarlık, beden sağlığı, iyi niyet, mevki, çıkarımı gözetmek, iş bilirliği, eğitim, popülerlik, karizma, yaş, zekilik, güçlülük, iş-meslek, cesaret gibi özellikler bakımından eşit düzeyde ve yaklaşık hayal kırıklığı yaşamışlardır. Bu seçeneklerde, kayda değer bir cinsiyet farklılığı eğilimi, bulunmamaktadır.

Genel olarak değerlendirilecek olursa, evlilik öncesi kadınların kocalarından çok daha fazla beklenti içine girdikleri söylenebilir. Kadınların seçeneklere katılma oranı da

kocalarına göre, daha yüksek bulunmuştur. Buna karşılık kocalar, karılarından çok daha az konuda beklenti içine girmiş durumdadırlar.

Kadınlara kocalarından çok fazla beklentisi olmasına rağmen, fazla hayal kırıklığı yaşamamış durumdadır. Bunun nedeni aşağıda görüldüğü gibi, erkekler, kendi tercihlerinin gerçekleşmesi bakımından, kadınlara göre daha üst düzeyde beklentilerin karşılanması beklerken, kadın cinsi için ortalama beklentilerin karşılanması yeterli olmaktadır.

4.5.5 Genel Beklenti Düzeyinin Mutluluğu Karşılması Oranı

Örneklem grubuna, “ilişkinizde karşı cinsten beklentiniz hangi oranda karşılanırsa mutlu olursunuz?” sorusuyla, mutluluk ve tatminliklerinin bağlı olduğu, beklentilerinin karşılanma düzeyiyle ilişkisi araştırılmıştır. 5’li dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca bir seçenekle de, beklentilerin karşılanması konusunda umursamaz tutumda olanlar “fark etmez” seçeneği ile test edilmiştir.

Karı kocaların, birbirinden beklentilerinin karşılanması düzeyi itibarıyla, birinci sırada görülen tercih % 37,6 oranda ortalama beklenti düzeyi olmuştur. % 31,5 oran ile çiftler, beklentilerinin tamamına yakını karşılanırsa; % 15,1 oranı da tamamı karşılanırsa mutlu olabileceklerini belirtmişlerdir.

Beklentilerinin bir kısmının karşılanması ile mutlu olacaklarına inanan çiftler ise, % 5,3 oranıyla düşük seviyede görülmektedir. Çiftlerin % 10,1 ile, fark etmez seçeneğini işaretleyerek, beklentilerin karşılanması konusunda umursamaz tutumda olduklarını belirtmişlerdir.

Kısaca özetlenecek olursa, deneklerin kendi tercihlerinin gerçekleşmesi bakımından, çok büyük beklenti düzeyi göstermemektedirler. Genellikle yada ortalama düzeyde beklentilerinin karşılanması, mutluluklarını sağlamaktadır. En üstte ve en altta gruplanan tutumlar ise, beklentilerin tamamının karşılanması yada bu konuda umursamazlık içinde olanlardır.

Tablo 45. Çiftlerin genel beklenti düzeyi

Genel Beklenti Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Tamamı	72	14,5	15,1	15,1
Tamamına yakını	150	30,2	31,5	46,6
Ortalama	179	36,0	37,6	84,2
Bir kısmı	25	5,0	5,3	89,5
Çok az kısmı	2	,4	,4	89,9
Fark etmez	48	9,7	10,1	100,0
Toplam	476	95,8	100,0	
Cevapsız	21	4,2		
Toplam	497	100,0		

4.5.6. Cinsiyete Göre Beklenti Düzeyinin Mutluluğu Karşılması Oranı

Cinsiyet değişkenine göre bakıldığında, beklentilerin tamamının (% 58,3 / % 41,7 ile) ve tamamına yakınının (% 55,3 / % 44,7 ile) karşılanmasının erkek cinsi için kadına oranla, daha yüksek düzeyde anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Tablo 46. Cinsiyete göre beklenti düzeyi

Beklentiler	Kadın	Erkek	Toplam
Tamamı	30	42	72
	41,7%	58,3%	100,0%
	11,9%	19,2%	15,3%
	6,4%	8,9%	15,3%
Tamamına yakını	67	83	150
	44,7%	55,3%	100,0%

	26,5%	37,9%	31,8%
	14,2%	17,6%	31,8%
Ortalama	106	70	176
	60,2%	39,8%	100,0%
	41,9%	32,0%	37,3%
	22,5%	14,8%	37,3%
Bir Kısmı	15	9	24
	62,5%	37,5%	100,0%
	5,9%	4,1%	5,1%
	3,2%	1,9%	5,1%
Tablo 46 (Devam)			
Çok Az Kısmı	1	1	2
	50,0%	50,0%	100,0%
	,4%	,5%	,4%
	,2%	,2%	,4%
Fark etmez	34	14	48
	70,8%	29,2%	100,0%
	13,4%	6,4%	10,2%
	7,2%	3,0%	10,2%
Toplam Denek Sayısı	253	219	472
	53,6%	46,4%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	53,6%	46,4%	100,0%

Pearson χ^2 : 18,551 / S.d.: 5 / P< ,002

Diğer taraftan, ortalama (% 60,2 / 39,8 ile) ve bir kısım (% 62,5 / % 37,5 ile) beklentilerin karşılanmasının kadın cinsi için erkeğe oranla, daha yüksek düzeyde anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca % 70,8 ile kadınlar, beklentilerin karşılanmasının mutlulukları bakımından, fark etmediğini ifade etmişlerdir.

Çiftlerin, beklentilerin mutluluklarını karşılaması bakımından erkek cinsinin, daha üst seviyede tatmin olabildiği görülmektedir. Genellikle kadın cinsi için ise, beklentilerin orta düzeyde ya da az bir kısmının karşılanması, mutluluklarına ve tatmin olmalarına yeterli gelmektedir. Bu durum son seçenekte bir daha test edilerek, güvenilirliği artırılmıştır. Kadınlar, genellikle beklentilerin mutluluklarını karşılaması bakımından erkek cinsine göre, çok daha alt düzeyde tatmin olabildiği görülmektedir.

Örneklem grubunun genelinde ulaşılan bulguya göre, ortalama düzeyde beklentilerin karşılanması, çiftlerin mutluluklarını sağlayabilmektedir.

Ancak, cinsiyet değişkeni dikkate alındığında; erkekler, kendi tercihlerinin gerçekleşmesi bakımından, kadınlara göre daha üst düzeyde beklentilerin karşılanması tutumu gösterirken; kadınlar erkeklere göre, ortalama beklentilerin karşılanmasını yeterli görmektedir.

Aynı zamanda erkekler için, beklentilerinin karşılanması düzeyi arttıkça, daha mutlu oldukları görülürken; kadınlar için, beklentilerinin ortalamadan fazla düzeyde karşılanması, mutluluklarına çok fazla etki etmemektedir.

Kısacası, örneklem grubunda, beklentilerin mutluluklarını karşılaması bakımından cinsiyet farklılıkları önemli etken unsur olarak görülmelidir. Bu tutum farklılığında, geleneksel beklentilerin etkisinin olduğu da söylenebilir. Ancak bunun hangi geleneksel öğelerle ne oranda etkili olduğu başka araştırmalarla ortaya çıkarılabilir.

4.6. Flört (Çıkma) Aşamaları, Ciddiyeti ve Aileyle Tanıştırma

Örneklem grubunda, evlilik öncesine yönelik, “çıkma” olarak tabir edilen, flört ile ilgili tutumlar, araştırılmıştır. Çıkma ilişkisi sürecinde, hangi aşamalarda ne tür tutum ve davranışların ortaya çıkarak ilişkinin, hangi yönde ve ne şekilde etkilendiği anlaşılmaya çalışılmıştır.

Eş ile evlilikten önceki çıkma davranışında, birlikte hangi aşamaların yaşandığı ile ilgili olarak; ilişkinin ciddiyeti için gerekenler ve ne kadar süre gerektiği, hangi aşamaların yaşandığı ve hangi aşamada aile ile tanıştırıldığı? Soruları çerçevesinde, örneklem grubunda evlilik öncesi ilişkinin hangi türde olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Yaşanılan aşamalar, süresi, düzeyi, ciddiyeti, aileyle tanıştırma zamanının belirlenmesiyle başarısı arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Sonuçta ortaya çıkan etkileşim süreci, örneklem grubuna ait farklı dinamikler taşımakta mıdır? Yörede evlilik öncesi çıkma davranışı, flört na mı yoksa görücü usulüne mi daha yakın bir ilişki biçimi olduğu saptanabilmelidir. Çıkma davranışının, geleneksel yapıdan hangi oranda etkilendiği, önemli olacaktır.

4.6.1. Flört İlişkisinde Tutumlar

Evlilik öncesi ilişki aşamalarında yaygın olarak, “çıkma” diye tabir edilen arkadaşlıklarda kadın ve erkeğin tutum ve davranışları, incelenmiştir.

Tablo 47. Karşı cinsle çıkmak için arkadaşlık

Arkadaşlık		
Kadın	Frekans	79
	Toplam içindeki yüzdesi	% 63.2
Erkek	Frekans	46
	Toplam içindeki yüzdesi	% 36.8
	Frekans	125
	Toplam içindeki yüzdesi	% 100

Denek grubu kadın ve erkeğinin, cevapları kendi içinde oranlamaya tabi tutulmuştur. Amaç, cinsiyet özelliklerine göre farklılıkları bulmaktır. Çıkma davranışında cinsiyete göre tutumlar farklılaşmaktadır. Örneklem grubundaki çıkma davranışındaki tercihlerin, cinsiyet değişkeniyle ortaya çıkan oranları, şu şekildedir:

Teklif ederim; % 28 kadın, % 72 erkek, (önce) dikkatini çekerim; % 59 kadın, % 40 erkek, arkadaş olurum; % 63 kadın % 36 erkek, arkadaşına danışırım; % 75 kadın % 24

erkek, aileme danışırım; % 61,5 kadın, % 38 erkek, akrabama danışırım; % 82 kadın, % 17 erkek, büyüklerimden yardım isterim; % 42 kadın , % 57 erkek, arkadaşımın yardım isterim; % 72 kadın % 27 erkek, kendi içimde yaşarım; % 85 kadın % 14 erkek, kader/kısmet; % 75 kadın % 24 erkek, zamana bırakırım; % 63 kadın % 36 erkek oranlarına ulaşılmıştır.

Örneklem grubundaki bulgular, daha önce belirlenen tutum ve davranışların cinsiyet farklılıklarına göre belirlendiğini doğrulamaktadır. Görüldüğü gibi, kadınların duygusal özelliklerine uygun olarak, daha çok arkadaşlık ilişkisine yönelik tutumlar sergiledikleri, ortaya çıkmaktadır.

Kadınların beğenilme duyguları önde olmaktadır. Bu yüzden karşı cinsin “dikkatini çekme” yönünde davranmaktadırlar. Arkadaşlık ve sırdaşlık ilişkilerine önem verdiklerinden, “çıkma” davranışı için de arkadaşlarına danışmaktadırlar. Ayrıca aile ve akrabaya danışma ile onlardan yardım isteme eğilimindedirler. Daha çok içe dönük olmaları ve duygusallıkları da, sevgilerini “kendi içinde” yaşamalarına ve “kader/kısmet” inancıyla, “zamana bırakma” yada, neden olabilmektedir.

Tablo 48. Karşı cinsle çıkmak için teklif etmek

Teklif Etmek		
Kadın	Frekans	21
	Toplam içindeki yüzdesi	%28
Erkek	Frekans	54
	Toplam içindeki yüzdesi	%72
	Frekans	75
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Erkek cinsi ise, dışa dönük kişisel özellikleri gereğince, hemen “teklif etme” davranışında bulunmaktadırlar. Kadınlara göre nispeten düşük düzeyde de olsa, “arkadaş olma” yı seçebilmektedirler. Arkadaş, aile, akrabaya danışma ya da yardım alma davranışları, kadın cinsine göre çok daha alt düzeyde görülmektedir. Yalnızca,

büyüklerinden yardım isteme tutumu bakımından, kadın cinsine göre daha üst düzeyde bir tutuma sahip görünmektedirler.

Görüldüğü gibi erkekler, daha dışa dönük bir tutum ve davranışlar içindeyken, kadınlar daha içe dönük tutum ve davranışlar sergilemektedirler. Erkekler hemen teklif etmeyi düşünürken kadınlar, kendi içlerinde yaşamayı daha önde tutmaktadırlar. Kadınlar arkadaşına, aile ve akrabasına danışma eğilimi gösterirken erkek, bunlardan hiçbirine danışma ihtiyacı duymamakta, fakat ilginç olan, büyüklerinden yardım istemede erkek, kadından daha istekli çıkmaktadır. Erkeğin bu tutumunda görülen, geleneksel yapının etkili olduğudur.

Geleneksel hiyerarşik yapıda erkeğin ve büyüklerin etken unsur olması bu sonucu doğurmaktadır. Bu durum, kadının aile ve akrabaya danışma ile onlardan yardım alma tutumunda da etkili olmaktadır.

Kısacası, örneklem grubundaki flört yada çıkma davranışında, cinsiyet farklılıkları ile geleneksel öğelerle oluşmuş olan hiyerarşik yapının etkili olduğu belirlenmiştir.

Tablo 49. Karşı cinsle çıkmak için büyükten yardım istemek

Büyükten Yardım İstemek		
Kadın	Frekans	30
	Toplam içindeki yüzdesi	%42.9
Erkek	Frekans	40
	Toplam içindeki yüzdesi	%57.1
Frekans		70
Toplam içindeki yüzdesi		%100

4.6.2. Flört İlişisinin Ciddiyeti ve Başarısında Süre

Karşı cinsle çıkma davranışını etkileyen flört süresi, cinsiyet farklılıklarına göre değişebilmektedir. Kadın ve erkek iki karşı cinsiyet olarak çıkma davranışında, ciddi

düşünebilmek için, hangi unsurların gerçekleşmesine önem verilmektedir. Bu aşamada durum, süre yönüyle denetlenmek istemiştir.

İlişkide ciddiyetin sağlanması için gereken süre ile ilgili tutumları yorumlamak gerekecektir. "Sizce birlikteliğinizin ciddiyeti ne kadar sürede sağlanmış olur" sorusu çerçevesinde deneklerin durumları incelenmiştir. Ayrıca ilişkinin ciddiyeti, başarısı ve süresi arasında doğrusal bir ilişki bulunmalıdır.

Tablo 50'de görüldüğü üzere kadın cinsi, karşı cins ilişkisinde süre unsuruna daha büyük önem vermektedirler. Dikkat edilecek olursa, kadınlar hem süre ile ilgili soruya katılma bakımından, yüksek oranda tercih belirtmişler hem de, bulunulan tercihler süre uzadıkça oran bakımından da yükselme eğilimine girmişlerdir.

Erkek denekler ise, soruya katılma bakımından daha isteksiz iken, diğer taraftan da, kadın deneklere ters oranda olarak, süre uzadıkça tercih oranları düşme eğilimine girmiştir.

Tablo 50. Flört ilişkisinde ciddiyet ve süre

	1 ay	3 ay	6 ay	1 yıl	2 yıl	3 yıl+	Toplam
Kadın	1	8	28	71	32	99	239
Toplam içindeki yüzdesi	0.2	1.8	6.3	5.9	7.2	22.2	53.6
Erkek	2	4	36	84	21	60	207
Toplam içindeki yüzdesi	0.4	0.9	8.1	18.8	4.7	13.5	46.4
Toplam	3	12	64	155	53	159	446
Toplam içindeki yüzdesi	0.7	2.7	14.3	34.8	11.9	35.7	100

Genel olarak kadın ve erkek deneklerin cevap verme isteğinin farklılığı ile, cevaplama oranlarında kadın lehine fazla sayıda denek katılımı göz önünde bulundurularak yapılacak değerlendirme, özellikle ilişkinin başlangıcıyla birlikte 6 ay sonrasında başlayarak 3 yıl ve üstü seçeneğine kadar olan tutum; süre ne kadar geçerse birlikteliğin o kadar ciddileşeceğine duyulan inancı belirtmektedir.

Örneklem grubunda, flört ya da çıkma davranışı ciddiyetinin sağlanmasında erkekler için, 6 ay ile 1 yıl arası süre, yeterli olurken; kadınlar için bu süre, büyük oranda 3 yıl ve üstünde ancak, yeterli olabilmektedir.

Daha çok kadın denekler tarafından belirtilen tutum, bilimsel bulgulara aykırı bulunmaktadır. Daha önce sözü edilen, “ilişki süresi ne kadar artarsa, o kadar başarısızlıkla sonuçlanmaktadır” ilkesi, bilimsel verilere ve tezde savunulan Hipoteze dayanmaktadır. Batılı bilimsel bulgu ve araştırmalar göstermektedir ki, uzatmalı ilişkiler, daha yüksek oranda başarısız olmaktadır.

Önceki bölümde, cinsiyet farklılıkları ile geleneksel öğelerle oluşmuş olan hiyerarşik yapının, flört ya da çıkma davranışında etkili olduğu belirlenmişti. Ancak, süre uzunluğunun ilişkinin başarısını olumsuz etkilediği olgusuna karşı erkekler, olumlu tutum gösterirken, kadınlar olumsuz tutum göstermektedirler. Bu durum kadınların süre yönüyle, modern flört etkisinde olduklarını, belirtmektedir.

4.6.3. Flört İlişkinin Ciddiyeti ve Başarısı İçin Gereken Şartlar

Tablo 51. İlişkinin ciddiyeti için gereken şartlardan iş/ meslek

İş/ Meslek		
Kadın	Frekans	70
	Toplam içindeki yüzdesi	%83.3
Erkek	Frekans	14
	Toplam içindeki yüzdesi	%16.7
Toplam	Frekans	84
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Diğer taraftan, evlilik öncesi flört ilişkisi ya da çıkma davranışında çiftlerin, geçirilen aşamalarla ilgili, ciddiyeti sağlayacak şartlarda önemli unsurlardandır. İlişkinin başarısı için, süre ögesine paralel olarak, ilişkiyi determine eden birtakım şartlar, araştırılmıştır.

Çıktığınız ile birlikteliğinizde ciddi düşünebilmek için hangi aşamaların gerçekleşmesi gerekmektedir, sorusu kapsamında durum araştırılmıştır. Böylece hem ilişkiyi

determine eden şartlar, hem de dolaylı olarak, yaşanan aşamaların neler olduğundan hareketle, ilişki biçiminin flört na mı görücü usulüne mi daha yakınlık kazandığı belirlenebilecektir.

Bu soruda dolaylı olarak, ciddiyet için ilişki aşamaları test edilmeye çalışılmıştır. Bu da, bir önceki bazı tercih seçenekleri arasına, birtakım farklı seçenekler konularak yapılmıştır. Çünkü, geleneksel yapıdaki aile içi ilişkilerle ilgili, doğrudan sağlıklı bilgi alabilmek, mümkün olmamaktadır. Bu yüzden, aşamalarla ilgili öğeler, ileriki bölümlerde tekrar sorularak, inceleme sürdürülecektir.

Çıkma davranışında bulunan erkek ve kadın, aynı unsurlara farklı tutumlar göstermektedirler. Çıkma davranışında, cinsiyetlere göre farklı değerlendirmeler belirlenmiştir: Flört yada çıkma davranışı için gerekli görülenlerden, aşık olmalıyım; kadın %62, erkek % 37 ile, işi/meslek sahibi olmak; kadın % 83, erkek% 16 ile, askerlik yapmış olmak; kadın % 86, erkek % 13 ile, kariyeri olmalı; kadın % 82 erkek % 17 ile, dindar olmak; kadın % 70 erkek % 29 ile, Beni sevmeli; kadın % 66 erkek % 34 ile, dürüst olmalı; kadın % 70 erkek % 30 ile, cinsellik yaşamak; kadın % 33 erkek % 66 ile, olgun olmak; kadın % 69 erkek % 30 ile, zenginliği; kadın % 63 erkek % 36 ile, aileyle uyum; kadın % 64 erkek % 35 ile, uzun süreli ilişki; kadın % 62 erkek % 37 ile, tercih edildiği görülmektedir. İfade edilen tutum ve davranışlar, yine cinsiyete göre değişmektedir.

Tablo 52. İlişkinin ciddiyeti için gereken şartlardan askerlik

Askerlik		
Kadın	Frekans	76
	Toplam içindeki yüzdesi	% 86.4
Erkek	Frekans	12
	Toplam içindeki yüzdesi	% 13.6
Toplam	Frekans	88
	Toplam içindeki yüzdesi	% 100

Kadınlar, iş, meslek, kariyer gibi, erkeğin geleneksel rollerine has beklentileri, çıkma davranışı aşamasından başlayarak, erkeklerden beklemektedirler. Somut beklentileri yanında duygusal ve manevi beklentiler yönüyle de kadınlar yine yüksek oranda düzey ile erkeklerden farklı şekilde şartları değerlendirmektedirler.

Ayrıca kadınlar yukarıda da görüldüğü gibi, ilişkiyi zamana yayma ve bırakma tavrı göstererek süre uzunluğu yönüyle, üst seviyede bir tutum içindedirler. Yine kadınlar için, ailesiyle uyum içinde olmak önemsenen tutumlardandır.

Tablo 53. İlişkinin ciddiyeti için gereken şartlardan cinsellik yaşanması

Cinsellik Yaşamak		
Kadın	Frekans	40
	Toplam içindeki yüzdesi	%33.3
Erkek	Frekans	80
	Toplam içindeki yüzdesi	%66.7
Toplam	Frekans	120
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Erkeklerin çıkma davranışında fark edilen en belirgin durum, çıkma davranışında ciddiliğin olması için, cinsel ilişkinin yaşanması, önemsenmektedir. Kadınların dikkate aldığı, ilişkide güvende olmak güdüsü ilişkiyi yönlendirici etki yapmaktadır. Maddi, manevi, ailevi, duygusal öğelere verilen önem karşısında erkekler, cinsellik ögesine üst seviyede önem vermektedirler.

İlişkinin ciddi aşamaya gelmesi erkek için daha çok, kadınla arasında yaşanan cinsellikle ilgili olmaktadır. Bu durum örneklem grubunda, erkeğin toplumun kendine yüklediği geleneksel rol beklentisine göre, biçimlenmektedir. Bu rol gereği erkek, kadın için çok önem taşıyan cinselliği koruyan ve bekaretine sahip çıkan bir tutum içinde bulunarak, kadının ve toplumun beklentisine, uygun davranmalıdır.

Kadınların, hem uzun süreli ilişkiye hem de aile ile uyuma önem verdiği görülürken; erkekler arada cinsel ilişkinin yaşanmasını, ilişkinin ciddiyeti için önemli görmektedir.

Erkeklerde genel olarak, geleneksel toplumsal yapının rol beklentilerine uygun, tutumların etkisindedir. Kadınların davranış ve tutumları genellikle daha yüksek düzeyde istek belirtmektedir. Kadınların, daha modern tutumlar içinde olduğu görülmektedir. Ancak bu durum daha çok cinsiyet özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Geleneksel yapı ile de, uyumluluk göstermektedirler.

Flört nda, birliktelikleri boyunca karşılıklı hangi şeylerin paylaşıldığı, cinsiyet farklılıklarına göre, değişme içindedir. Genel olarak, flört nda birliktelikleri boyunca karşılıklı paylaşılanlar bakımından erkeğin, geleneksel rolünün değişmeye başladığı görülmektedir. Erkeğin, modern eşitlikçi eğilim içine girmeye başlamasına karşılık; geleneksel öğelerin kadın üzerinde daha etkili olduğu, görülmektedir.

4.6.4. Flörtte Sevgiliyi Aile İle Tanıştırma Zamanı

Diğer taraftan çıkma ve flört davranışında, süre ve gereken bazı şartların yanında, çıkılan kişi/sevgiliyi “aile ile tanıştırmak” da ilişkide ciddiyeti sağlamak bakımından önemli bir aşamadır. Aile ile ne kadar erken tanıştırma gerçekleşmişse, ilişkinin başarıya ulaşma oranı o kadar yükselecektir.

Tablo 54. Çıkılan kişiyi/sevgiliyi aile ile tanıştırma aşamaları

	İlk tanışma	Aramızda sözlenince	Cinsellik olursa	Layık görürsem	Aileme uygunsu	Kız istemede	Toplam
Kadın	17	20	3	27	73	37	177
%	5.2	6.1	0.9	8.3	22.3	11.3	54.1
Erkek	12	29	16	21	48	24	150
%	3.7	8.9	4.9	6.4	14.7	7.3	45.9
Toplam	29	49	19	48	121	61	327
	8.9	15	5.8	14.7	37	18.6	100

Yapılması gereken, ailenin her aşamada ilişki sürecinde olmasıdır. Ailenin sürece girmesi geciktikçe, ilişkinin ciddiyeti, tam olarak sağlanamayacak ve ilişkinin evlilikle sonuçlanmasında başarı oranı, gittikçe düşecektir. Ayrıca, ailenin ilişki sürecine girmesi, tarafların ciddiyeti ve samimiyeti ile de ilişkilidir. Geleneksel Türk toplumunda, ailenin onayı alınmadan gerçekleşen evlilikler, çok nadir olarak görülebilmektedir.

Tabloda görüldüğü gibi ilişki aşamalarında aile ile tanıştırma davranışı şu şekildedir: İlk tanışmada; % 5,2 kadın % 3,7 erkek, aramızda sözlenince; % 6,1 kadın % 8,9 erkek , cinsellik olursa; % 0,9 kadın % 4,9 erkek , layık görürsem; % 8,3 kadın % 6,4 erkek , aileme uygunsa; % 22,3 kadın % 14,7 erkek , kız istemedi; % 11,3 kadın % 7,3 erkek oranı ile deneklerin tutumu üzerinde genellikle etkili olan yine, cinsiyet farklılıkları ve geleneksel beklentiler olduğu görülmektedir.

Kadın deneklerin tutumu ilk tanışmadan itibaren ailesiyle tanıştırmaya önem vermek şeklinde özetlenebilir. Aileye uygunluğunu önemseme bakımından erkek deneklerin iki katına varan düzeyde görüş belirtmektedirler. Bunun yanında layık görme bakımından değerlendirerek, kız isteme aşamasında ailesiyle tanıştırmaları, kadınlarda erkek deneklere göre daha belirgin şekilde, üst seviyededir.

Erkek denek grubu ise, ilişkinin başlangıcından itibaren geçen süreç içinde, ailesiyle tanıştırmada, kadın deneklere oranla daha düşük düzeyde istekli bulunmaktadırlar.

Erkekler yukarıda belirtildiği gibi yine aralarında cinsellik aşamasının geçmesini daha önemli bulmakta ve bu aşamadan sonra aile ile tanıştırma ile ilişkinin ciddileştiğini düşünmekte, kadına oranla daha üst seviyede bir tutum göstermektedirler. Diğer taraftan da, aralarında sözlenirlerse, kadına oranla daha yüksek seviyede ailesiyle tanıştırmaktadırlar.

Bu durum, layık görme türünden tavırlar da dikkate alındığında, geleneksel yapıda erkeğe verilen toplumsal rolün gereği olarak ayrı ev kurma ve bağımsız olarak aile reisi olma isteği ile, kararı ailesinden daha çok kendinin vermesi yönünde, bir tutum geliştirmesinden kaynaklandığı, söylenebilir. Artık erkek, bağımsız bir birey olarak kendi kararını kendisinin verebileceğine inanan, bir yapı kazanmaktadır. Ancak buradan, ailesini dikkate almadığı anlamına ve sonucuna, ulaşılmamalıdır.

Sonuç olarak, kadın cinsi daha yüksek düzeyde olmakla birlikte, her iki cinsiyette öncelikle layık görürse ve aileye uygunsa çıktığı kişiyi, ailesiyle tanıştırmakta kararlıdır. Kadın denekler, cinsellik olursa kesinlikle aileyle tanıştırmazken, tanıştırmayı kız isteme aşamasına kadar erteletme eğilimindedirler. Erkekler, ilk tanışmadan itibaren aile ile tanıştırmayı, kendi kararı gereği gerçekleştirmek, istemektedirler.

Bu durum, örneklem grubunda, görücü usulü kurallarının geçerli olduğunu, fakat buna karşılık; her iki cinsiyetin de flört (çıkma) süreci sonunda verdikleri kararları, ailelerine duyurma eğiliminde oldukları, görülmektedir. Kısacası aileler, flört ilişkisi ve karar süreci içinde, yer almamaktadır. Flört ilişkisi gizli yaşanmakta ve görücü usul ve aileler ilişkide onaylama işlevi görmektedirler. Görücü usul aşamaları, geleneksel meşruiyeti sağlamaktadır.

4.6.5. Flörtte Sevgili ile Paylaşılanlar

Toplumda gençler arasında çıkma olarak isimlendirilen flört davranışında bulunan, kadın ve erkeğin birliktelikleri boyunca karşılıklı hangi şeyleri paylaştığı, sorulmuştur.

Böylece, araştırmanın başından beri denenen, aşamalardaki cinsiyet farklılıkları nedeniyle oluşan, farklı davranış ve tutumlar, bir kere daha gözden geçirilerek test edilmiş olacaktır. Yine, araştırmanın genelinde olduğu gibi bu soruya da, birçok seçenek üzerinden cevap verilmesi istenerek, geniş tabanlı veri elde edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 55. Çıkmış sevgili ile paylaşılan dini faaliyet

Dini Faaliyet		Gözlenen
Kadın	Frekans	60
	Toplam içindeki yüzdesi	%83.3
Erkek	Frekans	12
	Toplam içindeki yüzdesi	%16.7
Toplam	Frekans	72
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Çıkkılan kişi/ sevgili ile paylaşılanlar bakımından cinsiyetlerde ortaya çıkan farklılıklar aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

Duygu ve dūřünce paylaşımı; %56.7 kadın ve % 43,3 erkek, sohbet ve muhabbet paylaşımı; % 56.8 kadın ve % 43,2 erkek, maddiyat paylaşımı; % 49,1 kadın ve % 50,9 erkek, maneviyat paylaşımı; % 65.7 kadın ve % 34,3 erkek, aile-akraba paylaşımı; % 48.1 kadın ve % 51,9 erkek, iř hayatı paylaşımı; % 36,8 kadın ve % 63,2 erkek, kendi evi paylaşımı; %29.4 kadın ve % 70,6 erkek, karşı cinsin evi paylaşımı; % 82.4 kadın ve % 17,6 erkek, sosyal faaliyetler paylaşımı; % 63.9 kadın ve % 36,1 erkek, dini faaliyetler paylaşımı; % 83.3 kadın ve % 16,7 erkek denekler tarafından, gürüş belirtilmiş bulunmaktadır.

Tablo 56. ıkkılan sevgili ile paylaşılan iş hayatı

İş Hayatı		Gözlenen
Kadın	Frekans	35
	Toplam içindeki yüzdesi	%36.8
Erkek	Frekans	60
	Toplam içindeki yüzdesi	%63.2
Toplam	Frekans	95
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Her iki cinsiyette, duygu-dūřünce, sohbet-muhabbet, maddiyat ve aile-akraba paylaşımlarında, birbirlerine yakın sayılabilecek oranlarda tercih de bulunmuşlardır. Her iki cinsiyette duygusal paylaşımlara önem vermektedir denilebilirken, maddiyat ve para paylaşımında, geleneksel yapıya aykırı olarak eşitliğin olması ise dikkat çekmektedir. Bu durum maddi konularda, erkeğin geleneksel rolünün değişmeye başladığını göstermektedir.

Bunun dışında erkek denekler, iş hayatı ve ev paylaşımına önem vermektedirler. Kendi evlerinde ve karşı cinsin evinde vakit geçirme ve paylaşımda kadına göre yüksek düzeyde istekli bulunmaktadır. İlişkinin ciddileşmesini de bu tür davranışlara bağlamaktadırlar.

Buna karşılık kadın denekler evlilik öncesi çıkma davranışında, maneviyat, sosyal faaliyetler ve dini faaliyetler paylaşımı konusunda erkeğe göre belirgin şekilde üst seviyede bulunmaktadır.

Ayrıca kendi evi konusunda, paylaşım düzeyi düşük durumda olmasına rağmen, karşı cinsin evi paylaşımında, çok daha üst düzeyde bulunması ilginç bulunmaktadır. Paylaşılan ev konusunda, erkek için farklılık bulunmazken kadın tarafından karşı cinsin evi, daha çok tercih edilmektedir. Bu farklılık, geleneksel öğelerin kadın üzerinde daha etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 57. Çıkkılan sevgili ile paylaşılan karşı cinsin evi

Karşı Cinsin Evi		Gözlenen
Kadın	Frekans	42
	Toplam içindeki yüzdesi	%82.4
Erkek	Frekans	9
	Toplam içindeki yüzdesi	%17.6
Toplam	Frekans	51

4.6.6. Sevgili/ Eşe Karşı Takınılan Hitap Tarzı

Deneklerin evlilik öncesi ilişkilerinde ya da evliliklerinden sonra, karı koca olarak birbirlerine hangi hitap kalıplarıyla, hitap ettikleri sorularak, bu konuda takındıkları tutum ve davranışların ortaya çıkarılması düşünülmüştür.

“Sevgilinize/ Eşinize aşağıdakilerden hangileriyle hitap edersiniz” sorusuna verilen cevaplar, aslında kullanılan farklı hitap şekillerine bağlı olarak, eşlerin birbirlerine hangi zihniyet dünyası etkisinde kalarak, davranma eğiliminde olduklarını, ortaya koyacaktır. Hitap tarzına ait tutumlar, bu yönden önemli bulunmaktadır.

Acaba eşler birbirlerine geleneksel yapının öğrettiği kalıpları kullanarak mı hitap ediyor, yoksa modern batılı kültür kalıplarına doğru, değişim süreci etkisinde kalarak, yeni hitap şekilleri mi kullanmaktadır. Zira daha önce de belirtildiği gibi kullanılan dil,

kültürün en belirgin ayırıcı özelliğidir. Diğer taraftan buna bağlı olarak da kadın ve erkeğin cinsiyet farklılıklarına göre de, hitap şekilleri ve kullanılan hitap sözcükleri farklılıklar gösterecektir.

Tabloda görüldüğü üzere, öncelikle karı koca arasında yaklaşık aynı oranda güzel hitap ifadeleri kullanılmakta olup, kadınlar bu soruya cevap vermede biraz daha istekli görünmektedir. Aşkım, bebeğim ve güzelim sözcüklerini her iki cinsten yaklaşık olarak aynı düzeyde kullanmaktadır.

Tablo 58. Çıkkılan kişi/sevgili veya eşe hitap şekilleri

	Aşkım	Sevgilim	Güzelim	Hayatım	Bir tanem	Bebeğim	Yavrum	Hatun	Bey	Efendi	Çiçeğim/gülüm	Gözüm/ciğerim	İsmiyle	Diğer	Toplam
Kadın	47	10	15	41	24	8	2	1	32	6	7	2	53	4	252
%	9.9	2.1	3.2	8.6	5	1.7	0.4	0.2	6.7	1.3	1.5	0.4	11.1	0.8	52.9
Erkek	44	17	17	27	13	6	23	23	2	3	10	1	34	4	224
%	9.2	3.6	3.6	5.7	2.7	1.3	4.8	4.8	0.4	0.6	2.1	0.2	7.1	0.8	47.1
Toplam	91	27	32	68	37	14	25	24	34	9	17	3	87	8	476
%	19.1	5.7	6.7	14.3	7.8	2.9	5.3	5	7.1	1.9	3.6	0.6	18.3	1.7	100

Kadın denekler, kocalarına oranla daha üst düzeyde, hayatım, bir tanem, bey, efendi sözcüklerini kullanarak ve isimleriyle hitap etmektedirler. Erkekler ise karılarına oranla daha üst düzeyde, sevgilim, yavrum, hatun, çiçeğim/gülüm gibi çiçek isimleriyle hitap etmektedirler.

Dikkat çeken durum ise, yeni tarz hitap sözcükleri kullanımının, karşılıklı olarak üst düzeyde olmasıdır. Diğer taraftan hatun, bey gibi geleneksel kültür yapısının gereği

hitap sözcükleri de üst düzeyde kullanılmaktadır. Bu bakımdan söylenecek olan, değişim süreci etkileri görülmekle birlikte, Demirci ailesinde eski yerleşik hitap sözcüklerini de kullanma eğilimi devam etmektedir.

4.7. Evlilik Sonrası Aile İlişkileri

Evlilik öncesi ilişki aşamaları sonrası evliliklerinde, örneklem grubu ailesi, nasıl bir yapı kazanmaktadır. Evli karı kocaların ilişkileri incelenerek, örneklem grubu ailesi ile ilgili, birtakım sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

4.7.1. Eş ile İlişkileri Düzenleyen Tutumlar

Bu kısım ile ilgili sorularda karı koca arasındaki ilişkide ne tür tutumlar takınıldığı sorulmuştur. Böylece ilişki süreci içindeki rol ve statü dağılımında, her iki cinsin ilişkilerindeki konumunun, belirlenmesi sağlanabilecektir. Önemli olan, geleneksel yada modern ilişki rollerinden, daha çok hangisinin geçerliliğini devam ettirdiğine yönelik değerlendirmelere ulaşabilmektir.

Tablo 59. Eş ile ilişkilerde anlatıcı tutum

Anlatıcı Tutum		Gözlenen
Kadın	Frekans	81
	Toplam içindeki yüzdesi	%44
Erkek	Frekans	103
	Toplam içindeki yüzdesi	%56
Toplam	Frekans	184
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Tablo 60. Eş ile ilişkilerde diyalogdan yana olan tutum

Diyalogdan Yana		Gözlenen
Kadın	Frekans	106
	Toplam içindeki yüzdesi	%48.2
Erkek	Frekans	114
	Toplam içindeki yüzdesi	%51.8
Toplam	Frekans	220
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Tablo 61. Eş ile ilişkilerde kabullenici tutum

Kabullenici Tutum		Gözlenen
Kadın	Frekans	76
	Toplam içindeki yüzdesi	%77.6
Erkek	Frekans	22
	Toplam içindeki yüzdesi	%22.4
Toplam	Frekans	98
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Yukarıda tablolarda görülen, ilişkide anlatan rolü bakımından % 44 kadın % 56 erkek, kendisinin anlatan rolüne sahip olduğunu belirtmektedir. Kocanın, karısına oranla bu rolü daha yüksek düzeyde, benimsediği anlaşılmaktadır. Demirci ailesinde modern tutumlar güçlense de, geleneksel kadının itaatkar rolü devam etmektedir.

Eşlerin diyaloga açık olmak ve karşındakıyla diyalog kurmak bakımından, yaklaşık eşit düzeyde diyalogdan yana tutumda oldukları, görülmektedir. Bu durum, ailenin aralarındaki ilişki yapısının sağlıklı bir düzen ortaya koyduğunu göstermektedir.

Eşler arasında en önemli bulunan farklılık, daha çok itaatkar davranışlarla kabullenici tutumu benimseyen tarafın, % 77,6 düzeyde kadınlar olmasıdır. Buna karşılık erkeğin kabullenici tutum gösterme oranı, % 22,4 ile kadına göre daha alt seviyede olduğu görülmektedir. Anlamlı bulunan diğer seçenekte, birbiriyle diyalog kuran karı koca ilişkisi geçerli olmasına rağmen, burada daha kabullenici olan tarafın kadın, daha baskın tarafın da erkek olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu durum, eşitlikçi bir yapı eğilimi göstermeye başlayan, aralarındaki ilişki rollerinin her iki tarafça da, tam olarak benimsenerek içselleştirilmediği sonucunu doğurmaktadır. Kısacası, aile arasındaki karı koca rol dağılımında, geleneksel koca rolü hala ilişkiyi yönlendiren asıl etken olduğu, fakat geleneksel rollerin yerine, hızla modern rol tutumlarının geçmekte olduğu da, belirtilebilir.

4.7.2. Eş ile İlişkilerde Geçerli İlke ve Kurallar

Tablo 62. Eş ile ilişkilerde sorumluluk anlayışı

Sorumluluk Anlayışı		Gözlendi
Kadın	Frekans	77
	Toplam içindeki yüzdesi	%46.4
Erkek	Frekans	89
	Toplam içindeki yüzdesi	%53.6
Toplam	Frekans	166
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Örneklem grubu eşleri aralarındaki, ilişki düzeninde geçerli, ilke ve kurallar başlıca üç farklı tutum yönüyle, incelenmiştir. Karı koca arasında sorumluluk bakımından % 46,4 kadın, % 53,6 erkek etkin durumda bulunmaktadır.

Tablo 63. Eş ile ilişkilerde fedakarlık anlayışı

Fedakarlık Anlayışı		
Kadın	Frekans	97
	Toplam içindeki yüzdesi	%58.4
Erkek	Frekans	69
	Toplam içindeki yüzdesi	%41.6
Toplam	Frekans	166
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Karı-koca ilişkisinde, %58,4 kadın, % 41,6 erkek ile kadın kocaya göre, daha yüksek oranda fedakarlık tutumu içinde görülmektedir. Bu durum, hem kadın cinsiyeti özelliklerine hem de, geleneksel beklenti rollerine uygun düşmektedir.

Örneklem grubunda kadınlar, kural koyma yönünden, % 31,1 ile, erkekler ise, % 68,9 ile, daha üst düzeyde görülmektedir. Bu durum daha çok kadının fedakar özellikte olduğu, buna karşılık ailede daha çok sorumluluk alan erkeğin kendinde, kural koyma yetkisi gördüğü, belirlenmektedir. Geleneksel aile yapısı burada da, belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır.

Ailede geçerli olan ilişkiler sistemini belirleyen ilke ve kuralların kim tarafından konulduğu önemli olduğu gibi, bu işleyişin hangi unsurlar ile etkileşim içinde olduğu da önem arz etmektedir. Deneklere, ailenin işleyişinde etkili olan ilke ve kuralları kimlerin hangi düzeyde ihlal ettiği sorularak, ilgili tutumları değerlendirmeleri istenmiştir.

Kadın denekler cevaplara katılmaya daha istekli görülmüşlerdir. Bu durum aile ile daha çok kadının ilgili olmasından da, kaynaklanabilir. Aile işleyişini bozmaya dönük etki bakımından karı-koca iki taraf da en çok çocukları görmekte olup, kadın erkeğe oranla daha üst düzeyde bu fikre katılmaktadır. Daha sonra kadın daha fazla olmakla birlikte etkili olan tarafın eşleri olduğunu belirtmektedirler.

Tablo 64. İnanılan ilkeleri/ kuralları ihlal edenler

	Kendim	Eşim	Çocuk	Akrabalar	Komşular ve çevre	Toplam
Kadın	10	27	64	14	21	136
Toplam içindeki yüzde	% 4.3	% 11.6	% 27.5	% 6	% 9	% 58.4
Erkek	20	22	32	11	12	97
Toplam içindeki yüzde	% 8.6	% 9.4	% 13.7	% 4.7	% 5.2	% 41.6
Toplam Frekans	30	49	96	25	33	233
Toplam içindeki yüzde	% 12.9	% 21	% 41.2	% 10.7	% 14.2	% 100

Komşular ve çevre etkisi, yine erkeğe göre kadın tarafından, daha üst seviyede kabul edilmektedir. Akrabalar da olumsuz etki bakımından önemli düzeyde etkin, görünmektedir. Aile içi iletişime olumsuz etkide bulunmak bakımından, koca % 8,6 oranında kendini etkili görürken kadın ise, bu bakımdan kendini % 4,3 oranda daha alt düzeyde etkili görmektedir.

4.7.3. Eş ile İlişkilerde Görev ve Sorumluluk Paylaşımı

Aile ilişkisinde karı-koca arasındaki sorumluluk ve görev hangi oranlar da kadın ve erkek tarafından paylaşıldığı araştırılarak yorumlanmaya çalışılmıştır. Ailede her iki taraf, kendileri ve eşlerini görev ve sorumluluk alanları açısından, değerlendirmişlerdir.

Ailede, kişinin kendisi bakımından sorumlu olduğu işlerin, neler olduğu ile ilgili karı-kocalardan değerlendirme yapmaları, istenmiştir. Alınan cevaplar ise, yine cinsiyet değişkeni bakımından, yorumlanmaktadır.

Ailede ev işinden sorumlu olan, % 89.2 oranı ile kadın , % 10,8 oranı ile erkek olduğu görülmektedir. Bu anlayış aile içinde görev ve sorumluluk paylaşımı bakımından geleneksel kadın rolünün, yüksek düzeyde geçerli olduğunu göstermektedir.

Aile dışı işlerden sorumlu olan, % 24 oranı ile kadın, % 76 oranı ile erkek olduğu görülmektedir. Burada da ailedeki geleneksel yapının sürdüğü görülmektedir. Zira

geleneksel toplumsal yapıda, kadın ev işlerinden sorumlu olduğu gibi, erkek de ailenin dışarıdaki işlerinden sorumludur. Yine ailede çocukla ilgili işlerden sorumlu olan, % 70.6 oranı ile kadın, % 29,4 oranı ile erkek olduğu belirlenmiştir.

Eğitim-kültür işlerinden sorumlu olan, % 48.9 oranı ile kadın , % 51,1 oranı ile erkektir. Bu alanda, yaklaşık eşit düzeyde sorumluluk paylaşımı olduğu, görülmektedir. Sosyal çevre ile ilişkilerden sorumlu olan % 43.7 oranı ile kadın , % 56,3 oranı ile erkek görülmektedir. Son iki alanla ilgili işlerin, paylaşılarak yapıldığı ortaya koyulmaktadır. Söz konusu alanlarda, kadın erkeğe göre, daha düşük oranda olmasına rağmen, arada belirgin bir fark bulunmamaktadır. Bu durum geleneksel yapıda, modern eğilimlerin önem kazandığını göstermektedir.

Ailede genellikle bütün işlerden sorumlu olan kişi ise, % 35,5 oranı ile kadın , % 64,5 oranı ile erkek olduğu görülmektedir. Burada da belirginleşen durum, genel olarak bütün görev ve sorumlulukların erkeğe ait olarak kabulü yönünde, yüksek düzeyde anlaşma olmasıdır. Kısacası, rol ve statü dağılımı yönüyle Demirci ailesi, geleneksel yapı özelliklerini, büyük oranda sürdürmektedir.

Yukarıdaki sorunun devamı olarak, aynı tip fakat başka bir soru ile eşlerin birbirini değerlendirmesi istenmiştir. Burada eşlerin empatik davranış düzeyi de ortaya konulabilir.

Ailede eşinin sorumlu olduğu görevler bakımından belirtilenler ise, ev işinden sorumlu olmak bakımından, her iki tarafın anlaşma içinde olduğu, görülmekte; dış işlerden sorumlu olanın, kadına göre % 90,8 ile kocası olduğu belirtilmektedir. Kadının eşini değerlendirmesinde, kocanın ev işinden sorumluluk oranı % 10 dolayında azalırken, ev dışı işlerde yine aynı oran farkıyla, artmaktadır.

Ailede çocuktan sorumlu olan % 47.3 oranı ile kadın , % 52,7 oranı ile erkek olduğu belirtilmiştir. Bu alandaki sorumluluğun yaklaşık eşit düzeyde olduğu, yine karı koca tarafından dile getirilmektedir. Eğitim-kültür işinden sorumlu olmak bakımından, kadınların daha önceki kendini değerlendirmesinde % 48.9 oran, % 68.9 oranına yükselmekte; sosyal çevre ile ilişkilerden sorumlu olmak bakımından ise, kadının kendini değerlendirmesinde, % 43.7 düzeydeyken, kadının kocasını değerlendirmesinde, % 74 düzeyine yükselmektedir.

Sonuç olarak eşlerin birbirini değerlendirdiği soru ile anlaşılan, karı-kocanın birbirlerine yükledikleri görev ve sorumluluklar ile, kendilerine yükledikleri görev ve sorumluluk düzeyi değişmektedir.

Kendileri ile karşısındaki eşini değerlendirmede, ortaya çıkmış olan aradaki fark, yüksek bulunmuştur. Dolayısıyla çiftlerin, empatik davranışta bulunma yada empatik düşünme yeteneklerinin daha çok kadın lehine yüksek olduğu söylenebilir.

Ayrıca, kadınların cinsiyet farklılıklarıyla birlikte, geleneksel kadın ve anne rollerini yüksek düzeyde benimsedikleri, görülmektedir.

Ailede alınan kararlarda hangi unsurun etkili olduğu araştırılmış bulunmaktadır. Kararları tek başına alan kadın oranı % 9,7 iken, erkek oranı % 22 olmaktadır. Kocanın otoritesi daha önde olduğu görülmekle beraber, aile ile birlikte alınan karar oranı toplamı ise, % 36,1 düzeyinde gerçekleşmektedir.

Ailenin ortak karar alınması, % 14 kocanın tutumundan kaynaklanmakta, % 21,8 oranı ile kadın etkili olmaktadır.

Eşinin kararlarda etkili olduğu durumlar, % 15,2 oran ile kadın tarafından erkeğe yönelik, %18,2 oran ile erkek tarafından kadına yönelik olarak belirtilmektedir. Kısacası, iki tarafında kararlara daha çok katıldığı, karşılıklı olarak ortaya konmuş durumdadır.

Başlı başına kuralların kararları belirleme oranı, anlamlı bir cinsiyet farklılığı oluşturmamaktadır. Aynı şekilde alınan kararlarda büyükler, gelenek, din ve ekonomi bakımından cinsiyet farklılıklarına yönelik anlamlı bir fark, bulunmamaktadır.

Karı koca her iki cinste, ortak geleneksel değerlerle ilgili öğelerin kararları belirleyiciliğinde yaklaşık eşit düzeyde, ortak tutum içindedirler.

Tablo 65. Ailede alınan kararlara etki eden nedenler

	Tek başına	Eşim	Ailem	Kurallar	Büyükler	Gelenek	Din	Ekonomi	Eşimle birlikte	Toplam
Kadın	43	67	96	7	7	7	4	5	1	236
%	9.7	15.2	21.8	1.6	1.6	1.6	0.9	1.1	0.2	53.6
Erkek	97	13	63	8	13	2	3	5	0	204
%	22	3	14.3	1.8	3	0.5	0.7	1.1	0	46.4
Toplam	139	80	159	15	20	9	7	10	1	440
%	31.8	18.2	36.1	3.4	4.5	2	1.6	2.3	0.2	100

Örnekleme grubunda, erkek aile reisi olarak kabul edilmekle, geleneksel yapının etkisi sürmekle beraber, iki tarafında kararlara daha çok katıldığı hem erkek hem de kadın deneklerce ortaya koyulmaktadır.

Sonuç olarak, geleneksel ortak normatif değerlerin kısmen değişerek, bireyci ve eşitlikçi modernist tutumların etkili olduğu toplumsal bir yapıya doğru bir gidiş olduğu söylenebilir.

4.7.4. Eş ile İlişkilerde Cinsellikle İlgili Tutumlar

Ailede cinsellik ve cinsel ilişki çok özel kabul edilen, mahrem bir alandır. Araştırmalarda, bu alanla ilgili çeşitli yöntemler kullanılarak yapılan çalışmalarda, ailenin mahremiyetiyle ilgili bilgi vermek yönündeki isteksizliği, utanma ve çekinme duygusu yüzünden, büyük zorluklar yaşanmaktadır.

Bu durum araştırma evreninde olduğu gibi, geleneksel kapalı toplum yapısına sahip yörelerde yapılan araştırmalarda, çok daha fazla kendini hissettirmektedir. Dolayısıyla bu alanda yapılan araştırmalarda tam olarak, istenilen sonuçlara ulaşılamamaktadır.

Doğal olarak araştırmanın bu bölümü ile ilgili sorunlar yaşanmış ve sorulara cevap verme oranı da düşmüştür. Fakat istenilen düzeyde olmasa da, sorulara verilen cevaplar, bu konuda bazı yorumlamalara ulaşılmasına, yeterli olabilmektedir. Görüşmeci ekibin bayanlardan kurulu olması, sorunların aşılmasında büyük katkı, sağlamıştır.

Ayrıca, bu zorlukları aza indirmek için, soru cetvelinin hazırlanması sırasında, cinsel içerikli kavramlar, daha çok sosyal davranış kalıbı ile, maddeleştirilerek ifadelendirilmeye çalışılmıştır.

4.7.4.1. Cinsel İlişkide Başlıca Sorunlar

Tablo 66'da da görüleceği gibi, kadın denekler eşlerinin kaba davranışlarından, duygulu olmamasından, zorlamasından, sabırsızlığından, ısrarcılığından kaynaklanan cinsel sorunlar yaşamaktadırlar.

Erkekler ise eşlerinin, aynı düzeyde olmasa da aynı şekilde duygusuzluğundan, sıradanlığından, kabalığından, sabırsızlığından dolayı, cinsel ilişkilerinde sorunlar yaşamaktadır.

Karı ve kocanın cinsel sorunlarını doğuran maddeler aslında çoğunlukla iki cinsiyetinde kendi tarafından yaşadığı ortak sorunlar olduğu görülmektedir. Kadınlar, kocalarından kaynaklanan daha fazla probleme sahip olsalar da duygusuzluk, sabırsızlık ve kabalık cinsel uyumsuzlukta yaşanabilecek ortak sorunlar olarak görünmektedir. Cinsel ilişkilerde, erkeklerin kadının duygusal özelliklerini algılaması sağlıklı cinsel ilişki bakımından, önemli olmaktadır.

Cinsel ilişki sıklığı, genellikle kadın deneklerce daha sık olarak algılanmaktadır. Erkek deneklerde durum daha farklı olarak kadınlara oranla daha sık algılanmamaktadır.

Tablo 66. Cinsel ilişkide başlıca sorunlar

	Kaba davranıyor	Duygusuz	Çok aktif	Çok pasif	Bencil/ İhmalkar	Sıradan	Sabırsız	İstarcı	Tatminsiz	Toplam
Kadın	10	13	25	23	13	11	3	6	14	118
%	4.8	6.2	12	11	6.2	5.3	1.4	2.9	6.7	56.5
Erkek	11	10	2	18	29	1	1	8	11	91
%	5.2	4.8	1	8.6	13.9	0.5	0.5	3.8	5.2	43.5
Toplam	21	23	27	41	42	12	4	14	25	209
%	10.1	11	12.9	19.6	20.1	5.7	1.9	6.7	11.9	100

Buna karşılık erkekler, daha fazla düzeyde ilişki sıklığından yana bir tavır göstermektedirler.

Fizyolojik özellikler bakımından, kadın cinsi çok sık ve fazla ilişkiden çekinmekte fakat erkekler de, fizyolojik özellikleri gereği bu durumun tersine daha sık ve fazla sayıda ilişki isteyebilmektedir.

Örnekleme grubunda cinsellikle ilgili tutumlarda görülen, geleneksel toplum öğeleri ve farklı cinsel özelliklerin etkisidir. Ancak kadın cinsinin kendi cinsel özelliklerine uygun talebi, geleneksel erkek egemen tutumlarla, sınırlanmaktadır.

Tablo 67. Cinsel ilişki sıklığı durumu

		Her gün	Haftada bir	Haftada birkaç	Ayda bir	Ayda birkaç	Hiç	Toplam
Kadın	Frekans	3	12	73	56	31	5	180
	Toplam içindeki yüzdesi	1	3.9	23.5	18.1	10	1.6	58.1
Erkek	Frekans	12	15	44	33	18	8	130
	Toplam içindeki yüzdesi	3.9	4.8	14.2	10.6	5.8	2.6	41.9
Toplam	Frekans	15	27	117	89	49	13	310
	Toplam içindeki yüzdesi	4.8	8.7	37.7	28.7	15.8	4.2	100

4.8. Yakınlık Tutumu Bakımından Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi

Bu soru grubunda, örneklem grubundaki karı kocaların, kendi aile ve akrabaları ile eşinin aile ve akrabalarının, aile ilişkileri bakımından değerlendirmeleri istenmiştir. Görücü usulünün etkin olduğu Demirci ailesinde, geleneksel yakınlıkların devam edip etmediği araştırılmak istenmiştir.

Bu durumun ortaya çıkartılması ile, hem geleneksel yapının hangi düzeyde sürdüğü hem de, görücü usulünü etkileyen aile ve akraba yakınlığının düzeyi ölçülmüş olacaktır. Ayrıca, ailelerin çevresinde bulunan en yakın komşusu ile yakınlıkları da belirlenmeye çalışılacaktır.

Aile, akraba ve komşular arasındaki yakınlık düzeyi, ne kadar yoğun ise, geleneksel görücü usulünün sürekliliği de o kadar yüksek düzeyde olacaktır.

4.8.1. Kendi Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi

Bu kısımda ailelerin hem kendinin hem de eşinin ana-babası, akrabaları ve en yakın komşularıyla ne oranda yakınlıkta olduğu, belirlenmek istenmiştir. Kendi aralarındaki ilişki düzeyi birbirlerini değerlendirebilmeleriyle doğru orantılı olduğu gibi, diğer ailelerle ilişkilerinin hangi düzeyde olduğu da, onları değerlendirebilmeleri ile ilgilidir.

Aynı zamanda, toplumsal çevreyi değerlendirme sorularına verilecek cevap oranları da, bu çevre ile ilişki sıklığını belirtecek dolaylı veri olarak ele alınacaktır.

Tablo 68. Eşin kendi ailesiyle ilişkilerinin değerlendirilmesi

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Birbirlerine uzaklar	16	3,2	3,4	3,4
Birbirlerine yakınlar	322	64,8	68,2	71,6
Ne uzak, ne yakın	82	16,5	17,4	89,0
Kadın yakın, erkek uzak	14	2,8	3,0	91,9
Erkek yakın, kadın uzak	4	,8	,8	92,8
Kadın çok bağımlıdır	8	1,6	1,7	94,5
Erkek çok bağımlıdır	6	1,2	1,3	95,8
Herkes kendi başına	15	3,0	3,2	98,9
Bilmiyorum	5	1,0	1,1	100,0
Toplam	472	95,0	100,0	
Cevapsız	25	5,0		
Toplam	497	100,0		

Bunun yanında, konuyla tam olarak ilgisi olmamakla birlikte, sosyal çevrelerle ilgili farkındalık düzeyi ortaya çıkarılarak, örneklem grubunun toplumsal duyarlılıklarının, hangi seviyede olduğu da ortaya konulabilir.

Çiftlerden öncelikle kendi ana babasının aile ve çocuk ilişkilerini değerlendirmeleri istenmiştir. Ana babalarının karı koca ilişkilerini birbirlerine yakın bulanlar, % 68,2 oranındadır. % 17,4 oran ile ana-babalarının aralarındaki ilişkiyi, ne uzak ne yakın bulunduğu belirtilmiştir. Birbirlerine uzaklar değerlendirmesinin oranı % 3,4 ile düşük seviyede çıkmaktadır.

İlişkide babanın uzak, kadının yakın olduğu durum, % 3 oranında, iki tarafın da yakınlık tutumunun bağımsız olduğunu belirtme oranı da % 3,2'de kalmaktadır. Aralarındaki ilişkiyi bilmediğini ifade edenler ise yalnızca % 1 oranında bulunmuştur.

Bu durum, çiftlerin kendi ailesi ile ilişkilerinin yoğun olduğunu ve yakınlık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Bunun yanında, kendi ailesinin birbirlerine yakınlığını olumlu algıladıklarını değerlendirmektedirler.

Eşlerin kendi aileleri bakımından, geleneksel görücü usulünün sürekliliğine katkısının, yüksek düzeyde olacaktır sonucu çıkarılabilir.

4.8.2. Eşin Ailesinin Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi

Eşlerinin Ana-babasının karı koca ve aile ilişkilerini, birbirlerine yakın bulanlar, % 57,2 oranındadır. % 18,6 oran ile, ana babalarının aralarındaki ilişkiyi, ne uzak ne yakın bulunduğunu belirtmişlerdir. Birbirlerine uzaklar değerlendirmesinin oranı, % 5,8 ile düşük seviyede çıkmaktadır. İlişkide babanın yakın annenin uzak tutumda olduğu durum, % 1,7 oranında, iki tarafında yakınlık tutumunun bağımsız olduğunu belirtme oranı da, % 3,9'de kalmaktadır.

Tabloda 69'da görüldüğü gibi, kendi ana babasından çok farklı olmamakla birlikte, eşinin ailesini değerlendirirken çiftler, daha olumsuz bir tutum takınmışlardır.

Bu durum, aile üyelerinin kendi ailesini daha iyi tanımasından yada daha kendine yakın bulmasından kaynaklanıyor olmalıdır. Bu, özellikle birbirlerine yakınlar seçeneğinin diğerine nispetle, % 11 oranıyla daha düşük fakat, olumsuz tutum ifadesinin yüksek oranından anlaşılabilir. Bu durum, aile üyelerinin kendi ailesini daha iyi tanımasından yada daha kendine yakın bulmasından kaynaklanıyor olmalıdır. Bu, özellikle birbirlerine yakınlar seçeneğinin diğerine nispetle, % 11 oranıyla daha düşük fakat, olumsuz tutum ifadesinin yüksek oranından anlaşılabilir.

Eşlerinin ana-babasının aralarındaki ilişkiyi bilmediğini ifade edenler ise % 8,9 oranında bulunmuştur. Bu durum kendi ana-babasına karşı farkındalığının, üst seviyede olmasına karşılık, eşinin ana-babasına göre daha alt düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 69. Eşin ailesinin aile ilişkilerinin değerlendirilmesi

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Birbirlerine uzaklar	27	5,4	5,8	5,8
Birbirlerine yakınlar	265	53,3	57,2	63,1
Ne uzak, ne yakın	86	17,3	18,6	81,6
Kadın yakın, erkek uzak	5	1,0	1,1	82,7
Erkek yakın, kadın uzak	8	1,6	1,7	84,4
Kadın çok bağımlıdır	5	1,0	1,1	85,5
Erkek çok bağımlıdır	8	1,6	1,7	87,3
Herkes kendi başına	18	3,6	3,9	91,1
Bilmiyorum	41	8,2	8,9	100,0
Toplam	463	93,2	100,0	
Cevapsız	34	6,8		
Toplam	497	100,0		

Bu durum, çiftlerin eşinin ailesi ile ilişkilerinin, kendi ailesi ile ilişkilerinden, daha az yoğun olduğunu ve yakınlık düzeylerinin kendi ailelerine göre, daha alt düzeyde olduğunu algıladıklarını göstermektedir. Bunun yanında, eşinin ailesinin yakınlığını, kendi ailesine göre daha olumsuz değerlendirmektedirler.

Bu duruma göre örneklem grubunda, eşlerin kendi ailelerine oranla, eşin ailesi bakımından, geleneksel görücü usulünün sürekliliğine katkısının, kendi ailelerine göre, daha alt düzeyde olabilecektir denilebilir.

4.8.3. Kendi ve Eşinin Akrabalarının Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi

Kendi akrabalarının karı koca ilişkilerini birbirlerine yakın bulanlar, % 47,4 oranındadır. % 20,9 oran ile, ana babalarının aralarındaki ilişkiyi, ne uzak ne yakın bulunduğunu belirtmişlerdir. Birbirlerine uzaklar değerlendirmesinin oranı, % 2,5 ile

düşük seviyede çıkmaktadır. İlişkide babanın uzak kadının yakın tutumda olduğu durum, % 2,5 oranında, iki tarafında yakınlık tutumunun bağımsız olduğunu belirtme oranı da, % 3’de kalmaktadır.

Dikkat edilirse kendi akrabalarının aralarındaki ilişkiyi değerlendiren çiftler, karı koca ilişkilerinin birbirlerine yakın olduğunu belirtirken akrabalarının yakınlıklarını, ailelerine oranla, daha olumsuz bulduklarını belirtme tutumu içindedirler. Öte yandan ne uzak ne de yakın oldukları belirtilen oran ailelerine nispetle yükselirken yakınlık tutumu bakımından daha fazla olumsuz bulunmuş olmaktadır.

Tablo 70. Kendi akrabalarının aile ilişkilerinin değerlendirilmesi

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Birbirlerine uzaklar	12	2,4	2,5	2,5
Birbirlerine yakınlar	224	45,1	47,4	49,9
Ne uzak, ne yakın	99	19,9	20,9	70,8
Kadın yakın, erkek uzak	12	2,4	2,5	73,4
Erkek yakın, kadın uzak	5	1,0	1,1	74,4
Kadın çok bağımlıdır	6	1,2	1,3	75,7
Erkek çok bağımlıdır	9	1,8	1,9	77,6
Herkes kendi başına	14	2,8	3,0	80,5
Bilmiyorum	92	18,5	19,5	100,0
Toplam	473	95,2	100,0	
Cevapsız	24	4,8		
Toplam	497	100,0		

Bu duruma göre örneklem grubunda, eşlerin ailelerine oranla, akrabaları bakımından, geleneksel görücü usulünün sürekliliğine katkısının, kendi ya da eşinin ailelerine göre, daha alt düzeyde olabilecektir denilebilir.

Bu durum, çiftlerin aileleri ile ilişkilerinin, kendi akrabaları ile ilişkilerinden, daha yoğun olduğunu ve yakınlık düzeylerinin ailelerine göre, daha alt düzeyde olduğunu algıladıklarını göstermektedir. Bunun yanında, akrabalarının yakınlığını, ailesine göre daha olumsuz değerlendirmektedirler.

Tablo 71. Eşin Akrabalarının Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Birbirlerine uzaklar	9	1,8	1,9	1,9
Birbirlerine yakınlar	198	39,8	42,1	44,0
Ne uzak, ne yakın	85	17,1	18,1	62,1
Kadın yakın, erkek uzak	20	4,0	4,3	66,4
Erkek yakın, kadın uzak	8	1,6	1,7	68,1
Kadın çok bağımlıdır	4	,8	,9	68,9
Erkek çok bağımlıdır	11	2,2	2,3	71,3
Herkes kendi başına	13	2,6	2,8	74,0
Bilmiyorum	122	24,5	26,0	100,0
Toplam	470	94,6	100,0	
Cevapsız	27	5,4		
Toplam	497	100,0		

Eşin akrabalarının karı koca ilişkilerini, birbirlerine yakın bulanlar, % 42,1 oranındadır. % 18,1 oran ile, ana babalarının aralarındaki ilişkinin, ne uzak ne yakın bulunduğunu belirtmişlerdir. Birbirlerine uzaklar değerlendirmesinin oranı, % 1,9 oranı ile düşük seviyede çıkmaktadır. İlişkide, babanın uzak kadının yakın tutumda olduğu durum, %

4,3 oranında, iki tarafında yakınlık tutumunun bağımsız olduğunu belirtme oranı da, % 2,8'de kalmaktadır.

Eşinin akrabalarını, ailesine ve kendi akrabasına göre, daha yüksek oranda olumsuz olarak değerlendirme eğilimi burada da görülebilmektedir. Diğer taraftan çiftler, aile ve akrabalık yakınlıkları bakımından uzaklaştıkça değerlendirmelerinde bilmeme oranı belirgin şekilde yükselmektedir. Zira burada da bilmiyorum seçeneği yönünde görüş bildirenlerin oranı daha da yükselmekte ve % 26'lık bir seviyeye ulaşmaktadır.

Bu durum, çiftlerin kendi akrabaları ile ilişkilerinin, eşinin akrabaları ile ilişkilerinden, daha yoğun olduğunu ve yakınlık düzeylerinin kendi akrabalarına göre, daha alt düzeyde olduğunu algıladıklarını göstermektedir. Bunun yanında, akrabalarının yakınlığını, ailesine göre daha olumsuz değerlendirmektedirler.

Bu duruma göre örneklem grubunda, eşlerin ailelerine oranla, akrabaları bakımından, geleneksel görücü usulünün sürekliliğine katkısının, kendi ya da eşinin ailelerine göre, daha alt düzeyde olabileceği söylenilebilir.

4.8.4. En Yakın Komşunun Aile ve Çocuklarıyla İlişkilerinin Değerlendirilmesi

En yakın komşunun karı koca ilişkilerini birbirlerine yakın bulanlar, % 35 oranındadır. % 19,5 oran ile karı-koca arasındaki ilişkiyi, ne uzak ne yakın bulunduğunu belirtmişlerdir.

Birbirlerine uzaklar değerlendirmesinin oranı % 4,2 oranı ile diğerlerine oranla düşük seviyede çıkmaktadır. İlişkide babanın uzak kadının yakın tutumda olduğu durumsa % 4,3 oranında, iki tarafında yakınlık tutumunun bağımsız olduğunu belirtme oranı da % 7,6'a çıkmaktadır.

İlişkilerini değerlendirememek bakımından en üst seviyeye çıkan bilmiyorum seçeneği % 27,3 oranına yükselmektedir.

Tablo 72. En Yakın Komşunun Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Birbirlerine uzaklar	20	4,0	4,2	4,2
Birbirlerine yakınlar	165	33,2	35,0	39,2
Ne uzak, ne yakın	92	18,5	19,5	58,7
Kadın yakın, erkek uzak	14	2,8	3,0	61,7
Erkek yakın, kadın uzak	6	1,2	1,3	62,9
Kadın çok bağımlıdır	7	1,4	1,5	64,4
Erkek çok bağımlıdır	2	,4	,4	64,8
Herkes kendi başına	36	7,2	7,6	72,5
Bilmiyorum	130	26,2	27,5	100,0
Toplam	472	95,0	100,0	
Cevapsız	25	5,0		
Toplam	497	100,0		

Eşinin akrabalarını ailesine ve kendi ailesine göre daha yüksek oranda olumsuz olarak değerlendirme eğilimi burada da görülebilmektedir. Zira karı-kocanın ilişkilerini birbirine yakın bulduklarını belirten çiftlerin oranı yine azalma eğilimini devam ettirerek % 35 oranına gerilemektedir. Diğer taraftan çiftler, aile ve akrabalık yakınlıkları bakımından uzaklaştıkça, değerlendirmelerinde yakınlıklarını bilmeme oranı, belirgin şekilde yükselmektedir. Zira, bilmiyorum seçeneği yönünde görüş bildirenlerin oranı, daha da yükselmekte ve % 27,3'lık bir seviyeye ulaşmaktadır.

En yakın komşunun çocuklarıyla ilişkilerini yakın bulanlar, % 58 oranındadır. Komşuların çocuklarını değerlendirme oranı, karı koca ilişkilerine nispetle, yükselmekte ve eşinin ailesini değerlendirme aralığı oranını, bulmaktadır.

Tablo 73. En yakın komşunun çocukla ilişkisinin değerlendirilmesi

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Çocuklarına yakınlar	21	4,2	4,4	4,4
Çocuklarına yakınlar	279	56,1	58,0	62,4
Ne uzak, ne yakınlar	47	9,5	9,8	72,1
Anne yakın, baba uzak	19	3,8	4,0	76,1
Baba yakın, anne uzak	6	1,2	1,2	77,3
Anne çok bağımlıdır	29	5,8	6,0	83,4
Baba çok bağımlıdır	6	1,2	1,2	84,6
Herkes kendi başına	10	2,0	2,1	86,7
Bilmiyorum	64	12,9	13,3	100,0
Toplam	481	96,8	100,0	
Cevapsız	16	3,2		
Toplam	497	100,0		

Karı kocalar % 9,8 oran ile çocuklarıyla arasındaki ilişkiyi, ne uzak ne yakın bulunduğunu belirtmişlerdir. Çocuklarına uzaklar değerlendirmesinin oranı % 4,4 oranı ile yine diğerlerine oranla düşük seviyede çıkmaktadır. İlişkide babanın uzak kadının yakın tutumda olduğu durumsa % 4 oranında, iki tarafında yakınlık tutumunun bağımsız olduğunu belirtme oranı da % 2,1'e düşmektedir. Komşularının karı-koca ilişkilerini değerlendirememek bakımından en üst seviyeye çıkan bilmiyorum seçeneği, çocuklarla ilişkileri söz konusu olunca tekrar yükselerek, % 13,3 oranına gelmiş bulunmaktadır.

Baştan beri bütün kısımlarda, gerek karı koca, gerekse çocuklarla ilgili ilişki yoğunluğu değerlendirmesi, anlamlı sonuçlar vermektedir. Aile ve akraba birimlerinin, örneklem grubundaki çiftlerle yakınlıkları azaldıkça; yakınlık tutumu azalmakta; aile içi yakın ilişkilerini, olumsuz değerlendirme oranı ise yükselmektedir. Bunun tersine olarak,

örneklem grubundaki çiftlerle yakınlıkları arttıkça; yakınlık tutumu artmakta; aile içi yakın ilişkilerini, olumlu değerlendirme oranı ise, yükselmektedir.

Bu durum, ya kendileri dışındaki ailelerin mahrem olarak da değerlendirilebilecek özellikte bulunan, bir yön olması bakımından çekinilerek söylenmemiş yada yine mahremliğinden dolayı, karı koca arasında kalan bir alan olması dolayısıyla, bilinemediğinden, yorumlanmamış olmasından kaynaklanabilir. Komşuların çocukları ile ilişkisinin, karı koca ilişkisine göre, daha olumlu olarak değerlendirilmiş olması; karı koca ilişkilerinin mahrem alana girdiğinden, aile içi ilişkilerinin değerlendirilmediği ortaya çıkmış bulunmaktadır.

O halde, örneklem grubunda ulaşılan bulgu; ailelerin birbirine yakınlıkları artması/ azalması, yakınlık tutumunun artması/ azalması; aile ilişkilerini olumlu değerlendirme düzeyinin artması/ azalması; geleneksel toplumsal yapıyla (sürmesi ile) doğrusal ilişki içerisindedir. Sonuç olarak, görücü usulün etkin şekilde sürüp/ sürmemesi, yakınlık tutumu ile toplumsal yapı arasındaki doğrusal ilişkiye bağlı bulunmaktadır.

4.9. Eş ile İlişkide Evlilik Öncesi Süreçten Kaynaklanan Sorunlar

Araştırmada karı kocanın, evlilik öncesi sürece dayalı olabilecek, birtakım unsurların, sorunlara yol açıp açmadığı incelenmiştir. Başlıca amaçlanan, çiftlerin evlilik öncesi süreçte birbirlerini, hangi düzeyde tanıyabildiklerini ölçebilmektir.

Acaba evlilik sonrası çiftler, birbirlerinin kişisel özelliklerini, tam olarak tanıyabilmişler midir. Bu durum evlilik sonrası birtakım sorunların oluşup oluşmamasına bakılarak, birçok seçeneğin sorulmasıyla, denetlenmiştir.

Bu alanla ilgili soru grubu, karı koca ilişkisinin etkilenmesine neden olan sorunlar ve eşte görülen (evlilik öncesine göre) farklılaşan davranış ve tutumların incelenmesinden oluşturulmuştur. Başlıca amaç, evlilik sonrasında yaşanan sorunların evlilik öncesinde karı kocanın birbirlerini yeterince tanıyıp tanımadığı ile ilişkisinin ne düzeyde etkilendiği olacaktır.

4.9.1. Eş ile İlişkinin Etkilenmesine Neden Olan Sorunlar

Karı kocalara sorulan, sorunlardan hangisinin ilişkilerin etkilenmesine neden olabilecek önemli sorunlardan olduğu sorusuna denek grubu eşleri kadın ve erkeğe göre farklılaşan cevaplar vermişlerdir.

Verilen birçok seçenek, soru cetveliyle sahada uygulanmasından sonra gruplanarak, maddeler haline getirilmişlerdir. Bu yöntem, zor ve zahmetli olsa da, cevapların toplanma aşamasında, seçeneklerin çeşitliliği dolayısıyla deneklerin tutumlarının geniş şekilde belirlenebilmesini, sağlamıştır.

Evlilik öncesi sürece dayalı olarak, karı koca ilişkisinin etkilenmesine neden olan sorunların neler olduğu, denetlenmiştir. Bu sorunlar, cinsiyet değişkeniyle incelenerek, aynı zamanda cinsiyet farklılıklarına göre, bir sonuca varılmış olacaktır.

Tablo 74. Eş ile ilişkilerin etkilenmesinde olumsuz karakter

Olumsuz Karakter		Gözlenen
Kadın	Frekans	82
	Toplam içindeki yüzdesi	%65.6
Erkek	Frekans	43
	Toplam içindeki yüzdesi	%34.4
Toplam	Frekans	125
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Öncelikle belirtilmesi gereken, eşlerin ilişkilerindeki sorunlarla ilgili sorulara katılım yoğunluğu, düşük olmuştur. Bu durum genellikle karı koca arasında, çok fazla sorun yaşanmadığını göstermektedir. Tespit edilen sorunlar, bu durum dikkate alınarak yorumlanmalıdır.

Tabloda görüldüğü gibi, ilişkinin etkilenmesine neden olabilecek, olumsuz karakter ile ilgili olarak, erkeklere göre kadın denekler daha üst düzeyde, olumsuz değerlendirmede bulunmaktadır. Olumlu karakter özellikleri ise, daha çok kadınlar tarafından tercih edilmekte, böylece evliliklerinde daha az sorun yaşayacaklarına inanmaktadırlar. Evlilik

öncesine dayalı olarak daha çok kadınlar, kocalarının olumsuz karakter ve kişilik yapısını öğrenememiştir.

Örnekleme grubu evliliklerinde, erkeklere oranla daha çok kadınların yaşadığı sorunlar; % 61,1 ile değerlerde yozlaşma; % 67,2 ile manevi kayıplar; % 57,1 ile maddi kayıplar; % 56,3 ile olumsuz karakter; % 65,6 ile iletişim bozukluğu; % 55,3 ile cinsel uyum sorunları ortaya çıkmıştır. İki tarafın ise, yaklaşık eşit düzeyde (kadın % 50,6 ile erkek % 49,4 ile) psikolojik sorunlar ve (kadın % 51,9 ile erkek % 48,1 ile) yanlış tanıma üzerinde ortak görüşleri oluşmuş durumdadır.

Evlilik öncesine göre, kadınlar açısından daha çok erkekler, manevi kayıplar yaşamaktadır. Manevi kayıpların ortaya çıkması, ilişkiyi yüksek düzeyde etkilemektedir.

Tablo 75. Eş ile ilişkilerin etkilenmesinde manevi kayıplar

Manevi Kayıplar		Gözlenen
Kadın	Frekans	45
	Toplam içindeki yüzdesi	%67.2
Erkek	Frekans	22
	Toplam içindeki yüzdesi	%32.8
Toplam	Frekans	67
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Psikolojik durumun ve sorunların ilişkiyi etkilemesi karşılıklı her iki tarafın önemli gördüğü ortak sorunlardandır.

Evlilik öncesi ilişkiye yönelik olarak, yanlış tanımayla ilgili, tutum sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar; evli çiftlerin birbirleriyle ilişkilerini yorumlarken, karşılıklı her iki tarafın, eşlerini yanlış tanıdıkları inancında oldukları belirtilmiştir.

Tablo 76. Eş ile ilişkilerin etkilenmesinde psikolojik sorunlar

Psikolojik Sorunlar		Gözlenen
Kadın	Frekans	45
	Toplam içindeki yüzdesi	%50,6
Erkek	Frekans	44
	Toplam içindeki yüzdesi	%49,4
Toplam	Frekans	89
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Tablo 77. Eş ile ilişkilerin etkilenmesinde yanlış tanıma

Yanlış Tanıma		Gözlenen
Kadın	Frekans	27
	Toplam içindeki yüzdesi	%51,9
Erkek	Frekans	25
	Toplam içindeki yüzdesi	%48,1
Toplam	Frekans	52
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Manevi kayıplar, değerlerde yozlaşma, maddi kayıplar, cinsel uyumsuzluk, olumsuz karakter daha çok kadınlar tarafından, ilişkinin etkilenmesine yönelik, önemli sebepler olarak kabul edilmektedir. Bu durum, iletişim bozukluğu ve birtakım psikolojik sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Kısacası çiftler arasında oluşan birtakım sorunlar daha çok evlilik öncesi dönemde birbirini yeterince tanıyamamaktan kaynaklanmaktadır.

4.9.2. Eşlerin Kendilerinden Kaynaklanan Sorunlar

Öncelikle eşlerin kendilerinden kaynaklanan soruya katılım yoğunluğu düşük olmuştur. bu durum genellikle karı koca arasında, çok fazla sorun yaşanmadığını göstermektedir. Tespit edilen sorunlar, bu durum dikkate alınarak yorumlanmalıdır.

Örneklem grubu evliliklerinde, eşlerin kendisinden kaynaklanan sorunları; değerlerde yozlaşma; kadın % 50 erkek % 50 ile, manevi kayıplar; erkek % 48,7 kadın % 51,3 ile maddi kayıplar; erkek % 44,1 kadın %55,9 ile, olumsuz karakter; kadın % 52,9 ile erkek % 47,1, iletişim bozukluğu; % 55 ile kadın % 45 ile erkek, cinsel uyum; kadın % 60,6 ile erkek % 39,4 ile, psikolojik sorunlar; kadın % 56,9 ile erkek % 43,1 ile ve yanlış tanıma; kadın % 47,7 ile erkek % 52,3 ile farklı oranlarda belirtilmiştir.

Tablo 78. Eşin kendisinden kaynaklanan manevi kayıplar

Manevi Kayıplar		Gözlenen
Kadın	Frekans	40
	Toplam içindeki yüzdesi	%51.3
Erkek	Frekans	38
	Toplam içindeki yüzdesi	%48.7
Toplam	Frekans	78
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Örneklem grubu karı kocalardan, bu soruyu cevaplarırken, empatik davranış göstermeleri, istenmiştir. Geleneksel kültür içinde diğerkamlık, empatik davranışın gelişmesine uygun içerikte, normatif öğeler oluşturmaktadır.

Değerlerin yozlaşması ve manevi kayıplar bakımından yaklaşık eşit bir dağılım görülmektedir. Her iki taraf da manevi kayıplar ve değer yozlaşmasının, kendisinden kaynaklanan olumsuz tutum ve davranışlar olarak görmekte ve ilişkinin başından beri kendilerinin, bu tür kayıplar ile ilişkiye olumsuz bir katkısı olduğunu belirtmektedirler.

Daha önceki soruda kadınlar, olumsuz karakterin daha üst düzeyde kocasından kaynaklandığını belirtmişti. Kendisi hakkında, değerlendirme yapması istendiğinde,

yaklaşık düzeyde fakat, eşinden biraz daha farklı olumsuz karakterin, kendinden (kadından) kaynaklandığını belirtmiştir. Karakter ve kişilik özelliklerinin, ilişkinin başından beri farklılaşarak değiştiği ve ilişkiyi, olumsuz etkilediği sonucu belirginleşmektedir.

Tablo 79. Eşin kendisinden kaynaklanan olumsuz karakter

Olumsuz Karakter		Gözlenen
Kadın	Frekans	46
	Toplam içindeki yüzdesi	%52.9
Erkek	Frekans	41
	Toplam içindeki yüzdesi	%47.1
Toplam	Frekans	87
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Yine yanlış tanıma da, ilişkinin başından beri, karı koca her iki karşı cinsiyet tarafından kendilerinden kaynaklandığı, belirtilmektedir. Farklılık az olmasına rağmen erkek, önceki sorudaki tercihleriyle yaklaşık aynı düzeyde, kendinden kaynaklanan yanlış tanımının, ilişkiyi başından beri farklılaşarak etkilediği görülmektedir.

Tablo 80. Eşin kendisinden kaynaklanan yanlış tanıma

Yanlış Tanıma		Gözlenen
Kadın	Frekans	51
	Toplam içindeki yüzdesi	%47.7
Erkek	Frekans	56
	Toplam içindeki yüzdesi	%52.3
Toplam	Frekans	107
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Önceki soruda, manevi kayıplar, değerlerde yozlaşma, maddi kayıplar, cinsel uyumsuzluk, olumsuz karakter daha çok kadınlar tarafından, ilişkinin etkilenmesine yönelik, önemli sebepler olarak kabul edilmekte idi. Ancak eşlerin kendilerinden kaynaklanan sorunları değerlendirmeleri istendiğinde, maddi kayıplar, cinsel uyumsuzluk ve olumsuz karakterle ilgili sorunların, kadınlar tarafından daha çok kendilerinden kaynaklandığını, belirtmişlerdir.

Genellikle eşler kendilerini empatik davranışla değerlendirdiklerinde, kadınlar bu davranışı daha çok göstermişler ve sorunların kendilerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Bu durum erkeklere göre örneklem grubundaki kadınların daha yüksek düzeyde, empatik davranış geliştirebildiklerini göstermektedir. bu da kadın cinsinin erkek cinsinden belirgin farklılığı olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, karı koca ilişkisinde varolan sorunların, iletişim bozukluğu ve birtakım psikolojik sorunlar ortaya çıkardığı görülmektedir. Karı koca arasındaki ilişki sorunları ile ilgili sorulara katılımın az olması, sorunların alt düzeyde yaşandığını göstermektedir. Buna rağmen, çiftler arasında alt düzeyde oluşan birtakım sorunlar, daha çok evlilik öncesi dönemde birbirini yeterince tanıyamamaktan kaynaklanmaktadır.

4.9.3. Eşinden Kaynaklanan Tutumların Değişmesinin Nedenleri

Araştırmanın bu bölümünde, sizce eşinizin değişen farklı tutumlarının nedenleri nelerdir sorusu, bir çok seçenekle sorulmuştur. Daha sonra alınan cevaplar gruplandırılarak yorumlanmıştır.

Bu soru ile başlıca amaçlanan, evlilik sonrası ilişkide oluşan sorunların, evlilik öncesi ile ilişkisini test etmek olmuştur. Burada evlilik öncesi dönemde, eşin yeterince tanınmasının sağlanmış olup olmadığı, değerlendirilecektir. Bu yüzden aynı ve benzer unsurlar, birkaç seçenekle sorularak, tutumların hangi yönde olduğu açıkça ortaya çıkarılmak istenmiştir.

Bu nedenle “huyunun değişmesi” seçeneği ile birlikte yine benzer anlam ifade eden “karakterinin değişmesi” seçeneği ile, kişisel özelliklerin farklılaşması incelenmiştir. Eşinin karakterinin değiştiğini belirten % 53,2 oranda kadın ile % 46,8 oranda erkek dağılımı görülmüştür.

Tablo 81. Eşin değişen tutumlarının nedenlerinden huyunun değişmesi

Huyunun Değişmesi		Gözlenen
Kadın	Frekans	53
	Toplam içindeki yüzdesi	%60.9
Erkek	Frekans	34
	Toplam içindeki yüzdesi	%39.1
Toplam	Frekans	87
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Ancak huyunun değişmesi tablosunda görüldüğü gibi, benzer seçenek olan “huyunun değişmesi” daha üst düzeyde kadın denek tarafından tercih edilmiştir. Aradaki oran farklılığı, huy kavramının, örneklem grubuna daha yakın bir sözcük olmasından kaynaklandığı, düşünülebilir.

Eşin huyunun değişmesi bakımından görülen, % 39,1 orana karşılık, % 60,9 oranla erkeğin, daha üst düzeyde ilişkinin bozulmasına yönelik, etkiye neden olduğu görülmektedir. Kocaya göre, karısının huyunun değişmiş olması, daha alt düzeyde, ilişkinin etkilenmesinin nedenlerinden biri olmaktadır.

Eşin değişen farklı olumsuz tutumlarının nedeni, % 46,8 oran ile kadın, % 53,2 oran ile erkek tarafından, eşinin arkadaşları olarak gösterilmiştir. Eşinin arkadaşları, daha üst düzeyde, kadının sebep olduğu olumsuz tutumun nedeni olarak görülmektedir. Kadın ise, arkadaşlık ilişkilerini, eşi kadar ilişkinin etkileneceği farklı olumsuz tutumların nedeni olarak, görmemektedir.

Erkek cinsi, kadının arkadaşlık ilişkilerinden daha fazla rahatsızdır. Bu durum, kadının sırdaşlığa kadar varan hemcins ilişkileri düşünüldüğünde, kadın cinsiyetinden kaynaklanan genel bir özellik olduğu ortaya çıkacaktır.

Tablo 82. Eşin değişen tutumlarının nedenlerinden arkadaş etkisi

Arkadaş Etkisi		Gözlenen
Kadın	Frekans	29
	Toplam içindeki yüzdesi	%46.8
Erkek	Frekans	33
	Toplam içindeki yüzdesi	%53.2
Toplam	Frekans	62
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Eşin, değişen farklı olumsuz tutumlarının nedeni olarak, başka bir ilişkinin gösterilmesi kadın ve erkek yönünden farklılaşmaktadır. Ancak başka bir ilişkinin olması, eşinin değişen farklı olumsuz tutumlarının nedeni olarak, daha fazla erkek tarafından gösterilmiştir. Başka bir ilişki % 55,9 orana % 44,1 oranla, daha çok erkek tarafından kadının ilişkiye olumsuz etkisi olarak, gösterilmektedir. Kısacası erkek cinsi, başka bir ilişki kurmanın ilişkiyi olumsuz etkilemesine daha fazla önem vermektedir. Burada kastedilen kadının hemcins ilişkisi olmalıdır.

Örneklem grubunda, ailelerin etkisi; % 52,6 ile kadın, % 47,4 ile erkek çevrenin etkisi; % 59 ile kadın, % 41 ile erkek evliliğin etkisi; % 52,9 ile kadın, % 47,1 ile erkek iş-meslek etkisi; % 53,7 ile kadın, % 46,3 ile erkek arkadaş etkisi; % 46,8 ile kadın, % 53,2 ile erkek TV-İnternet etkisi; % 58,5 ile kadın, % 41,5 ile erkek yeterince tanımamışım; % 48,2 ile kadın, % 51,8 ile erkek dengim değilmiş; % 56,2 ile kadın, % 43,8 ile oranlarıyla eşinin farklı tutum geliştirdiğini ifade etmişlerdir.

Örneklem grubunda, yaklaşık düzeyde, aile ve evliliklerinin etkisi ile farklı tutumlarında ortak karşılıklı etkileşmeye yol açmaktadır. Erkeğin iş-meslek, TV-İnternet, çevresinin etkisi karısının farklı olumsuz tutum içine girmesine neden olmaktadır. Buna karşılık kadının arkadaşlıkları da, kocanın farklı olumsuz tutumlarında etkili olmaktadır.

Tablo 83. Eşin değişen tutumlarının nedenlerinden başka bir ilişki

Başka Bir İlişki		Gözlenen
Kadın	Frekans	41
	Toplam içindeki yüzdesi	%44.1
Erkek	Frekans	52
	Toplam içindeki yüzdesi	%55.9
Toplam	Frekans	93
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Eşin değişen farklı tutumlarının nedenleri arasında yapılan tercihlerde, cinsiyet farklılıkları etkili olmakla birlikte, çok fazla belirgin değildir. Ancak evlilik öncesine dayalı nedenleri ifade eden yeterince tanımamışım ve dengim değilmiş seçenekleri, modern ve geleneksel iki farklı tutum olarak değerlendirilebilir.

Daha çok modern tutumu simgeleyen, yeterince tanımamışım seçeneği az farkla da olsa, erkeklerce tercih edilmiştir. Diğer taraftan, geleneksel tutumu simgeleyen, dengim değilmiş seçeneği, belirgin farkla daha çok kadınlar tarafından, tercih edilmiştir. Buradan hareketle, erkeklere göre kadınların, örneklem grubunda geleneksel öğelere daha yüksek düzeyde bağlılığı belirlenebilir. Genel olarak düşünüldüğünde ise, geleneksel yapı, etki düzeyi değişse de, belirgin bir etki göstermektedir.

4.10. Flört ve Görücü Usulünün Değerlendirilmesi

4.10.1. Kişisel Özelliklerin Değerlendirmesinde Ayırt Edici Unsurlar

Bu aşamada, örneklem grubunun flört ve görücü usulü ilişkileri hakkındaki değerlendirmeleri istenmiştir. Bunun yanında, son soru grubu ile, elde edilecek bulgular; kişisel özelliklerin hangi unsurlarla ayırt edileceği, arkadaşlık ilişkilerinde yaşanan en önemli sorunların neler olduğu, ilişkilerde yaşanan önemli sorunların nedenleri ile ilgili değerlendirmeler belirlenecektir.

Bu bölümde “sizce insanların kişisel özelliklerini ve karakterlerini hangileriyle ayırt edebiliriz” sorusuna verilen cevaplar çerçevesinde, anlamlı bulunan maddeler

incelenecektir. Kişisel özelliklerin ve farklılıkların toplumsal alanın hangi unsurlarıyla ayırt edileceği konusundaki tutumuna paralel olarak bireyin, hangi evlilik öncesi ilişki biçimini tercih edeceği de belirebilir.

Son olarak, sonuç ve değerlendirme kısmında, araştırmanın asıl amacını oluşturan, flört ve görücü usulü çerçevesinde, örneklem grubunda kültür ve zihniyet ile psiko-sosyolojik birçok unsurun ortaya çıkardığı, olgusal durumda ulaşılan, evlilik öncesi ilişki sürecine dair, bulgular yorumlanarak, özetlenecektir.

Örneklem grubunda kişisel özelliklerin ayırt edilmesinde cinsiyet değişkenine göre aşağıdaki oranlara ulaşılmıştır: İlişkideki tutumuyla; % 55,7 ile kadın % 44,3 ile erkek, toplumsal konumuyla; % 58,7 ile kadın % 41,3 ile erkek, aile yapısıyla; % 49,5 ile kadın % 50,5 ile erkek, dini tutumuyla; % 50,5 ile kadın % 49,5 ile erkek, kültürel yapısıyla; % 58,1 ile kadın % 41,9 ile erkek, eğitim düzeyiyle; % 47,4 ile kadın % 52,6 ile erkek, burç durumuyla; % 59,3 ile kadın % 40,7 ile erkek, iş-meslek durumuyla; % 54,8 ile kadın % 45,2 ile erkek, maddi durumuyla; % 55,9 ile kadın % 44,1 ile erkek, bilimsel yöntemle; % 53 ile kadın % 47 ile erkek.

Tablo 84. Kişisel özelliklerin ayırtını sağlayan aile yapısı

Aile Yapısı		Gözlenen
Kadın	Frekans	55
	Toplam içindeki yüzdesi	%49.5
Erkek	Frekans	56
	Toplam içindeki yüzdesi	%50.5
Toplam	Frekans	111
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Örneklem grubunda dini tutum ve aile yapısının ayırt edici niteliği, ortaklaşa inanılan bir durumdur. Kadın ve erkekte, yaklaşık olarak eşit seviyede olarak, aile yapısının bireyin kişisel özelliklerini etkilediği belirtilmiştir. Aile, bireyin toplumsallaşmasını sağlayan en temel birimdir. Ailedeki yetişme tarzı, kişinin psiko-sosyolojik özelliklerini

etkilemektedir. Örneklemede, karı ve koca her ikisi birden, aile yapısının kişisel özelliklerin ayırtını sağlayan önemli bir etken olduğunu belirtmektedir. Diğer taraftan kişisel özellikler, kültürel yapının temel ögesi olan dini inanış ve tutumlarla ortaya çıkmaktadır.

Geleneksel kapalı toplum yapısının olduğu Demirci’de, cemeatvari aile ilişkileri daha çok yaşanmakta olup, duygusal ve samimi birincil ilişkiler, aile üyesini daha yüksek düzeyde etkileyebilmektedir. Dolayısıyla aile yapısının kişilikler üzerindeki yüksek düzeyde etkisi, örneklem grubunun evlilik çağına gelmiş kız ve erkek cinsini önemli oranda biçimlendirmektedir.

Diğer taraftan, geleneksel yapının etkisine karşılık, hızlı toplumsal değişimin etkisinde olan örneklem grubu; batı tipi modernist tutumların ve flört nın en önemli taşıyıcısı olan, eğitim kurumu olarak üniversitenin, etkisi altındadır.

Bu durum deneklerin, bireyin kişisel özelliklerin belirlenmesini sağlayan eğitim düzeyini, önemli etkenler arasında görmeleriyle dolaylı da olsa, desteklenmektedir. Karı kocaların, % 52,6 oranı ile erkek, % 47,4 oranı ile kadınların, yaklaşık eşit olarak yüksek seviyede, eğitim düzeyini, kişisel özelliklerin ayırt edilmesinde etkin bulunduğu, görülmektedir.

-meslek, toplumsal konum, maddi durumu daha çok gözetmesi bakımından kadınlar, cinsiyet farklılıklarına uygun tercihler göstermişlerdir. Erkekler ise, kadınlara oranla daha yüksek düzeyde kültürel yapıyı, önemli bir ayırt edici unsur saymaktadırlar. Önceki bölümlerde ulaşılan sonuçta, kadına göre erkeğin daha yüksek düzeyde, modern değerlere açık olduğu görülmekte olduğu yönündedir. Ancak, kültürel yapının ayırt edici olduğu bilinci de kadına göre erkeklerde, daha yüksek düzeydedir. Bu durum, modern eğilimler göstermekte olan erkeğin, aynı zamanda büyük oranda sürmekte olan geleneksel yapının, etken ve en önemli unsuru olması olmasından, kaynaklanmaktadır.

Tablo 85. Kişisel özelliklerin ayırtını sağlayan eğitim düzeyi

Eğitim düzeyi		Gözlenen
Kadın	Frekans	37
	Toplam içindeki yüzdesi	%47.4
Erkek	Frekans	41
	Toplam içindeki yüzdesi	%52.6
Toplam	Frekans	78
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Bir önceki bulgularda, cinsiyet farklılıkları bu düzeyde ortaya çıkmamıştır. Bu durum, kendi ilişkileri hakkında yapılan değerlendirmelerin, geleneksel kapalı toplum yapısından etkilendiğini göstermektedir.

Örneklem grubunda kadınların, karşı cinsin toplumsal konumu ve ilişkideki tutumu gibi seçeneklerde, erkeklerden daha yüksek düzeyde ayırt edici nitelik görmesi; onların görücü usulden daha çok flört usulüne yakın olabileceğini belirtmelidir.

4.10.2. Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşanılan En Büyük Sorunlar

Örneklem grubuna, “sizce arkadaşlık ilişkilerinde karşılıklı yaşanan en büyük sorunlar nelerdir” sorusu sorularak, bu konudaki tutumlara yönelik düşünceler, alınmak istenmiştir. Deneklerin maddi kaygılar, uyumsuzluk, aşkın maddeleşmesi, teknolojik baskı, bilinçsizlik, zaman darlığı seçenekleri anlamlı bir düzeyde gerçekleşmiştir.

Arkadaşlık ilişkilerinde karşılıklı yaşanan en büyük sorunlar; Samimiyet; % 48,4 ile kadın % 51,6 güvenirlilik; % 49,2 ile kadın % 50,8 ile erkek olumsuz karakter; % 58,2 ile kadın % 41,8 ile erkek kötü niyet; % 53,4 ile kadın % 46,6 ile erkek maddi kaygılar; % 64,7 ile kadın % 35,3 ile erkek uyumsuzluk; % 61,6 ile kadın % 38,4 ile erkek eğitimsizlik; % 58,5 ile kadın % 41,5 ile erkek aşkın maddeleşmesi; % 66,2 ile kadın % 33,8 ile erkek tanımanın güçlüğü; % 54,9 ile kadın % 45,1 ile erkek yüzeysel anlayış;

% 52,8 ile kadın % 47,2 ile erkek teknolojik baskı; % 60,3 ile kadın % 39,7 ile erkek iş yoğunluğu; % 55,8 ile kadın % 44,2 ile erkek zaman darlığı; % 48,1 ile kadın % 51,9 ile erkek bilinçsizlik; % 46,3 ile kadın % 53,7 ile erkek oranlarında bulunmuştur.

Tablo 86. Arkadaşlık ilişkilerinde yaşanan maddi kaygılar

Kadın	Frekans	33
	Toplam içindeki yüzdesi	%64.7
Erkek	Frekans	18
	Toplam içindeki yüzdesi	%35.3
Toplam	Frekans	51
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Arkadaşlık ilişkilerinde yaşanan maddi kaygılar, tabloda görüldüğü gibi, kadınlar tarafından daha yüksek düzeyde, algılanmaktadır. Erkek denekler ise, maddi kaygıları daha alt seviyede en büyük sorunlar arasında, görmektedir.

Tablo 87. Arkadaşlık ilişkilerinde yaşanan uyumsuzluk

Uyumsuzluk		Gözlenen
Kadın	Frekans	45
	Toplam içindeki yüzdesi	%61.6
Erkek	Frekans	28
	Toplam içindeki yüzdesi	%38.4
Toplam	Frekans	73
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Arkadaşlık ilişkilerindeki uyumsuzluk, kadınlar tarafından erkeklere göre yüksek düzeyde, en büyük sorunlar arasında, algılanmış bulunmaktadır. Bu konuda kadın deneklerin erkek deneklere oranla, yüksek düzeydeki algılamalarına karşılık, erkek denekler uyumsuzluğun duygusal arkadaşlıklarda önemli bir sorun olmasına, düşük düzeyde katılmaktadırlar.

Tablo 88. Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşanan Teknolojik Baskı

Teknolojik Baskı		Gözlenen
Kadın	Frekans	38
	Toplam içindeki yüzdesi	%60.3
Erkek	Frekans	25
	Toplam içindeki yüzdesi	%39.7
Toplam	Frekans	63
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Bu durum, diğer bazı unsurların yanında, en fazla cinsiyet farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Kadın cinsi, duygusal özellikleri nedeniyle, ilişkilerinde daha çok uyum arama çabasında olmaktadır.

Tablo 89. Arkadaşlık ilişkilerinde yaşanan güvenilirlik

Güvenirlilik		Gözlenen
Kadın	Frekans	31
	Toplam içindeki yüzdesi	% 49,2
Erkek	Frekans	32
	Toplam içindeki yüzdesi	% 50,8
Toplam	Frekans	63
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Tablo 90. Arkadaşlık ilişkilerinde yaşanan bilinçsizlik

Bilinçsizlik		Gözlenen
Kadın	Frekans	19
	Toplam içindeki yüzdesi	%46.3
Erkek	Frekans	22
	Toplam içindeki yüzdesi	%53.7
Toplam	Frekans	41
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Arkadaşlık ilişkilerindeki en büyük sorunlardan biri olarak, teknolojik baskı ögesini, kadın denekler erkek deneklere oranla, daha yüksek düzeyde algılamışlardır. Erkekler ise, teknolojik baskının arkadaşlık ilişkilerini önemli ölçüde etkilediğini daha alt düzeyde algılamışlardır.

Örneklem grubunda karı kocalar, arkadaşlık ilişkilerinde yaklaşık eşit düzeyde ortaklaşa olarak, güvenilirlik sorununu önemli bir sorun olarak görmektedirler.

Bilinçsizliğin, arkadaşlık ilişkilerinde en büyük sorunlardan görülmesi, erkekler tarafından kadınlara oranla daha üst düzeyde gerçekleşmiş bulunmaktadır.

Araştırmada belirtilen farkındalık ilişkisi, flört ilişkilerinde ya da geleneksel görücü usulünde, bilinç düzeyinin yükselmesini amaçlamaktadır. Duygusal öğelerin mantık öğeleriyle denetlenmesi, farkındalık ilişkisinin temel anlayışını oluşturmaktadır.

Kadın denekler, arkadaşlık ilişkilerinde yaşanan en büyük sorunlardan olarak, aşkın maddeleşmesi sorununa, erkek deneklere oranla yüksek düzeyde oy vermişlerdir. Bu durum cinsiyet farklılığıyla açıklanmalıdır.

Ayrıca iş alanındaki sorunlara yaklaşımlar ve algılamalar da, cinsiyetlere göre değişmektedir. Kadın denekler, iş yoğunluğunu kendileri aleyhine bir sorun olarak görürlerken; erkekler ise kadınların da katıldığı zaman darlığı sorununu, kadınlara göre daha yüksek düzeyde, en büyük sorunlardan görmektedir.

Tablo 91. Arkadaşlık ilişkilerinde yaşanan aşkın maddeleşmesi

Aşkın Maddeleşmesi		Gözlenen
Kadın	Frekans	45
	Toplam içindeki yüzdesi	%66.2
Erkek	Frekans	23
	Toplam içindeki yüzdesi	%33.8
Toplam	Frekans	68
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Kısacası, karı koca her iki tarafın da, yaklaşık düzeyde ortaklaşa kabul edilen, samimiyetsizlik ve güvenirlilik yokluğu sorunu, olmuştur. Erkek deneklerin kadın deneklere oranla, daha üst düzeyde gördükleri arkadaşlık ilişkilerinde yaşanan en büyük sorunlar, zaman darlığı ve bilinçsizliktir. Kadınlar ise, diğer sorunları erkeklere göre daha yüksek düzeyde, büyük sorun olarak görmektedir.

Ortaklaşa en büyük sorun olarak görülen samimiyet ve güvenirlilik sorunu, karşı cins arkadaşlık ilişkilerinin başında oluşması gereken, iki temel özellik olmalıdır. Genel toplumsal yapıda oluşmaya başlayan, bireysel ve toplumsal bunalım, bir arkadaşlık ilişkisinin temelinde yer alması gereken unsurların yetersizliğini ortaya koymaktadır. Geleneksel toplumdan seçilen örneklem grubunda, bu alandaki farkındalık, önemlidir.

4.10.3. Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşanılan Sorunların Nedenleri

Araştırmada, soru cetveliyle incelenmeye çalışılan konu, evlilik öncesi arkadaşlık ilişkilerindeki olumsuzluk ve sorunların nedenleri hakkında, örneklem grubunun değerlendirmesidir. Demirci örneklemin de anlamlı bulunan evlilik öncesi ilişkiler bakımından sorunlar, birçok madde etrafında toplanarak yorumlanacaktır.

Evlilik öncesi arkadaşlık ilişkilerindeki sorunların nedenlerine ait bulgular, cinsiyet değişkeniyle aşağıdaki şekilde bulunmuştur:

Bunlar; toplumsal bunalım; % 53,5 ile kadın, % 46,5 ile erkek ekonomik bunalım; % 56,3 ile kadın, % 43,7 ile erkek kültürel bunalım; % 58,7 ile kadın, % 41,3 ile erkek dini bunalım; % 64,6 ile kadın, % 35,4 ile erkek kimlik bunalımı; % 59,5 ile kadın, % 40,5 ile erkek siyasi bunalım; % 56,3 ile kadın, % 43,7 ile erkek değer yozlaşması; % 65 ile kadın, % 35 ile erkek ailenin yozlaşması; % 52 ile kadın, % 48 ile erkek hızlı toplumsal değişme; % 61,1 ile kadın, % 38,9 ile erkek devlet politikası; % 59,1 ile kadın, % 40,9 ile erkek, oranlarıyla belirtilmiş bulunmaktadır.

Tablo 92: Arkadaşlık ilişkilerindeki sorun nedeni dini bunalım

Dini Bunalım		Gözlenen
Kadın	Frekans	53
	Toplam içindeki yüzdesi	% 64.6
Erkek	Frekans	29
	Toplam içindeki yüzdesi	% 35.4
Toplam	Frekans	82
	Toplam içindeki yüzdesi	% 100

Örneklem grubunda yüksek düzeyde önemli bulunan temel nedenlerden birisi, dini bunalım olarak ortaya çıkmaktadır. Kadın denekler dini bunalım sorununu erkek denek grubuna oranla çok daha üst düzeyde, algılamış bulunmaktadır. Erkekler ise söz konusu nedeni, kadınlara göre çok daha alt düzeyde, en büyük nedenler arasında, algılamış bulunmaktadır.

Örnekleme kadın denekler yüksek düzeyde, dini bunalım, değer yozlaşması, hızlı toplumsal değişme nedenlerini belirtmişlerdir. Kadınların yaşadıkları geleneksel yapının değişmesini algılayarak, söz konusu değişimin olumlu yönde gerçekleşmesi için, dini ve normatif birtakım değerlerin içselleştirilmesini erkeklerden de talep etmektedirler denilebilir.

Arkadaşlık ilişkilerinde olumsuzlukların kaynaklandığı en büyük nedenler arasında, hızlı toplumsal değişme gösterilmektedir. Bu durum örneklem grubundaki kadınlar

arasında yüksek düzeyde algılanmaktadır. Bu sorunu algılama bakımından yüksek seviyede belirginleşen tutum, erkek deneklere göre kadın deneklerde daha üst düzeyde gerçekleşmiş, bulunmaktadır.

Tablo 93. Arkadaşlık ilişkilerindeki sorun nedeni toplumsal değişme

Toplumsal Değişme		Gözlenen
Kadın	Frekans	55
	Toplam içindeki yüzdesi	% 61.1
Erkek	Frekans	35
	Toplam içindeki yüzdesi	% 38.9
Toplam	Frekans	90
	Toplam içindeki yüzdesi	% 100

Örneklem grubunda, arkadaşlık ilişkilerindeki sorunların nedenlerinden, karı kocaların üzerinde yaklaşık olarak ortak anlaştıkları denebilecek, önemli tek neden (etken), ailenin yozlaşması olmuştur. Bu durum ailenin yozlaşması tablosunda gösterilmektedir. Bunun dışındaki birçok neden, kadın denekler tarafından önemli bulunmuştur. Erkeklerin kadınlardan daha yüksek düzeyde önemli gördüğü nedenler, toplumsal bunalım ve ekonomik bunalım olmuştur. Kültürel yapının kişisel özelliklerin ayırtında, en yüksek düzeyde ayırıcı özellik olarak, erkekler tarafından belirlenmesine rağmen; kültürel bunalımın, erkek deneklere göre kadın deneklerce yüksek düzeyde belirtilmesi önemli görülmelidir.

Bu durum çelişki arz etmemektedir. Çünkü, önceki bulgulara bakılırsa kadınlar, erkeklere göre daha yüksek oranda geleneksel kültürel yapının egemenliğindedir. Erkekler ise zaten geleneksel yapının etken unsurudur ve modernleşme taleplerine daha fazla isteklidirler. Bu nedenlerle, kültürel bunalımın kadınlarca daha yüksek oranda görülmesi, erkek egemen yapının doğal sonucu olmalıdır. Kültürel yapının erkek egemen yapısı, kadın üzerinde önemli etkiye sahiptir. Bunun sonucunda kadının evlilik öncesi ilişki biçimi olarak, flört nı ikinci sırada kabullenmesi, şaşırtıcı olmamalıdır.

Ancak, önceki bulgularda kadının erkekten çok daha fazla olarak, uzun süreli ilişkiden yana olduğu bulunmuştu. Erkek ise daha kısa süreli ilişkiden yanaydı.

Tablo 94. Arkadaşlık ilişkilerindeki sorun nedeni ailenin yozlaşması

Ailenin Yozlaşması		Gözlenen
Kadın	Frekans	78
	Toplam içindeki yüzdesi	% 52
Erkek	Frekans	72
	Toplam içindeki yüzdesi	% 35.4
Toplam	Frekans	82
	Toplam içindeki yüzdesi	% 100

Bu durum, örneklem grubundaki kadın cinsinde, çelişkili tutum ve davranışlara yol açabilir. Aynı çelişkiyi, geleneksel toplumun egemen unsuru olan erkekte yaşamaktadır.

Çünkü, hem zihniyet ve davranış bakımından geleneksel toplumsal yapıyı sürdürme görevi erkeğe ait bir sorumlulukken; hem de modern eğilimleri, daha çok toplumsal alanda ortaya koyma özgürlüğüne, görece sahip bir durumdadır.

Her iki cinsiyet bakımından bu durum, kültür ve zihniyet yapısı ile tutum ve davranışları arasında uyumsuzluk olmasına neden olmaktadır.

4.10.4. Aradığı Eşi Bulmada Flört ve Görücü Usulü

Araştırmanın uygulamalı bölümü, örneklem grubuna yönelik olarak, evlilik öncesi flört ve görücü usulünün incelenmesi amacını, taşımaktaydı. Baştan beri ulaşılan bulgular, örneklemedeki kadın ve erkeğin daha çok hangi ilişki biçimini uygun bulduğunun tam olarak ortaya çıkarılması, önemli olacaktır. Konuyla ilgili alınacak değerlendirmeler, baştan beri elde edilen bulgularla uyum göstermekte olup olmadığı, test edilmiş olacaktır.

Bu nedenle deneklere, “sizce erkek ve kadın evleneceği kişiyi hangi şekilde bulmalıdır” sorusu yöneltilmiştir. Aşağıda, ulaşılan bulgular kadın erkek cinsiyet değişkeni ile

oransal olarak, sunulmaktadır. Soru ile ilgili seçenekler yine, birkaç bakımdan bulgu elde etmeye dönük şekilde, sıralanmıştır.

Örneklem grubunun bir taraftan, görücü usul ile flört arasında hangi noktada tercihte bulunduğu ölçülürken; diğer taraftan da, ilişki biçimlerine yönelik zihniyet ve tutumları ölçülmeye çalışılmıştır.

Flört ve görücü aralığında, beş farklı tutum seçeneği yöneltilirken; bunlara ilave olarak da, geleneksel ve modern eğilimlere ait, dört tutum seçeneği yöneltilmiştir.

Tablo 95. Aradığı eşi bulmada flört

Flört		Gözlenen
Kadın	Frekans	70
	Toplam içindeki yüzdesi	%47.9
Erkek	Frekans	76
	Toplam içindeki yüzdesi	%52.1
Toplam	Frekans	146
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Görücü usul ile flört na yönelik tutumları gösteren seçenekler ve cinsiyetlere göre elde edilen oransal değerler aşağıda sunulmaktadır:

Buna göre; Flört; % 47,9 ile kadın, % 52,1 ile erkek, görücü; % 49,5 ile kadın, % 50,5 ile erkek, hem flört hem görücü; % 57,8 ile kadın, % 42,2 ile erkek, daha çok flört; % 57,4 ile kadın, % 42,6 ile erkek, daha çok görücü; % 53,7 ile kadın, % 46,3 ile erkek, kaçarak; % 56,5 ile kadın, % 43,5 ile erkek, zamana bırakmalı; % 43,9 ile kadın, % 56,1 ile erkek, her şey nasip/ kader; % 53,8 ile kadın, % 46,2 ile erkek, karşıma çıkacaktır; % 47,8 ile kadın, % 52,2 ile erkek, yalnızda yaşanır; % 50 ile kadın, % 50 ile erkek oranlarında, tutum belirtilmiştir.

“Flört ” birbirine yakın oranlarla olmakla birlikte, daha yüksek düzeyde erkek deneklerce tercih edilmiştir. Önceki bulgular dikkate alındığında, modern eğilimleri

daha çok tutum ve davranışlarında gösterebilen erkek cinsi için, bu beklenebilir bir durum olmaktadır.

Diğer taraftan kadınların, geleneksel olarak daha çok aile ve akraba ile uyum'a erkeklerden daha fazla önem verdiği, önceki bulgularda, bulunmuştu. Bu durum, görücü seçeneğinin, daha çok kadın deneklerce tercih edilmesinde de görülmektedir.

Tablo 96. Aradığı eşi bulmada görücü usulü

Görücü Usulü		
Kadın	Frekans	96
	Toplam içindeki yüzdesi	%49.5
Erkek	Frekans	98
	Toplam içindeki yüzdesi	%50.5
Toplam	Frekans	194
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

“Görücü usulü”, yaklaşık eşit düzeylerde her iki karşı cins tarafından ortaklaşa tercih edilen, ilişki biçimidir. Ancak, oran olarak yaklaşık aynı olsa da, soru cetvelinde görücü usulü seçeneğine flört seçeneğinden daha çok sayıda katılım olması; evliliklerin daha çok görücü usulde gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır. Önceki bulgular düşünüldüğünde, bunda etkili olan en önemli etken, geleneksel toplumsal yapıdır.

Flört ve görücü usulü tercihlerinde kadın deneklerin, az farkla da olsa, daha çok görücülüğe yakın tutum göstermeleri, daha önce bulunan, uzun süreli ilişki tercihleriyle çelişkili görülebilir. Ancak durumun yorumlanmasında, yine önceki bulgularda elde edilen, geleneksel değerleri daha yüksek düzeyde kadınların içselleştirebildikleri göz ardı edilmemelidir.

Bu durum ise, hem geleneksel hem de dini değerlerin daha üst düzeyde olmasıyla doğrusal ilişki içinde bulunan “her şey nasip/ kader” seçeneğinin, erkeğe göre daha üst düzeyde tercih edilmesinde görülebilir.

Tablo 97. Aradığı eşi bulmada hem flört hem görücü

Hem Flört Hem Görücü		Gözlenen
Kadın	Frekans	74
	Toplam içindeki yüzdesi	% 57.8
Erkek	Frekans	54
	Toplam içindeki yüzdesi	% 42.2
Toplam	Frekans	128
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Aradığı eşi bulmada, “nasip ve kader” inancı, geleneksel yapının sonucu olan bir inanış şeklinde kabul görmektedir. Kadın % 53,8 ile erkek % 46,2 ile evlilik davranışında, kader inancı içinde olduğu görülmektedir. Aradığı eşi bulmada kadın tarafından erkeğe göre az da olsa, daha üst düzeyde, bir inanış gösterilmektedir.

Diğer taraftan kadın denekler, “hem flört hem görücü” ve “daha çok flört” seçeneklerini, daha yüksek düzeyde tercih etmişlerdir. Bu durum, kadın deneklerin ara kategorilerde kendilerini daha rahat ifade edebilmeleriyle ilgili olmalıdır.

Tablo 98. Aradığı eşi bulmada nasip/ kader

Nasip/ Kader		Gözlenen
Kadın	Frekans	63
	Toplam içindeki yüzdesi	% 53.8
Erkek	Frekans	54
	Toplam içindeki yüzdesi	% 46.2
Toplam	Frekans	117
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Tablo 99. Aradığı eşi bulmada daha çok flört

Daha Çok Flört		Gözlenen
Kadın	Frekans	62
	Toplam içindeki yüzdesi	% 57.4
Erkek	Frekans	46
	Toplam içindeki yüzdesi	% 42.6
Toplam	Frekans	108
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Ayrıca, daha önce belirtilen, uzun süreli ilişkileri iki temel kategori için de tasarladıkları, düşünülebilir. Tutum ve davranışlarını yönlendiren, en önemli etkenin ise, erkek egemen geleneksel yapının tutumları belirleyen, toplumsal beklentiler olduğu da unutulmamalıdır.

Tablo 100. Aradığı eşi bulmada zamana bırakmak

Zamana Bırakmak		Gözlenen
Kadın	Frekans	43
	Toplam içindeki yüzdesi	% 43.9
Erkek	Frekans	55
	Toplam içindeki yüzdesi	% 56.1
Toplam	Frekans	98
	Toplam içindeki yüzdesi	%100

Örneklem grubu erkekleri, kadınlardan az bir farkla flört ndan yana tutum belirtmekteyse de, asıl eğilimlerini “zamana bırakmalı” ve “karşıma çıkacaktır” tutumlarında, kadın deneklere oranla daha üst düzeyde tercihleri, belirlemektedir. Gösterilen iki tutum da, erkeklerin modern değerlere eğilimlerini açıklamaktadır. Bu tutumlar, flört na daha uygun bir zihniyet yapısına sahip olduğunu göstermektedir.

Erkeklerin, tutum ve davranışları ile zihniyet ve kültür yapıları karşılıklı olarak birbirini etkileyen, değişme içerisinde. Bu durum kadınlar bakımından, daha alt düzeyde gerçekleşmektedir. Farklı düzeylerde değişim etkisinin en önemli nedeni, iki ayrı cinsiyet için geçerli olan geleneksel toplum yapısının, erkek egemen olmasına dayanmaktadır.

Örneklem grubu kadın ve erkeğinin, tutum ve davranışları ile zihniyet ve kültür yapıları karşılıklı olarak birbirini etkileyen, değişme içerisinde oldukları, “yalnız da yaşanır” seçeneğinde de görülebilmektedir. Her iki cinsiyet için de, yalnız yaşayabilme seçeneği, eşit oranda anlam ifade etmektedir. Görücü usulü ya da flört yanında, bu tutumunda gösterilme ihtimali, dikkate alınmaya değer bir özellikte görülmektedir. Bu durum, geleneksel toplum yapısının, değişme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Aile ve evlilik kurumunun genel olarak incelenmesinden sonra, evlilik öncesi süreçte, psiko-sosyolojik özelliklerin incelendiği araştırmada, önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Flört ve görücü usulü evlilikler, altı farklı yönüyle incelenerek analiz edilmiştir. Konu farklı kültür ve zihniyet yapısı, gelişim süreci, cinsiyet farklılıkları ve psiko-sosyolojik bakımlardan ortaya konmaya çalışılmıştır.

Son olarak, flört ve görücü usulü ilişki biçimleri, arkadaşlık ilişkileri ve evliliğe etkisi bakımından ele alınmıştır. Konunun sonuç ve değerlendirme kısmında ise, sözü edilen bütün alanlarda ulaşılan sonuçlar özetlenecektir.

Daha sonra, örneklem grubunda ulaşılan bulgular özetle ortaya konacak, böylece teorik bölümlerde incelenen bilgiler ile saha araştırmasında ulaşılan bulgular karşılaştırılarak değerlendirilmiş olacaktır.

Öncelikle, flört ve görücü usulü evliliklerde psiko-sosyolojik özelliklerin etkisi altı başlık altında maddeler halinde özetlenecektir.

(1) Farklı Kültür ve Zihniyet Yapısı Bakımından Ulaşılan Sonuçlar

Kültür ve zihniyet yapısında doğunun “hak”, “adalet”, “dayanışma”, “bütünleşme”, “yardımlaşma” gibi kavramsal olgularına karşılık; batınının, “kuvvet”, “güç”, “üstünlük”, “hakim olma”, “rekabet” olguları öne çıkmaktadır.

Doğu ile batının farklı kültür ve zihniyet yapısına bağlı olarak, günümüzün doğu ve batı toplumları birbirlerine karşıt birçok yeni norm ve olgular ortaya çıkarmışlardır. Bugünün batı toplumunda “çalışan kadın” norm’una karşılık; Türk toplumunda “evinin kadını” normu öne çıkmış durumdadır.

Reform ve Rönesans’tan sonra çalışan kadının özgürlük ve feminizm eksenine girmesiyle birlikte, ailenin çözülmesi tarihin hiçbir devresinde olmadığı kadar hız kazanmıştır.

En son, 3. endüstri devrimiyle birlikte, kadının iş gücüne güçlü bir dönüşü yaşanmış ve bu durum aile yaşamını çok fazla etkilemiştir.

Kırsaldan kente yoğun göç hareketiyle, temel üretim birimi olan geniş aile, daha çok tüketici olan çekirdek aile modeline dönüşmeye başlamıştır.

Hızlı toplumsal değişme ile birlikte gelişen psikoloji ve sosyal bilimler, “seçme” ve “karar verme” kavramlarını ortaya çıkarmıştır.

Batıda iş gücüne katılan kadının çok fazla artmasıyla, “çalışan kadın” bir norm haline almıştır. Kadının doğum yapma takvimi, genellikle iş kariyerine uyumlu şekilde planlanmaktadır.

Bireyselleşen batı insanı meslek seçimi ve karar verme özgürlüğünü, evlilik ve aile kurumuna yönelik olarak ta göstermektedir.

Türk toplumunda, akrabalık geniş akrabalık gruplarının yoğun ilişkiler örgüsü içindeyken, batı dar kapsamlı ilişkiler ve bağlar ile sınırlı kalmıştır.

Avrupa kültürü çocukluğu, karı koca arasındaki yada ebeveyn ile çocuk arasındaki sevgiyi keşfetmede başarılı olamamış; buna karşılık Türk kültüründe geniş bir aile sevgisi ve anlayışı geliştiği görülmüştür.

Geleneksel Türk toplum yapısında “sevgi” duygusu, evlilikle birlikte gelişmektedir. Evlilikte keramet olduğu anlayışı yerleşiktir.

Batı toplumu "hayatımın erkeğini arıyorum" anlayışı ile evlilik öncesi özgür seçimiyle arkadaşlık ilişkisine yönelir.

Batıda boşanmaların yüksek oranı sayesinde, “yalnız anne” ve “tek ebeveynli aile” olgusu yaygınlaşarak adeta norm haline almıştır.

Batı kültür ve zihniyeti, flört nı üretirken Türkiye geleneğinde görücü usulü daha yaygındır.

Batı ve doğu kültürü kaynaklı iki farklı evlilik öncesi ilişki biçimi olan flört ve görücü usulü, kendi olgusal durumu ve kendi dinamikleri ile ele alınmalıdır. Bireyin gelişim süreci, cinsiyet farklılığı, psiko-sosyolojik, arkadaşlık ilişkileri, evliliğe etkisi bakımlarından incelenmiştir. İki ayrı evlilik öncesi ilişki tarzı, iki ayrı olgu olarak, çeşitli yönleriyle ortaya konmuştur.

(2) Gelişim Süreci Bakımından Ulaşılan Sonuçlar

Gelişim olgunluğu bakımından, ergenliğini tamamlayamamış kişiler vardır. Ergenlik sadece yaşa (12-18) değil, ruhsal olgunlaşmaya da bağlıdır.

Ergenlik döneminde ve öncesinde bireyin sağlıklı bir cinsiyet kültürü eğitimi alması gerekmektedir.

Bireyin gelişim süreci bakımından, flört ve görücü usulü ilişkisinin başlangıç zamanı önemlidir.

Her iki ilişki türü de, ergenlik dönemi tamamlanmadan başlamamalıdır. Flört ve görücü usulü ilişkisinin, gençlik dönemi içinde başlaması daha sağlıklı olacaktır.

Ergen dönemde, sağlıklı benlik oluşumu ve arkadaşlık ilişkilerinde, gençlik döneminde; sağlıklı eş seçimi ile ilgili ilişkilerinde, aile ve toplum olumlu ve destekleyici bir tutum takınmalıdır.

Günümüzde ergenlik ve gençlik dönemi bunalım devreleri, 22 hatta 25 yaşına kadar sürebilmektedir.

Evlilik amacıyla eş seçimi, gelişim sürecinin tam olarak tamamlanmasından sonra yapılmalıdır. Gelişim sürecinin sağlıklı olarak tamamlanamadığı bireylerde, evlilik yaşı erkekler için 25, kadınlar için 23 yaşından başlatılmalıdır.

Genellikle, kadın cinsi erkeklerden 2 yıl önce olgunlaşmaktadır. Evliliklerde gelişim süreci bakımından, kadının yaşı erkeğinkinden küçük olmalıdır.

(3) Cinsiyet Farklılığı Bakımından Ulaşılan Sonuçlar

Erkek önce arzulayan sonra duygulanan; kadın ise, önce duygulanan sonra arzulayan bir varlıktır.

Erkekler genelde ilişkiyi başlatan, kadın cinsi devam ettiren özellikte ortaya çıkmaktadır.

Genelde kadınlar evlilik üzerine daha çok düşünmekte ve daha fazla ciddiye almaktadırlar.

Geleneksel toplumlarda, cinsiyet rollerindeki farklılık geleneksel tutumun sonucudur.

Evrimci yaklaşımda erkek fiziksel olarak çekici, sağlıklı ve bakire kızlarla evlenmek isterken; kadınlar ise, ekonomik bakımdan güçlü, zeki, olgun, eğitilmiş, sağlıklı erkekler istemektedir.

Toplumsalçı kuramda erkek daha çok fiziksel çekiciliğe ve iyi yemek yapmaya; kadın daha çok zekâ, duygusal istikrar, toplumsal statü ve eğitim düzeyine önem vermektedirler.

Evrimci yaklaşımının ileri sürdüğü farklılıklar daha çok flört tercihlerinde rol oynarken; toplumsalçı yapı farklılıkları daha çok görücü usul tercihlerinde rol oynamaktadır.

Toplumda eğitim düzeyi yükseldikçe, flört uygulaması yaygınlaşmaktadır. Bunun sonucunda ise, geleneksel yapıdan doğan cinsiyet farklılıkları azalacaktır.

Eğitim düzeyi yükseldikçe, geleneksel yapıdaki görücü usulü etkisi de azalmaktadır.

Buna karşılık, etkisinin azalmasına rağmen, halen toplumda en çok tercih edilen evlilik öncesi ilişki biçimi görücü usulüdür.

(4) Psiko-sosyolojik Bakımdan Ulaşılan Sonuçlar

Türk toplumunda genellikle, çekirdek aile yapısı yaygın durumdadır. Ancak kırsaldan şehre yoğun göç ve hızlı toplumsal değişim nedeniyle, geçiş ailesi özellikleri de görülmektedir.

Türk ailesinin toplumsal yapısında ailenin, hala etkin dayanışmacı-yardımlaşmacı işlevi düşünüldüğünde, işlevsel bakımdan, bütünlükçü aile tipinde olduğu söylenebilir.

Sosyalizasyon süreci ile çocuğu topluma kazandıran ailedeki yetiştirme tarzı önemlidir.

Evlilik adayının psikolojik ve sosyal yapısını, içinde yetiştiği aile modeli şekillendirmektedir.

Evlilik adayının psikolojik ve sosyal yapısının şekillenmesinde, geleneksel tutumlar etkilidir.

Ergen ve genç bireyin benlik ve kimlik oluşumunda; yoğun arkadaşlık ilişkileri, yetiştiği aile modeli ve geleneksel toplumsal yapı, belirleyici olmaktadır.

Olumsuz yetiştirme tarzı ve toplumsal beklentilerin birey üzerindeki olumsuz etki, bireylerin sağlıklı gerçek kişiliklerini karşısındakine gösterememelerini sağlamaktadır.

Evlilik adayının, yetiştiği olumsuz aile modeli ve geleneksel toplumun tutum beklentileri, evlilik öncesi hangi tür ilişki biçimi olursa olsun, bireyler kendi farkındalıklarını tam anlamıyla sağlayamayacaklardır.

Aile ve toplum yapısı, evlilik öncesi her iki ilişki biçimi için de önemli olmaktadır.

Geleneksel Türk toplumunda, karşılıklı olarak 'eş rolü', genellikle 'anne-baba rolleri'nden sonra gelmektedir.

Türk toplumundaki geleneksel rol beklentileri sonucu mutlu etme davranışı; eşe yönelik değil, çocuk ve aileye yönelik gerçekleşmektedir. Bu durum, eşlerin tam olarak ilişkilerinde birbirlerinden tatmin yaşamalarını, engellemektedir.

Geleneksel erkek ve kadın rolleri, duygusal ilişkilere yaklaşımlar ile arzu ve sevgi duygusunun ayırt edilmesinde sorun oluşturmaktadır.

Duygusal alanda oluşan kadın rolünden geleneksel beklentiler, duygusal ve hassas, anlayışlı, hoşgörülü ve becerikli olması yönündedir. Erkekler, duygusallıktan çok yönetici ve otoriter olmalıdır.

Duygusal alanda sadece arzu duyularak yapılan evlilikler; ailenin tatmini ve mutluluğu ile sağlıklı aileler kurmaya yetmeyecektir.

Evlilik adayının, kendi doğal hayal dünyası sandığı kurgulama dünyası, arzuyu sevgi gibi göstermektedir.

Evlilik adayı birey, bu tür yaygın kurgulamaların etkisinden kurtularak, duygularını sağlıklı şekilde anlamalıdır. Birey gerçek sevgi duygusunun ayırdına, mantıksal öğelerin yardımıyla varmalıdır.

Her iki evlilik öncesi ilişki biçiminde de, duygusal alanın mantıksal öğelerle denetlenmesi, farkındalık bilincini gerekli kılmaktadır.

(5) Arkadaşlık İlişkisi Bakımından Ulaşılan Sonuçlar

Evliliği düşünmeye başlayan gençler için arkadaşlık bir "arayış" dönemidir. Bu dönemde bireylerin "ideal eş" tipi şekillenmeye başlamaktadır. Karşı cins arkadaşlığının belirgin örneği, flört modelidir.

Batıda flörte, genellikle sonucunda hiçbir şey olmayacağı bilinerek başlanmaktadır.

Flört , arkadaşlık, sevgililik ve cinsellik olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır.

Flörtü görücülükten ayıran temel özellik, “evlilik” amaçlı olmaktan daha çok, “karşı cinsi tanıma amaçlı” olmasıdır. Flörtün ana işlevi, birçok seçenek arasından kendine en uygununu seçebilmektir.

Tanıma amaçlı yapılan flört, ileride düşünülen evliliklerin ya hiç gerçekleşmemesine, ya da gecikerek yapılacak sevgisiz formalite evliliklere neden olabilecektir.

Toplumdaki yaygın kanaat, flört süresi ne kadar çok uzarsa, ilişkinin o kadar başarılı olacağı yönündedir.

Batı tarzı flört'ün, son aşaması olan cinsellik yaşanmışsa, ilişkinin başarısızlıkla sonuçlanma oranı yüksek düzeydedir.

Aynı şekilde, son aşama olan cinsellik aşamasına ne kadar hızlı geçilmişse, ilişkinin başarısı da o oranda düşük, olacaktır.

Türk toplumunda bekaret, iffet ve namus kavramları önemini korumaktadır.

Toplumsal normlara aykırı olarak, evlilik öncesi cinselliğin yaşanması, daha çok kadının psikolojik sorunlar yaşamasına, neden olmaktadır.

Türkiye’de modern eğitim ve üniversiteler, batının flört anlayışının en büyük taşıyıcı kurumu olmuştur.

Flört süresi ne kadar çok uzarsa, evlilik kararı da o kadar düşük düzeyde alınmaktadır.

Flört süresi uzadıkça ve yaşanan flört sayısı arttıkça, ilişkiyi basit bahanelerle bitirme ya da aldatma davranışı daha çok olmaktadır.

Toplumda bir taraftan, hayırlı işlerde acele edilmesi gerektiği öngörüsü yaygınken; diğer tarafta, flört süresi ne kadar uzarsa ilişkinin o kadar başarılı olacağına dair kanaat yaygındır. Çelişkili durum, birtakım tutum ve davranışların arkasında yatan, zihniyet değişmesinin gerçekleşmemesiyle açıklanabilir.

Görücü usulde evlilik kararının gecikmesi, genellikle flört kadar olumsuz sonuçlanmamaktadır.

Görücü usulde evliliğin gecikmesinin meşruiyeti, ailenin onayına ve askerlik, iş sahibi olmak gibi meşru gerekliliklere bağlıdır.

Evliliğe karşı olumsuz tutumların artış eğilimi, hem flört süresinin uzamasına hem de flört sayısının artmasına bağlı olabilmektedir.

Flört ilişkisinin başarısını, aile ile ilişkiler ve uyum aşamasının varlığı ya da yokluğu önemli ölçüde etkilemektedir.

Türk toplumunda genellikle, üniversite öğrenciliğinin bitişi ve iş-meslek bulma süreci tamamlandıktan sonra, ciddi bir evlilik girişiminde bulunmaktadır.

(6) Evliliğe Etkisi Bakımdan Ulaşılan Sonuçlar

Evlilik öncesi flörtün, bireyi evliliğe sağlıklı hazırladığı öngörüsü toplumda yaygın bir kanaattir.

Ancak, araştırmalar uzun süreli ilişkilerin, evliliğe sağlıklı bir hazırlık sağlamakta yeterli olmadığını göstermektedir.

Evlilik gibi, uzun dönemli ilişkiler kurmak ve sürdürmek, sadece duygusal değil, mantıksal öğeleri de gerektiren bilinç düzeyi artışını gerekli kılmaktadır.

Sağlıklı bir evlilik için bireyin aile ve akrabaları ile içinde yetiştiği çevrenin tanınması, önemli olmaktadır.

Evlilik adaylarının karşılıklı olarak aile ve yetiştiği çevrenin toplumsal, kültürel, ekonomik vb. özelliklerinin tanınması, eş adayının da tanınmasını sağlayacaktır.

Bireyin üzerinde etkili olan psiko-sosyolojik unsurlar, onun öz benliğini şekillendirmektedir.

Yetiþme tarzı ve çevre etkisine göre, bireyin beklentileri ve tercihleri de belirlenmektedir. Kültür beklentileri, aynı zamanda, karşı cinsle ilişkide koyulacak sınırları ve kuralları belirler.

Geleneksel toplumlarda toplumsal beklentiler; tutumların kararlaştırılması, şekillenmesi ve davranışlarda belirleyici olmaktadır.

Geleneksel toplumlarda cinsiyet farklılığıyla belirlenmiş beklentilere göre roller oluşur.

Flört daha çok duygusal, görücü usulü daha çok mantıksal öğelerin belirleyici olduğu, bir ilişki biçimidir.

Bireyler, hangi ilişki tarzını seçerse seçsin, son aşamada da olsa, görücü usulü ile evlenmeler, hâkim ilişki biçimi olarak görülmektedir.

Flörte göre görücü usulü, Türk toplumunda evlenmek için daha fazla ciddiye alınmaktadır.

Flört, evlilik öncesi karşı cinsi tanıma amaçlı arkadaşlık ilişkisi; görücülük ise, evlilik amacıyla yapılan geleneksel eş seçim yöntemi olarak, kabul edilmektedir.

Görücü usulü genellikle evlilik öncesi üç aşamadan oluşmaktadır. Bunlar kız isteme ile söz kesme, nişan ve nikâh aşamalarıdır.

Evlenmeye karar veren kız ve erkeğin evliliklerinin uygunluğunun son kez sınanması ve evliliğin planlandığı dönem; nişan dönemidir

Eğer flört sonunda görücü usulün nişanlılık aşamasına gelinmişse bu dönem, aile ve eş adayını tanımak için iyi bir fırsat olarak kullanılmalıdır.

Nişanlılar birbirlerini sağlıklı şekilde tanımaları sonucu, uyumlu bir çift olamayacaklarının farkına varırlarsa, ilişkinin bu aşamasında ayrılmalıdırlar.

Türk toplumunda flörtün başarısı daha çok kendi yapısal durumuna değil, geleneksel yapılanmalara uyum sağlayıp sağlayamamasına bağlıdır.

Toplumsal alanda arabuluculuk mekanizması, aile ve evlilik ilişkilerini düzenlemektedir.

Aile ve evlilikle ilgili geleneksel arabuluculuk mekanizmaları, görücülük usulünü güçlendirmektedir.

Günümüzde “arabuluculuk” işlevi, “uzman danışmanlar” tarafından yerine getirilmelidir. Sosyolog, psikolog ve pedagoglar bu alanda profesyonel olarak işlev üstlenebilirler.

Birçok bakımdan yapılan analizlerde ulaşılan başlıca sonuç; flörtün, evlilik öncesi karşı cinsi tanıma amaçlı arkadaşlık ilişkisi olarak, görücülük usulünün ise, evlilik amacıyla geleneksel eş seçim yöntemi olarak kabul edilmesidir.

Bir taraftan, Türk toplum ve zihniyet yapısı önemsendirken, diğer taraftan da evlilik öncesi evlilik adaylarının farkındalıklarını artırmaya dönük bir model ortaya konulmalıdır. Bu model “Farkındalık ilişkisi” olarak adlandırılacak ve dört aşamadan oluşacak bir ilişki biçimidir.

Toplumda evlilik amacıyla eş seçim yöntemi olarak, daha fazla ciddiye alınan görücülük usulünün flörtten ayrılan en temel işlevi; aile, akrabalar ve çevrenin evlilik öncesi ilişkinin başından sonuna kadar sürecin içinde yer almasıdır. Öyleyse “farkındalık ilişkisinin” flörtten en önemli temel farklılığı, aile ve çevrenin başından sonuna kadar ilişki sürecinin içinde yer alması olmalıdır.

Farkındalık ilişkisinde evlenecek çiftler, öncelikli olarak, “Kendini Tanıma” ve “Karşısındakini Tanıma” aşamalarından geçerek, baştan beri gözecekleri, “Aile ile İlişki ve Uyum” ile “Test Etme Bilinci” aşamasını gerçekleştirmelidirler. Farkındalık ilişkisi “kendini gerçekleştirerek” bireyin, uygun eşi bulması için bilinçli bir seçme ve karar verme sürecini belirtmektedir. Bu süreç aile ve toplumdaki ayrı yaşanmamalıdır.

(7) Flört ve Görücü Usulü Evliliklerde, Psiko-Sosyal Özelliklerin Etkisi Bakımından Örneklem Grubunda Ulaşılan Bulgular

Örneklem grubunun, eğitim, meslek, gelir-gider durumu, kimlerle birlikte oturduğu gibi özelliklere ait, olgusal duruma göre; toplumsal değişmeye rağmen, dayanışmacı ve bütünlükçü aile yapısının ana özelliklerinin varlığını devam ettirebildiğini göstermektedir.

Demirci’de çekirdek aile tipi yaygın olarak görülmekte ise de, işlevselliği bakımından dayanışmacı ve bütünlükçü yapısını sürdürebilmektedir. Örnekleme grubundaki gözlem ve görüşme izlenimleri bu durumu doğrulamaktadır. Demirci ailesi geleneksel işlevlerini devam ettirmektedir. Bu durum, geniş aile tipinin özelliği olan, aynı evde birlikte ikamet etme durumu olarak gerçekleşirse de, aynı bölgede birlikte ve yakında bulunulmasıyla, gerçekleşmektedir. Aynı bölgede oturan ve geniş ailenin üyeleri olan 2. ve 3. kuşak akrabalar, yaklaşık olarak % 70 orana erişmektedir.

Sürekli köyden şehre ve diğer illere doğru yoğun ve karşılıklı göç hareketi yaşanmakta olduğu görülmektedir. Hızlı değişen göç hareketini en çok üniversite öğrencilerinin iki yada dört yıllık öğrenim süreleri boyunca geçici oturumları etkilemektedir.

Ayrıca, denek grubunun ve dolayısıyla Demirci toplumunun yoğun bir “sosyal hareketlilik” (mobilite) içinde bulunduğu ortaya çıkmıştır.

Kişisel özellikler ise, geleneksel kadın ve erkek rollerinin etkisi altında şekillenmektedir. Aynı zamanda, genel toplumsal yapıya oranla değişim eğilimlerinin düşük düzeyde olduğu da görülmektedir.

Erkekler daha çok geleneksel ilişki anlayışı ve tutumunun devam etmesinden yanadır. Kadınların ise, yine cinsiyet farklılıklarına dayalı olarak, kocasına bağımlılıkları üst düzeydedir.

Kadınlar geleneksel tutumun gereği, evlerine dönük roller göstermektedirler. Fedakârlık, kanaatkârlık, affedicilik, sabırlılık, duyarlılık gibi özellikler kadından beklenir durumdadır. Duygusal ve alıngan özelliklerine rağmen, iyimser olmaları, rol tutumlarına uyumlu olduklarını ve içselleştirerek sürdürdüklerini göstermektedir.

Birtakım tutum ve davranışlar yönüyle, geleneksel yapının daha çok, kadınlarca içselleştirilmesi, genellikle görülmeyen bir olgusal durumdur. Bu bulgu ise, Demirci toplumu için önemli bir farklılık olarak görülmelidir. Alışlagelen anlayış, geleneksel yapı öğelerinin, erkekler tarafından sürdürülmekte olmasıdır.

Erkekler, daha çok geleneksel yapının devam etmesinden yana olarak muhafazakâr olmalarına karşılık, kadınlara göre genellikle daha modern eğilimler göstermektedirler. Bu durum, yapılacak farklı çalışmalarla, ortaya çıkartılmalıdır.

Araştırmada mekan ve çevre etkisi ile yakınların etkisi, etraflıca incelenmiştir. Bu unsurların farklı etkisi sevgililik, sözlülük ve nişanlılık, nikah gibi evlilik aşamalarında, belirgin olarak görülmektedir.

Araştırmada mekan ve çevre ile yakınların etkisinin incelenmesiyle, sosyal varlık alanını belirleyen unsurların etki oranları, genel olarak ortaya çıkarılmıştır.

Örneklem grubunda, daha çok görücü usuller etkin olduğundan sevgililik, flört ilişkisinin gereği olarak algılanmaktadır.

Sevgililik aşamasında, birlikte geçirilen vakitlerde önemli olan farklılık, aile ve akraba çevresinde birlikte geçirilen zamanın az olmasıdır. Buna karşılık, boş zaman faaliyeti ve arkadaş çevresinde geçirilen zaman daha fazla olmaktadır.

Nişan döneminde, aile ve akraba çevresi, ilişkinin en fazla zaman geçirildiği çevre olmaktadır. Ayrıca, sevgililik aşamasına göre iki kattan fazla artan, dini faaliyetler oranı, dikkat çekmektedir. Bu durumda etkili olan, ailelerin bir takım dini görevler istemesiyle, dini görev sorumluluğunun, genç eş adaylarınca yerine getirilmesinin, sıklaşmış olmasındandır. Buna karşılık nişanlıların kendi aralarında geçirdiği vakit ise, yeterli düzeyde bulunmaktadır.

Nişanlılık aşamasında, ailenin ilişkiye yönlendirici olmadan olumlu bir tutum ile destekleyici davranışlarla katılması önem kazanmaktadır. Ancak, örnekte ailenin tutumu fazla kuralcı bulunmuştur.

Evlilik aşamasında çiftlerin artık uzak çevrede birlikte vakit geçirme oranı azalmakta buna karşılık nişanlılık döneminde yoğunlaşan yakın aile ve akraba çevresinde birlikte vakit geçirme süresi yarı yarıya azalmaktadır. Buna karşılık, birlikte geçirilen boş zaman faaliyeti önemli oranda yükselmiştir

Dikkat çeken bir başka husus, evlilikte arkadaş çevresiyle geçen sürenin sevgililik aşamasına göre de artmış olmasıdır. Sevgililik aşamasında seyrek olan arkadaşlık ilişkisinin, nişanlılıkta yükselmesi, aile ve çevresi ile arkadaşlıkların iç içe girmesiyle açıklanabilir. Evlilikteki arkadaşlıkların, nişana göre artış eğilimini sürdürmesi, eşlerin kendilerine ait arkadaş çevrelerinin ortak arkadaşlar olarak, aile ilişkilerine katılmış olmasıyla açıklanabilir.

Evlilik sonrasında, eşler daha çok kendi aralarında, sorun yaşamaktadırlar. Önceki bulgulara göre, nişanlılıkta aile ve akraba ilişkileri yoğunlaşmış ancak, evlilik devresinde önemli oranda azalmıştır. Evlilik döneminde eşler, daha fazla baş başa kalmaktadır. Dolayısıyla sorunlar, daha çok aralarındaki karı koca ilişkisinde ortaya çıkmaktadır.

Evlilikte, % 25,6 oranında aile ve akraba çevresi ile vakit geçirilmekteyken, sorunlara kaynaklık etme bakımından aile ve akraba çevresi, % 12,7 oranında etkili olmaktadır. Bu durum, çevrenin aile ilişkilerine katılımının ilişki sıklığına rağmen, daha olumlu olduğunu açıklamaktadır.

Ayrıca, aralarında yaşadıkları düşük orandaki sorunların, ev dışı faaliyetlerle telafi etme arayışı ile eşler, daha az sorun yaşadıkları sosyal etkinliklere, yönelmektedirler. Bu durum, dayanışmacı toplumsal dinamiklerin güçlü olduğunu, belirtmektedir. Aileyi ve evlilikleri koruyucu toplumsal mekanizma, değişme eğilimlerine güçlü direnç göstermektedir.

Karşı cinsle ilk tanışmada, yakınlık azaldıkça etki oranı azalmakta, yakınlık arttıkça etki oranı artmaktadır. Bu durum, geleneksel toplumun en önemli özelliklerindedir. Ayrıca, kendi kararları ve arkadaş çevresi de önemli ölçüde tanışmada etkili olmaktadır. Geleneksel yapıda, çocukların kendi kararı da önemlidir.

Diğer taraftan, modern yaşam tarzı ve flörtün etkisiyle, ailesine rağmen kendi kararlarıyla tutum belirlenmesi yaygınlaşmaktadır. Bunda, diğer unsurlar yanında eğitimin yükselmesi de önemli olmaktadır.

Tanıştırmalardaki, baba ve kayınbaba ile anne ve kayınvalide etkisi olarak ailelerin etkisi; görücü gelme-gitmede, nişanlılık ve evlilik kararının alınması aşamalarında artarak devam etmektedir. Buna karşılık, gençlerin karşılıklı kararları düzeyi ise, giderek azalmaktadır. Diğer taraftan, evlilik sonrası ilişkilerde ailelerin ve yakınların olumsuz etkisi, düşük düzeyde bulunmaktadır.

Kısacası, evlilik öncesi görücü aşamalarında ve evlilik kararı ile evlilikte, geleneksel yapı etkin şekilde sürmektedir. Ancak, eğitim düzeyinin yükselmesi ile yörede bulunan modern eğitim kurumu olan üniversite, geleneksel yapıyı yavaş da olsa, değiştirmektedir.

Örneklem grubunda, modernizmin ürünü flörte dair olumlu tasavvur ve özlem duygusu önemlidir. Diğer birçok belirleyici unsurla birlikte, değişim eğilimi taşıyan ilişkiler örgüsü, toplumsal yapının süreğenliğini ve hareketliliğini (dinamikliğini) devam ettirebilmektedir.

Araştırmada, evlilik öncesinde çiftlerin birbirinden beklentileri ile beklentilerin karşılanmasının evlilik mutluluklarına etkisi incelenmiştir.

Bir taraftan, geleneksel beklentiler önemli görülürken; diğer taraftan, modernist bireyselci değerlere yönelik tercih ve beklentiler de bulunmuştur. Bu durum ailenin, toplumsal değişme içinde olduğunu göstermektedir.

Evliliklerde evlilik öncesi dönemdeki beklentilerin karşılanmamasından kaynaklanan ve evlilikte baş gösteren hayal kırıklıkları, yüksek düzeylerde değildir. Bu durum, genellikle ailelerin, mutluluk düzeyinin yüksek olduğunu, ifade etmektedir.

Evlilik öncesinde, kadınların kocalarından çok daha fazla beklenti içine girdikleri görülmüştür. Buna karşılık kocalar, karılarından çok daha az konuda beklenti içine girmiş durumdadırlar.

Kadınların kocalarından çok fazla beklentisi olmasına rağmen, fazla hayal kırıklığı yaşamamış durumdadır. Bunun nedeni, erkekler kendi tercihlerinin gerçekleşmesi bakımından, kadınlara göre daha üst düzeyde beklentilerin karşılanmasını beklerken, kadın cinsi için ortalama beklentilerin karşılanması yeterli olmaktadır.

Aynı zamanda erkekler için, beklentilerinin karşılanması düzeyi arttıkça, daha mutlu oldukları görülürken; kadınlar için, beklentilerinin ortalamadan fazla düzeyde karşılanması, mutluluklarına çok fazla etki etmemektedir.

Kısacası, örneklem grubunda, beklentilerin mutluluklarını karşılaması oranı bakımından, cinsiyet farklılıkları önemli etken unsur olarak görülmektedir.

Örneklem grubunda, evlilik öncesine yönelik, “çıkma” olarak tabir edilen flört ile ilgili tutumlar araştırılmıştır.

Yörede evlilik öncesi çıkma davranışı, flörte mi yoksa görücü usulüne mi daha yakın bir ilişki biçimi olduğu saptanmıştır. Örneklem grubundaki flört yada çıkma davranışında,

cinsiyet farklılıkları ile geleneksel öğelerle oluşmuş olan hiyerarşik yapının birlikte etkili olduğu belirlenmiştir.

Flört ve çıkma davranışında, ilişkide ciddiyetin sağlanması için gereken süre ile ilgili tutumların incelenmesinde; örneklem grubunda, erkekler için genellikle, 6 ay ile 1 yıl arası süre yeterli olurken; kadınlar için bu süre, büyük oranda 3 yıl ve üzerine kadar gidebilmektedir.

Daha çok kadın denekler tarafından belirtilen tutum, bilimsel bulgulara aykırı bulunmaktadır. Sözü edilen, “ilişki süresi ne kadar artarsa, o kadar başarısızlıkla sonuçlanmaktadır” ilkesi, bilimsel verilere ve tezde savunulan hipoteze dayanmaktadır. Batılı bilimsel bulgu ve araştırmalar göstermektedir ki, uzatmalı ilişkiler, daha yüksek oranda başarısız olmaktadır.

Örneklem grubunda süre uzunluğunun ilişkinin başarısını olumsuz etkilediği olgusuna karşı erkekler olumlu tutum gösterirken, kadınlar olumsuz tutum göstermektedirler. Bu durum kadınların süre yönüyle, modern flört etkisinde olduklarını belirtmektedir.

Çıkma davranışında ilişkisinde ciddiyetin sağlanması için gereken şartlar bakımından, cinsiyetlere göre farklı değerlendirmeler belirlenmiştir. Kadınların hem uzun süreli ilişkiye hem de aile ile uyuma önem verdiği görülürken; erkekler arada cinsel ilişkinin yaşanmasını, ilişkinin ciddiyeti için önemli görmektedir.

Erkekler genel olarak, geleneksel toplumsal yapının rol beklentilerine uygun tutumların etkisindedir. Kadınların tutum ve davranışları genellikle daha yüksek düzeyde flörtten yana istek belirtmektedir. Kadınların daha modern tutumlar içinde olduğu görülmektedir. Ancak, bu durum daha çok cinsiyet özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Geleneksel yapı ile de uyumluluk göstermektedirler.

Flörtte çıktığının aile ile tanıştırma davranışı, önemli sonuçlar vermektedir. Kadın cinsi daha yüksek düzeyde olmakla birlikte, her iki cinsiyette öncelikle layık görürse ve aileye uygunsuz çıktığı kişiyi, ailesiyle tanıştırmakta karardır. Kadın denekler, cinsellik olursa kesinlikle aileyle tanıştırmazken, tanıştırmayı kız isteme aşamasına kadar erteletme eğilimindedirler. Erkekler, ilk tanışmadan itibaren aile ile tanıştırmayı, kendi kararı gereği gerçekleştirmek, istemektedirler.

Bu durum, örneklem grubunda, görücü usulü kurallarının geçerli olduğunu, fakat buna karşılık; her iki cinsiyetin de flört (çıkma) süreci sonunda verdikleri kararları, ailelerine duyurma eğiliminde oldukları, görülmektedir.

Kısacası aileler, flört ilişkisi ve karar süreci içinde, yer almamaktadır. Flört ilişkisi gizli yaşanmakta ve görücü usul ve aileler ilişkide onaylama işlevi görmektedirler. Görücü usul aşamaları, geleneksel meşruiyeti sağlamaktadır.

Flörtte, birliktelikleri boyunca karşılıklı hangi şeylerin paylaşıldığı, cinsiyet farklılıklarına göre, değişme içindedir. Genel olarak, flörtte birliktelikleri boyunca karşılıklı paylaşılanlar bakımından erkeğin, geleneksel rolünün değişmeye başladığı görülmektedir. Erkeğin, modern eşitlikçi eğilim içine girmeye başlamasına karşılık; geleneksel öğelerin kadın üzerinde daha etkili olduğu, görülmektedir.

Örneklem grubu çiftlerinin, birbirlerine hangi hitap kalıplarıyla ilgili olgusal durum, şimdiye kadar ulaşılan sonuçlara uyum sağlamaktadır. Eşlerin, hitap ettikleri yeni tarz hitap sözcükleri kullanımının, karşılıklı olarak üst düzeyde olmasıyla, modern değişim eğilimi görülmekte olmasına karşılık; eski yerleşik hitap sözcüklerinin de kullanılmakta olmasıyla, geleneksel yapı özelliklerin de, devam ettiği görülmektedir.

Aile ilişkileri değerlendirildiğinde, karı koca rol dağılımında, geleneksel koca rolü hala ilişkiyi yönlendiren asıl etken olduğu, fakat geleneksel rollerin yerine, modern rol tutumlarının geçmekte olduğu görülmüştür.

Aile içinde görev ve sorumluluk paylaşımı bakımından, geleneksel kadın rolünün, yüksek düzeyde geçerli olduğunu görülmektedir. Kısacası rol ve statü dağılımı yönüyle Demirci ailesi, geleneksel yapı özelliklerini, büyük oranda sürdürmektedir.

Eşlerin birbirini değerlendirmelerinden anlaşılan, karı-kocanın birbirlerine yükledikleri görev ve sorumluluklar ile kendilerine yükledikleri görev ve sorumluluk düzeyi değişmektedir.

Kendilerini ve eşini değerlendirmede, ortaya çıkmış olan aradaki fark, yüksek bulunmuştur. Dolayısıyla çiftlerin, empatik davranışta bulunma ya da empatik düşünme yetenekleri daha çok kadın lehine olarak, yüksek düzeydedir.

Ayrıca, kadınların cinsiyet farklılıklarıyla birlikte, geleneksel kadın ve anne rollerini yüksek düzeyde benimsedikleri, görülmektedir.

Karı koca her iki cinste, ortak geleneksel değerlerle ilgili öğelerin, kararları belirleyiciliğinde yaklaşık eşit düzeyde, ortak tutum içindedirler.

Örneklem grubunda, her ne kadar erkeğin aile reisi olarak kabul edildiği, geleneksel yapının etkisi sürüyor olsa da, iki tarafında kararlara daha çok katıldığı, karşılıklı olarak ortaya koyulmaktadır.

Geleneksel ortak normatif değerlerin kısmen değişerek, bireyci ve eşitlikçi modernist tutumların etkili olduğu toplumsal yapıya doğru bir gidişat, fark edilebilmektedir.

Karı ve kocanın cinsel sorunları, çoğunlukla iki cinsiyetinde kendi tarafından yaşadığı ortak sorunlar olduğu görülmektedir. Kadınlar, kocalarından kaynaklanan daha fazla probleme sahip olsalar da duygusuzluk, sabırsızlık ve kabalık cinsel uyumsuzlukta yaşanabilecek ortak sorunlar olarak görünmektedir. Cinsel ilişkilerde, erkeklerin kadının duygusal özelliklerini daha yüksek düzeyde algılayabilmesi, sağlıklı cinsel ilişki bakımından, önemli olacaktır.

Örneklem grubunda cinsellikle ilgili tutumlar, geleneksel öğeler ile farklı cinsel özelliklerin etkisi altındadır. Ancak kadın cinsinin cinsel özelliklerine uygun talebi, geleneksel erkek egemen tutumlarla, sınırlanmaktadır.

Örneklem grubunda ailelerin diğer aile, akraba ve komşularıyla yakınlık tutumları ölçülmeye çalışılmıştır. Aile, akraba ve komşular arasındaki yakınlık düzeyi, ne kadar yoğun düzeydeyse, geleneksel görücü usulünün sürekliliği de o kadar, yüksek düzeyde olacaktır.

Gerek karı koca, gerekse çocuklarla ilgili ilişki yoğunluğu değerlendirmesi, anlamlı sonuçlar vermektedir. Aile ve akraba birimlerinin, örneklem grubundaki çiftlerle yakınlıkları azaldıkça; yakınlık tutumu azalmakta; aile içi yakın ilişkilerini, olumsuz değerlendirme oranı ise yükselmektedir. Bunun tersine olarak, örneklem grubundaki çiftlerle yakınlıkları arttıkça; yakınlık tutumu artmakta; aile içi yakın ilişkilerini, olumlu değerlendirme oranı ise yükselmektedir.

Komşuların çocukları ile ilişkisinin, karı koca ilişkisine göre, daha olumlu olarak değerlendirilmiş olması; karı koca ilişkilerinin mahrem alana girdiğinden, aile içi ilişkilerinin değerlendirilmediği ortaya çıkmış bulunmaktadır.

O halde, örneklem grubunda ulaşılan bulgu; ailelerin birbirine yakınlıkları artması/ azalması, yakınlık tutumunun artması/ azalması; aile ilişkilerini olumlu değerlendirme düzeyinin artması/ azalması; geleneksel toplumsal yapıyla (sürmesi ile) doğrusal ilişki içerisindedir. Sonuç olarak, görücü usulün etkin şekilde sürüp/ sürmemesi, yakınlık tutumu ile toplumsal yapı arasındaki doğrusal ilişkiye bağlı bulunmaktadır.

Araştırmada karı kocanın, evlilik öncesi sürece dayalı olabilecek, birtakım unsurların, sorunlara yol açıp açmadığı incelenmiştir. Başlıca amaçlanan, çiftlerin evlilik öncesi süreçte birbirlerini, hangi düzeyde tanıyabildiklerini ölçmektir.

Kısacası örneklem grubunda çiftler arasında oluşan birtakım sorunlar, daha çok evlilik öncesi dönemde birbirini yeterince tanıyamamaktan, kaynaklanmaktadır.

Karı koca arasındaki ilişki sorunları ile ilgili sorulara katılımın az olması, sorunların alt düzeyde yaşandığını göstermektedir. Buna rağmen, çiftler arasında alt düzeyde oluşan birtakım sorunlar, daha çok evlilik öncesi dönemde birbirini yeterince tanıyamamaktan kaynaklanmaktadır.

Örneklem grubunda erkeklere göre kadınların, geleneksel öğelere daha yüksek düzeyde bağlılığı belirlenmiştir.

Kültürel yapının ayırt edici olduğu bilinci, kadına göre erkeklerde, daha yüksek düzeydedir. Bu durum, Kişiliklerin ayırt edilmesinde, modern eğilimler göstermekte olan erkeğin, aynı zamanda büyük oranda sürmekte olan geleneksel yapının, etken ve en önemli unsuru olmasından kaynaklanmaktadır.

Daha önceki bulgularda, cinsiyet farklılıkları bu düzeyde ortaya çıkmamıştır. Bu durum, kendi ilişkileri hakkında yapılan değerlendirmelerin özellikle erkekler bakımından, geleneksel kapalı toplum yapısından etkilendiğini göstermektedir.

Örneklem grubunda kadınların, karşı cinsin toplumsal konumu ve ilişkideki tutumu gibi seçeneklerde, erkeklerden daha yüksek düzeyde ayırt edici nitelik görmesi; onların görücü usulden daha çok flört usulüne yakın olabileceğini belirtmektedir.

Arkadaşlık ilişkilerinde yaşanan en büyük sorunlar, karı koca her iki tarafın da, yaklaşık düzeyde ortaklaşa belirttiği, samimiyetsizlik ve güvenilirlik yokluğu sorunu, olmuştur.

Ortaklaşa en büyük sorun olarak görülen samimiyet ve güvenilirlik sorunu, karşı cins arkadaşlık ilişkilerinin başından beri oluşması gereken, iki temel özelliştir. Genel toplumsal yapıda oluşmaya başlayan, bireysel ve toplumsal bunalım, bir arkadaşlık ilişkisinin temelinde yer alması gereken unsurların yetersizliğini, ortaya koymaktadır. Geleneksel toplumdaki seçilen örneklem grubunda, bu alandaki farkındalık önemlidir.

Örneklem grubunda zihniyet ve davranış bakımından geleneksel toplumsal yapıyı sürdürme görevi erkeğe ait bir sorumlulukken; aynı zamanda modern eğilimleri, daha çok toplumsal alanda ortaya koyma özgürlüğüne, görece sahip bir durumdadır. Her iki cinsiyet bakımından bu durum, kültür ve zihniyet yapısı ile tutum ve davranışları arasında uyumsuzluk oluşmasına neden olmaktadır.

Son olarak, örneklem grubunun bir taraftan, görücü usul ile flört arasında hangi noktada tercihte bulunduğu ölçülürken; diğer taraftan da, ilişki biçimlerine yönelik zihniyet ve tutumları ölçülmeye çalışılmıştır.

Örneklem grubu erkekleri, kadınlardan az bir farkla flörtten yana tutum belirtmekteyse de, asıl eğilimlerini “zamana bırakmalı” ve “karşıma çıkacaktır” tutumlarında, kadın deneklere oranla daha üst düzeyde tercihleri, belirlemektedir. Gösterilen iki tutum da, erkeklerin modern değerlere eğilimlerini, açıklamaktadır. Bu tutumlar, flörte daha uygun bir zihniyet yapısına sahip olduğunu göstermektedir.

Flört ve görücü usulü tercihlerinde kadın deneklerin, az farkla da olsa, daha çok görücülüğe yakın tutum göstermeleri, daha önce bulunan, uzun süreli ilişki tercihleriyle çelişkili görülebilir. Ancak durumun yorumlanmasında, yine önceki bulgularda elde edilen, geleneksel değerleri daha yüksek düzeyde kadınların içselleştirebildikleri göz ardı edilmemelidir.

Bu durum ise, hem geleneksel hem de dini değerlerin daha üst düzeyde olmasıyla doğrusal ilişki içinde bulunan “her şey nasip/ kader” seçeneğinin, kadında erkeğe göre daha üst düzeyde tercih edilmesinde görülebilir.

Diğer taraftan kadın denekler, “hem flört hem görücü” ve “daha çok flört” seçeneklerini, daha yüksek düzeyde tercih etmişlerdir. Bu durum, kadın deneklerin ara kategorilerde kendilerini daha rahat ifade edebilmeleriyle ilgili olmalıdır. Ayrıca, daha önce belirtilen, uzun süreli ilişkileri iki temel kategori için de tasarladıkları, düşünülebilir. Tutum ve davranışlarını yönlendiren en önemli etkenin ise, erkek egemen geleneksel yapının tutumları belirleyen toplumsal beklentiler olduğu da unutulmamalıdır.

Erkeklerin, tutum ve davranışları ile zihniyet ve kültür yapıları karşılıklı olarak birbirini etkileyen, değişme içerisinde. Bu durum kadınlar bakımından, daha alt düzeyde gerçekleşmektedir. Farklı düzeylerde değişim etkisinin en önemli nedeni, iki ayrı cinsiyet için geçerli olan geleneksel toplum yapısının, erkek egemen olmasına dayanmaktadır.

Genellikle Demirci içinden ve çevresiyle gerçekleşen, benzer sosyokültürel özelliklere sahip bireylerin, homogamik tür evlilikleri görülmektedir. Öne sürülen hipoteze uygun olarak, benzerlikleri yüksek düzeyde üyelerden meydana gelen aile yapıları, aile uyumunu daha üst seviyede sağlayabilmektedir.

Görüşme cetveline verilen cevaplar ve gözlem sonuçları, kadın ve erkek cinsiyet farklılığı dışında, aile üyelerinin yüksek oranda benzerliklerini ortaya çıkartmaktadır. Benzer sosyal, psikolojik, kültürel, siyasi vb. özelliklere sahip eş adayı, yine benzer toplumsal tabaka ve statüde bireylerle evlenmeyi tercih etmektedir. Örneklem grubu karı kocaların, benzerlik düzeyi yüksek bulunmuştur. Bu durum aile üyelerinin aykırı normatif değerlere karşı aile direncini de yükseltmektedir.

Flörtte rastlanılabilen durum; ilişkinin uzamasına bağlı olarak, hem ilişkinin sürekliliği ve başarısı hem de sonraki süreçte, evlilik kararı alma ihtimali olumsuz etkilenecektir. Her iki durumda da süre değişkeni ne kadar uzar ise ilişki başarısı ve evlilik kararı alma ihtimali de o oranda düşecektir.

Evli karı kocaların yüksek oran da, uzun süreli duygusal beraberlik isteği, yeni evlilik adaylarında da çoğunlukla görülebilmektedir. Evlilik sonrası gerçekleşen beklentilerdeki hayal kırıklığı ise, düşük seviyededir. Bu durum Demirci ailesinin, evlilik öncesinde tam olarak yaşanmamış flörte yüksek düzeyde özlem duyulması

durumuna karşılık; genellikle mutlu bir aile yapısı içinde olduğunu, ortaya koymaktadır. Evlilik sonrası beklentilerdeki hayal kırıklığına uğrama oranının düşük seviyede olması, Demirci toplumsal yapısının araştırılan iki ilişki biçimi bakımından değerlendirildiğinde, kendine özgü olumlu sayılabilecek bir yapı ortaya koyduğunu göstermektedir.

Farkındalık ilişkisi ise, flörtün Türk toplum yapısına uygun dinamiklere sahip görücü usulü ile bütünleştirilerek bilimsel verilerin analiziyle, farklı bir ilişki örgüsü modeli oluşturma çabasıdır. Kısacası yörenin evlilik, aile ve ilişkiler örgüsünün bilimsel verilerle desteklenerek, bilinç düzeyinin de artışıyla, sağlıklı bir yapıya ulaşması sağlanabilir.

Sonuç olarak, flört ve görücü usulü evliliklerde, psiko-sosyolojik özelliklerin incelendiği araştırmada, örneklem grubunda ortaya çıkan evlilik öncesi ilişki biçimi, görücü usulü olarak görülmektedir.

Flörtün, tanıma amaçlı arkadaşlık ilişkisi olma özelliği, geleneksel yapıya aykırı düşmektedir. Bütün aşamaları ile birlikte uygulama imkanı olmayan flört (çıkma), yörede karşı cinsler arasında kısmen görülebilmektedir.

Örneklem grubunda özellikle erkeklerin modern tutum ve davranışlara yönelik değişme içinde olduğu görülmekle birlikte; evliliğe etkisi bakımından ciddi bulunan ve evlilik amaçlı olarak görülen görücü usulü, yaygın şekilde görülen ilişki biçimidir. Örneklemdeki karı kocaların, özellikle kadınlar tarafından kabul edilen yaygın kanaate göre, uzun süreli flört ilişkisi evliliğin başarısı için gereklidir. Bu kanaatin gereği, karı kocalar, kendi evlilikleri öncesine dair flört ilişkisi ile ilgili büyük bir özlem duygusu taşımaktadırlar. Ancak örneklem grubu evliliklerinde görülen olgusal durum; genellikle görücü usulle gerçekleşen evliliklerde hem beklentilerdeki hayal kırıklıklarının hem de aile içi sorunların genellikle düşük düzeyde olduğudur.

Örneklem grubunda hem flörtün (çıkma) hem de görücü usulünün uygulanmasında, birtakım aksamalar görüldüğü de tespit edilmiştir. Bunların, modernizm sürecini tamamlamış olan batı toplumlarından farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Henüz daha modernleşme sürecini yaşayan Türk toplumunda geleneksel yapı hala etkin şekilde sürmektedir.

Bilimsel çalışmalar teorik şekliyle kalmamalı uygulamaya dönük işlevleri de olmalıdır. Bunu yapacak olan ise, yönetim gücünü elinde bulunduran siyasi erk olmalı ve bilimsel sonuçlara uygun şekilde, hukuki mevzuat gözden geçirilerek, gerekli kanun ve düzenlemeler yapılmalıdır. Öncelikle, yapılması gereken ise, bu tür uygulamaların, bazı belediyeler tarafından pilot bölgelerden başlayarak uygulanması sağlanmalıdır.

Evlilik adaylarından istenmekte olan kan tahlili türünden bedensel sağlıkla ilgili belgelerin yanında, sosyal ve psikolojik sağlıkla ilgili evlilik farkındalığına erişme düzeyini gösteren seminer, kurs veya danışmanlık belgelerinin de, eş adaylarından sorulmasına yönelik hukuki düzenlemelerin yapılarak, uygulanabilmesi önemlidir.

Evlilik öncesi danışmalarda görev yapacak uzman danışmanlar, mesleki biçimlenmeye sahip sosyolog, psikolog ve pedagoglar olabilir. Bu konuda çalışacak danışmanların, çalışmada belirtilen diğer öğelerin yanında, sosyokültürel yapının kişiye yüklediği zihniyet farklılıklarını analiz ederek yöntemini oluşturması önemli olacaktır. Zira evlilik adayı kadın ve erkeğin farklılıkları diğer unsurların yanında, zihniyet yapısından da önemli ölçüde etkilenmektedir.

KAYNAKLAR

- ADAMS, B.N., (1979) "Mate Selection in the United States" Contemporary Theories About The Family, The Free Press, New York.
- ANDERSON, C.S., Seeman, M., (1983), "Alienation and Alcohol: The Role of Work, Mastery and Community in Drinking Behaviour", American Sociological Review, New York.
- ARSLANTÜRK, Zeki, Amman, (2001), Sosyoloji, Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- AYDIN, İ., (2003), Demirci Şehrinin Mekansal Gelişimi ve Gelişimi Etkileyen Faktörler, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı 7, İstanbul.
- AYDIN, İbrahim, (2001), Demircide Üniversitenin Ekonomik Faaliyetlere Etkisi, Demirci Belediyesi Yayını, Manisa.
- AYDIN, Yelda, (2005), Pozitif Aşk Okulu, Akis Kitap, İstanbul.
- BACANLI, Hasan, (2002), Psikolojik Kavram Analizleri, Nobel Yayınları, Ankara
- BACKMAN, Cari, (1981), "Attraction in Interpersonal Relationships", In: N. Rosenberg; R. H. Turner Social Psychology, Sociological Perspectives. New York.
- BİLEN, M., (1994), Sağlıklı İnsan İlişkileri, Mars Matbaası, Ankara.
- BOTTOMORE, Tom, NISBET, Robert, (1990), Sosyolojik Çözümleme Tarihi, V Yayınları, Ankara.
- BOYACIOĞLU, A.S., Alakese, H., (1972), Her Yönü ve Her Şeyi ile Demirci, Eko Matbaası, İstanbul.
- CANER, Emre, (2004), Kutsal Fahişeden Bakire Meryem' e Toprak ve Kadın, Su Yayınları, İstanbul.
- CÜCELOĞLU, Doğan, (2006), Başarıya Götüren Aile, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ÇAĞATAY, Neşet, (1988), Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, Ankara Yayınları, Ankara
- ÇİMEN, Latife, (2003), Türk Ailesinde Karar Mekanizmaları ve Kadının Rolü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- ÇİMEN, Latife, (2003), (UNICEF'ten Aktaran) Türk Ailesinde Karar Mekanizmaları ve Kadının Rolü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DUNCAN, S. F., BOX, G., (1996), Racial And Gender Effects On Perceptions Of Marriage Preparation Programs Among College Educated Young Adults, Family Relations, USA.
- DEMİR, Ömer, ACAR, Mustafa, (1993), Sosyal Bilimler Sözlüğü, Ağaç Yayıncılık, İstanbul.
- DEMİRCİ, Senai, (2005), Ve Aşk Evliliğin Ellerinden Tuttu, Timaş Yayınları, İstanbul.
- DENİZ, Dost Can, (2004), Hayatınızı Bir Kutlamaya Çevirmek İçin Cesur Sorular, Hayat Yayıncılık, İstanbul.
- DİE, (2002), Yoksulluk Çalışması Raporu,
<http://www.tuik.gov.tr/19.12.2007>
- DOĞAN, M. Cihangir, DOĞAN, M. Said, (2005a), Yörüklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı (Antalya Örneği), Kızılelma Yayıncılık, İstanbul.
- DOĞAN, M. Cihangir, DOĞAN, M. Said, (2005b), Modernleşme Sürecinde Türk Köy Ailesi Araştırması, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul.
- DUBEN, Alan (2002), Kent, Aile, Tarih, 1.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- DUBY, Georges, (1991), Şövalye, Kadın ve Rahip/Feodal Fransa'da Evlilik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- ERKAL, Mustafa E., (1995), Sosyoloji (Toplumbilimi), Der Yayınları, İstanbul.
- ERKAL, Mustafa E., BALOĞLU, Burhan, BALOĞLU, Filiz, (1997), Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul.
- EVLİYA ÇELEBİ, (1978), Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Üçdal Belde Yayınları, İstanbul.

- GENÇTAN, Engin, (1995), Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- GOODY, Jack, (2004), Avrupa’ da Aile, Çev., Serpil Arısoy, Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- GÖKÇE, Birsen, (1992), Toplumsal Bilimlerde Araştırma, Savaş Yayınları, Ankara.
- GÖKMEN, E, (2000), Tanzimat’tan 2.Meşrutiyete Demirci Kazası (İdari, Sosyal ve Ekonomik Açıdan), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜL, Gülbahar, (2004), “Aile ve Evlilik Kurumu”, Evlilik Okulu, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- HORTAÇSU, Nuran, (2003), İnsan İlişkileri, İmge Kitabevi, Ankara.
- HORTAÇSU, Nuran, (2002), Çocuklukta İlişkiler: Ana Baba, Kardeş ve Arkadaşlar, İmge Kitabevi, Ankara.
- HUSTON, T.L, Surra, C.A., Fitzgerald, N.M, Cate, R.M, (1981), From Courtship to Marriage: Mate Selection as an Interpersonal Process, Academic Press, New York.
- İBRAHİMİ, Davud, (1998), Evlilik Kurumu ve Aileye Yönelik Psiko-Sosyal Hizmetler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İSLAMOĞLU, Mustafa, (2006), Şahsiyetli Bir Aileye Doğru Tavsiyeler-2, Düşün Yayıncılık, İstanbul.
- KAÇMAZOĞLU, Hacı Bayram, (1988), Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları, Birey Yayıncılık, İstanbul.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem (1990), İnsan-Aile-Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, (1995), “Aileye Yaklaşımda Bir Kuramsal Çerçeve ve Aile Değişim Modeli”, Aile Kurultayı, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.

- KALAFAT, Yaşar, (1994), Orta Toroslar ve Makedonya Yörükleri Halk İnanışları Karşılaştırması, Türk Dünyası Folklor Dergisi Yayını, Sayı 24, İstanbul.
- KALAYCIOĞLU, Ersin, SARIBAY, Ali Yaşar,(1994), Türkiye’de Siyaset: Süreklilik ve Değişim, Der Yayınları, İstanbul.
- KALYONCU, Hamdi, (2006), Psikiyatrik Açından Çokeşlilik Savunması, Popüler Kitaplar: 22, İstanbul.
- KAMUSEN, (2006), Açlık ve Yoksulluk Sınırı Araştırması, Ankara.
- KANDİYOTİ, Deniz, (1997), Cariyeler Bacılar Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler, Metis Kadın Araştırmaları Yayını, İstanbul.
- KARASAR, Niyazi, (1986), Bilimsel Araştırma Yöntemi, Bilim Yayınları, Ankara.
- KILIÇ, Atabey, (2000), Manisa-Demirci Merkezli Mahalli Bir Tarikat, Demirci Belediyesi Yayını, Manisa.
- KOCADERE, Müge, (1995), İyi ve Kötü Evliliklerini Belirlemeye Yönelik Betimsel Bir Çalışma, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri, İzmir.
- KURTKAN, Amiran, (1993) “Sağlıklı Sanayileşmenin Sosyal Temelleri”, Sosyoloji Konferansları 24, İ.Ü.Yayınları, İstanbul.
- KURTKAN, Amiran, (1982), Genel Sosyoloji, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- KURTKAN, Amiran, (1968), Köy Sosyolojisi, İ.Ü.Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- LEWIS, R.A., SPANIER, G.B., (1979), “Theorizing About The Quality and Stability of Marriage”, Contemporary Theories About The Family, The Free Press, New York.
- MARTIN, P.D., Martin, M., Martin, D., (2001), Adolescent Premarital Sexual Activity Cohabitation And Attitudes Toward Marriage, Adolescence, USA.
- MATHES, E.W., Moore, C.L., Reik’s Complementarity Theory of Romantic Love- Volume 2, The Free Pres, New York.

- METİN, Celal, (2002), Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Döneminde Demirci’de Siyasal Değişim, Demirci Belediyesi Yayını, Manisa.
- OZANKAYA, Özer, (1990), Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü, Cem Yayınevi, İstanbul.
- ÖKSÜZ, Enis, (1993), “Ahilik Müessesesinin Sosyal Gelişmedeki Yeri ve Önemi”, Sosyoloji Konferansları 24, İ.Ü. Yayınları, İstanbul.
- ÖZGÜVEN, (2000), İ.Ethem, Evlilik ve Aile Terapisi, PDREM Yayınları, Ankara.
- ÖZGÜVEN, İ.Ethem, (1994), “Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Eş Seçmeye İlişkin Tercihleri”, 1. Aile Kurultayı Kongre Kitabı, Ankara.
- ÖZKÖK Karacehennem, Selin, (2004), Evlilik Sanatı I, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.
- PHİLLİPS, Adam, (1997), Flört Üzerine, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- RAVIS, Giordani, G., (1994), “Introduction Generale”, L’lle-Familles, Etudes Corses, Paris.
- RIDLEY, C.A., Sladeczek, I.E, (1992), “Premarital Relationship Enhancement: Its Effects On Needs to Relate To Others”, Family Relations, USA.
- SABBAH, A., (1995), İslam’ın Bilinçaltında Kadın, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- SABUNCUOĞLU, Z., Tüz M., (1995), Örgütsel Psikoloji, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
- SIRMA, İhsan Süreyya, (1991), Sosyal Değişme ve Dini Haya”, İsav Yayınları, İstanbul.
- ŞENER, Sami, (1994), Sosyoloji, Deha Yayınları, Sakarya.
- TARHAN, Nevzat, (2006), Evlilik Psikolojisi, 1. baskı, Timaş yayınları, İstanbul.
- TAŞ, Fatma, (2007), 150 Soruda Evlilik Okulu, Akis Kitap, İstanbul.
- TEZCAN, Mahmut, (1981), Kuşaklar Çatışması, Kadıoğlu Matbaası, Ankara.
- TREGGIARI, S., (1991), “Roman Marriage”, İusti Coniuges From the Time of Cicero to the Time of Ulpian, Oxford.

- TÜİK, (2006), Türkiye Aile Yapısı Araştırması, TÜİK Yayını, 2007, Ankara.
- ÜLGENER, Sabri F., (1991), İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası, Der Yayınları, İstanbul.
- ÜNLÜ, Mehmet, (1998), “Demirci-Hisar Kaplıcaları”, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 33, İstanbul Enstitüsü Yayını, İstanbul.
- VINCENT, Madeleine, (1978), Toplum ve Kadının Kurtuluşu, Konuk Yayınları, İstanbul.
- YILMAZÇOBAN, A.Muhsin, (1996), Toplumsal Bütünleşme Bakımından Erdoğan ve Balballı Karşılaştırmalı Araştırması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ZIMMERMAN, C.C., (1964), Yeni Sosyoloji Dersleri, Çev., A. Kurtkan, İstanbul.
- WARREN, N. C., (1999), How to Know if Someone is Worth Pursuing in Two Dates or Less., Thomas Nelson Publishers., Nashville, U.S.A.
- WOODY, R.H., Woody, J.D., (1973), Sexual Marital and Familial Relations, Bannerstone House, Illinois, U.S.A.

EKLER

Ek 1: Flört ve Görücü Usulü Araştırması Soru Cetveli

- 1) Cinsiyetiniz? 1() Kadın 2() Erkek
- 2) Yaşınız? 1()19- 2()19-29 3() 29-39 4() 39-49 5() 49-59 6() 59-69 7()69+
- 3) Medeni durumunuz?
- 1() Evli 2() Bekar 3() Boşanmış 4() Ayrı yaşıyor 5() Yalnız yaşıyor
- 4) Eğitim düzeyiniz?
- 1() İlk 2() Orta 3() Lise 4() Yüksek okul 5() Üniversite 6() Yüksek Lisans
- 7() Doktora+
- 5) Mesleğiniz nedir? 1() İşçi 2() Memur 3() Çiftçi 4()Esnaf 5() S.meslek 6()Ev hanımı
- 6) Burcunuz nedir?.....Eşinizin burcu nedir?.....
- 7) Ortalama aylık geliriniz? 1()250-500 2()500-750 3()750-1000 4()1000-1500
5()1500-2000 6()2001+
- 8) Ortalama aylık gideriniz? 1()250-500 2()500-750 3()750-1000 4()1000-1500
5()1500-2000 6()2001+
- 9) Borcunuz var mı? Varsa ne kadar? (YTL)
- 1() Yok 2() 2000 ve daha az 3() 2001-5000 4() 5001-10.000 5() 10.001+
- 10) Alacaklının kim olduğu?
- 1() Anne-baba 2() Kardeş 3() Eş 4() Akraba 5() Arkadaş 6() Komşu
- 7() Banka 8() Esnaf 9() Devlet 10() Ev sahibi
- 11) Kimlerle Birlikte yaşıyorsunuz?
- 1() Eş 2() Anne-Baba 3() Çocuk 4() Akraba 5() Arkadaş 6() Yalnız
- 12) Oturduğunuz ev kimindir?
- 1() Kira 2() Kendimin 3() Ailemin 4() Akraba 5() Arkadaş 6() Lojman
- 13) Ne zamandır bu bölgede oturuyorsunuz?
- 1() 1-2 sene 2() 3-5 sene 3() 6-10 sene 4() 10-20 sene 5() 20 sene ve üzeri

14) Aşağıdaki yakınlarınızdan hangileri sizinle birlikte bu bölgede ikamet ediyorlar?

1() Anne-Baba 2() Kardeş 3() Nine-dede 4() Hepsi 5() Hiçbiri

15) Kendinizi aşağıdaki kişisel karakter özelliklerinden **en çok** hangileri ile tanımlarsınız?

(Tablo1'den bakarak numaralayınız. (En çok 10 seçenek).....

16) Kendinizde **olumsuz** bulduğunuz kişisel karakter özellikleri nelerdir?

(Tablo 1'den bakarak numaralayınız. (En çok 10 seçenek).....

17) Sizce ana-baba ve kardeşlerinizde **en çok** hangi kişisel özellikler vardır?

(Tablo 1'den bakarak numaralayınız. (En çok 10 seçenek).....

18) **Sevgilinizde/Eşinizde** aşağıdakilerden hangi kişisel özelliklere önem veririrsiniz?

(Tablo 1'den bakarak numaralayınız. (En çok 10 seçenek).....

19) Şimdiye kadar **sevgiliniz** ile aşağıdaki hangi mekan veya çevrede birlikte vakit geçirdiniz? (Tablo

2'den bakarak numaralayınız.).....

20) Şimdiye kadar **eşiniz** ile aşağıdaki hangi mekan veya çevrede birlikte vakit geçirdiniz? (Tablo 2'den

bakarak numaralayınız.).....

21) Şimdiye kadar **sözlünüz ve nişanınız** ile aşağıdaki hangi mekan veya çevrede birlikte vakit

geçirdiniz? (Tablo 2'den bakarak numaralayınız.).....

22) **Eşiniz** ile evliliğinizden sonra aşağıdaki hangi **mekan veya çevrede** sorun yaşadınız? (Tablo 2'den

bakarak numaralayınız.).....

23) **Karşı cinsle tanışmanızda** aşağıdaki hangi yakınlarınızın etkisi olmuştur?

(Tablo3'den bakarak numaralayınız.).....

24) **Görücü gelmesinde / gitmeniz**de aşağıdaki hangi yakınlarınızın etkisi olmuştur?

(Tablo3'den bakarak numaralayınız.).....

25) **Söz-Nişanınızda** aşağıdaki hangi yakınlarınızın etkisi olmuştur?

(Tablo3'den bakarak numaralayınız.).....

26) **Evliliğinizde** aşağıdaki hangi yakınlarınızın etkisi olmuştur?

(Tablo3'den bakarak numaralayınız.).....

27) Evliliğinizden sonra aşağıdaki hangi yakınlarınızın olumsuz etkisi olmuştur?

(Tablo3'den bakarak numaralayınız.).....

28) İlişkinizde karşı cinsten beklentiniz hangi oranda karşılanırsa mutlu olursunuz?

1() Tamamı 2() Tamamına yakını 3()Ortalama 4() Bir kısmı 5() Çok az kısmı 6() Fark etmez

29) Evliliğinizde/ İlişkinizde Karşı cinsten/ Eşinizden beklentileriniz nelerdir? Aşağıdakilerden hangilerini tercih edersiniz?(Tablo 4'den bakarak numaralayınız.)....

30) Evliliğinizden sonra eşinizden hangi beklentilerinizde hayal kırıklığı yaşadınız? (Tablo 4'den bakarak numaralayınız.).....

31) Anne-babanızın kendi aralarında karı-koca/ aile ilişkilerini nasıl değerlendirirsiniz?(Tablo 5'den bakarak numaralayınız).....

32) Eşinizin/Sevgilinizin anne-babasının kendi aralarında karı-koca/ aile ilişkilerini nasıl değerlendirirsiniz? (Tablo 5'den bakarak numaralayınız.).....

33) Kendi akrabalarınızın kendi aralarında karı-koca/ aile ilişkilerini nasıl değerlendirirsiniz? (Tablo 5'den bakarak numaralayınız.).....

34) Eşinizin/Sevgilinizin akrabalarının kendi aralarında karı-koca/ aile ilişkilerini nasıl değerlendirirsiniz? (Tablo 5'den bakarak numaralayınız.).....

35) En yakın komşunuzun anne-babasının kendi aralarında karı-koca/ aile ilişkilerini nasıl değerlendirirsiniz? (Tablo 5'den bakarak numaralayınız.).....

36) En yakın komşunuzun çocukları ile ilişkilerini nasıl değerlendirirsiniz?

1() Çocuklarına uzaklar 2() Çocuklarına yakınlar 3() Ne uzak, ne yakınlar

4() Anne yakın, baba uzak 5() Baba yakın, anne uzak 6() Anne çok bağımlıdır

7() Baba çok bağımlıdır 8() Herkes kendi başına 9() Bilmiyorum

37) Biriyle çıkmak için aşağıdaki davranışlardan hangilerini gösterirsiniz?

1() İstetirim 2() Görüşürüm 3() Arkadaş olurum

4() Teklif ederim 5() Dikkatini çekerim 6() Arkadaşıma danışırım

7() Aileme danışırım 8() Akrabama danışırım 9() Büyüklerimden yardım isterim

10() Arkadaşımdan yardım isterim 11() Kendi içimde yaşarım

12() Kader/Kısmet

13() Zamana bırakırım

38) Çıktığınızla ciddi düşünebilmeniz için sizce aşağıdakilerden hangilerinin gerçekleşmesi gerekir? İşaretleyiniz.

1() Beni sevmeli 2() Aşık olmalıyım 3() Askerliği bitmeli 4() İşi/mesleği olmalı

5() Olgun olmalı 6() Kariyeri olmalı 7() Dindar olmalı 8() Zenginliği

9() Dürüst olmalı 10() Cinsellik yaşama 11() Uzun süreli ilişki 12() Ailesiyle uyuşmak

39) Sizce birlikteliğinizin ciddiyeti ne kadar sürede sağlanmış olur?

1() 1 ay 2() 3 ay 3() 6 ay 4() 1 yıl 5() 2 yıl 6() 3 yıl+

40) Çıktığınız/sevgilinizi hangi aşamada ailenizle tanıştırsınız?

1() İlk tanıştığımızda 2() Aramızda sözlenirsek 3() Cinsellik olursa

4() Layık görürsem 5() Aileme uygunsam 6() Kız istemede tanışılır

41) Çıktığınız/sevgiliniz ile birlikteliğiniz boyunca karşılıklı hangi şeyleri paylaşırsınız?

1() Duygu-düşünce 2() Sohbet-Muhabbet 3() Maddiyat 4() Maneviyat

5() Aile ve akrabalar 6() Kendi evimi 7() Onun evini 8() Kültürel faaliyet

9() Sosyal faaliyet 10() Dini faaliyetler

42) Çıktığınız/sevgiliniz yada eşinize aşağıdakilerden hangileriyle hitap edersiniz?

1() Aşkım 2() Sevgilim 3() Güzelim 4() Hayatım 5() Bir tanem 6() Bebeğim

7() Yavrum 8() Hatun 9() Bey 10() Efendi 11() Hanfendi 12() Çiçeğim/Gülüm vs.

13() Gözüm/ciğerim vs. 14() ismiyle

43) Eşiniz/sevgiliniz ile ilişkinizde aşağıdaki tutumlardan hangilerini gösterirsiniz?

1() Anlatan 2() Dinleyen 3() Diyalog kuran 4() Diyaloga kapalı 5() Kabullenen

44) Genellikle eşiniz/sevgiliniz ile ilişkinizi hangi ilke/kurallar ile yönlendirirsiniz?

1() Sorumluluk 2() Fedakarlık 3() Kuralcılık

45) İnandığımız ilkelere/kurallara ailenizden genellikle kim uymaz / ihlal eder?

1() Kendim 2() Eşim 3() Çocuk 4() Akrabalar 5() Komşular ve Çevre

46) Ailenizde genellikle sizin sorumlu olduğunuz işler nelerdir?

1() Ev işi 2() Dış işler 3() Çocuk 4() Eğitim-Kültür 5() Çevre ilişkileri 6() Hepsi

47) Ailenizde genellikle **eşinizin sorumlu olduğu işler** nelerdir?

1() Ev işi 2() Dış işler 3() Çocuk 4() Eğitim-Kültür 5() Çevre ilişkileri 6() Hepsi

48) Ailenizde **alınan kararlarda** genellikle aşağıdakilerden en çok hangisi etkilidir?

1() Ben 2() Eşim 3() Ailem 4() Kurallar 5() Büyükler 6() Gelenek 7() Din

49) **Eşiniz** ile cinsel ilişkinizde hangi sorunları yaşıyorsunuz?

1() Kaba davranıyor 2() Duygusuz 3() Çok aktif 4() Çok pasif

5() Bencil/İhmalkar 6() Sıradan 7() Sabırsız 8() Israrcı

9() Tatminsiz

50) **Eşiniz** ile cinsel ilişkiye girme sıklığınız nedir?

1() Her gün 2() Haftada bir 3() Haftada birkaç 4() Ayda bir 5() Ayda birkaç 6() Hiç

51) Aşağıdaki sorunlardan hangileri **eşiniz/ sevgiliniz** ile ilişkinizin yıpranmasına neden olabilecek **önemli sorunlardandır?** (Tablo 7 den bakarak numaralayınız.).....

52) **Eşiniz/ Sevgilinizin** daha önce görmediğiniz **farklılaşan tutumları** nelerdir? (Tablo 7 den bakarak numaralayınız.).....

53) Değerlendirdiğinizde **kendinizden kaynaklanan** olumsuz **tutumlarımız** nelerdir?(Tablo 7 den bakarak numaralayınız.).....

54) **Sizce eşiniz/ sevgilinizin değişen/ farklı** olumsuz **tutumlarımızın nedenleri** nelerdir?

1() Karakterinin değişmesi 2() Huyunun değişmesi 3() Ailesinin etkisi

4() Çevresinin etkisi 5() Evliliğin sıradanlaşması 6() İş-Meslek etkisi

7() Arkadaş etkisi 8() Başka bir ilişki 9() TV-İnternet

10() Yeterince tanımamışım 12() Dengim değilmiş

55) **Sizce insanların kişisel özelliklerini ve karakterlerini** aşağıdakilerden hangileriyle **ayırt** edebiliriz?

1() İlişkilerini gözleyerek 2() Toplumdaki konumu ve yeriyle 3() Aile yapısıyla

4() Dini inançlarıyla 5() Kültürel yapısıyla 6() Toplumsal Rolüyle

7() Eğitim düzeyiyle 8() Burç yapısıyla 9() Mesleği/ işi ile

10() Maddi durumuyla 11() Bilimsel incelemeyle

56) Sizce erkek-kadın aradığı insani hangi **şekil ve usul ile bulmalı?**

- 1() Flört 2() Görücü 3() Hem flört hem görücü 4() Daha çok flört
5() Daha çok görücü 6() Kaçarak 7() Zamana bırakmalı 8() Her şey nasip
9() Karşıma çıkacaktır 10() Yalnızda yaşanır

57) Sizce tanışma **arkadaşlık ve ilişkilerde karşılıklı yaşanan **en büyük sorunlar** nelerdir?**

- 1() Samimiyetsizlik 2() Güvensizlik 3() Kişisel bunalım 4() Kişilik yapısı
5() Kötü niyet 6() Maddi kaygılar 7() Uyumsuzluk 8() Eğitimsizlik
9() Aşkın bitmesi 10() Tanıyamamak 11() Yapaylık 12() Teknolojik baskı
13() İş yoğunluğu 14() Zaman darlığı 15() Bilinçsizlik

58) Sizce ilişkilerdeki **olumsuzlukların kaynaklandığı en büyük nedenler nelerdir?**

- 1() Toplumsal bunalım 2() Ekonomik bunalım 3() Kültür/ Gelenek bunalımı
4() Dini bunalım 5() Kişisel/ Kimlik bunalımı 6() Siyasi bunalım
7() Değerlerin yozlaşması 8() Ailenin yozlaşması 9() Hızlı toplumsal değişme
10() Devlet Politikası

EK 2: Flört ve Görücü Usulü Araştırması Soru Cetveli Tablo ve Gruplamaları

EK 2.1: Flört ve Görücü Usulü Araştırması Soru Cetveli Kişilik Özellikleri Tablosu

	TAMAMEN	TAMAMEN	
İNCE/NAZİK			KABA-SABA
GİRİŞKEN			PASİF
GÜVENİLİR			GÜVENİLMEZ
TOPLUMA DÖNÜK			KENDİNE DÖNÜK
ALINGAN			UMURSAMAZ
YÖNETEN			YÖNETİLEN
SABIRLI			SABIRSIZ
MERAKLI			İLGİSİZ
GELENEKSEL			MODERN
SOSYAL			ASOSYAL
İHTİRASLI			İDDİASIZ
BENCİL			FEDAKAR
BAĞIMLI			BAĞIMSIZ
MADDİYATÇI			MANEVİYATÇI
DINDAR			DİNSİZ
ERKEKÇE/KADINCA			ERKEKSİ/KADINSI
GÖSTERİŞÇİ			MÜTEVAZİ
OTORİTER			KATILIMCI
SORUMLU			SORUMSUZ
İYİMSER			KÖTÜMSER
KİNDAR			AFFEDİCİ
AÇ GÖZLÜ			KANAATKAR
DUYGUSAL			MANTIKLI

EK 2.2: Flört ve Görücü Usulü Araştırması Soru Cetveli Mekan / Çevre Tablosu

- 1() Aile çevresi 2() Akraba çevresi 3() Arkadaş çevresi 4() Komşu ortamı
5() Hemşeri çevresi 6() Ev ortamı 7() Bayramlar 8() Nişan-Düğün-Sünnet
9() Cenaze-Mevlit 10() Sosyal faaliyet 11() Siyasi faaliyet 12() Dini faaliyet
13() Tiyatro-Sinema 14() Kafe-Pastane 15() Okul çevresi 16() İnternet ve TV
17() İş-Dükkan-Büro 18() Disko-Bar 19() Gezi-tatil

EK 2.2.1: Flört ve Görücü Usulü Araştırması Soru Cetveli Mekan / Çevre Tablosu Gruplandırması

- (1) Uzak çevre ve rastlantı (2) Yakın çevre (3) Aile/ Akraba çevresi (4) Arkadaş çevresi
(5) Sosyal-Kültürel faaliyet (6) Dini faaliyet (7) Boş zaman faaliyeti (8) Sanal çevre

EK 2.3: Flört ve Görücü Usulü Araştırması Soru Cetveli Yakınların Etkisi Tablosu

- 1() Anne 2() Baba 3() Kardeş 4() Nine 5() Dede 6() Amca
7() Teyze 8() Dayı 9() Hala 10() Yeğen 11() Hemşeri 12() Komşu
13() Akraba 14() Mahalle 15() Arkadaş

EK 2.3.1: Flört ve Görücü Usulü Araştırması Soru Cetveli Yakınların Etkisi Tablosu Gruplandırması

- 1() Baba ve Kayınbaba 2() Anne ve Kayınvalide 3() Baba Yakını
4() Anne Yakını 5() Yakın Çevre 6() Uzak Akraba
7() Uzak Çevre 8() Kendi Kararları

EK 2.4: Flört ve Görücü Usulü Araştırması Soru Cetveli Beklentiler-Tercihler Tablosu

- 1() Güvenilirlik 2() Samimiyet 3() Zenginlik/ Maddiyat 4() Güzellik/ Yakışıklılık
5() Doğallık 6() Erkeksi/Kadınsı 7() Erkekçe/ Kadınca 8() Geleneğe bağlılık
9() Hırslılık 10() Cesaretlilik 11() Nezaket/ Kibarlık 12() Büyüğe hürmet
13() İş bilirlilik 14() Dürüstlük 15() Modernlik 16() Çıkarını gözetmesi
17() İş/ meslek 18() Beden sağlığı 19() Zekilik 20() Duygusal/Romantik
21() Karizma 22() Popülerlik 23() Vakit ayırmak 24() Eğitim düzeyi
25() İyi niyet 26() Aile terbiyesi 27() Dindarlık 28() Karşılıklı sevgi
29() Sözünde durmak 30() Güçlülük 31() Yaş durumu
32() Karakter sağlam 33() Makam/Mevkii 34() Bana Benzemesi
35() Benden farklılığı

EK 2.5: Flört ve Görücü Usulü Araştırması ü Soru Cetveli Yakınlık Tutumu Tablosu

- 1() Birbirlerine uzaklar 2() Birbirlerine yakınlar 3() Ne uzak, ne yakın
4() Kadın yakın erkek uzak 5() Erkek yakın, kadın uzak 6() Kadın çok bağımlıdır
7() Erkek çok bağımlıdır 8() Herkes kendi başına 9() Bilmiyorum

EK 2.6: Flört ve Görücü Usulü Araştırması Soru Cetveli İlişkide Sorunlar Tablosu

- 1() İhanet 2() Şiddet 3() Psikolojik sorunlar 4() Sağlık kaybı
5() Kişilik kaybı 6() İş kaybı 7() Maddi kayıp 8() Manevi kayıp
9() İtibar kaybı 10() İç yüzü farklı 11() Değer vermiyor 12() Vakit ayırmıyor
13() Aşkın bitmesi 14() Aileye saygısız 15() Dine saygısız 16() Geleneğe saygısız
17() Modern değil 18() Olgun değil 19() Zararlı alışkanlık 20() Cinsel uyum
21() Kişiliği farklı 22() Ev işleri 23() Dış işler 24() Çocuğa ilgisiz
25() Uyumsuz 26() Baskıcı 28() İnternet-TV

EK 2.6.1: Flört ve Görücü Usulü Araştırması Soru Cetveli İlişkide Sorunlar Tablosu Gruplandırması

- (1) Değerlerde yozlaşma (2) Manevi kayıplar (3) Maddi kayıplar (4) Olumsuz karakter
(5) İletişim bozukluğu (6) Cinsel uyum (7) Psikolojik sorunlar (8) Yanlış tanıma

ÖZGEÇMİŞ

A. Muhsin YILMAZÇOBAN 1966'da Denizli'de dünyaya geldi. İlk, Orta ve Liseyi sırasıyla Ankara, İstanbul ve Denizli'de bitirdikten sonra yüksek öğrenimini, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde tamamladı.

Yüksek Lisansını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümünde "Toplumsal Bütünleşme Bakımından Erdoğan ve Balballı Karşılaştırmalı Araştırması" adlı teziyle yaptı.

Doktorasını yine aynı enstitüde Sosyoloji bölümünde "Görücü Usulü ve Flört Ederek Yapılan Evliliklerin Evlilik Sonrası Ailenin Devamı ve Mutluluğuna Etkisi" konulu tezi ile tamamlamıştır.

Aynı zamanda Celal Bayar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde araştırma görevlisi olarak hizmet vermiş olan YILMAZÇOBAN iki çocuk babasıdır.